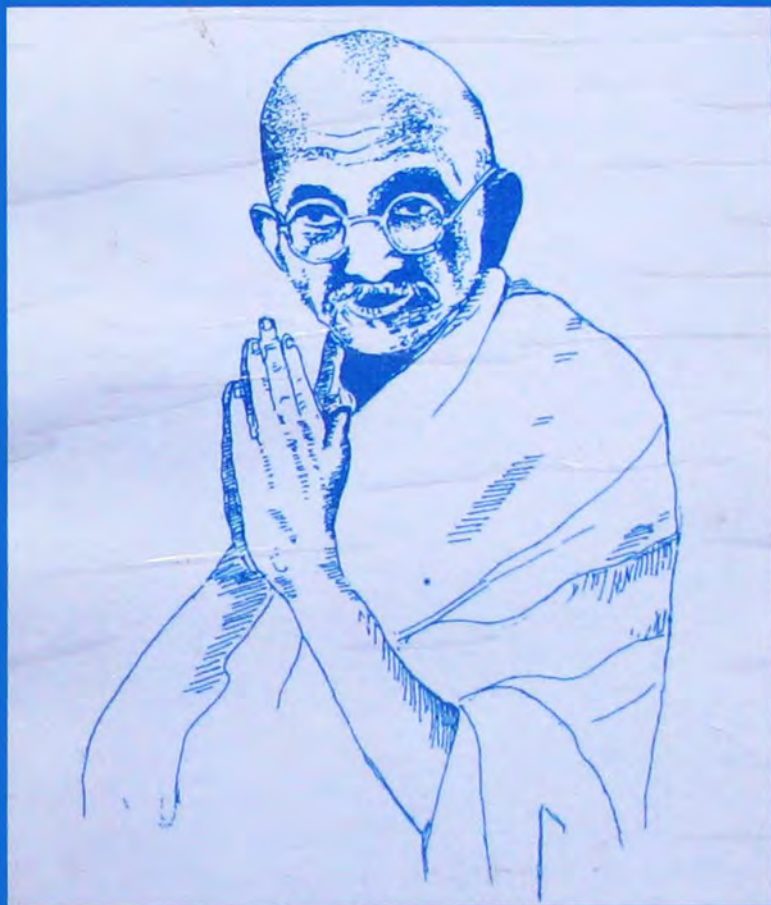

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାନ୍ଧିଜୀ

ଅନୁବାଦ

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାନ୍ଧିଜୀ

ଅନୁବାଦ ଓ ସଜ୍ଜା
ଚିତ୍ତରଂଜନ ଦାସ
ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର

ଆନନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାନ୍ଧିଜୀ

ଅନୁବାଦକ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର

ପ୍ରକାଶକ

ଆନନ୍ଦ ଆଶ୍ରମ

କୁଟାରିମୁଣ୍ଡା, ଡାକ: ଓଡ଼ଶ, ଭାୟା: ଖମାର, ଜି: ଅନୁଗୋଳ

ମୁଦ୍ରକ:

ଅପ୍ଟିମା ଅପ୍ରେସ୍ ପ୍ରିସ୍, ସୂତାହାଟ, କଟକ-୧

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ: ୧୯୫୮

ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ: ୨୦୦୫

ମୂଲ୍ୟ : ପଚାଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

Gandhiji: To the Students

Translated into Oriya by

Chittaranjan Das

Sachidananda Mishra

Publisher

Ananda Ashram

Ananda Ashram

Kutarimunda, P.O.: Odash, Via: Khamar

Dist: Angul

Typeset:

Om Akshar, Khamar, Angul

First Published: 1958

Reprint: 2005

Price : Rs.50/- (Rupees Fifty only)

ମୁକ୍ତ ଭାରତର
ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧର
ଛାତ୍ର ସମାଜ ହାତରେ

ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ପାଇଁ

ଜୀବନରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଲେଖିବା ଭଳି କିଛି ଲେଖିବା—ସିଏ କଟକ ଜେଲ୍‌ରେ, ୧୯୪୩ ମସିହାରେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର, ଯାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ସବୁବେଳେ ସାର ବୋଲି ଡାକେ, ଏବଂ ମୁଁ, କ’ଣ ପାଇଁ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କର **To the Students** ବହିଟିର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦରେ ଲାଗିଯାଇଥିଲୁ । ଅନୁବାଦଟି ଛପା ହେଲା, ଏବଂ ଏବେ ବହୁବର୍ଷ ହେଲା ମିଳୁ ନାହିଁ । ଶ୍ରୀମତୀ ସାବିତ୍ରୀ ଦାଶ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଗୌରାଞ୍ଜ ଚରଣ ଦାଶ ତାହାର ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣଟିଏ ବାହାର କରୁଛନ୍ତି, ଖୁସିର କଥା ।

ଗାନ୍ଧି ବାହାରକୁ ଅନେକଙ୍କ ଲାଗି ସିନା ପାସୋର ହୋଇ ଯାଉଥିବା ପରି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସିଏ ତଥାପି ଆମ ଚିନ୍ତା ଭିତରେ ଗୁରେଇ ତୁରେଇ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ରହିଛି । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ନିମନ୍ତେ କେତେ ନିଜର ବହୁଟିଏ ପରି ଲାଗୁଛନ୍ତି । ସତକୁ ସତ ଲାଗୁଛନ୍ତି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣଟି ବାହାର କରୁଥିବା ଦୁଇ ପ୍ରାତିଭାଜନଙ୍କୁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛି ।

ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

୩୦, ଜାନୁୟାରୀ, ୨୦୦୪

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଚାରୋଟି ପ୍ରଶ୍ନ	୧
୨ । ଦୁଇପନେଇ ଦୋଷ	୯
୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ	୧୧
୪ । ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଭାଷଣ	୧୪
୫ । ଗୁରୁନୁକରେ ବନ୍ଧୁତା	୨୦
୬ । ପୁସ୍ତକଗତ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ଶିକ୍ଷା	୨୩
୭ । ଗୁରୁଭାବ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ବନ୍ଧୁତା	୨୫
୮ । କେବଳ ଉପାୟ ନୁହେଁ, ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ	୨୭
୯ । ଅସହଯୋଗ ଓ ଛାତ୍ର ସମାଜ	୩୧
୧୦ । ତ୍ୟାଗ	୩୨
୧୧ । ବୀରପୂଜା ବନାମ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ	୩୪
୧୨ । ପ୍ରତିରୋଧର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	୩୬
୧୩ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଚରିତ୍ର	୩୮
୧୪ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଦଳଗତ ରାଜନୀତି	୪୦
୧୫ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ରାଜନୀତିକ ଧର୍ମଘଟ	୪୧
୧୬ । ଛାତ୍ର ସମାଜର ପବିତ୍ର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ	୪୩
୧୭ । ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ	୪୫
୧୮ । ଛାତ୍ରମାନେ କ'ଣ କରିବେ?	୪୮
୧୯ । ଗୀତା ଆମର ମାଆ	୫୧
୨୦ । ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ	୫୪
୨୧ । ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଭାବ	୫୬
୨୨ । ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶିକ୍ଷା	୫୭
୨୩ । ଶିକ୍ଷାରେ ଅହିଂସା	୫୮
୨୪ । ଯୁବକ ସମାଜ ପ୍ରତି ଲଜ୍ଜା	୬୧
୨୫ । ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ	୬୧
୨୬ । ଛାତ୍ରର ଲଜ୍ଜା	୬୪
୨୭ । ଯୁବକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି	୬୮

୨୮ । ଜଣେ ଯୁବକର ଅସୁବିଧା	୭୦
୨୯ । ଯୌନ ଶିକ୍ଷା	୭୨
୩୦ । ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଅସୁବିଧା	୭୪
୩୧ । ଯାଶୁଶ୍ରୀଷ୍ଟକ ସ୍ଥାନ	୭୫
୩୨ । ତାପ୍ତନା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ	୭୬
୩୩ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୧)	୭୭
୩୪ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୨)	୭୮
୩୫ । ବିଭାଗରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୧)	୮୧
୩୬ । ବିଭାଗରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି (୧)	୮୩
୩୭ । ବିଭାଗରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ	୮୪
୩୮ । ରାଲୋ କୁର୍ରେ .	୮୫
୩୯ । କେତେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ	୮୭
୪୦ । ଆଉ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ	୯୦
୪୧ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଅବକାଶ	୯୨
୪୨ । ଅସୁଖ୍ୟମାନଙ୍କର ଦାବି	୯୪
୪୩ । ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ହରିଜନ ସେବା	୯୬
୪୪ । ମହାନ୍ ବାଣୀ	୯୮
୪୫ । ଜାତି ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା	୧୦୦
୪୬ । ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ପତ୍ର ପ୍ରମାଣ କର	୧୦୩
୪୭ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିଳ୍ପୀକରଣ	୧୦୩
୪୮ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତାବ	୧୦୫
୪୯ । ଛାତ୍ରମାନେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ	୧୦୬
୫୦ । ପ୍ରଶ୍ନ ପେଡ଼ି	୧୦୮
୫୧ । ଉତ୍ତର, ରାଜା ଓ ଦେଶ ପାଇଁ	୧୧୩
୫୨ । ଜାତୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବନ୍ଧୁତା	୧୧୪
୫୩ । ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ବାଣୀ	୧୧୬
୫୪ । ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠ	୧୧୮
୫୫ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଅସୁବିଧା	୧୨୨
୫୬ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ	୧୨୪
୫୭ । ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଅତ୍ୟୁଆ	୧୨୬

ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାନ୍ଧିଜୀ

ଦଶେ ଛାତ୍ରର ଚାରେଟି ପ୍ରଶ୍ନ

କକା

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେତେବେଳେ ତିନି ସପ୍ତାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଆତ୍ମ ଅନେକ ଲୋକ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ବୋଲି ଶାନ୍ତିନିକେତନର ଜଣେ ଛାତ୍ର ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଦାନବହୁ ଆଶ୍ଚକଙ୍କର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ତେଣୁ ଦିଲ୍ଲୀରେ କିଛି ଦିନ ରହିବାପାଇଁ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ଅନୁମତି ପାଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଦିଲ୍ଲୀ ଛାଡ଼ିବାଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆଶ୍ଚକ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ଙ୍କୁ ଉପର ମହଲାକୁ ନେଇଗଲେ ଏବଂ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ଙ୍କର ପରିଚୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଇ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ସର୍ବଦା ଆମ ସହିତ ରହି ଆସିଛି । ସେ ଆପଣଙ୍କୁ କେତେଟି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ଏବଂ ସେ କାଲି ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ପେରିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆପଣ ଯଦି ତା’ ସହିତ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହେବି ।’ ମାତ୍ର ତା ଆରଦିନ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ମୌନଦିବସ ଥିବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ମଙ୍ଗଳବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରେ । ସେହି ଦିନ ସକାଳ ବେଳା ଟ୍ରେନ୍ରେ ତାଙ୍କର କଲିକତା ଯିବାର କଥା । ସକାଳ ପ୍ରାର୍ଥନା ପରେ ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଡାକରା ଆସିଲା । ଯେଉଁ ସବୁ ସହେହ ତାଙ୍କ ମନରେ ଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆକାରରେ ଲେଖି ରଖିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ସେ ପଚାରି ପାରିବେ, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତାଙ୍କର ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ଘର ଓ ପଢ଼ାପଢ଼ି ବିଷୟରେ ନାନା କ’ଣ କଥା ପଚାରିବାରୁ ସେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଉ କୁଣ୍ଠା ଓ ଭୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ସବୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅବଶ୍ୟ ଏଠାରେ ଲେଖିବା ଅସମ୍ଭବ । ତେଣୁ ତାହା ସଂକ୍ଷେପରେ ଦିଆଗଲା ।

ପ୍ରଥମେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ପଚାରିଲେ—“ଆପଣଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଉଥିବା ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ବଡ଼ବଡ଼ ଲୋକ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଆପଣ ଜ୍ଞାତସାରରେ ବା ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଜାତୀୟ ପୁନର୍ଗଠନ ଯୋଜନାରେ କଳାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହା କ’ଣ ପ୍ରକୃତ କଥା ?”

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ଯେ, ଏ ବିଷୟରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ମୋ ପ୍ରତି ଭୁଲ୍ ଧାରଣା ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟର ଦୁଇଟି ଦିଗ ଅଛି, ଗୋଟିଏ ବାହାର ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭିତର । ଏଇ କଥାକୁ ମୁଁ କେବଳ ବୋର ଦେଉଛି, ଭିତରର ଉନ୍ନତିରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ନ କଲେ ବାହାର ଉନ୍ନତିର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ କଳା କେବଳ ଆତ୍ମାର ପ୍ରକାଶ ମାତ୍ର । ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତଃଶକ୍ତିର ପରିପ୍ରକାଶରେ ବାହାରର ଉନ୍ନତି ଯେତିକି ସାହାଯ୍ୟ କରେ, କେବଳ ସେତିକିର ମୂଲ୍ୟ ଅଛି ।” ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଦୋଦୋ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ କହିଲେ, ‘କଳାବିତ୍ ନିଜ ଆତ୍ମାର ପ୍ରବଳ ପ୍ରକାଶ ଇଚ୍ଛା ଓ ଅସ୍ଥିର ଭାବକୁ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଚିତ୍ର, ଆକୃତି ପ୍ରଭୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେଉଁ ରୂପ ଦିଏ, ତାହାହିଁ କଳା । ବଡ଼ ବଡ଼ କଳାବିତ୍ଙ୍କ ଏହାହିଁ ମତ ।’

ଅଛି । କେବଳ ରୂପବିଭବ କୌଣସି ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେବ କି ?”

କିଛି ନ ଭାବି ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ‘ହଁ’ କରି ଦେଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ପଚାରି ଦେଲେ—“କଣ ତା’ର ଚରିତ୍ର କୁସିତ ହୋଇ ଥିଲେ ବି ?”

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଅଙ୍ଗେଇ ଅଙ୍ଗେଇ ହେଲେ । ତା’ପରେ କହିଲେ—‘ମାତ୍ର ସେପରି ସ୍ଥଳେ ତା’ର ମୁଖ ସୁନ୍ଦର ହୋଇ ନ ପାରେ, କାରଣ ମୁଖ ଆତ୍ମାର ଦର୍ପଣ ମାତ୍ର । ପ୍ରକୃତ କଳାବିତ୍ ନିଜର ଅନୁଭବଶକ୍ତି ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପ ଦେଇପାରେ ।’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—“ବେଶ୍, ତୁମେ ତ ପ୍ରକୃତ କଥା ମାନି ନେଉଛ । ତୁମେ ସ୍ଵାକାର କରୁଛ ଯେ, କେବଳ ବାହ୍ୟ ରୂପ ବସ୍ତୁକୁ ସୁନ୍ଦର କରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମୁଖ ବାହ୍ୟରୂପ ବ୍ୟତୀତ, ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସତ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଝଲସୁ ଥାଏ, ପ୍ରକୃତ କଳାବିତ୍ ପକ୍ଷରେ ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦର । ତେଣୁ ମୋର କହିବା ଅନୁସାରେ ସତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବାହାରକୁ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଇ ନ ଥିବା ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟର ଗ୍ରହଣ ହୋଇପାରେ । ଆମେ ଜାଣୁ ସକ୍ରେଡିଟ୍ ତାଙ୍କ ଯୁଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସନ୍ଦ୍ୟବାନ୍ ପୁରୁଷ ଥିଲେ; ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଆକୃତି ଗ୍ରୀସ୍ମରେ ସବୁଠାରୁ କୁସିତ ଥିଲା । ମୋ ମତରେ ସେ ସୁନ୍ଦର; କାରଣ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ସାରା ବିତିଯାଇଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପିଢ଼ିଆସ୍ କଳାବିତ୍ ଭାବରେ ବାହ୍ୟ ରୂପରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସକ୍ରେଡିଟ୍‌ଙ୍କର କୁସିତ ରୂପ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ସତ୍ୟନିହିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ ।”

ଉଦ୍‌ଘୋଷ ସହିତ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ପଚାରିଲେ—‘ବାପୁଜୀ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସରା ନାହିଁ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—‘ତା’ର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ସତ୍ୟ ଅସତ୍ୟ ଓ ଭଲ ମନ୍ଦ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଜଣେ କଳାବିତ୍‌ର ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ଓ ଅସତ୍ୟ ଅନୁଭୂତିର ସମମୁଖ ହୋଇଥାଏ । ସତ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ଦ୍ଵାରା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ । ସତ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ଦ୍ଵାରା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ । ଯଦି ଜୀବନରେ ସତ୍ୟର ଅନୁଭବ କୃତ୍ରିମ ହୁଏ, କଳାରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଅନୁଭବ ବିରଳ ହେବ ।’

ଏହି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲେ, ‘ଯଦି କେବଳ ସତ୍ୟ ଓ ଭଲ ଜିନିଷ ସୁନ୍ଦର ଅଟେ, ତେବେ ନୈତିକତା ବିହୀନ ବସ୍ତୁମାନ ସୁନ୍ଦର ହେବ କିପରି ?’ ସେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଏହା କହିଲେ । ତା’ପରେ ସେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ, ‘ବାପୁଜୀ, ନୈତିକତା ଓ ଅନୈତିକତାରୁ ବଞ୍ଚିତ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କରେ ସତ୍ୟ ଅଛି କି ? ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ-ଅସ୍ତରାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ତାରା ପରିବେଷିତ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ଠାରେ କୌଣସି ସତ୍ୟ ଅଛି କି ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତରରେ କହିଲେ—“ବାସ୍ତବିକ ଏହି ସବୁ ଜିନିଷ ସୁନ୍ଦର । କାରଣ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜର ରୂପ ଭିତର ଦେଇ ମୋତେ ବିଶ୍ଵସ୍ତୁଷ୍ଟାଙ୍କ କଥା ମନେ ପକାଇ ଦିଅନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟିର କେନ୍ଦ୍ରରେ କେଉଁ ସତ୍ୟ ଅଛି, ତାହା ନ ଥିଲେ ଏମାନଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କାହିଁ ଆସନ୍ତା ? ଯେତେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ତର ଚମକାରିତା ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣଗାନ କରେ, ସେତେବେଳେ ବିଶ୍ଵସ୍ତୁଷ୍ଟାଙ୍କ ପୂଜା ପାଉଁ ମୋର ଆତ୍ମା ବିମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଏ । ତାଙ୍କରି ସୃଷ୍ଟି ଭିତର ଦେଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର କୃପା ଉପଲବ୍ଧ

କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଯଦି ଏଇ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ବା ଚନ୍ଦ୍ର ମୋତେ ସେଇ ପ୍ରସ୍ଥାଙ୍କ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥା'ନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ମୋର କେବଳ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତେ । ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତି ପଥରେ ଯାହା ଅନ୍ତରାୟ, ସେ କେବଳ ମାୟା ଓ ସ୍ୱପ୍ନ, ଯେପରିକି ତୁମର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ମୁକ୍ତି ପଥରେ ଅନେକ ସମୟରେ ତୁମର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୁଏ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଆନନ୍ଦରେ କହିଲେ—‘କଳା ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ ଶୁଣିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇ ମୁଁ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞ । ମୁଁ ସେ ସବୁ ବୁଝି ପାରିଛି ଓ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ଦେଶର ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ପଥରେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ, ଏସବୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିବା ଭଲ ହେବ ନାହିଁ କି ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ତାହା କରିବା ମୁଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନାହିଁ । କାରଣ କଳା ବିଷୟରେ କିଛି କହିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ । ମୁଁ କଳାବିତ୍ ଛାତ୍ର ନୁହେଁ, ଏ ସବୁ ମୋର ମୌଳିକ ବିଶ୍ୱାସ ମାତ୍ର । ମୁଁ ଏ ସବୁ ବିଷୟରେ କିଛି କହେ ନାହିଁ ବା ଲେଖେ ନାହିଁ, କାରଣ ମୁଁ ମୋର ସୀମା ଜାଣେ । ଏହି ସୀମା ଜ୍ଞାନ ମୋର ବଳ । ମୁଁ ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି କରି ପାରି ଥାଆନ୍ତି, ତାହା ମୋର ସୀମାଜ୍ଞାନ ହେତୁ ଅନେକ ଆଗକୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ ଜଣେ କଳାବିତ୍ ତାରୁ ପୃଥକ୍ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅଧିକାର ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ବାଟ ଛାଡ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ ।’

କଳକବ୍ଜାର

ତା’ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ—‘ଆପଣ କଣ ସବୁ ପ୍ରକାର କଳକବ୍ଜାର ବିରୋଧୀ ?’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍‌ଙ୍କର ଏପରି ସରଳ ପ୍ରଶ୍ନରେ ବାପୁଜୀ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—‘ଯେତେବେଳେ ମୋର ନିଜର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳପଦ୍ମ, ମୁଁ କିପରି ସବୁ କଳକବ୍ଜାର ବିରୋଧୀ ହେବି ? ଚରଣା ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ କଳ—ମୁଁ କଳକବ୍ଜାର ବିରୋଧ କରୁ ନାହିଁ; ମାତ୍ର କଳ ପକ୍ଷରେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ବାଉଛା ହୋଇ ଧାଇଁବ, ଏଥିରେ ମୋର ଆପତ୍ତି ଅଛି । ଏଇ ପାଗଳାମିକୁ ଅନେକ ଲୋକ ଶ୍ରମ ଲାଘବ ପାଇଁ କଳର ବ୍ୟବହାର ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏଇପରି ଶ୍ରମ ଲାଘବ କରୁ କରୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ବେକାର ହୋଇ ବସନ୍ତି ଏବଂ ପଥର ଭିକାରି ହୋଇ ଉପାସ ଗୋଦରେ ମରନ୍ତି । କେବଳ କେତେକଙ୍କର ହିତ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତି ପାଇଁ ସମୟ ଓ ଶ୍ରମର ଲାଘବ ହେବା ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଚାହେଁ । ମୁଷିମେୟ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ ଧନ ଜମା ହୋଇ ରହୁ, ଏ କଥା ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଧନର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁ, ଏହାହିଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା । ଆଜି ଏହି କଳକବ୍ଜା ସମାଜର କେତେକ ଲୋକଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପରାଜୟପୃଷ୍ଠ ହେବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । କଳକବ୍ଜା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କର ଯେ ବ୍ୟାକୁଳତା, ତାହା ସମୟର ଲାଘବ କରି ଲୋକଙ୍କର ହିତ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଲୋଭ ପାଇଁ । ଏଇପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିରୋଧରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି ।’

ତା’ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଉତ୍କୃଷ୍ଟିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, ‘ବାପୁଜୀ, ତାହା ହେଲେ ଆପଣ କଳକବ୍ଜାର ବିରୋଧରେ ଯାଉ ନାହାନ୍ତି; ମାତ୍ର ସମାଜରେ କଳକବ୍ଜାର ଯେଉଁ ଅସର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି, ଆପଣ ତାହା ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି ।’

‘ମୁଁ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ହିଁ କହିପାରେ । ମୁଁ ଅଧିକା ଏତିକି କହିରଖେ ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟ ଓ ଉଦ୍‌ଭାବନା ଲୋକର ଲୋଭର ଚରିତାର୍ଥ ପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ତ୍ର ହୋଇ ନ ରହୁ । ତାହା ହେଲେ ଶ୍ରମିକ ମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ଏବଂ କଳ ସମାଜର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନ ହୋଇ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ଉଠିବ । ମୁଁ କଳକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ନିର୍ମୂଳ କରି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଚାହେଁ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାରର ଗୋଟିଏ ସାମା ରହୁ ।’

‘ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ କହିଲେ—‘ଯୁକ୍ତି ଜ୍ଞାନରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଆପଣଙ୍କ କହିବା ଅର୍ଥ ଏହା ହେଉଛି ଯେ, କୌରବି ଜଟିଳ କଳକର୍ତ୍ତା ନ ରହୁ ।’ ଗାନ୍ଧିଜୀ ସମର୍ଥନ କରି କହିଲେ—‘ହଁ, ଏହା ନ ରହି ପାରେ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ କଥା ପରିଷ୍କାର କରି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ପ୍ରଥମେ ମନୁଷ୍ୟ କଥା ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ପଞ୍ଜୁ କରି ଦେବା ପାଇଁ ମେସିନ୍‌ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ହେଉ । ନିଜେ ବିଚାର କରି ମୁଁ କେତେକ କଳକୁ ବାଦ୍ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ସିଲେଇ କଳ କଥା ଧରାଯାଉ, ମଣିଷର ଉପକାର ପାଇଁ ବାହାରିଥିବା କଳକର୍ତ୍ତା ଭିତରୁ ଏ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ—ଏହାର ଉଦ୍‌ଭାବନା ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ଅଛି । ସିଙ୍ଗର ବୋଲି ଜଣେ ଲୋକ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ହଇରାଣ ହୋଇ ନିଜ ହାତରେ ସିଲେଇ କାମ କରୁଥିବାର ଦେଖିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ହଇରାଣ ସହି ନ ପାରି ସେ ସିଲେଇ କଳ ଉଦ୍‌ଭାବନା କଲେ । ଆଜି ସେଇ କଳରେ, କେବଳ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ନୁହେଁ, ଯେ ଗୋଟିଏ କଳ କିଣି ପାରିବ, ତା’ର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମ ଲାଭବ ହେଉଛି ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ କହିଲେ—‘ଯଦି ସେପରି ହୁଏ, ତେବେ ଏଇ ସିଲେଇ କଳ ତିଆରି ପାଇଁ ପୁଣି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାରଖାନା ରହିବ ଏବଂ ସେଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଳ ରହିବ ।’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ହସି ହସି କହିଲେ—‘ହଁ, ମୁଁ ଜଣେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହିସାବରେ କହିବି ଯେ, ଏଇ ସବୁ କାରଖାନା ଜାତିର ବା ସରକାର ଅଧୀନରେ ରହିବ । ସେ ସବୁ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ଲାଭ ଉଠେଇବା ପାଇଁ ନ ହୋଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ରହିବ । ଲୋଭ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବିଶ୍ୱପ୍ରେମ ତା’ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବ । ମୁଁ ଏ ଯୁଗର ଚକ୍ରିତ ଶ୍ରମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାହେଁ । ଆଜି ଯେ ଧନ ପାଇଁ ଲୋକ ପାଗଳ ପରି ଧାଇଁଛନ୍ତି, ତାହା ବଦ ହେବ । କେବଳ ଯେ ଶ୍ରମିକର ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପାଇଁ ତାକୁ ଦୈନନ୍ଦିନ ପାରିଶ୍ରମିକ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଦିଆଯିବ ତାହା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଯେଉଁ କାମରେ ତାର ବିରକ୍ତି ନ ଆସିବ ସେଇଭଳି କାମ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ଏଇ ନୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲେ କଳ ମାଲିକ, ଶ୍ରମିକ ଓ ସରକାର ସମସ୍ତଙ୍କର ହିତ ସାଧନ କରିବ । ଧନ ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅନ୍ଧ ଅନୁଧାବନ ବଦ ହେବ ଏବଂ ଶ୍ରମିକ ନିଜର ରୁଚି ସମ୍ପର୍କ ଓ ଆଦର୍ଶ ପରିବେଷ୍ଟନା ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । କଳ ବିଷୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି, ଏହା ହେଉଛି ତା’ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ସିଲେଇ କଳର ଉଦ୍‌ଭାବନା ପଛରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସହାନୁଭୂତି ଥିଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ପ୍ରଥମ କଥା । ବ୍ୟକ୍ତିର ଶ୍ରମ୍ ଲାଭବ ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ ଲୋଭ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସାଧୁ ମାନବିକତା ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ବଙ୍କା ତାକୁଡ଼ିକୁ ସିଧା କରିବା ପାଇଁ ଦିନେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଳକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏହା ବୋଲି ଯେ କମାର ଆଉ ତାକୁଡ଼ି ତିଆରି କରିବେ ନାହିଁ, ଓ’

ନୁହେଁ, ସେମାନେ ବରାବର ତାକୁଡ଼ି ଯୋଗାଇବେ । କିନ୍ତୁ ତାକୁଡ଼ି ସିଧା କରିବା କଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାକୁଡ଼ିବାଲା ପାଖରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି କେବଳ ଲୋଭ ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୁଏ, ତେବେ ସବୁ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥିତ ହୋଇଯିବ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରକୃତରେ ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ସମସ୍ତ କଳକବ୍ଜାର ବିରୋଧୀ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ଏବଂ ଏହା ଠିକ୍ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଏ ବିଷୟରେ ମୂଳ ତଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ବସିଲେ । ମାତ୍ର ସମୟ ବିକଳ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଓ ତାଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ଥିଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ହସି ହସି କହିଲେ, “ତ୍ରେନ୍ ଚାଲିଯିବ ବୋଲି ଭାବନା କର ନାହିଁ, ମୁଁ ତୁମକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଆଜି ସକାଳେ ତୁମେ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପାର, ମୁଁ ଏଥିରେ ଟିକିଏ ହେଲେ କ୍ଲାନ୍ତି ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ ।”

ସେ ସମୁଦାୟ ପ୍ରଶ୍ନ ସାରି ନ ଥିଲେ । ସେଇ ସକାଳେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତାଙ୍କୁ ସମୁଦାୟ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ଦେବେ, ଏଇ ନିର୍ଭର ଜବାବ ପାଇ, ସାହସ ବାନ୍ଧି ସେ ବିବାହ ପ୍ରଥା ବିଷୟରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଲେ ।

ସୂତାକଟା

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନଟି ସୂତାକଟାର ସ୍ବାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେ ନିଶ୍ଚିତ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ସେ ନିଜେ ସୂତା କାଟନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେ ଏକଥା ସ୍ବାକାର କଲେ ଯେ, ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଅନଶନ ଖବର ଶୁଣିବା ପରେ ଶାନ୍ତିନିକେତନରେ ଆଉ ତିନିଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ସେ ସୂତାକଟା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ସୂତା କାଟନ୍ତୁ, ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ ଅଛି ବୋଲି ସେ କହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୋଲି କଂଗ୍ରେସ ଯେ କିପରି ତାର ସନ୍ଧ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବ, ସେ ଏହା ବୁଝି ପାରି ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନ ହୋଇ ସୂତାକଟାରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିବା ଉପାୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—‘ମୁଁ ଦେଖୁଛି ତୁମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକଠାରୁ ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛ । ସେ କେବେ କଂଗ୍ରେସ ତା’ର ସନ୍ଧ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରିବା ପକ୍ଷରେ ଯିବେ ନାହିଁ । ସୂତାପଟାର ବିଧିବଦ୍ଧ ନିୟମ ମାନି ଚଳୁଥିବା କୌଣସି ସ୍ବେଚ୍ଛାକୃତ କଟାକୀ ସଂଘର ଆନନ୍ଦରେ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବେ । ତୁମେ କିନ୍ତୁ ଏ ଧରଣର କୌଣସି ସଂଘର ବିରୋଧୀ ।’ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରୁପ୍ତ ରହିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଖୁସି ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ତାହା ହେଲେ ମୁଁ ପଚାରିବି—କଂଗ୍ରେସର ସନ୍ଧ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ମଦ ନ ପିଇବାକୁ କହିବାର ଅଧିକାର କଂଗ୍ରେସର ଅଛି କି ? ତାହା କଣ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ବାଧୀନତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବ ? ଯଦି କଂଗ୍ରେସ ମଦ୍ୟପାନରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବାକୁ ନିଜର ଅଧିକାର ବୋଲି କହିବ, ତେବେ ଏଥିରେ କେହି ଆପତ୍ତି କରିବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? କାରଣ ମଦ୍ୟପାନର କୁପକ୍ଷ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା । ତେବେ ମୁଁ କହିବି, ଯେତେବେଳେ ଭାରତର ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ଲୋକ ଉପବାସ ଓ ଦୁଃଖରେ ବୁଡ଼ି ରହିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଦେଶକୁ ଆମଦାନୀ କରିବା ବୋଧହୁଏ ମଦ୍ୟପାନ ଠାରୁ ଆହୁରି ବେଶି ଦୃଷ୍ଟଶୀୟ । ଓଡ଼ିଶାର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଢ଼ୁଣଙ୍କୁ କଥା ଭାବି ଦେଖ । ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାକୁ

ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲି । ସେଠାରେ ଏକ ଶିଳ୍ପ ମନ୍ଦିରର ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ । ସେଠାରେ କାମ କରୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଖୁବ୍ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଓ ସୁସ୍ଥ ଥିଲେ ଓ କି ଆନନ୍ଦରେ ସେମାନେ ଦରି ଓ ଟୋକେଇ ବୁଣିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ଥା'ନ୍ତି । ସେଠି ସୂତା କଟା ହେଉ ନ ଥିଲା, ଉପଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ କିନିଷମାନଙ୍କର ସେ ସମୟରେ ବେଶୀ ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ପରିଶ୍ରମର କି ଜ୍ୟୋତି ପୁଟି ଉଠୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆସି ମୁଁ କଣ ଦେଖିଲି ? ସେମାନେ ଯେପରି ଅସ୍ଥିକଙ୍କାଳସାର ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିଥିଲେ, କାରଣ ସେମାନେ ଯେକୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ କାମ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ସେମାନେ କାମ କରିବାକୁ ମନା କଲେ ଯଦି ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଗୁଳି ମାରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସିବ, ତେବେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତରୂପେ କହିପାରେ ଯେ, କୌଣସି ସାଧୁ କାମ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନେ ଗୁଳି ଆଗରେ ମରିବାକୁ ଶ୍ରେୟ ମନେ କରିଥାଆନ୍ତେ । କାମ ପ୍ରତି ଏହି ବିତର୍କ ମଦ୍ୟପାନ ଠାରୁ ଆହୁରି ଦୃଷ୍ଟଶୀୟ । ମଦୁଆ ସାହାଯ୍ୟରେ କିଛି କାମ କରାଯାଇପାରେ । ମଦୁଆର ହେଲେ ଟିକିଏ ହୃଦୟ ଅଛି, ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । କାମ କରିବାକୁ ରାଜି ନ ଥିବା ଏଇ ଅନାହାରଭିକ୍ଷ ଲୋକମାନେ ପଶୁ ସମାନ ସିନା । ତାହା ହେଲେ ଏଇଭଳି ଲୋକଙ୍କଠାରୁ କିପରି କାମ ଆଦାୟ କରାଯାଇ ପାରିବ ? କେବଳ ସମସ୍ତେ ସୂତା କାଟିଲେ ହିଁ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ । ମୋ ଆଗରେ କେବଳ ଏଇ ଗୋଟିଏ ବାଟ । ଗଜେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଭାରତକୁ ଆସିବା ଅର୍ଥ ଶତ ଶତ ଅନାହାରଭିକ୍ଷ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଭାତଗୁଆ ଛଡ଼ାଇ ନେବା । ଯେକୌଣସି ଆନନ୍ଦଦାୟକ କାମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗାଇବା ଦ୍ଵାରା ଭାରତର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଉପବାସୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗଣ୍ୟ ଧନୀ ଦେବାର ଯେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ମୁଁ ଆଜି ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛି, ତୁମେ ଯଦି ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାବ, ତେବେ ତୁମେ 'ସମସ୍ତେ ସୂତା କାଟନ୍ତୁ' ଏ କଥାରେ ଆପରି କରିବ ନାହିଁ । ସୂତାକଟାର ଅଧ୍ୟୟନ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୋଲି ମୁଁ କଂଗ୍ରେସକୁ ମନେ କରେ । ସବୁ ମେମ୍ବରଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାର ବାଧ୍ୟତା ରଖି ଏଇ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସଭ୍ୟଶ୍ରେଣୀଭୂତ ହେବାର ସର୍ତ୍ତ କାହିଁକି ନ ରହିବ ? ଆଉ ତୁମେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା କଥା କହୁଛ । କଂଗ୍ରେସର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭ୍ୟ ପ୍ରତିମାସରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ସୂତା କାଟିବାଠାରୁ ଆଉ ଅଧିକ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା କଣ ହୋଇପାରେ ? ନିଜେ ସୂତା କାଟି ନ ଶିଖୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସୂତା କାଟିବାକୁ କହିବା କଂଗ୍ରେସ ମେମ୍ବରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସାଧୁତାର କଥା ହେବକି ?

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ଆଗ୍ରହର ସହିତ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ମାତ୍ର ସେଉଁମାନେ ସୂତା କାଟନ୍ତି ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ କିପରି ଆପଣ କଂଗ୍ରେସରୁ ବାଦ୍ ଦେବେ ? ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ସେମାନେ କାଟିର ସେବା କରୁଥାଇ ପାରନ୍ତି ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ପଚାରିଲେ—‘କାହିଁକି, ଭୋଟ ଅଧିକାରରେ ଧନକୁ ଗୋଟାଏ ସର୍ତ୍ତ କରି ରଖିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟ ଚାହା ଚାରିଆଣା କରି ରଖିବାର ବା ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ବୟସକୁ ବା ଗୋଟିଏ ଆବଶ୍ୟକ ଯୋଗ୍ୟତାରୂପରେ କାହିଁକି ଧରାଯିବ ? ଗତାଲୀର ଆଠବର୍ଷର ସାତାରାବଜାଳି ଭୋଟ ଅଧିକାର ପାଇବ କି ? ସାତ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମ୍ ସ୍ଵାର୍ଥ ମିଲ୍‌ଙ୍କର ଭୋଟ ଦେବାର ଅଧିକାର ନ ଥିଲା । ଏପରି ଅସାଧାରଣ

ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ଲୋକଙ୍କୁ ଡୋର୍ ଦେବାରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଗଲା କାହିଁକି ? ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ଡୋର୍ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେତେକ ଲୋକ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିତ ହେବେ । ହଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ହୁଏତ ଲୋକେ ଶୁଣି ନ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ଦିନ ଆସିବ—ହୁଏ ତ ମୁଁ ମରିଗଲା ପରେ ଆସି ପାରେ—ଯେତେବେଳେ ଲୋକେ କହିବେ, ‘ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଯାହା କହୁଥିଲା, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଠିକ୍ ।’

ସାତଟା ବାଜିଯାଇଥିଲା ଏବଂ ଗାଡ଼ି ଚାଲିଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିବା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଲାଭ କଲେ । ପରଦିନ ସକାଳେ, ଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଆଉ ଥରେ ସେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଏଇଥିରେ ତାଙ୍କର ମତ ଏକାବେଳେକେ ବଦଳି ଯାଇଥିଲା ।

ପୂର୍ବ ଦିନର କଥୋପକଥନ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ—‘ବାପୁଜୀ ତେବେ ସତ୍ୟ ହେଉଛି ଅସଲ କଥା । ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗ ନୁହନ୍ତି ।’

ଗାନ୍ଧିଜୀ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଜୋର ଦେଇ ପୁଣି ଥରେ କହିଲେ, ‘ସତ୍ୟ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଧ୍ୟେୟ ବସ୍ତୁ । ତା ପରେ ପରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ୱତ୍ୱଗୁଣ ଆପଣା ଛାଏଁ ଆସିଯିବ । ମୋ ମତରେ ଯାଶ୍ରୀମ୍ବତୀ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଧରଣର କଳାବିତ୍ ଥିଲେ, କାରଣ ସେ ସତ୍ୟକୁ ଦେଖିପାରୁଥିଲେ ଓ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଥିଲେ । ମହମ୍ମଦ ମଧ୍ୟ ଜଣେ କଳାବିତ୍—କାରଣ ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ କହନ୍ତି ଯେ, ଆରବୀ ସାହିତ୍ୟରେ କୋରାନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିଛି । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଥିଲେ, ସେହି ହେତୁ ଭାବପ୍ରକାଶର ଶକ୍ତି ସ୍ୱତଃ ଆସିଥିଲା । ତଥାପି ଯାଶୁ ବା ମହମ୍ମଦ କେହି ହେଲେ ‘କଳା’ ବିଷୟରେ ଲେଖିଯାଇ ନାହାନ୍ତି । ଏହି ସତ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ଏବଂ ଶେଷରେ ସେଇଥିପାଇଁ ମରିବି ।’

ତାପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କଳକବ୍‌ଜା ବିଷୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁ ପଚାରିଲେ । ଯଦି ଆପଣ ସିଲେଇ କଳ ଓ ଚକଳିକୁ ସମାଜରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି; ତେବେ ଏହି ରହିବା ଓ ନ ରହିବାର ସୀମା କେଉଁଠି ?

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—‘ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାହାଯ୍ୟ ନ କରି ତାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ବିକାଶରେ ବାଧା ଦିଅନ୍ତି, ସେଇଠି । କଳକବ୍‌ଜା ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ସବୁକୁ ଆମେ ପଛ ହେବାପାଇଁ ଦେବାନାହିଁ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ—‘ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାବହାରିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଭାବୁ ନାହିଁ । ଆଦର୍ଶ ହିସାବରେ ଆପଣ ସବୁ ପ୍ରକାର କଳକବ୍‌ଜାକୁ ବାଦ୍ ଦେବେ ନାହିଁ କି ଆପଣ ଯଦି ସିଲେଇ କଳକୁ ଉପକାରୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ତେବେ ସାଇକେଲ, ମଟର ଆଦି ଗ୍ରହଣ କରିବେ କି ?’ ବାପୁଜୀ କହିଲେ—‘ନା, ମୁଁ କରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ସେଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରଥମିକ ଅଭାବ ପୂରଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିଜ ଜୋରଠାରୁ ଅଧିକ ବେଗରେ ମଟର ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଜାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ଜାଗାକୁ ଯିବା ମନୁଷ୍ୟର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ନିହାତି ଦରକାର । ଆଦର୍ଶ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ଯେପରି ଆତ୍ମାର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଏହି ଶରୀରକୁ ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ମଧ୍ୟ କୌଣସି

କଳକବ୍ଜାକତ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ । ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କଳକବ୍ଜାକୁ ବାଦ ଦେବି । ତଥାପି ଯନ୍ତ୍ର ରହିବ, କାରଣ ଆମ ଶରୀର ପରି ଯନ୍ତ୍ର ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ମୁଁ ତୁମକୁ ପୂର୍ବରୁ ଯାହା କହିଛି, ଶରୀର ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କଳ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ଆତ୍ମାର ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଏହା ଅବରୋଧ ହେବ, ତେବେ ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ ।’

ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ପଚାରିଲେ—‘ଏହାକୁ ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଦୋଷ ବୋଲି କୁହାଯିବ କାହିଁକି ? ଏଇ ଶରୀର ସାହାଯ୍ୟରେ କଳାବିତ୍‌ମାନେ ସତ୍ୟ ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରନ୍ତି ନାହିଁ ?’

ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—‘କେତେକ ଅବଶ୍ୟ ପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାବିବା ଦରକାର । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆମେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅନୁଭୂତି ସାହାଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିବାର ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନ ବଡ଼ାଇ ଦିଅ, ତାପରେ ସେମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିବେ । ସ୍ୱପ୍ନରେ ଓ ଜାଗରଣରେ ଓଡ଼ିଶାର କଥା ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚୁଛି । ଯାହା ସେହି ଅନାହାରକୁଷ୍ଠମାନଙ୍କର ଉପକାରରେ ଆସିବ, ତାହାହିଁ ମୋ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଜୀବନର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀ ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଅ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୁକ୍ଷଣ ପରେ ଆସିବ ।’

ଏଇଠି ଦୀର୍ଘ କଥୋପକଥନ ଶେଷ ହେଲା ଏବଂ ସେଇ ଦିନ ସକାଳେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରନ୍ ବାପୁଜୀଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ଘେନି ଶାନ୍ତିନିକେତନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ତାଙ୍କର ଗୁରୁଦେବ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ସହିତ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କଠାରୁ ସେ ଯାହା ଶୁଣିଲେ, ତା’ର କେତେ ଦୂର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି ଏବଂ ଦୁଇ ମତ ଭିତରେ କେତେ ଦୂର ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ଏହି ବିଷୟ ଭାବି ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲେ ।

ଦୂରପନେୟ ଦୋଷ

ଯଦି ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଫଳରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ତିଳକ, ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ଓ ନିଜେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କ ଭଳି ଲୋକ ବାହାରି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଭଲ ନୁହେଁ କି ବୋଲି କଟକର ଏକ ସାଧାରଣ ସଭାରେ ପଚରା ଯାଇଥିଲା । ତାର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଜିକାଲି ସାଧାରଣତଃ ସବୁଠୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ । ଆମ ଦେଶ ଲୋକ ଓ ଇଂରେଜ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ମୂର୍ଖତା ଏବଂ ଭ୍ରମ ଧାରଣାକୁ ଜୟ କଲେ ଆମେ ସ୍ୱରାଜ ସଂଗ୍ରାମରେ ବିଜୟ ହାସଲ କରିବା । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ଦୂରପନେୟ ଦୋଷ । ସେଇ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ, ମୁଁ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଖଟାଉଛି । ଏଥିରୁ ଯେ ଆମେ କୌଣସି ଭଲ ଜିନିଷ ନ ପାଇଛୁ, ଏହା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ଯଦି ଆମେ କୌଣସି ଭଲ ଜିନିଷ ପାଇଥାଉ, ତେବେ ଏଇ ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଏଇ ପ୍ରଣାଳୀର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ହିଁ ଆମର ଯାହା ଉପକାର ହୋଇଛି । ଇଂରେଜମାନେ ଯଦି ଏ ଦେଶରେ ନ ଥାନ୍ତେ, ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶ ସହିତ ମଧ୍ୟ ଭାରତ ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା । ଯଦି ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱ ଏଠି ଚଳୁଥାନ୍ତା, ତେବେ ଅନେକ ଲୋକ ଇଂରାଜୀ ଏକ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ହିସାବରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥାନ୍ତେ । ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ବିଚାରପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଲୋଚନା

କରିବାର ସୁବିଧା ଆମକୁ ନ ଦେଇ ଏହି ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଆମକୁ ଦାସ କରି ଦେଉଛି । ମୋର ବନ୍ଧୁ ତିଳକ, ରାମମୋହନ ଓ ମୋର ନିଜର ଉଦାହରଣ ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋ କଥା ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତ ମୁଁ ଏକ ବାମନ ଭଳି ।

ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର ସଂକ୍ରମଣ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ତିଳକ ଓ ରାମମୋହନ ଆହୁରି ବଡ଼ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇପାରିଥାନ୍ତେ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ପୂଜା କରିବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ଘୃଣା କରେ ନା । ଇଂରେଜୀ ସରକାରକୁ ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ କହିଲୁ ବେଳେ ମୁଁ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ଧ୍ୟାନ ଚାହେଁନା । ମୋର ଇଚ୍ଛା ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟବାଦୀ ହିସାବରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କର । କବୀର, ଚୈତନ୍ୟ, ଶଙ୍କର ଓ ନାନକଙ୍କ ତୁଳନାରେ ରାମମୋହନ ଓ ତିଳକ ଲୋକମାନଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଦିଗରେ ବାମନ ଭଳି (ମୋ କଥା ଛାଡ଼ି ଦିଅ) । ଏହି ମହାମନାଷୀ ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଏମାନେ ଅତି ନଗଣ୍ୟ । ଜଣେ ଶକ୍ତରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଯାହା କରି ପାରି ନ ଥିଲେ, ସମସ୍ତେ ଇଂରାଜୀ ଜାଣିଥିବା ଲୋକ ଏକତ୍ର ତାହା କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାର ଏକାଧିକ ଉଦାହରଣ ଦେବି । ବଡ଼ ହେବା ଲାଗି ଗୁରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସିଂହ କଣ ଇଂରାଜୀ ଭାଷା ପଢ଼ିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ?

ତ୍ୟାଗ ଓ ସାହସର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଶିଖ୍ୟର୍ମର ପ୍ରଚାରକ ନାନକଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଏଇ ଇଂରେଜୀ ପଢୁଆଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ବାହାରି ପାରିବେ କି ? ରାଜା ରାମମୋହନ ଓ ବିକ୍ଲାପ ସିଂହଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସହିତ୍ ତିଆରି କରି ପାରିଛନ୍ତି କି ? ରାମମୋହନ ଓ ତିଳକଙ୍କୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭକ୍ତି କରେ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ, ରାମମୋହନ ଓ ତିଳକ ଯଦି ଏହି ଶିକ୍ଷା ନପାଇ ନିଜର ସ୍ୱାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ପରି ମହତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରି ପାରି ଥାଆନ୍ତେ ।

ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟରେ କଦାପି ଏ ଜାତିର ପୁନରୁତ୍ଥାନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଓ ସଂସ୍କୃତ ନ ଜାଣି ମୁଁ ଯେ କି ମୂଲ୍ୟବାନ ବସ୍ତୁ ହରାଇ ବସିଛି ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ଶିକ୍ଷାର କୁହୁକିନୀ ଶକ୍ତିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ବିକାର କରି ଦେଖ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଶକ୍ତିହୀନ କରି ଦେଇଛି, ଆମ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଶିଥିଳ କରି ଦେଇଛି ଏବଂ ଦେଶର ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଆମେ ମାଲିଆ ହୋଇଯାଇଛୁ ।

ଆମେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆଲୋକରେ ପରିପୁତ ହେବାକୁ ଚାହୁଁ, ମାତ୍ର ଏଇ ଦାସ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଆମ ଜାତିକୁ ବୀର୍ଯ୍ୟହୀନ କରି ଦେଇଛି । ବ୍ରିଟିସ୍ ଜାତି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଦାସତ୍ୱର ଯୁଗ ନ ଥିଲା । ମୋଗଲ ଶାସନର ଅଧୀନରେ ଆମେ ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ୱରାଜ ଭୋଗ କରୁଥିଲୁ । ଆକବରଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଜଣେ ପ୍ରତାପ ସିଂହଙ୍କ ଜନ୍ମ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଥିଲା, ଆଉରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଅମଳରେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ପରି ଜଣେ ବୀର ବାହାରି ପାରିଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର ଏଇ ଦେହଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ କେତେ ଜଣ ଶିବାଜୀ ବା କେତେ ଜଣ ପ୍ରତାପ ଜନ୍ମ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି ?

ଆମ ଦେଶରେ କେତେ ଜଣ କରଦ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ କି ପଲିଟିକାଲ୍ ଏଜେଣ୍ଡ ଆଗରେ ଜାନ୍ତି ପାତି ବସନ୍ତି ଏବଂ ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ? ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଯୁବକ ଏଇ କରଦ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କର ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରେ, ସେତେବେଳେ ମୋର

ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ହୁଏ । ସେମାନେ ଉଭୟ ଦିଗରୁ ପ୍ରସାଦିତ । କରଦରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ଏପରି କଲା ବେଳେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଦୋଷ ନ ଦେଇ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବି । ସେମାନେ ଏହି ଦାସତ୍ବ ପ୍ରଥାର କବଳରେ ପଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିବଦେନ କରେ—‘ଏହି ରାକ୍ଷସପାଠୁ ଦୂରକୁ ପଳାଅ । ଦ୍ଵାର ଦ୍ଵାର ଭିକ୍ଷା ମାଗିବାକୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ଦ୍ଵିଧା କର ନାହିଁ । ଭିକ ମାଗି ମର ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ଶୁଙ୍ଖଳରେ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ବସ୍ତ୍ର ନାହିଁ ।’ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯଦି ଇଂରେଜମାନେ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତେ, ମୁଁ ଟୋପାଏ ହେଲେ ଲୁହ ଗଡ଼ାନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେବକ ଭାବରେ, ସମାଜସ୍ଵର ଭାବରେ ଓ ବହୁ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କହେ । ଆମର ସମର୍ଥନ ଘେନି ଆମ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ବ କରିବାକୁ ମୁଁ କେବେ କହିବି ନାହିଁ । ସେମାନେ ବ୍ୟୋମଜ୍ଞାନ, ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବା ନୌଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଯା ବୋଲି ସେମାନେ ଆମର ସମର୍ଥନ ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷ ତଳେଇତ ମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ତୁମେ ତୁମର ଗର୍ଜନ୍ ଛୁଲିଯାଅ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ତୁମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ସ୍ଵାଧୀନ ଭାରତୀୟ ଭାବରେ ମରିବା ଠାରୁ ଆଉ ମହତ୍ତର କଣ ହୋଇପାରେ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଏକ ଶ୍ଵେତାନ ପ୍ରଥା । ଏହି ପ୍ରଥାର ଉଚ୍ଛେଦ ସାଧନ ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଉଛି ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ

ମାତ୍ରାତ ଛାତ୍ର ମାନଙ୍କର ଏକ ଅଭିନନ୍ଦନର ଉତ୍ତର ସ୍ଵରୂପ ଖୁଲା. ଏମ୍. ସି. ଏ. ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀନିବାସ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ ।

ମାନନୀୟ ସଭାପତି ଓ ବନ୍ଧୁଗଣ !

ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ମୋତେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାରେ ମାତ୍ରାତର ଛାତ୍ରମାନେ ଇଂଲିଶ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣର ଗୁଣବାଚକ ବିଶେଷଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ଖାଲି କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ମୋତେ ଦୟା, ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଅନୁଧ୍ୟାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ମୋର ମତ ଯଦି କେହି ପଚାରେ, ତେବେ ମୁଁ ମାତ୍ରାତର ନାମ ପ୍ରଥମେ କହିବି (ଆନନ୍ଦ ଧ୍ଵନି) । ମୋର ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ଯେ ମୋତେ ଆପଣମାନେ ଅସାମାନ୍ୟ ବଦାନ୍ୟତାର ସହିତ ଦୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତ ସେବକ ସଂଘର ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଭାପତି ଏହି ସମ୍ମାନର ଭାଜନ ଅଟନ୍ତି । (ମୁଁ ଏହି ସମିତି ଅଧୀନରେ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି) ମୁଁ ଏ ସବୁ ସମ୍ମାନର ଯୋଗ୍ୟ କି ? ମୋର ହୃଦୟର ଅତରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ଏହାର ଉତ୍ତର ‘ନା’ ବୋଲି ବାହାରି ପଡ଼ୁଛି । ଏହି ସବୁ ବିଶେଷଣର ଉପଯୁକ୍ତ ଭାଜନ ହୋଇ ପାରିବି ବୋଲି ମୁଁ ଭାରତକୁ ଆସିଛି । ଜଣେ ଉପଯୁକ୍ତ ସେବକ ହେବାକୁ ହେଲେ ଏହି ସବୁ ବିଶେଷଣର ଭାଜନ ହେବା ଲାଗି ମୋତେ ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନକୁ ନିୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ ।

ସେଥିପାଇଁ ଆପଣମାନେ ସେହି ମର୍ମସର୍ମୀ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇଲେ, ଯାହାର ଶ୍ରବଣରେ କି ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠୁଛନ୍ତି । ଭାରତମାତାକୁ ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାକୁ ଯାଇ କବି ସମ୍ବତଃ ସମସ୍ତ ବିଶେଷଣ, ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେ ଭାରତ ମାତାଙ୍କୁ ସୁହାସିନୀ, ସୁମଧୁର ଭାଷିଣୀ, ପୁଲ୍ଲୁକୁସୁମିତ, ସର୍ବଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା, ଶୁଭଦା, ସତ୍ୟମୟୀ, ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା, ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଯୁଗର ଅଧୀବାସୀଙ୍କର

ମାତା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ସେ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଏପରି ଏକ ଦେଶର ଚିତ୍ର ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି, ଯେ କି ସମସ୍ତ ଜଗତ, ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜକୁ ଶାରୀରିକ ବଳରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ନିଜ କୋଳରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇପାରେ । ସେଇ ସ୍ତୁତି ଆମେ ଗାଇପାରିବା କି ? ମୁଁ ନିଜକୁ ପଚାରେ—ସେଇ ଗୀତ ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିବାକୁ ମୋର କୌଣସି ଅଧିକାର ଅଛି କି ? ଆମର ଅନୁଭୂତି ପାଇଁ କବି ଏଇ ଛବିର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି, ଏହାର ଶହାସକା ଦେବବାଣୀ ହୋଇ ରହିଛି । ଆମର ଏଇ ମାତୃଭୂମିକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ଯାଇ କବି ଯାହା ଗାଇଯାଇଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାର ଭାର ଆପଣମାନଙ୍କ ଉପରେ । ଆପଣମାନେ ହିଁ ଭାରତର ଆଶା ଭରସା । ଆଜି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛି, ଭାରତମାତାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ବିଷୟରେ ଏହି ବିଶେଷଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । କବି ମାତୃଭୂମିର ଯେଉଁ ଭବିଷ୍ୟତ କଳ୍ପନା କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେହି ରୂପକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର ଭାର ଆପଣ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଓ ମୋ ଉପରେ ରହିଛି ।

ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଛାତ୍ର ତଥା ସମଗ୍ର ଭାରତର ଛାତ୍ରଗଣ, କହ ତୁମେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛ, ତାହା ତୁମକୁ ତୁମର ଆଦର୍ଶ ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ କି, ତୁମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବର ବିକାଶ କରି ପାରିବ କି ? ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠିକୁ କିରାନୀ ଓ ସରକାରୀ ଚାକିରିଆ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଏକ କାରଖାନାର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନାହିଁ କି ? ସରକାରୀ ବା ବେସରକାରୀ ବିଭାଗରେ ଚାକିରି ପାଇବା କଣ ତୁମ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ? ଯଦି ସେଇଆ ତୁମ ଶିକ୍ଷାର ସବୁଠୁ ବଡ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଭୟ କରୁଛି, କବି ଯେଉଁ ସ୍ବପ୍ନର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ତୁମେ ମାନେ କେବେ ହେଲେ ଉପଲବ୍ଧ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋତେ ତୁମେ କହିଥିବାର ବା ଲେଖିଥିବାର ଜାଣିଥିବ, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ମୁଁ ତାତ୍ତ୍ବ ବିରୋଧୀ । ଇଉରୋପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ଘଟୁଛି, ସେ ଆଡ଼କୁ ମୁଁ ତୁମର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଉରୋପ ସେହି ସଭ୍ୟତାର ପାଦ ତଳରେ ଯେଉଁ ହୋଇଯାଉଥିବାର ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଯଦି ତୁମେମାନେ ଉପନୀତ ହୁଅ, ତେବେ ତୁମେ ଓ ତୁମର ଗୁରୁଜନ ମାନେ ଏଇ ସଭ୍ୟତାର ଅନୁକରଣ କରିବା ଆଗରୁ ଭଲକରି ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ୍ । ମୁଁ ଅନେକ ଥର ଶୁଣିଛି—ଆମର ଶାସକବର୍ଗ ଆମ ଦେଶକୁ ସେହି ସଂସ୍କୃତି ବୋହି ଆଣୁଥିବାବେଳେ ଆମେ ଆଉ କଣ କରିପାରିବୁ ? ଏ ବିଷୟରେ ଆଦୌ ଭୁଲ୍ କରନା । ମୁଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ବିଶ୍ବାସ କରିବି ନାହିଁ ଯେ, ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଶାସକ ଆମ ଦେଶକୁ ସେହି କୃଷି ଆଣିପାରିବ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଶାସକମାନେ ସେହି କୃଷିକୁ ଆଣୁଛନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଆମ ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ନିହିତ ଅଛି, ଯାହା ବଳରେ ଶାସକକୁ ନ ଚିଡ଼ି ମଧ୍ୟ ଆମେ ସେହି ସଭ୍ୟତାକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିବୁ । ମୁଁ ଅନେକ ଥର କହିଛି—ବ୍ରିଟିଶ ଜାତି ଆମ ସହିତ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଜାତି କାହିଁକି ଆମ ସହିତ ଅଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାର କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ କହିବାକୁ ଚାହୁଁନାହିଁ । ଆମର ସଭାପତି ଯେଉଁସବୁ ମହାପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ମହାପୁରୁଷମାନେ କି ଏହି ମହାଜାତିର ଜୀବନ ଦେଇ, ଶାରୀରିକ ବଳର ନୁହେଁ, ଏକ ପ୍ରେମର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେହି ମହାତ୍ମାମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଅନୁସରଣ କଲେ, ମୋର ବିଶ୍ବାସ, ଭାରତ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ, ତାହା ହେଲେ ତୁମେ ସହଜରେ ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ତୁମର

ଜେତାମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ପାରିବ । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ସବୁ ଘଟୁଛି, ତାହା ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବିଚାର କରେ, ଯେଉଁ ସବୁ ରାଜନୀତିକ ହତ୍ୟା ଓ ଡକାଇତି ଏ ଦେଶରେ ଚାଲିଛି, ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଆମର ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବେ । ମୁଁ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ, ଏ ସବୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପରେ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏଠାରେ ଏ ସବୁ ଚିଣ୍ଟି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରକାର ଆତଙ୍କବାଦ ଯେପରି ଆମର ନୈତିକ ବା ମାନସିକ ସମର୍ଥନ ନ ପାଇବ, ଏଥିପାଇଁ ଦୁନିଆଁର ଛାତ୍ରସମାଜ ସତର୍କ ରହିଥିବା ଦରକାର । ଜଣେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହିସାବରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ପକ୍ଷା ଦେଖାଇବି । ବିପ୍ଳବୀ ହୋଇଉଠ, ନିଜର ହୃଦୟତଳ ଅନୁସନ୍ଧାନ କର; ଯେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପାଦନ ଦେଖୁଛ, ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କର । ଉତ୍ପାଦକର ରକ୍ତ ନ ଢାଳି ସବୁ ସମୟରେ ତୁମର ସ୍ବାଧୀନତା ଉପରେ ଯେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଛି, ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କର । ରକ୍ତ ଦ୍ବାରା ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାର ଶିକ୍ଷା ଆମ ଧର୍ମରେ ନାହିଁ । ଅହିଂସାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ଉପରେ ଏହା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କ୍ରିୟାଶୀଳରୂପରେ ଏହା ପ୍ରେମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ । କେବଳ ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରତିବେଶୀ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ନୁହେଁ, ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରେମ ହେଉଛି ଆମ ଧର୍ମର ମୂଳନୀତି ।

ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ ପଦେ କଥା କହିବାର ଅଛି । ଆମେ ଯଦି ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ଅନୁଶୀଳନ କରୁ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ମନେ କରେ, ଆମକୁ ନିର୍ଭୀକତା ମଧ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ଶାସକମାନେ ଯାହା କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଅନ୍ୟାୟ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ମନେ କରୁ, ଆମେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବାକୁ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରୁ, ଏହା ରାଜଦ୍ରୋହ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେଲେ ହେଁ ସେଇ ରାଜଦ୍ରୋହ ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ମୁଁ ଜୋର ଦେଇ କହୁଛି—ସେଥିରେ ଯଦି ବିପଦ ଆସେ, ତା’ର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ତୁମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ହେବ । ଯଦି ତୁମେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ନ ଦେଇ, ବିପଦ ଭିତରକୁ ଡେଇଁବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାର, ତେବେ ସରକାରଙ୍କୁ ସୁଦ୍ଧା ଉପଦେଶ ଦେବାର ଅଧିକାର ତୁମେ ହାସଲ କରି ପାରିବ ।

ମୁଁ ନିଜକୁ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କର ମିତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରେ, କାରଣ ମୋର ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କ ସହିତସମାନ ଅଂଶୀଦାର ହେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ । ମୁଁ ଆଜି ସମାନ ଅଂଶୀଦାର ହେବାକୁ ଦାବି କରେ । ମୁଁ ଏକ ଦାସ ଜାତିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଏକ ଦାସ ଜାତିର ସଭ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କହେ ନାହିଁ । ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଅଛି—ବ୍ରିଟିସ ସରକାର ତୁମକୁ କିଛି ଦେବ ନାହିଁ—ତୁମକୁ ତା’ଠାରୁ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ତାହା ଦରକାର କରେ ଓ ମୁଁ ତାହା ନେଇଯାଇ ପାରିବି । ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରି ତାହା ଦାବି କରିପାରେ । ମାନ୍ୟମୂଲ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—ଅବଶ୍ୟ ଆମର ଧର୍ମର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ମାନ୍ୟମୂଲ୍ୟର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ—ଆମର ଧର୍ମର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ହେଉଛି ‘କର୍ତ୍ତବ୍ୟ’; ମାତ୍ର ଅଧିକାର ନୁହେଁ । ଯଦି ତୁମେ ବିଶ୍ବାସ କର ଯେ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ ଦ୍ବାରା ଆମେ ସମସ୍ତ ଦାବି ହାସଲ କରି ପାରିବୁ, ତେବେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କଥା ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତା କରି ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ଶଶ୍ବରଙ୍କ ବ୍ୟତିତ ଆଉ କାହାରିକୁ ଭୟ କର ନାହିଁ । ଏଇ ବଚନ ହେଉଛି ମୋର ଗୁରୁ—ତୁମ ଗୁରୁ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହିପାରେ—ଗୋଖଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ସେହି ବାଣୀ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେହି ବାଣୀ କଣ ? ଭାରତ ସେବକ ସମିତି ସେହି ବିଧାନ ଦ୍ବାରା ରଠିତ ଏବଂ ମୁଁ ସେହି ବାଣୀ ଅନୁସାରେ ନିଜର ଜୀବନ ପରିଚାଳିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ଦେଶର ରାଜନୀତିକ

ଜୀବନ ଓ ରାଜନୀତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଏହି ବାଣୀ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛି । ତାହାର ଅନୁଶୀଳନ ଦିଗରେ ଆମର ଶୀଘ୍ର ଲାଗିପଡ଼ିବା ଉଚିତ୍ । ଛାତ୍ରମାନେ ରାଜନୀତିରୁ କେବେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ, ଧର୍ମ ପରି ଏହା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଅତ୍ୟବଶ୍ୟକ । ଧର୍ମକୁ ରାଜନୀତିରୁ ଅଲଗା କରି ହେବ ନାହିଁ । ମୋ ମତ ତୁମର ଗ୍ରହଣୀୟ ହେଉ ନ ଥିବ, ମୁଁ ଜାଣେ । ମୋର ଅନ୍ତରର ଗଭୀରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଉଛି, ତାହାହିଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଅଭିଜ୍ଞତା ବଳରେ ମୁଁ କହିପାରେ, ତୁମର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଆଧୁନିକ ସତ୍ୟତା ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାଚୀନଯୁଗର ଗଣିତମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଠାରେ ଅଛି, ସେହି ଗଣିତମାନେ ଅନୁଶୀଳନ କରୁଥିବା ଚପଟ୍‌ସ୍‌ମ୍ୟା ଯେଉଁମାନେ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ଚଂଚଳତା ସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ଶବ୍ଦ ଜାଣି ନ ଥିଲେ ହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗର ତଥାକଥିତ ସତ୍ୟତାର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଶୀର୍ଷ ସ୍ଥାନରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ଯାହା ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଅଶିକ୍ଷିତ ନିରକ୍ଷର ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଛି, ଆଜି ଆମର ଏହି ପବିତ୍ର ଭୂମିରେ ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଓ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଦଶରୁଣ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ତୁମକୁ ଏବଂ ମୋତେ ସେହି ସୁବିଧା ମିଳୁ ।

(କରତାଳି)

ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷଣ

ବନାରସ ହିନ୍ଦୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଉଦଘାଟନ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ:-

ବନ୍ଧୁଗଣ,

ଏହି ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ମୋର ଯେଉଁ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲା, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କ୍ଷମା ମାଗି ନେଉଛି । ମୁଁ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାନବୀୟ ଶକ୍ତି ଏହି ବିଳମ୍ବର କାରଣ ନୁହେଁ ବୋଲି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କହିବି, ସେତେବେଳେ ଆପଣ ମୋତେ ନିଶ୍ଚୟ କ୍ଷମା ଦେବେ । (ହାସ୍ୟରୋଳ) କଥା ହେଉଛି, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦର୍ଶନୀୟ ଜୀବ ଭଳି ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ମୋର ଖବର ବୁଝି, ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୟା ପରବଶ ହୋଇ ମୋର ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକ କାମରେ ମଧ୍ୟ ଅବହେଳା ଦେଖାଇଆଣ୍ଡି ଏବଂ ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକର୍ଷକ ଭାବରେ ଘଟେ । ଏଇ ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୋର ଓ ମୋର ସାଥୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଆକର୍ଷକ ଘଟଣାମାନ ଘଟିଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଆଗରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ବିଳମ୍ବ ହୋଇଗଲା ।

ବନ୍ଧୁଗଣ, ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା, ମୋ ପୂର୍ବରୁ ଭାଷଣ ଦେଇଥିବା ଉଦ୍‌ଗ୍ରହକାଙ୍କର (ଆନିବେଶାନ୍ତ) ଅସାଧାରଣ ବାଗ୍ମିତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱାସ କର ନାହିଁ ଯେ, ଆମର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହୋଇପାରିଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଆସିବେ, ସେମାନେ ଏହିଠାରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରି ଏହି ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଉଦ୍‌ୟମାନ ନାଗରିକ ହିସାବରେ ଆସିବେ । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅନେକ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଅଛି । ଏପରି ଏକ ଧାରଣା ମନରେ ପୋଷଣ କର ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଜି ଯେଉଁ ଛାତ୍ରସମାଜ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ଭାଷଣ ଦେଉଛି, ସେମାନେ

ଯଦି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସୁଖ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନ ପାଇଁ ଏହି ଦେଶ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଛି ଏବଂ ଏ ଦିଗରେ ଦୁନିଆଁରେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଲାଭ କରି ପାରିଛି, ସେଇ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜୀବନର ଧାରଣା ଖାଲି କଥା ଦ୍ୱାରା ଦେଇ ହେବ, ତେବେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କର ଯେ ତୁମେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କରିବ । ସମଗ୍ର ଜଗତରେ ଦିନେ ଭାରତ ଯେଉଁ ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିବ, ଖାଲି ତୁମ୍ଭପୂଜାରେ ତାହା ତୁମେ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜୀବନରେ ଏହିପରି ଅନେକ ବନ୍ଧୁତା ଶୁଣିଛି । ଗତ ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତା ଦିଆ ହୋଇଛି, ତାହା ମୁଁ ଏହି ଶ୍ରେଣୀରୁ ବାଦ ଦେଉଛି; କାରଣ ସେ ସବୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏହା କହିବାକୁ ସାହସ କରିବି ଯେ ଆମର ବନ୍ଧୁତା ଭଣ୍ଡାର ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ଖାଲି ଶୁଣି ବା ଦେଖି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କଲେ ହେବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆମର ହସ୍ତପଦ ସଂଚାଳିତ ହେବା ଦରକାର । ଭାରତୀୟ ଜୀବନର ସରଳତାକୁ ବଂଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ହୃଦୟର ଭାବନା ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟର କିପରି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିବ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଗତ ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ଆମେ ଶୁଣି ଆସିଛୁ । ମାତ୍ର ଏହି ବନ୍ଧୁତାମାନ କେବଳ ପୁସ୍ତକର ମୁଖବନ୍ଧ ଭଳି ।

ମୁଁ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲି ଯେ, ଏହି ପବିତ୍ର ନଗରୀର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଜି ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ମୁଁ ଯେ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ନିଜେ ଅପମାନିତ ବୋଧ କରୁଛି । ଗତ ଦୁଇ ଦିନ ଧରି ଏ ବନ୍ଧୁତା ଯେଉଁମାନେ ଶୁଣୁଛନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କ ପରୀକ୍ଷକ ହିସାବରେ ମୋତେ ଯଦି ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଆନ୍ତା, ବନ୍ଧୁତା ବିଷୟରେ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଅନେକ ପରୀକ୍ଷାର୍ଥୀ ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅନ୍ତେ । କାହିଁକି ? କାରଣ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ଭଳି କିଛି ହୋଇନାହିଁ । ଗତ ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ହୋଇଥିବା ମୁସଲିମ୍ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲି । ବହୁତ ଦର୍ଶକ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସମସ୍ତ ବନ୍ଧୁତା ଭିତରୁ କେବଳ ଯେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ବନ୍ଧୁତାମାନ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିଥିଲା, ଏହା କହିଲେ ତୁମେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ କି ? ସମସ୍ତେ ହିନ୍ଦୀ କହୁଥିବା ବନାରସ ସହରରେ ନୁହେଁ, ମୁସଲିମ୍ରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା, ଏହା ମନେ ରଖ । ଇଂରାଜୀ ଓ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି, ମୁସଲିମ୍ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାଷା ଓ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ମଧ୍ୟରେ ସେତେବୃତ୍ତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ ଏବଂ କଂଗ୍ରେସର ଦର୍ଶକମାନେ ହିନ୍ଦୀ ବକ୍ତାମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁତାମାନ ସଞ୍ଜ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲେ । ମୁଁ ଆଶା କରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବାକୁ ଆସିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ମାତୃଭାଷାର ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ । ଆମର ଭାଷା ଆମ ଜୀବନର ଦର୍ପଣ ସଦୃଶ । ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ କହ ଯେ, ଏହି ଭାଷା ଆମର ଭିନ୍ନ ଭାବନା ପ୍ରକାଶରେ ଅକ୍ଷମ, ତେବେ ମୁଁ କହେ ଆମର ସତ୍ତା ଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲା ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଇଂରାଜୀ ଦିନେ ଭାରତୀୟର ଜାତୀୟ ଭାଷା ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଖା ଭାବୁଛନ୍ତି କି ? (ନା-ନା-ଚିହ୍ନାର ଶୁଣିଲା) ଜାତି ଉପରେ ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ କାହିଁକି ରହିଛି ? ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଭାବି ଦେଖ, ଇଂରେଜ ବାଳକ ବାଳିକାଙ୍କ ସହିତ ଆମ ଦେଶର ପିଲାମାନେ କିପରି ଗୋଡ଼କୁ ଗୋଡ଼ ମିଳାଇ ଯାଉପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ପୁନାର ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠଭାବେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମୁଁ ପାଇଛି । ଇଂରାଜୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରୁଥିବାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟ ଯୁବକଙ୍କୁ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବାନ ସମୟରୁ ଅବତୀରଣ ଅଥ ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ

ପଢ଼ନ୍ତି । ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜରୁ ପାଠ୍ କରୁଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସହିତ ତାଙ୍କୁ ଗୁଣିଦିଅ, ଏବଂ ଦେଖ ଆମ ଜାତିର କେତେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି । ଆମେ ଯେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ଆରୁଆ ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ଏହି ଅଭିଯୋଗ ଆମ ବିରୋଧରେ ଉଠୁଛି । ଯଦି ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ନୈପୁଣ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ଜୀବନର ଏତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଲଗାଉ, ତେବେ କିପରି ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ? ଏ ବିଷୟରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ଆମେ ବିଫଳ ହୋଇଛୁ । ମିଃ ହିଜ୍ଜିନ୍ ବୋଥାମ୍‌ଙ୍କ ପରି ଦର୍ଶକ ମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଧାରଣା ଦେବା ବିଷୟରେ ଆଜି ଓ କାଲିର ବକ୍ତାମାନେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବେ କି ? ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ମନୋନିବେଶ କରି ନ ପାରିବା ପାଇଁ ଏହି ବକ୍ତାମାନେ ଦାୟୀ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭାଷଣରେ ଆମ ପାଇଁ ଅନେକ ସାରଗର୍ଭକ କଥା ଥିଲା । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ପଶି ପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷିତ ଯେ ଭାରତକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଦେଉଛି ଏବଂ ଜାତି ପାଇଁ ସବୁ କାମ କରୁଛି, ଏହା ମୁଁ ଶୁଣିଛି । ଏହା ଅନ୍ୟଥା ହୋଇଥିଲେ ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ଏହା ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଆମେ ମାନେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରୁନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଏହାଠାରେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ରଣା । ଯଦି ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷ ଧରି ଆମେ ଆମର ମତୁଭାଷା ଜରିଆରେ ଶିକ୍ଷା ପାଉଥାଆନ୍ତୁ, ଆମମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତା ? ଆଜି ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ଆଜି ଭାରତର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜ ଦେଶରେ ବିଦେଶୀଙ୍କ ପରି ରହି ନ ଥାନ୍ତେ, ବରଂ ସେମାନେ ଆଜି ଜାତିର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିପାରିଥାନ୍ତେ, ସେମାନେ ଭାରତର ଦୀନଦୁଃଖୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାମ କରୁଥାନ୍ତେ । ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଯାହା ସେମାନେ ଲାଭ କରିଥାନ୍ତେ, ସେହି ସବୁ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଥାଆନ୍ତା । (ଜୟଧ୍ୱନି) ଆଜି ଆମର ଉନ୍ନତ ଭାବନାରେ ଆମର ସହଧର୍ମିଣୀ ମଧ୍ୟ ଭାଗ ନେଇ ପାରୁନାହିଁ । ଅଧ୍ୟାପକ ବୋଷ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ରାୟଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନଶୀଳା ଗବେଷଣା ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କର । ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାମାନ ଯେ ଆଜି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସମ୍ପର୍କି ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ, ଏହା ଏକ ଲଜ୍ଜାର କଥା ନୁହେଁ କି ?

ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ ।

ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ବିଷୟରେ କଂଗ୍ରେସ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି ଏବଂ ମୋର ସହେହ ନାହିଁ ଯେ, ନିଖୁଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ କମିଟି ଓ ମୁସଲିମ୍ ଲିଗ୍ ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନିଜେ ମୋ ପକ୍ଷରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ କହିପାରେ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାରେ ଯେ କିଛି ହାସଲ କରି ହେବ, ସେଥିରେ ମୋର ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଛାତ୍ର ସମାଜ ବା ଜନସାଧାରଣ ଯାହା କରିବେ ସେଥିରେ ମୋର ଆସ୍ଥା ଅଛି । (ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଖାଲି କାଗଜ ରାମ୍ପିଲେ ହେବ ନାହିଁ ।) ଗୁଡ଼ାଏ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ଆମେ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ଆମର ଆଚରଣ କେବଳ ଆମକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କରିପାରେ । (ଜୟଧ୍ୱନି) ନିଜକୁ ଶାସନ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ କିପରି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ ? ଆଜି ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ କିଛି କହିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ବକ୍ତୃତା କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମନରେ କୌଣସି କଥା ନ ରଖି ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ କହୁଥିବା ଭଳି ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କର,

ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା, ତୁମେ “ଜଣେ ଲୋକ ଯାହା ଭାବୁଛି ତାହା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି” ଏଇପରି ଏକ ଲୋକର ଭାବନା ରୂପେ ମୋର କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କର । ତୁମମାନଙ୍କ ମତରେ ମୋତେ ଯେବେ ଶିଷ୍ୟାଚରଣ ସୀମା ଜଂଘନ କରୁଥିବାର ଦେଖ, ତେବେ ଏଇଭଳି କଥା କହିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେବ । କାଲି ରାତିରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଇ ଗଳି ଭିତର ଦେଇ ଗଲାବେଳେ ଏଇ ଭାବନା ମୋ ମନକୁ ଆସିଲା । ଯଦି ଶୂନ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅପରିଚିତ ଆଗନ୍ତୁକ ଏଇ ବିଶାଳ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ଖସି ପଡ଼େ, ଏବଂ ଆମର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ବିଚାର କରେ, ତେବେ ଆମକୁ ଡରଝାର କରିବା ଦ୍ବାରା ସେ ଠିକ୍ କରିବ ନାହିଁ କି ? ଏଇ ବିଶାଳ ମନ୍ଦିର ଆମ ଚରିତ୍ରର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ନୁହେଁ କି ? ମୁଁ ନିଜକୁ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ଭାବି ଏଇ କଥା କହୁଛି । ଆମର ପବିତ୍ର ମନ୍ଦିରର ଗଳିଗୁଡ଼ିକ ଏତେଦୂର ଅପରିଷ୍କୃତ ରହିବା ଉଚିତ୍ କି ? ମନ୍ଦିରର ଚାରି ପାଖରେ ଘରଗୁଡ଼ାକ ଯାହିତାହିତି ଆସି ହୋଇଛି । ଗଳି ସବୁ ଖୁବ୍ ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ । ଆମର ମନ୍ଦିରଗୁଡ଼ିକ ସୁଧା ଯଦି ଆମର ପ୍ରଶସ୍ତତା ଓ ପରିଚ୍ଛଳତାର ଆଦର୍ଶ ନ ହୁଏ, ଆମର ସ୍ବାୟର ଶାସନର ରୂପ କିପରି ହେବ ? ଇଂରେଜମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ହେଉ ବା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ହେଉ ନିଜର ପୂଡ଼ାପୁରୁଛି ଧରି ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମର ମନ୍ଦିର ସବୁ ପରିଚ୍ଛଳତା ଓ ଶାନ୍ତିର ଆଧାର ହୋଇଯିବ କି ?

କଂଗ୍ରେସ ସଭାପତିଙ୍କ କଥାରେ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ ଯେ, ସ୍ବାୟର ଶାସନ ବିଷୟରେ ଭାବିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଅନେକ ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହର ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—ସରକାରୀ ଅଞ୍ଚଳ (କ୍ୟାଣ୍ଟନମେଣ୍ଟ) ଓ ସାଧାରଣ ଅଞ୍ଚଳ । ସାଧାରଣ ଅଞ୍ଚଳ କେବଳ ଏକ ଦୁର୍ଗନ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୁହା, ମାତ୍ର ଆମର ଜାତି ସହର ଜୀବନଯାପନ କରିବାରେ ଅନଭ୍ୟାସ । ସହର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଜ୍ଜା କଲେ ଆମେ କେବେ ଆଇସ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବା ନାହିଁ । ବଡ଼ ବଡ଼ ରାସ୍ତାର କୋଠା ଉପରୁ ଛେପ ପଡ଼ିବାର ଭୟ ରଖି ଲୋକମାନେ ଯେପରି ଭାବରେ ରାସ୍ତାରେ ଯାତାୟାତ କରନ୍ତି, ସେଇ କଥା ଭାବିଲେ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିବ । ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ରେଳରେ ଯିବ ଆସିବା କରେ । ମୁଁ ଡ଼ିମ୍ବର ଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ । ମାତ୍ର ଏଇ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏଇ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ପାଇଁ ରେଳବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନିନ୍ଦା କରି ହେବ ନାହିଁ । ପରିଚ୍ଛଳତା ବିଷୟରେ ମୌଳିକ ଜ୍ଞାନ ଆମର ନାହିଁ । ଅନେକ ଲୋକ ରେଳଡ଼ବାର ଚଟାଣରେ ଶୁଅନ୍ତି, ସେବିଷୟରେ ଭାବି ଆମେ ଡ଼ବାର ଏଣେ ତେଣେ ଛେପ ପକାଇଥାଉ । କିପରି ଭାବରେ ରେଳ ଡ଼ବାରେ ଚଳିବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଆମେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଭାବୁ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଡ଼ବାଟି ଆବର୍ଜନାପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଭୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଅଭାଗା ଭାଗମାନଙ୍କର ପାଖ ମାଡ଼ୁନ୍ତି ନାହିଁ । ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଦେଖୁଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସୈଭାଳି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଇଂରେଜୀ କହି ପାରନ୍ତି, ବିଳାତୀ ଗେଞ୍ଜି ପିନ୍ଧି ଆଆନ୍ତି, ତେଣୁ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି କରି ପଶି ନିଜ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ଅଛି । ମୁଁ ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଆଖି ପକାଇ ଦେଖୁଛି, ମୋତେ ଆଜି ତୁମେ ପଡ଼େ କହିବାର ସୁବିଧା ଦେଉଥିବାରୁ ମୁଁ ଆଜି ହୃଦୟ ଖୋଲି ସବୁ କଥା କହି ଦେଉଛି ।

ସ୍ବାୟତ୍ତ ଶାସନ ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମକୁ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସୁଧାରି ନେବାକୁ ହେବ ।

ଆହୁରି ଏକ ଚିନ୍ତା ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଆଗରେ ଦେଉଛି । କାଲି ଯେଉଁ ମହାରାଜା ସାହେବ ଏହି ଉତ୍ସବରେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ, ସେ ଭାରତର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା କହିଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟାମାନେ ମଧ୍ୟ ତାହାରି ଉପରେ ଜୋର ଦେଇ ଅନେକ କଥା କହିଛନ୍ତି । ଭାରତର ପୁରୋଧା ଆଇ ଯେଉଁ ଦିନ ଏହାର ପରମ ଉତ୍ସବ ହୋଇଥିଲା, ସଭାମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଆମେ କ'ଣ ଦେଖୁଥିଲୁ ? ସେ ଉତ୍ସବ ଖୁବ୍ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ସମାହିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେ ସ୍ଥାନର ମଣିମୁକ୍ତା ପ୍ରଦର୍ଶନୀରେ ପ୍ୟାରିସରୁ ଆସିଥିବା ମଣିକାରମାନଙ୍କ ଆଖି ଝଲସି ପଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ ମହାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦଧାରୀଙ୍କ ସହିତ ଭାରତର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ନିରନ୍ତର ଦରିଦ୍ରଙ୍କର ତୁଳନା ମୁଁ କରେ । ଏଇ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ସ୍ବତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହୁଏ ଯେ, ଏହି ମଣିମୁକ୍ତାର ଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭାରତବାସୀଙ୍କ ତରଫରୁ ସେ ସବୁର ମାର୍ଯ୍ୟଦାର ହିସାବରେ ନ ରହିଲେ, ଭାରତର ମୁକ୍ତି କାହିଁ ? (ଆନନ୍ଦଧ୍ବନି) ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତ ରାଜଭକ୍ତି ଦେଖାଇବାକୁ ହେଲେ ଅଳଙ୍କାର ପେଡ଼ିକୁ ଖାଲି କରି ତାଙ୍କୁ ତଳିଆ ଯାଏ ଗୁଣ୍ଡିତ ହୋଇ ସଭାମଣ୍ଡଳ ବାହାରିବାକୁ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ୍ ବଡ଼ଲାଟ୍ ଲର୍ଡ୍ ହାଡ଼ିଙ୍ଗ୍ ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କରିବେ ନାହିଁ—ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ । ମୋ ଜୀବନକୁ ବିପନ୍ନ କରି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କ ଠାରୁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଏଭଳି ହେବା ଯେ ସେ ତାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ଏଇ ଜବାବ ଆଣି ଦେଇ ପାରିବି । ମହାଶୟ, ବ୍ରିଟିଶ୍ ଭାରତର ବା କରତ ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ବଡ଼ ସହରରେ ଏକ ରାଜପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବାର ଯଦି ମୁଁ ଶୁଣେ, ତେବେ ମୁଁ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଶରୀରେ କହିପକାଏ, ‘ଓଃ, ଏସବୁ ଭାରତୀୟ କୃଷକର ଧନରେ ତିଆରି ।’ ଭାରତର ଲୋକସଂଖ୍ୟାର ଶତକରା ୭୫ ଭାଗ କୃଷିଜୀବୀ । ଗତ ରାତ୍ରୀରେ ମି. ହିଜିନ୍‌ବୋଆନ୍ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ କହିଛନ୍ତି, ‘ଏହି ଲୋକମାନେକ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମର ସମସ୍ତ ଫଳ ଆମେ ନିଜେ ଅପହରଣ କଲେ ବା ଅନ୍ୟକୁ ଅପହରଣ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନର ଦେଲେ, ଆମ ଭିତରେ ସ୍ବାୟତ୍ତ ଶାସନର ଭାବ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ କୃଷକର ଉନ୍ନତିରେ ହିଁ ଆମର ମୁକ୍ତି ଆସି ପାରେ । ଓକିଲ, ଡାକ୍ତର ବା ଧନୀ ଜମିଦାର ମାନେ କଦାପି ଦେଶକୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।’ ଏହି ଦୁଇ ତିନି ଦିନରେ ଆମର ମନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଭାବ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଛି, ସେହି ବିଷୟରେ କହିବା ପାଇଁ ମୁଁ ମୋର ପ୍ରଧାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରେ । ବନାରସର ରାସ୍ତା ଦେଇ ଭାରତର ଗଲା ବେଳେ କିପରି ଉତ୍କଣ୍ଠା ଆମ ମନରେ ଜାତ ହୁଏ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସରକାରଙ୍କର ଗୋରାହାମାନେ ଲୁଚି ବୁଲୁଥାନ୍ତି, ଆମ ମାନଙ୍କ ମନରେ କି ଆତଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ମନରେ ସ୍ବତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଥିଲା ‘ଏତେ ଅବିଶ୍ବାସ କାହିଁକି ?’ ଏପରି ବଞ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମରିବା ଅପେକ୍ଷା ଲର୍ଡ୍ ହାଡ଼ିଙ୍ଗ୍ଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମରିଯିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ନୁହେଁ କି ? ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ପକ୍ଷରେ ଏହା ହୋଇ ନ ପାରେ । ଏହିପରି ମୃତ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମ ପକ୍ଷରେ ଗୋରାହା ଖଣ୍ଡାଯିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? ଏଥିପାଇଁ ଆମେ ରାଗି ପାରୁ, ତୁଳୁଥିବା କରିପାରୁ, ଏ କଥାକୁ ଆମେ ନାପସନ୍ଦ କରିପାରୁ; ମାତ୍ର ଆଜି ଯେ ଭାରତ ଅଧିର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ି ଏକ ଅରାଜକତାବାଦୀ ଦଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ଏହା ଆମେ ଭୁଲିଯିବା ନାହିଁ ।

ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଅରାଜକତାବାଦୀ, କିନ୍ତୁ ଏକ ପୃଥକ୍ ଧରଣର । କିନ୍ତୁ ଆମ ଭିତରେ ଦକ୍ଷେ ଅରାଜକତାବାଦୀ ଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯଦି ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି, ‘ବିଦେଶୀ ବିଜେତାଙ୍କୁ ଜୟ କରିବାକୁ ହେଲେ—ଭାରତରେ ସେପରି ଅରାଜକତାବାଦର ସ୍ଥାନ ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଏହା ଉତ୍ତର ନିବର୍ତ୍ତନ । ଯଦି ଆମେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧ କରିବା ଓ ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବା, ତେବେ ଆମେ କୌଣସି ମହାରାଜା, ରାଜାସ୍ୱରାୟ, ଗୋରାୟା ପୁଲିସ୍, ଏପରିକି ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ଧ କରିବା ନାହିଁ ।’ ସେମାନଙ୍କ ଦେଶପ୍ରେମ ପାଇଁ ଅରାଜକତାବାଦୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରେ, ଦେଶପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାର ସାହସକୁ ମୁଁ ସମ୍ମାନ କରେ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରେ—ହତ୍ୟା କେବେ ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ ହୋଇ ପାରେ କି ? ଘାତକର ଛୁରିବା ଏକ ସମ୍ମାନସୂଚକ ମୃତ୍ୟୁର ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇ ପାରେ କି ? ମୁଁ ଏହା ଅସ୍ୱୀକାର କରେ । କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏପରି ପ୍ରଶାଂସାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଭାରତର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଯଦି ଗଂରେଜମାନଙ୍କୁ ଭାରତ ଛାଡ଼ିବାକୁ ବା ଭାରତରୁ ତଡ଼ା ଖାଇବାକୁ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସେଇ କଥା ଘୋଷଣା କରିବାକୁ ମୁଁ ପଛଇଟି ନାହିଁ ଏବଂ ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ପାଇଁ ମୁଁ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବି ବୋଲି ମୋର ଆଶା । ମୋ ମତରେ ଏହା ହିଁ ସମ୍ମାନସୂଚକ ମରଣ । ଯେ ବୋମା ପକାଏ, ସେ ଗୋପନରେ ଷ୍ଟଡ଼ିୟସ୍ କରେ, ଜଣାଇ ଶୁଣାଇ କାମ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଧ କରେ ଏବଂ ଧରା ପଡ଼ିଲେ ଭୁଲ୍ ପଥରେ ପରିଚାଳିତ ନିଜର ଉଦ୍ଦାହ ପାଇଁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରେ । ମୁଁ ଶୁଣିଛି, ‘ଆମେ ଏପରି କରି ନ ଥିଲେ, କେତେକ ଲୋକ ବୋମା ପକାଇ ନ ଥିଲେ, ବଙ୍ଗଦେବ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆମେ ଯାହା ପାଇଛୁ, ତାହା ହାସଲ କରି ପାରି ନ ଥାଉ’ (ବେଶ୍ୱାନ୍ତ କହିଲେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ସେ କଥା କହନ୍ତୁ ନାହିଁ) । ମିଃ ଲିଅନ୍ ସଭାପତି ଆଇ ଖାସ୍ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶରେ ଏକ ସଭାରେ ମୁଁ ଏଇ କଥା କହିଛି । ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ତଥାପି ଯଦି ମୋତେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ମାନିବି । (ସଭାପତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ) ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ଆଦେଶ ଅପେକ୍ଷା କରେ । ମୁଁ ଏହା କହିବା ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସେବା କରୁନାହିଁ ବୋଲି ଯଦି ଆପଣ ବିଚାରୁ ଆନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ବନ୍ଦ କରିବି । (ଚିକ୍କାର ଶୁଭିଳା ‘କହନ୍ତୁ’ ‘କହନ୍ତୁ’) (ସଭାପତି—ଆପଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନୁଗ୍ରହ କରି କହନ୍ତୁ) ମୁଁ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କହୁଛି । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି (ଆଉ ଏକ ବାଧା ପହଞ୍ଚିଲା) ବନ୍ଧୁଗଣ ଏହି ବାଧାପାଇଁ କିଛି ଭାବନା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ଯେ ବେଶ୍ୱାନ୍ତ କହିବା ପାଇଁ ମନା କରୁଛନ୍ତି, ତାହାର କାରଣ ସେ ଭାରତକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପରି ଯୁବକମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମନ ଖୋଲି କହିବାକୁ ମୁଁ ଭୁଲ୍ କରୁଛି ବୋଲି ସେ ବିଚାରୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ମୁଁ ଏତିକି କହି ରଖେ ଯେ, ଉଭୟ ଦିଗରୁ ଭାରତକୁ ଏହି ସନ୍ଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ନଷ୍ଟ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ।

ଆମକୁ ଆମ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ, ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଘରେ ଦାୟିତ୍ୱଶୂନ୍ୟ ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାଠାରୁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭିତରେ କହିବାଟା ଭଲ ନୁହେଁ କି ? ଏଇ ସବୁ କଥା ସଞ୍ଚ ଭାବରେ କହିଦେବାଟା ମୁଁ ଭଲ ବୋଲି ବିଚାର କରେ । ଏପରି କରି ମୁଁ ଚମତ୍କାର ପକ୍ଷ ପାଇଛି । ମୁଁ ଜାଣେ, ଏପରି କିଛି ବିଷୟ ନାହିଁ, ଯାହାକି ଛାତ୍ରମାନେ ନ ଜାଣନ୍ତି ବା ଆଲୋଚନା ନ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆମ

ନିଜ ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ମୁଁ ମୋର ମାତୃଭୂମିକୁ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏପରି ଭାବରେ ଆଦାନପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତରେ ଯେ ଅରାଜକତାବାଦର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ସେଇ ବିଷୟ ଏଠାରେ କହୁଛି । ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଆମର ଯାହା କହିବାର କଥା, ଚାଲ ସେସବୁ ଖୋଲି କରି ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ କହି ପକାଇବା ଏବଂ ଯଦି ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ପିତା ଲାଗେ, ତାର ଫଳର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ଆମର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବା ଦରକାର । ଅତ୍ୟଧିକ ଭାବରେ ଭର୍ଷନା ପାଉଥିବା ସିଭିଲିଆନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଣେ ସଭ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଦିନେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲି । ସେ ଗୋଷ୍ଠୀ ସହିତ ମୋର ବେଶି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ସେହି ସଭ୍ୟଙ୍କ କହିବା ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମୁଁ କେବେ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ, ମିଶ୍ର ଗାନ୍ଧି, ଆମେ ସବୁ ସିଭିଲିଆନ୍ ଯାକ ଖରାପ ଏବଂ ଯାହାକୁ ଆମେ ଶାସନ କରିବାକୁ ଆସିଛୁ, ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ପାତନ କରିବା । ଯେ ଆମର ଇଚ୍ଛା—ଏ କଥା ଆପଣ କେବେ ଭାବନ୍ତି କି ?’ ମୁଁ ମନା କଲି । ‘ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ସୁବିଧା ମିଳିଲେ ଏଇ ଭର୍ଷିତ ସିଭିଲିଆନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଶବ୍ଦରେ ସମୋଧାନ କରିବେ କି ?’ ମୁଁ ଏଠାରେ ସେହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି । ହଁ, ଭାରତୀୟ ସିଭିଲିଆନ୍ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନେକ ଲୋକ ଜଣାଶୁଣା ଭାବେ ଅସହିଷ୍ଣୁ । ସେମାନେ ବଡ଼ ଉତ୍ପାତକ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ଅବିବେକୀ । ଆଉ ଅନେକ ବିଶେଷଣ ମଧ୍ୟ ଲଗାଯାଇପାରେ । ମୁଁ ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆହୁରି ମଧ୍ୟ କହୁଛି ଯେ, ଭାରତରେ ଅନେକ ବର୍ଷ ରହିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୋଗତି ହୋଇଯାଏ । ଏଥିରୁ କି ସୂଚନା ମିଳେ ? ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଉଦ୍ରୁ ଆଶାନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯଦି ଅଧୋଗତି ଘଟେ, ଆମ ଉପରେ ତାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପଡ଼େ । (ନା—ନା ଟିକ୍କାର) ନିଜେ ଭାବି କରି ଦେଖ । କାଲି ଯେଉଁ ଲୋକ ଭଲ ଥିଲା—ମୋ ସଂସର୍ଗରେ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ଆଜି ଖରାପ ହୋଇଗଲା, ଏହି ଅଧୋଗତି ପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ ନା ମୁଁ ? ଭାରତକୁ ଆସି ଖୋସାମଦ ଓ ମିଥ୍ୟାର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧୋଗତି ହୁଏ । ଠିକ୍ ଯେପରି ଆମର ଅଧୋଗତି ହୋଇଛି । ଅନେକ ସମୟରେ ନିଜ ଉପରେ ଦୋଷାରୋପ କରିବା ଭଲ ।

ଆମକୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଏକଥା ଆମକୁ ମାନି ନେବାକୁ ହେବ । ଆମ ପାଇଁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନକୁ କେହି ମଞ୍ଜୁର କରି ଦେବ ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ଇତିହାସ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କର । ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରେମୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଯେଉଁ ଜାତି ନିଜେ ସ୍ୱାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ, ସେପରି ଜାତିକୁ ସେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯଦି ଗଛା କର ବୁଅର ଯୁଦ୍ଧରୁ ଏହି ଶିକ୍ଷା କର । କେତେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦେଉଳିମାନେ ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ, ଆଜି ସେମାନେ ବହୁ ହୋଇଛନ୍ତି । (ଏହି ସମୟରେ ଏକ ବାଧା ପହଞ୍ଚିଲା । ସଭାମଣ୍ଡପ ଛାଡ଼ିଯିବା ପାଇଁ ଏକ ଚାକ୍ଷିକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ତେଣୁ ବକ୍ତୃତା ଅଧା ହୋଇ ବନ୍ଦ ରହିଲା ।)

ଗୁରୁକୂଳରେ ବକ୍ତୃତା

‘ଭାରତର ଜରୁରୀ କଣ ଆବଶ୍ୟକ’ ଏହି ବିଷୟରେ ମୋର ଭ୍ରମଣ ସମୟରେ ମୋତେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚରାଯାଇଛି, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାଗାରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ଯାହା କହିଛି,

ଆଜି ଏଠାରେ ତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବି ମାତ୍ର । ସାଧାରଣ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଯାଆନ୍ତୁ ଧର୍ମଭାବ ହେଉଛି ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଓ ପ୍ରଧାନ ଆବଶ୍ୟକତା । କୌଣସି ଲୋକକୁ ସମସ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏ ଭାରତ ଅତି ସାଧାରଣ ଧରଣର ହୋଇଯାଇଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ଏଇ ଭାରତ ସବୁ ସମୟରେ ସତ୍ୟ । ମୋର କହିବାର କଥା ଏହି ଯେ, ଆମର ଧର୍ମ ଭାବ ସ୍ବପ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବାରୁ ଆମେମାନେ ସର୍ବଦା ଭୟାକୁ ହୋଇ ରହିଛୁ । ଏହିକ ଓ ଏଣ୍ଡରିକ ଭରଦ୍ବଜ ଶକ୍ତିକୁ ଆମେ ଭୟ କରୁଛୁ । ଆମର ଧର୍ମାଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ପଣ୍ଡିତ ମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଆମର ମନୋଭାବ ଖୋଲି କହିବାର ସାହାସ ଆମର ନାହିଁ । ଏହିକ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ଆମେ ଭୟରେ ଜଡ଼ସ୍ବତ୍ ହୋଇ ରହିଛୁ, ଏହା ସୁନିଶ୍ଚିତ କଥା । ଆମର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶିକ୍ଷକ ବା ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ‘ଆମେ ତାଙ୍କଠାରୁ ସତ୍ୟକୁ ଗୋପନ କରି ରଖୁ’, ଏ କଥା ସମ୍ଭବତଃ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଲର୍ଡ଼ ଭଲଲିଂଟନ୍, ବମ୍ବେଠାରେ ଏକ ଭାଷଣରେ ଏବେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଆମର ହୃଦୟରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ବିରୋଧଭାବ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ‘ନା’ କହିବାକୁ ଆମେ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉ । ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଅର୍ଥ କେବେ ହେଲେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଶ୍ରୁବା ବା ଅଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ ନୁହେଁ । ମୋର ବିନୀତ ମତରେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସତ୍ୟବତ୍ସୁ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଭୀକତା ଯେ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଧର୍ମଚେତନା ବ୍ୟତୀତ ଏହି ଗୁଣ ହାସଲ କରି ହେବ ନାହିଁ । କେବଳ ଗରବୀନଙ୍କୁ ଭୟ କରି ଶିଖିଲେ, ଆମକୁ ଆଉ ମଣିଷକୁ ଭୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଆମର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭାବନା ନିରାକ୍ଷଣ କରୁଥିବା ଏକ ଦୈବୀଶକ୍ତି ଯେ ଆମର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଅଛି, ଏହି କଥା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରିଲେ ଏହା ସ୍ବତ୍ବଭାବରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ, ଇଣ୍ଡରଲ ଛଡ଼ା ଜଗତରେ ଆମେ ଆଉ କାହାକୁ ଭୟ କରିବା ନାହିଁ । ଶାସିତମାନଙ୍କର ଶାସକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁପ୍ରକାର ରାଜଭକ୍ତିକୁ ବଳିଯାଏ, ଏବଂ ପାର୍ଥିବ ରାଜନୀତିକୁ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରେ ।

ଏହି ନିର୍ଭୀକ ଭାବ ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିପାରିଲେ ସ୍ବଦେଶୀ ବିନା ଆମର ମୁକ୍ତି ଯେ ଅସମ୍ଭବ, ଏହା ଆମେ ବୁଝି ପାରିବା । ଆମର ସୁବିଧାନୁସାରେ ବର୍ଜନ କରିପାରିବା ଭକ୍ତି ସ୍ବଦେଶୀ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ମୋ ପକ୍ଷରେ ସ୍ବଦେଶୀର ନିଗୂଢ଼ ଅର୍ଥ ଅଛି । ମୁଁ ତାକୁ ଆମର ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି ଓ ଆର୍ଥିକ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କେବଳ ସମୟ ସମୟରେ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ବଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ ସ୍ବଦେଶୀ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଇର୍ଷା ବା ପ୍ରତିଶୋଧର ଭାବ ନେଇ ଯେ ଆମକୁ ଏହା କରିବାକୁ ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ଆମର ପ୍ରିୟ ଦେଶ ପ୍ରତି ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହିସାବରେ ସର୍ବଦା ଆମକୁ ସ୍ବଦେଶୀର ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଦ୍ବାରା ଆମେ ଯେ ସ୍ବଦେଶୀ ଭାବର ବିରୋଧରେ ଯାଉ ଏହା ଠିକ୍, ତା’ଛଡ଼ା ବିଦେଶୀ ହାବଭାବ ଅନୁସରଣ କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କରିଥାଉ । ଆମର ପରିସ୍ଥିତି ସହିତ ଆମର ପରିଚ୍ଛଦର ଢ଼ଙ୍ଗଡ଼ାଙ୍ଗର ନିଶ୍ଚୟ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ନୟନପ୍ରୀତି ଓ ଅଭିରୁଚି ଭରଦ୍ବଜ ଦିଗରୁ ପାଇଜାମା ଓ ଜାକେଟ୍‌ଠାରୁ ଆମର ପୋଷାକ ଯଥେଷ୍ଟ ଭଲ । ପାଇଜାମା ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ କାମିଜ ପିନ୍ଧି ନେକଟାଲ ନ ଦେଇ ଖଣ୍ଡେ ହୁଗୁଳା ପିନ୍ଧି ପଛପଟେ ଝୁଲୁଥିବା ଫଟେର (Waist Coat) ପିନ୍ଧିଲେ ଭାରତୀୟକୁ କେବେ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ । ଧର୍ମରେ ସ୍ବଦେଶୀ ଭାବ ଆମକୁ ଗୌରବମୟ ଅତୀତର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ

ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ତଦନୁସାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ଗଠନ କରେ । ଉତ୍ତରୋପରେ ଚାଲିଥିବା ନରକଳାଳା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଉଛି ଯେ, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ପାପ ଓ ଅନ୍ଧାରର ପ୍ରତୀକ ଅଟେ । ମାତ୍ର ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ଦୈବୀଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଡ଼ବାଦୀ; ମାତ୍ର ଆମ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଧାନତଃ ଅଧ୍ୟାତ୍ମବାଦୀ । ବସ୍ତୁମୟ ଜଗତର ନିୟମମାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ, ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ଓ ଧ୍ୱଂସର ଅସ୍ତ୍ରମାନ ଆବିଷ୍କାର ବା ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିବାରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ନୈପୁଣ୍ୟ ଖଟାଇବାରେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ଟିକ୍ସି ରହିଛି; ମାତ୍ର ଆମର ସଭ୍ୟତା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ବ୍ୟାପୂତ ରହିଛି । ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସ୍ୱତ୍ୱଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଅଛି ଯେ, ସର୍ବ ଜୀବନଯାପନ ପାଇଁ ସତ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ, ପବିତ୍ରତା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବ ପ୍ରତି ଯଥାର୍ଥ ସମ୍ମାନ, ଇତରର ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତି ନିର୍ଲୋଭ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ଛଡ଼ା ଅଧିକ ସମୟ କରିବାର ଅନିଚ୍ଛା ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ଏଇ ସବୁ ଗୁଣ ବ୍ୟତୀତ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ଅସମ୍ଭବ । ନିର୍ଭୀକ ଓ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଆମର ସଭ୍ୟତା ଆମକୁ କହି ଦେଉଛି ଯେ, ଅହିଂସାର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଓ ଯଥାର୍ଥ ଅନୁଶୀଳନ ଦ୍ୱାରା ଆମେ ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଜୟ କରି ପାରିବା । ବ୍ୟାବହାରିକ ଉପରେ ଅହିଂସାର ଅର୍ଥ ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ଓ ତପ୍ୟା । ଏହାର ପ୍ରଥମ ଉଦ୍‌ଭାବକ ଏ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଉଦାହରଣମାନ ଦେଇଯାଇଛନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ରାଜନୀତିକ ଜୀବନରେ ଏହାର ଫଳ ପାରାକ୍ଷୀ କରି ଦେଖ । ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜୀବନଦାନ ହେଉଛି ସବୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଦାନ । ଆମର ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ଜୀବନର ନିରାପଦତା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଯଦି ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ୱତ୍ୱ ଧାରଣା ଦେଇପାରୁ, ତାଙ୍କ ସହିତ ଆମର କି ସମ୍ପର୍କ ରହିବ, ଏ କଥା ବିଚାର କରି ଦେଖ । ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ବିଷୟରେ ଆମେ ଯାହା ଭାବୁ ନା କାହିଁକି, ସେମାନଙ୍କ ଶରୀରକୁ ଆମ ନିଜର ଶରୀର ପରି ପବିତ୍ର ମନେ କରୁଛୁ ବୋଲି ସେମାନେ ଯଦି ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାରସ୍ପରିକ ବିଶ୍ୱାସର ଏକ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଦେଶରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯିବ । ଫଳରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ନିଷ୍ପତ୍ତତା ଦ୍ୱାରା ଆଜି ଆମକୁ ବ୍ୟସ୍ତ ରଖୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମାନସୂଚକ ଓ ନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଧାନର ପଥ ସୁଗମ କରିବ । ଏହା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଅହିଂସାର ଅନୁଶୀଳନରେ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଭାବର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଅବଶ୍ୟ ତା'ର ଶେଷ ସୋପାନରେ ଏଥିରେ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଭାବ ଜନ୍ମଲାଭ କରେ । ଅନେକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଓ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, ସମସ୍ତ ଜଗତକୁ ଏକ ବାଣୀ ଦେବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଆମ ସଭ୍ୟତାରେ ଅଛି । ଖୁବ୍ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରକୁ ମୁଁ ରାଜଭକ୍ତି ଦେଖାଉଛି । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତି ଜରିଆରେ ଜଗତକୁ ଏହି ମହାନ୍ ବାଣୀ ବିତରଣ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ମାତ୍ର ଆମର ତଥାକଥିତ କେତାମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରିପାରିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ଏବଂ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ, ମୋର ଆର୍ଯ୍ୟସମାଜର ବହୁଶ୍ରମ, ଆପଣଙ୍କର ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଛି । ଆପଣମାନେ ଆମର ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥର ସମାଲୋଚନା ମୂଳକ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି । ଆପଣମାନେ କୌଣସି କଥା ମାନି ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଆପଣମାନେ ଉନ୍ନତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅହିଂସା ନୀତିକୁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ଦେଖିବାରେ କୌଣସି ଅବକାଶ ନାହିଁ । ଆନୁସଙ୍ଗିକ ଫଳାଫଳ ପ୍ରତି

ଭ୍ରଷ୍ଟେ ପ ନ କରି ଆପଣମାନେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ । ତାହା ଦ୍ଵାରା ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ବଳର ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଏହା ଦ୍ଵାରା କେବଳ ଯେ ଭାରତର ମୁକ୍ତି ଆସିବ ତାହା ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ସମୁଦାୟ ଜନସମାଜ ପାଇଁ ଯାହା କରିବା ସମ୍ଭବ, ତାହା ଆପଣମାନେ କରି ପାରିବେ । ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ସେବା କଥା କହୁଛନ୍ତି, ଏହି ସେବା ପାଇଁ ସ୍ଵାମୀ ଦୟାନନ୍ଦ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସ୍ଵଦେଶୀକୁ ଏକ କ୍ରିୟଶୀଳ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଆତ୍ମାପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ସତର୍କତା ସହିତ ଅବିରାମ ଭାବରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ଏହା ଅଳ୍ପଆତ୍ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ସତ୍ୟପାଇଁ ନିଜର ଜୀବନକୁ ହସି ହସି ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ପାରନ୍ତି, ସେଇମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଧାନତଃ ଅଭୀପ୍ସାତ ସ୍ଵଦେଶୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୂପ ବିସ୍ତୃତଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇପାରେ; ମାତ୍ର ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଧାରଣା ସମ୍ପର୍କରେ ଆପଣଙ୍କର ବୁଝିବା ଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ କହିଛି ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା । ମୋର ବିଶ୍ଵାସ, ଭାରତର ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହିସାବରେ ପୁଣ୍ୟାନୁପୁଣ୍ୟ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା ନ କରି ଆପଣମାନେ ଏ ବିଷୟକୁ ନାପସନ୍ଦ କରି ପକାଇବେ ନାହିଁ । ଯଦି ମୋ କଥା ଆପଣମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିଥାଏ, ଆପଣମାନଙ୍କର ଅତୀତ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରୁ ମୁଁ ଆଶା କରେ ଯେ, ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ କହିଥିବା ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟମାନ ଆପଣମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଉପଲବ୍ଧ୍ୟ କରିବେ ଏବଂ ଆପଣମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ବିକାଶ କରିଦେବେ ।

ପୁସ୍ତକଗତ ଓ ବ୍ୟାବହାରିକ ଶିକ୍ଷା

[Young India, 14-11-29]

ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି:-

ଅନେକ ସମୟରେ ଆପଣ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, ସେ ସବୁ ଖାଲି ପୋଥି ବାଇଗଣ ପରି । ସେ ସବୁ ପଢ଼ିଲେ କେବଳ କ୍ଷଣିକ ସନ୍ତୋଷ ମିଳେ, ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେସବୁ ସମାଧାନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ କହିଛନ୍ତି—‘ଭାରତ କେବଳ ସଂଖ୍ୟାବଦ୍ଧ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ସୂକ୍ଷ୍ମତଥ୍ୟ ହିସାବରେ ଏହା ଠିକ୍ । ଅବଶ୍ୟ ସାମୟିକ ଭାବରେ ଏହା ମନକୁ ସାହୁନା ଦିଏ, କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ଦୂର ? ଆପଣ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଆତ୍ମଶକ୍ତିର ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ଭାବନ୍ତି କି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଚରଣା ଓ ଖଦୀରେ ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ସେଇପରି ଲୋକମାନେ ଆପଣଙ୍କର ଏହି କାଳ୍ପନିକ ଉପଦେଶଗୁଡ଼ିକୁ ଆଚରିକତା ସହ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ? ଆପଣଙ୍କର ପ୍ରଚାର ହଂସ ବେଳରେ ପାଣି ଢାଳିଲା ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ନିଷ୍ଫଳ ନୁହେଁ କି ?

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଜଣା ନ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବିଷୟକ ମୋର ଉପଦେଶ ଏକାବେଳକେ ନିରର୍ଥକ ନୁହେଁ । ଇଂରେଜୀରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରବାଦ ଅଛି—“ଧୀର ପାଣି ପଥର କାଟେ ।” ମୋର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଵାସ, ଆଜି ଯାହା ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କୁ କାଳ୍ପନିକ ବୋଧ ହେଉଛି, କାଲି ତାହା ବାସ୍ତବ ଭାବେ ଧରା ପଡ଼ିବ । ଏଇପରି ଉଦାହରଣ ଇତିହାସରେ ଅସଂଖ୍ୟ ରହିଛି ।

ଆଜି ଯେ ଆମର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆତ୍ମଶକ୍ତି ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ପ୍ରତୀତ ହେଉଛି, ଆମେମାନେ ଯେ କି ଅବନତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଚାଲି ଆସିଛୁ, ଏହାଦ୍ୱାରା ସୂଚନା ମିଳୁଛି । ଆମର ଯୁବକମାନେ ଯେ ଚିରନ୍ତନ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିକୁ କାଳ୍ପନିକ ଜ୍ଞାନ କରିବେ ଏବଂ କ୍ଷଣିକ ପ୍ରଶାନ୍ତତାକୁ ବାସ୍ତବ ବୋଲି ଭାବିବେ, ଏହାଠାରୁ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ସଂଖ୍ୟାବଳର ନିଷ୍ପଳତା ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ପ୍ରତିଦିନ ଆମେ ଅନେକ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁ । ଆଜି ଏକ ଲକ୍ଷରୁ କମ୍ ଇଂରେଜୀ ଲୋକ ଯେ ଚାଲିଶ କୋଟି ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଶାସନ କରୁଛନ୍ତି, ଏହାଠାରୁ ବଳି ଏହି ବିଶାନ୍ତର କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରମାଣ ଆଉ କଣ ଅଛି ? ଗୋଟିଏ ସିଂହକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରକେ ହଜାରେ ସିଂହ ଦୌଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । ଏହାର କାରଣ ବୁଝିବା ବହୁତ ସହଜ । ମେଷାମାନେ ତାଙ୍କର ଦୁର୍ବଳତା ଚଳକରି ଜାଣନ୍ତି, ସିଂହ ମଧ୍ୟ ତାର ବଳ କଥା ଜାଣେ । ନିଜର ବଳ ବିଷୟରେ ସିଂହର ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସ ମେଷାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାବଳକୁ ବଳିପଡ଼େ । ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ ଆମେ ଏଇ ବିଶାନ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିବା ଯେ, ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି କେବଳ ପାଗଳର ପ୍ରକାପ ବା କାଳ୍ପନିକ ଧାରଣା ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଏହା ଏକ ଉପାଦେୟ ବାସ୍ତବ କଥା ଅଟେ ।

ମୁଁ ସଂଖ୍ୟାବଳକୁ ନିନ୍ଦା କରୁ ନାହିଁ, ଯେତେବେଳେ ଏହା ପଛରେ ଆତ୍ମଶକ୍ତି ଥାଏ, ସେତିକି ବେଳେ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଠିକଣା ଜାଗାରେ ଆକ୍ରମଣ କରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଏକତ୍ର ଗୋଟିଏ ହାତୀକୁ ମାରି ଦେଇ ପାରିବେ । ଶାରୀରିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଏକତା ଜ୍ଞାନ, ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ, ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ଅଜେୟ କରି ରଖେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମ ଗିରରେ ଏକ ସାମୁହିକ ଚେତନା ଜାଗରିତ ହେବ; ଆମେ ମଧ୍ୟ ଜାଗରିତ ହୋଇ ଉଠିବା ଏବଂ ଆମ ଗୋଡ଼ରୁ ବେଢ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇ ପାରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେବା ।

ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଯେତେ କମ୍ ସଂଖ୍ୟକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନେ ଯଦି ସେବା ତ୍ୟାଗ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି, ଆଦର୍ଶରେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ରହେ, ତେବେ ସେମାନେ ସମୁଦାୟ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମ୍ମିଳିତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଦେଶର ଅନେକ ସେବା କରି ପାରିବେ । ସଂଖ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ଗୁଣ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ—ଏହା ଏକ ଅତ୍ରାତ ତଥ୍ୟ, କାରଣ ବାସ୍ତବିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ସତ୍ୟତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଛି । ବାସ୍ତବିକ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ପାରିବନାହିଁ, ତାହା କଳ୍ପନାରେ କେବେ ଭ୍ରମଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ନ ପାରେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେତେବେଳେ କହିଲେ ଯେ, ପୃଥିବୀ ପେଣ୍ଠ ପରି ବୃତ୍ତାକାର ଏବଂ ତାର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଚାରି ପାଖେ ଘୂରୁଛି, ତାଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚନା କରିଥିଲେ । ଆଜି ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ, ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯାହା କହିଥିଲେ, ତାହାହିଁ ଠିକ୍, ପୃଥିବୀ ଘିର ଓ ଆଜି ପରି ଚେପ୍‌ଟା ବୋଲି କହୁଥିବା ତାଙ୍କର ବିରୋଧ ମତବାଦୀମାନେ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରରେ ବୁଝି ରହିଥିଲେ ।

ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତିଠାରୁ ଆମ ଆଖିକୁ ଦୂରକୁ ନେଇ ଯାଉଛି । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶକ୍ତି ବା ଆତ୍ମଶକ୍ତିର ସମ୍ଭାବନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ମନକୁ ପାଇ ନାହିଁ ଏବଂ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ବହୁରୂପୀ

କଡ଼ଶକ୍ତି ଉପରେ ଆମ ଆଖି ଲାଖି ରହୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ହେଉଛି କ୍ଳାବ କଳ୍ପନାଶକ୍ତିହୀନତାର ଚରମ ସୀମା ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଶା ଅଛି । ମୋର ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଅନ୍ତାନ୍ତର ଉପରେ ମୋର ଅଟଳ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ସେହି ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଓ ମୋର ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରର ଯଦି କେବଳ ଧୈର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିରପେକ୍ଷ ଗବେଷଣା କରିବାର ଶକ୍ତି ରହେ, ସେ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରି ଦେଇ ପାରିବ ଯେ—(୧) କେବଳ ସଂଖ୍ୟାବଳ ନିରର୍ଥକ । (୨) ଆତ୍ମଶକ୍ତି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ସବୁ ଶକ୍ତି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଓ ନିଷ୍ଫଳ ଅଟେ ।

ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ଭାବରେ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସବୁ ଯଦି ଅନ୍ତାନ୍ତ ହୁଏ, ତାହା ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରର ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧି ଓ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଆତ୍ମଶକ୍ତିର ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଅସ୍ତ୍ରରେ ବଳାୟାନ ହେବା ପାଇଁ ଅବିରାମ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଗୁରୁରାତ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ବକ୍ତୃତା

[Young India, Jan. 16-1930]

କାହୋର କଂଗ୍ରେସରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରସ୍ତାବ, ବିଶେଷତଃ ଏହାର ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ ବିଷୟ ମୁଁ କିଛି କହିବି ବୋଲି ତୁମେମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଆଶା କରିଥିବ । ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତୁମେ କିପରି ଭାଗ ନେବ, ସେହି ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ତୁମର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିବ । ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ କେତେ ଥର ଏଠାରେ କହିଛି ଯେ, ଆମେ ଯେତେ ସଂଖ୍ୟାବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କରୁ, ଚରିତ୍ର ବଳ ଉପରେ ତା'ଠାରୁ ବେଶି ନିର୍ଭର କରୁ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବର ତାକରା ପାଇଁ ବେଶି ଲୋକ ଆସିବେ ବୋଲି ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ କରାଯାଇ ନ ଥିଲା । କେବଳ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନ ବଳି ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବା କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ବୋଲି ଏହି ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରାଯାଇଥିଲା । ତୁମେମାନେ ଜାଣ, କଲିକତା କଂଗ୍ରେସରେ କଂଗ୍ରେସ ବିଧାନର ପ୍ରଥମ ଧାରାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିବା ପାଇଁ ଆମେମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲୁ ଏବଂ ୧୯୨୯ ମସିହା ଶେଷଭାଗ ଭିତରେ ଆମକୁ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ମିଳିଲେ, ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲୁ । ଏହି ସର୍ବ ପୂରଣ ନ ହେବାରୁ, ବିରୋଧୀମାନଙ୍କର ସମାଲୋଚନା ଏବଂ ପ୍ରତିବାଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଛଡ଼ା ଆମର ଅନ୍ୟ ଗତି ନ ଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଖି ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ଘଟଣାବଳୀ ଘଟିଯାଇଛି, ତାହା ଆମର ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ଅର୍ଲ ରସେଲ୍ ଆମକୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ କହି ଦେଉଛନ୍ତି ଯେ, କାନାଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ନିଉଜିଲାଣ୍ଡକୁ ମିଳିଥିବା ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରି ଆମ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ହେବ ବୋଲି ଆମର ଯେଉଁ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା, ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତକୁ ମିଳିବା ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ତା'ଠାରୁ ପୃଥକ୍ । କାନାଡ଼ା, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ଏହି ଅର୍ଲଙ୍କ ମତରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ପରି । ଭାରତର ଔପନିବେଶିକ ସ୍ୱାଧୀନତା କଥା କହିଲାବେଳେ ମୋ ମନରେ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ଅର୍ଲ ରସେଲ୍ଙ୍କ କଥାକୁ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ

କୁହାଯାଉପାରେ ଯେ, ଏ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ବାଧୀନତା ଦ୍ବାରା ଗଲା କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ଭାରତର ଗୋଡ଼ରେ ଯେଉଁ ଲୁହାର ବେଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲା, ତା ବଦଳରେ ସେ ସୁନା ବେଡ଼ି ପିନ୍ଧିବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଛି । ଆମେ ଏତେ ଦୂର ଭୟଭୀତ ହୋଇ ଯାଇଛୁ ଯେ, ବ୍ରିଟିଶ୍ ସଂପର୍କରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବାଟା ଆମକୁ ହିଂସା ଓ ଅରାଜକତା ବୋଲି ଜଣାଯାଉଛି । ମୁଁ ଆଉଥରେ ସେ ବିଷୟରେ ପରିଷ୍କାର କହି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ, ଅରାଜକତାର ମୂଳସାକ୍ଷୀ ହେବା ଓ ଚିର ଦାସତ୍ବ ମାନି ନେବା—ଏ ଦୁଇଟା ଭିତରୁ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବାଛି ନେବାକୁ ମୋତେ କୁହା ଗଲେ, ଅହିଂସାର ଉପାସକ ହିସାବରେ ମୁଁ ଅବୃଣ୍ଡିତ ଚିତ୍ତରେ କହିବି, ମୁଁ ବରଂ ଭାରତରେ ଅରାଜକତା ଦେଖିବି ବା ହିନ୍ଦୁମାନେ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ହଣାହଣି ହେଉଥିବାର ଦେଖିବି, କିନ୍ତୁ ଏହି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଶୃଙ୍ଖଳ ସଦୃଶ ଦାସତ୍ବକୁ ପ୍ରତିଦିନ ସହି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୋ ମତରେ ସୁନା ବେଡ଼ି, ଲୁହା ବେଡ଼ିଠାରୁ ବେଶି ବିପଜ୍ଜନକ; କାରଣ ଜଣେ ଲୋକ ଲୁହା ବେଡ଼ିର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଓ ଅପମାନକୁ ସହଜରେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ; ମାତ୍ର ସୁନା ବେଡ଼ି ଦେଖି ସେ ତା'ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଯିବ । ତେବେ ଭାରତରେ ଯଦି ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବା କଥା, ତେବେ ସୁନା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଧାତୁର ବେଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମୋ ମତରେ ଲୁହା ବେଡ଼ି ହିଁ ଭଲ ।

ଆମେ ସ୍ବାଧୀନତା କଥା କହିବା ବେଳେ ଅନେକ ଆତ୍ମଗାନ୍ ଆକ୍ରମଣର ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥାପନ କରନ୍ତି । ବ୍ରିଟିଶ୍ କବଳରୁ ଓ ଦାସତ୍ବରୁ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବୁ, ମୁଁ ଏଇ ଆକ୍ରମଣକୁ ସେତେ ଗୁରୁତର ମନେ କରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଡ଼ ଆଶାବାଦୀ, ବିନା ରକ୍ତପାତରେ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଭାରତର ସ୍ବାଧୀନତା ହାସଲ କରିବାରେ ମୋର ଅଟଳ ବିଶ୍ବାସ ରହିଛି । ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କ ପରି ଆମେ ଜଣେ କର୍ଣ୍ଣଧାର ପାଇଛୁ, ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଦକ୍ଷ ଯୁବକ ଯେ ଆମେ କେବେ ସଭାପତି ରୂପେ ପାଇବୁ, ଏ ବିଶ୍ବାସ ମୋର ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ହାତରେ କ୍ଷମତାର ଲଗାମ ଥିବା ଭିତରେ ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହାସଲ କରି ପାରନ୍ତୁ କି ? ମୁଁ ଭାବେ ତୁମେମାନେ ଯଦି ଶପଥପତ୍ରକୁ ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ମାନି ଚଳ, ତେବେ ଏହା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ । ମୋର ଇଚ୍ଛା ଏଇ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ସ୍ନାତକମାନେ (ନୂତନ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ) ସ୍ବରାଜ ଅଭିଯାନର ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ବାହାରକୁ । ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ କହୁଛି । କାରାବରଣ ଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କଠିନ ପରୀକ୍ଷା ଭିତର ଦେଇ ଯିବାକୁ ହେବ । ଚୋର, ଡକାୟତ ଓ ଖୁଣ୍ଟାମାନେ ମଧ୍ୟ ଜେଲକୁ ଯାଆନ୍ତି ଓ ସେଠି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଆରାମରେ ରହନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜେଲକୁ ଯିବା ଫଳରେ ସେମାନେ ଦେଶରେ କୌଣସି ସେବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ଜେଲ ଯାଇଥିବା ଲୋକ ଠାରୁ ଦେଶ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ପାଏ ନାହିଁ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯେ ତୁମେମାନେ ସ୍ବେଚ୍ଛା ପ୍ରଶୋଦିତ ଓ ପବିତ୍ର ତ୍ୟାଗ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛ, ଏହି ନିର୍ଭର ଜବାବ ମୁଁ ଚାହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ହିଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ । ମୁଁ ଜେଲ ଯିବା ପରେ ଯଦି ଦେଶରେ ହିଂସାର ଲୀଳା ବ୍ୟାପିଯାଏ, ତେବେ ତୁମକୁ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା ଭିତର ଦେଇ ଉଦ୍ଧାର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ତୁମେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ପଥରୁ ଷ୍ଟକିତ ନ ହୁଅ, ତେବେ ଦେଶରେ ହିଂସା ଓ ବୋମା ବିଷ୍ଠୋରଣର ଲୀଳା ଲାଗିଥିବା ବେଳେ ତୁମେ ଘରକଣରେ ଲୁଚି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ ବା ହିଂସାକାଣ୍ଡରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ

ଭାର ନେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବରଂ ସେହି ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡର ନିର୍ବାପନ ପାଇଁ ତୁମକୁ ସେଥିରେ ଝାସ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହା କେବଳ ତୁମରି ଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରେ । ଏପରିକି ହିଂସାର ଉପାସକମାନେ ମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଆଶା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଣ୍ୟ ଆଗରେ ପାପ ସର୍ବଦା ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଏ, ଦେଶର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପାପର ବିଶାଷିକା ବ୍ୟାପୁ ରହିଥିବା ବେଳେ ମଧ୍ୟ ପୁଣ୍ୟକୁ ତାର ଉଚ୍ଚ ସିଂହାସନରୁ ଖସି ପଡ଼ିବାକୁ ପାପ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ ।

ଜେଲ୍ ଯିବାକୁ ନିଷ୍ପନ୍ନ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବ; ମାତ୍ର ତୁମକୁ ଜେଲ୍ ଯିବାପାଇଁ ଡାକରା ଆସିବ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ବିଷମ ପରୀକ୍ଷାର ଚିତ୍ର ଆଜି ଦେଲି, ସେଇଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ କିପରି ଆକାର ଧାରଣ କରିବ, ମୁଁ ସେକଥା ଜାଣେ ନା; ମାତ୍ର ମୁଁ ଏକ ସୁପକସ୍ତ୍ର ଯୋଜନା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ ।

ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ଅହିଂସା ଓ ସତ୍ୟର ପଥ ଦେଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହେବା ପାଇଁ ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ । ଅହିଂସା ଓ ସତ୍ୟ ଉପାୟ ଦ୍ଵାରା ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତଥାପି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋର ଅପରିସୀମା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ମହିମା ଶକ୍ତି ଉପରେ ମୋର ଯେଉଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସ ରହିଛି; ଏଇ ଦୁଇଟି ଜିନିଷର ଉତ୍ପତ୍ତି ସେହିଠାରୁ । ଏଇ ପଥ ଯେତେ ଦୀର୍ଘ ବୋଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ମୋ ମତରେ ତାହା ସବୁଠାରୁ କମ୍ ବାଟ ।

କେବଳ ଉପାୟ ନୁହେଁ—ଧର୍ମ ମଧ୍ୟ

[Young India, 23-1-30]

ଗୁଜୁରାଟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ କାଳା କାଜେଲକରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଆହୂତ ଅହମଦାବାଦର ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ମିଳନୀରେ ବସ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

“ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ମୁଁ କେତେ ଥର ପୂର୍ବରୁ କହିଛି, ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ଵରାଜପ୍ରାପ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଛନ୍ତି, ବା ତା ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ଦେଶର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଦେଶକୁ ଯେଉଁ ଶୁଖିଲା ମାନିବାକୁ ହେବ, ସେହି ଶୁଖିଲା ମଧ୍ୟ ମାନିବେ । ତେବେ ଯାଇ ସମୟ ଆସିଲେ ସେମାନେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ ଆତ୍ମବଳି ଦେଇପାରିବେ ।

ଆମ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧିର ଆନ୍ଦୋଳନ । କେତେକେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ରାଜନୀତି ସହିତ ନୈତିକତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଆମର ନେତାମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଆମେ ସେତେ ଭାବୁନାହିଁ । ଗଭିରାପ ଓ ଆମେରିକାର ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଦେଶମାନ, ରାଜନୀତି ସହିତ ନୈତିକତାର ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ପରିଷ୍କାର ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଚରିତ୍ରହୀନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନେକ କାମ କରିପାରନ୍ତି । ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲିାମେଣ୍ଟର ସାଧାରଣ ସଭାରେ ନେତୃସ୍ଥାନୀୟ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚରିତ୍ର ପରୀକ୍ଷାର ଅଯୋଗ୍ୟ । ଏଇ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଆମର ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ

ଚକାଇ ଆସିବୁ । କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତିନିଧି ବା ନେତାମାନଙ୍କର ନୈତିକତା ବିଷୟରେ ଆମେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନ ଥିଲୁ, ମାତ୍ର ୧୯୨୦ରେ ଆମେ ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୂତନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିଲୁ । ସେଇଦିନଠାରୁ କଂଗ୍ରେସର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ଆମେ ଯଦି ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ସବୁଠାରୁ ବଳିଷ୍ଠ ପଥ ବୋଲି ଧରି ନେଇ, ତେବେ ରାଜନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି ବୋଲି ଆମେ ଘୋଷଣା କରିପାରୁ ।

ଆଜି ଏଇ ମତର ପ୍ରକାଶ୍ୟ ବିରୋଧ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତି ସହିତ ନୈତିକତାର ଯେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ଗୋପନରେ ଅନେକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆମର ଗତି ଶିଥିଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି, କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏକା ବେଳକେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ୧୯୨୦ରେ ଆମର ଯାହା ଆଦର୍ଶ ଥିଲା, ସେଇ ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବାକୁ ଆମକୁ ହୁଏତ ଦୀର୍ଘ ନଅ ବର୍ଷ ଲାଗି ନ ଥାନ୍ତା । ଆମକୁ ସତ୍ୟ ଓ ଶୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବା ଆମର ସତ୍ୟତା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରିବା ଯଦି ଆମର ସ୍ୱରାଜ୍ୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ହୁଏ; ତେବେ ସେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ଆମ ସତ୍ୟତାର ସବୁଠାରୁ ଅସଲ କଥା ହେଉଛି—କି ସାଧାରଣ, କି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ନୈତିକତାକୁ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେବା । ଆମକୁ ସତ୍ୟ କରିବା ବିଦ୍ୟାପୀଠର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରାମ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚତମ ତ୍ୟାଗ ଆଶା କରେ ।

ଆମ ନୀତିର ଆଦର୍ଶ ତୁମେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ କର, ଏହା ମୁଁ ଚାହେଁ । ଯଦି କଂଗ୍ରେସ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ତାର ଧର୍ମରୂପେ ନୁହେଁ, ଉପାୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରେ ବୋଲି ତୁମେ ଭାବ, ତେବେ ମୋର ସ୍ଥାନ ଯେ କେଉଁଠାରେ, ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ତୁମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧର୍ମ ବୋଲି ଯଦି ତୁମର ହୃଦୟୋପ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ବିଷୟରେ ମୋର ଅଧିକ କହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାପୀଠର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସତ୍ୟବାଦୀତା ଓ ଅହିଂସାର ପ୍ରତୀକ ହେବେ । ଏଇ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କିତ ଓ ଏଠାରେ ଯେଉଁମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି, ସେମାନେ ନିଜକୁ ପଚାରନ୍ତୁ, ଏଇ ନୀତି ସହିତ ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟ ଖାପ ଖାଉଛି କି ନାହିଁ । ତୁମେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ କେବଳ ଏକ ଉପାୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଅ, ତିନି ଆସିବ ଯେଉଁ ତିନି ଏହାକୁ ନୀତି ବା ଧର୍ମରୂପେ ମାନି ନେବା ପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରୟୋଗିତ ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଅଲିଭାଲ ଦୁଇଜଣ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ଏକ ଉପାୟ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏକଥା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଗୋପନ ରଖୁଥିଲେ । ସେମାନେ ତାକୁ ନୀତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ବରାବର କହୁଥିଲେ । ତାଙ୍କରି ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ଲୋକ ଆହୁରି ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । ଦେଶ ସେବାରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଅଛି , ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ, କିନ୍ତୁ ଏକ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ମନୋଭାବ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଉଚ୍ଚ ଦୁଇତୀୟାକ ନୀତିକୁ ତୁମକୁ ନିଜ ଧର୍ମ ବୋଲି ମାନିନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ସେଗୁଡ଼ିକ ତୁମ ଜୀବନର ଅନ୍ତେଷ୍ୟ ଅଂଶ ହୋଇ ରହିବ । ସମସ୍ତେ ଯଦି ଅହିଂସାକୁ କେବଳ ଉପାୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବ ଏବଂ ମୁଁ ଏକାକୀ ଯଦି ଏକ ନୀତି ଭାବରେ ଏହାର ଉପାସନା କରିବି, ତେବେ ଆମେ ବେଶି ଆଗକୁ ଯାଇପାରିବା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମେ ନିଜକୁ ଆଉ ଥରେ ପଚାରି ଦେଖିବା ଏବଂ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯିବା

ଯେ, କେବେ ହେଲେ ଆମେ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାକୁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତିର ପଥରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା କି ନାହିଁ ? ତେବେ ସବୁ କଥା ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯିବ ।

ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ନୀତିରୁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇଛି । ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗକୁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଉ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଓ ମୁସଲମାନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିଂସାର ପୋଷଣ କରିବେ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁମୁସଲମାନ ଏକତା ଅସମ୍ଭବ । ଲାହୋର କଂଗ୍ରେସର ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପ୍ରଶ୍ନ ବିଷୟକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଏହି ନୀତିର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଶିଖମାନେ କେବଳ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ଚାହୁଁଥିଲେ; ମାତ୍ର ତୁମେ ଯଦି ଭଲ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କର, ତେବେ ତୁମେ ଜାଣି ପାରିବ ଯେ, କେବଳ ଶିଖମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନୁହେଁ, ଭାରତର ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ବିଷୟ ଧରାଯାଉ । ଏର ପ୍ରଶ୍ନ ବିଷୟରେ କହିଲାବେଳେ ଅନେକେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ କହିଲେ କେବଳ ଶାରୀରିକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ବୋଲି ବୁଝନ୍ତି । କେତେକ ସର୍ବସାଧାରଣ କୃପ, ମହିର ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଅସାମର୍ଥ୍ୟ କଥା ବୁଝନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଆହୁରି ଆଗକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ପରି ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବାକୁ ହେବ, ଯେପରିକି ତୁମକୁ ଦେଖିଲା ମାତ୍ରକେ ତୁମେ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଜଣେ ବୋଲି ସେମାନେ ଅନୁଭବ କରିବେ । କେବଳ ସେହି କଥା ହୋଇପାରିଲେ, ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ଯୋଜନାରେ ସେମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ମିଳିପାରିବ ।

ନିଶାନିବାରଣ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । ଖଦୀ ଯୋଜନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଏକା କଥା । ଏ ବିଷୟରେ କଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇଠି କିଛି କହିବାର ଦରକାର କି ? ଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏପରି ଦରକାର ଓ ସ୍ଥାୟୀ ଯେ, ପ୍ରତିଦିନର ଡ୍ରାଏରୀ ରଖୁଥିବା ଲୋକ ଜାତୀୟ ଧନକୁ ସେ କେତେ ପରିମାଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି, ତାହା ଜାଣି ପାରିବ । ଆମେ ଯଦି ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଥାନ୍ତୁ ତେବେ ଆମେ ଅନେକ ଆଗକୁ ଯାଇପାରିଥାନ୍ତୁ । ଗତବର୍ଷ ଖୁବ୍ କମ୍ କାମ କରି ମଧ୍ୟ ଆମେ କେତେ ଦୂର ଆଗେଇ ପାରିଛୁ, ତାହା ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ବୟକର୍ କମିଟି ନିଜ ବିବରଣୀରେ କହିଛି । ମୋ ମତରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କଥା । ମାତ୍ର ଯଦି ସମସ୍ତେ ସକ୍ରିୟ ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସୁହାର ସହିତ କାମ କରିଥା'ନ୍ତେ, ତାର ଫଳ କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା ? ଏଥିଲାଗି ନିଷ୍ଠାପର ଓ ସୁଦକ୍ଷ କର୍ମୀ ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ । ମୁଁ ଜାଣେ, ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସେ ଇଚ୍ଛା ବା କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ନାହିଁ, ପ୍ରଥମେ ଆମକୁ ଆମର ଉଦାସୀନତା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ, ତା'ପରେ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ବଳେ ବଳେ ଆସିଯିବ ।

କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ କହିଛି । କଣ ନ କରିବାକୁ ହେବ, କେବଳ ସେଇ ବିଷୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କହିବି । ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା, ଛାତ୍ରସୂଚକ ଉପେକ୍ଷଣା, ଗାନ୍ଧୀଚର୍ଚ୍ଚା, ସଂସ୍କୃତ, ସୂକ୍ଷ୍ମଜ୍ଞାନ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତମାନ ପଛକୁ ପକାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆମ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଜାତୀୟ ଯୁବ ସରଜାମ—ଅର୍ଥାତ୍ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟର କାରଖାନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିବ । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ବା ମୁଁ ଯେଉଁ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା କହିଲି, ସେ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ଆଜି ଭାରତର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବାଳକ ବାଳିକା ତି ଅକ୍ଷର ଶିଖିବାର ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ପାଇବା

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଇ ସବୁ ବିଷୟରେ ମନ ଦେବା କାହିଁକି ?

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ହେବାକୁ ନିଶ୍ଚେଦ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କମିଟି ନିର୍ଦ୍ଦେଶନା କରିଛି । ଏଇ କାମ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆବଶ୍ୟକତା କଣ ? ତୁମେ ସମସ୍ତେ ତ ସତ୍ୟ ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛା ସେବକ ହୋଇ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟର ଭାର ନେଇ ପାରିବ । ଗତ ମହାଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଯୁରୋପର ଛାତ୍ରମାନେ କଣ କରିଥିଲେ, ଭାବି ଦେଖ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତ ? ସ୍ୱାଧୀନତା ନ ପାଇଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ କେବେ ହେଲେ ଶାନ୍ତିରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି ପାରିବା ନାହିଁ—ଏ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯଦି ତୁମର ଥାଏ, ତେବେ ଏଇ ଗଡ଼ନାମ୍ବକ ଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମଠାରୁ କଣ ଆଶା କରାଯାଇପାରେ, ସେ ସବୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ମୋଟାମୋଟି କହି ଦେବି କି ?

ପବିତ୍ର ହେବା ପାଇଁ ଆମକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ଭୟ ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ଜଣେ ଗଂରେଜ ଲୋକ ଏବେ କହିଛନ୍ତି, “ଗାନ୍ଧି ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ଏ ବିଷୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହ ଯେ, ତାଙ୍କ ଗୋରା ଲୋକେ ଭାରତ ଚାଡ଼ି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ଧନୀ ଲୋକର ସମ୍ପତ୍ତି ନିରାପଦ ରହିବ ନାହିଁ, କୌଣସି ଯୁବକ ଶୁଖିଲାରେ ଚଳିବ ନାହିଁ ।” ଆମ ଭାରତୀୟଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର କି ହାନି ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ଏଥିରୁ ଜଣା ପଡ଼େ । କିପରି ଆମେ ଏହାର ଅନ୍ୟଥା କରି ପାରିବା । ଆମେମାନେ ଆଜି ଏତେ ଭୟଭୀତ ହୋଇଯାଇଛୁ ଯେ, ଆମ ସମ୍ପତ୍ତି ଓ ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଗଡ଼ାଟିଆ ଲୋକଙ୍କୁ କାମରେ ଲଗାଇଛୁ । ମରଣର ଭୟ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମର ଏହି ଦୂରବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରଠାରୁ ମୁଁ ଆଶା କରେ ଯେ, ସେମାନେ ଜାରି ଉଠୁ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୁଷ୍ଟଲୋକର ଅଜୁକିସର୍ତ୍ତରେ ସୁଖ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୈତିକ ଶକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତୁ । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ସମସ୍ତେ ମରଣର ଭୟ ବର୍ଜନ କର, ଯେପରି କି ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଇତିହାସ ଲେଖା ହେବ, ସବୁ ପ୍ରକାର ହିଂସାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହିସାବରେ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ନାମ ସେଥିରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଅନ୍ୟକୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଅସଲ ବଳ ନୁହେଁ, ସମସ୍ତଙ୍କର ମରିବାର ବଳ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମଣିଷ ମରଣ ପାଇଁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ, ହିଂସା କରିବା ପାଇଁ କେବେ ହେଲେ ଇଚ୍ଛା କରିବ ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ ଗୋଟାଏ ସ୍ୱଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପରେ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ଆମର ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଯେତିକି ବଢ଼ିବ, ମରିବାର ବଳ ସେତେ କମିଯିବ—ଏବଂ ହତ୍ୟା କରିବାର ବଳ ଯେତିକି କମିବ, ମରିବାର ବଳ ସେତେ ବଢ଼ି ପାରିବ । ମୁଖରେ ଦୟା ଓ ସହାନୁଭୂତିର ଗାଥା ପୁଚାର, ଜୀବନ ବଳି ଦେଇ ହିଂସ୍ର ବିରୋଧୀମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଥିବାର ଭୂରି ଭୂରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଇତିହାସରେ ଅଛି ।

ଅସହଯୋଗ ଓ ଛାତ୍ରସମାଜ

[Young India, 15-7-1926]

ଜାତୀୟ କଲେଜର ଜଣେ ଛାତ୍ର ମୋ ପାଖକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ । ତାର ସାରାଂଶ ତଳେ ଦିଆଗଲା:—

“ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ୧୯୨୦ ମସିହାର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାରତର ଅନେକ ଛାତ୍ର ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିଲେ—ଅନେକ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ତା’ ଭିତରୁ କେତେକ ଲୋପ ପାଇଗଲାଣି । ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଯାଉଛି, ତାର ଅବସ୍ଥା ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ । ଏହା ଶୁଙ୍ଖଳାରହିତ ଜାତୀୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ପରିଚାଳିତ ଏକ ବୈଦେଶିକ ଅନୁକରଣ ମାତ୍ର । ଆମର ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ଖଦଡ଼ ଓ ବିଦେଶୀ ବା କଳକରା ଭିତରେ ଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଷୟରେ ଅନଗିଚ୍ଛ । ସେମାନେ ସାହେବଙ୍କ ପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ସ୍ୱଦେଶୀ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି କଥାରୁ ଜଣେ ମଦୁଆ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଦ ଖାଇବାକୁ ବାରଣ କରିବା କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ । ତ୍ୟାଗଭାବ ଓ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେବାର ମୂଲ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଆମକୁ କହନ୍ତି; ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ବା ସମ୍ପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲ କଲେଜକୁ ପଠାନ୍ତି । ବସ୍ତୁତଃ ତାଙ୍କ ଆମ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅତୁଟ ରହିଛି । ଅନେକ ଛାତ୍ର ଯେ ପୁଣି ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗଦାନ କରିଛନ୍ତି, ଆପଣ ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେଉଛନ୍ତି କି ? ଆମ ଭିତରୁ ଅଳ୍ପ କେତେକ ବାହାରେ ଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ କେତେ କାଳ ଏମିତି ଥିବୁ ? ମୁଁ କର୍ମୀନା ଯାର ମୋର ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛି; ମାତ୍ର ମୋର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ତାହା ସମ୍ଭବ କରାଇ ପାରୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ଆପଣ ବର୍ଲିନ୍ ବା ଇଉରୋପର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପଠାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ପାରିବେ କି ?”

ପତ୍ରପ୍ରେରକ ମୋତେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣନାମ, ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ବିଷୟ ଜଣାଇଛନ୍ତି । ମୁଁ ଜାଣିକରି ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନାମ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଏଠାରେ ଦେଉନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ କିଛି ଜାଣେ ନାହିଁ ଏବଂ କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଷୟରେ ନ ଜାଣି ତାର ନିନ୍ଦା କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଇ ସାଧାରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ହୁଏ, ଯଦ୍ୱାରା କି ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଏ ଅଭିଯୋଗ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ, ସେମାନେ ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରି ଅଭିଯୋଗର କାରଣ ଦୂର କରିପାରିବେ । ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା ହେବାର କଥା, ସେସବୁ ଯେ ହୋଇ ନ ଥିବ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ ବା ଶିକ୍ଷକମାନେ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି କଂଗ୍ରେସର ଯେଉଁ ପ୍ରାଥମିକ ଆବଶ୍ୟକତାମାନ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ସେସବୁ ଅନୁସାରେ କାମ ଯେ କରି ନ ଥିବେ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ ବା ଅସହଯୋଗରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ସେମାନେ ଏ ସବୁ ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କିଛି ଭାବ ଦାନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ସରକାରୀ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାନ୍ତି, ତେବେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଉତ୍ସାହିତ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ନିଜେ ସୂତା

ନ କାଟି ବା ଖଦଡ଼ ନ ପିନ୍ଧି, ତେବେ ସେମାନେ ଚରଣା ବା ଖଦଡ଼ପ୍ରାତି ପିନ୍ଧାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଆଶା କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ବର୍ଷନା କରିଛନ୍ତି, ସେହି ବର୍ଷନା ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ, ଏହା ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା । ଏହି ଚିଠି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏ ବିଷୟ ଉପରେ ଜୋର ଦେଉଛି ଯେ, ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ କେହି ଜଣେ ଚାଲିଗଲେ ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ଦ୍ଵାରା ଦୁଃଖ ଜାତ ହୁଏ, ସେହି ତ୍ୟାଗ ନିଜର ଶୁଦ୍ଧତାବ ହରାଏ ଏବଂ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ପଡ଼ିଲେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ଲୋକ ଯାହାକୁ କ୍ଷତିକାରକ ମନେ କରେ, ସେ ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ । ତେଣୁ ଏପରି ଜିନିଷକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାରେ ସୁଖ ନିହିତ ଥାଏ । ତା ବଦଳରେ ଯାହା ଆସେ, ତାହା ଯେ କେତେ ଦୂର ଫଳପ୍ରସ୍ତ ଏହା ଏକ ଅଲଗା ପ୍ରଶ୍ନ । ଯାହା ବଦଳରେ ଆସେ ତାହା ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ବା ନହେଲେ ଭଲ । କାରଣ ଲୋକ ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ବଦଳରେ ତାହାଠାରୁ ଆହୁରି ଭଲ ଜିନିଷକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ; ମାତ୍ର ଯାହାକୁ ସେ ନିଜର ଅନିଷ୍ଟକାରକ ବୋଲି ଅଭିଜ୍ଞତା ପାଇ ତ୍ୟାଗ କରେ ସେ ପୁଣି ତାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରେ ନାହିଁ । ବର୍ଲିନ୍ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଇଉରୋପୀୟ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଯିବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ଅସହଯୋଗ ଭାବର ଚିହ୍ନ ନୁହେଁ । ଇଂରାଜୀ ଲୁଗା ନ ପିନ୍ଧି ଜାପାନୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ଯେମିତି କଥା, ଏ ସେହିପରି ଏକ କଥା ହେବ । ଆମେ ବିଜାତି ଲୁଗାକୁ ବିଜାତରେ ତିଆରି ବୋଲି ଯେ ପରିତ୍ୟାଗ କରୁ ତା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ବ୍ୟବସାୟରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର କରେ, ଏଇଥିଯୋଗୁଁ । ଜାପାନୀ ଲୁଗା ବିଜାତୀ ଲୁଗା ଅପେକ୍ଷା ଲୋକଙ୍କୁ ଗରିବ କରିବା ବିଷୟରେ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ କ୍ଷତିକାରକ ମନେ କରି ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛୁ; ତେଣୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଲଗା ନାମ ଦେଇ ଆମେ ପୁଣି ସେହି ଜିନିଷର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବା ନାହିଁ, ନିଜକୁ ଅସହଯୋଗୀ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ ରଖିପାରିବା ନାହିଁ । ଅସହଯୋଗର ଅର୍ଥ ଭାରତୀୟ ଭାବ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଜିନିଷ ସହିତ ସହଯୋଗ । ବର୍ଲିନ୍‌ରେ ରହି ଆମେ ଏହି ଭାବର ଆସ୍ବାଦ ଲାଭ କରିପାରିବା ନାହିଁ । କେବଳ ଭାରତରେ ଆମର ସବୁ ପରୀକ୍ଷା ହେବ । ଅନ୍ତତଃ କୌଣସି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗପ୍ରାପ୍ତ ବା ଫଳପ୍ରସ୍ତ ଜିନିଷ ପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ଆମକୁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ସ୍ଵରୂପ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ—ଏହା ସତ୍ୟ କଥା । ଯେଉଁ ପିନ୍ଧାମାନେ ଏହି କଥା ଭଲଭାବେ ବୁଝିକରି ଏହା କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ଭଲ କରିଥିଲେ । ସମୟର ଗତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହି ପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତ୍ୟାଗ ଦ୍ଵାରା ଦେଶର ଉପକାର ସାଧିତ ହୋଇପାରିବ । ଯେଉଁମାନେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ଓ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରତି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ସେମାନେ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଯିବାକୁ କେବେ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରିବେ ନାହିଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ, ଏହା ଆଦର୍ଶ ଭିତରେ ଏକ ସଂଘର୍ଷ । ଅସହଯୋଗର ଆଦର୍ଶ ଯଦି ଭଲ ଏବଂ ଭାରତ ପ୍ରତି ଉପଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଏହା ଯେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ପାରିବ ।

ତ୍ୟାଗ

[Young India, 24-7-1926]

ଅନେକ ଯୁବକଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ଚିଠି ପାଇଛି । ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ ଯେ, ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ସେମାନେ ଯେତେ କମ୍ ଦରମା ପାଆନ୍ତି, ତାହା ପରିବାର ପୋଷଣ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ

ନୁହେଁ । ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଧାର କରି ବା କାହାରି ଦାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଇଉରୋପ ଯାଇ ନିଜର ଉପାର୍ଜନ କ୍ଷମତା ବଢ଼ାଇବାକୁ ଜଣେ ମୋତେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ଆଉ ଜଣେ ବେଶି ବେତନ ମିଳୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଖୋଜୁଛନ୍ତି, ବେଶି ଲାଭପ୍ରଦ ବ୍ୟବସାୟ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଜଣେ ମୂଳଧନ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ଏହି ଯୁବକ ମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଣେ ଜଣେ ଦୃଢ଼ ସାଧୁ ଓ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗୀ କର୍ମୀ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଆସିଛି । ସେମାନଙ୍କ ଘରେ ଅଭାବ ବଢ଼ିଛି । ଖଦୀ ବା ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରି ନାହିଁ । ସେମାନେ ବେଶି ଦରମା ମାଗି ସର୍ବସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବୋଝ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି । ଯଦି ଏହିପରି ମନୋବୃତ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ତେବେ ହୁଏତ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଦ୍ଵାରା ଏହିଭଳି ନରନାରୀଙ୍କ ଶ୍ରମ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିବା ସାଧାରଣ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ବା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବେତନ ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯିବ, ଯାହାର ଫଳ କି ଅସ୍ପୃହଶାୟ ହୋଇପଡ଼ିବ ।

ଆମର ପରିସ୍ଥିତି ସଙ୍ଗରେ ଅନୁପାତ ନ ରଖି, ଆମର ଅଭାବ ବଢ଼ାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ସେହି କାରଣରୁ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର କଞ୍ଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏଥିରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଅସହଯୋଗ କଞ୍ଚନା କରାଯାଇ ନ ଥିଲା; ମାତ୍ର ଆମକୁ ନିରଡ଼ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ କରିଥିବା ଓ ତଳିତଳାନ୍ତ କରିଥିବା ଗୋଟାଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଦାୟୀ ଏକ ମନୋବୃତ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଦେଶର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରତି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆମର ଜୀବନର ନିର୍ବାହର ମାନ (Standard of Living) ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରି ବଞ୍ଚିବାର ଅଭିକ୍ଷତା ଭାରତର ନ ଥିବାରୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭଳି କାମ କରୁଥିବା ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରସାର ଫଳରେ, ସର୍ବନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ବିଲୋପ ସାଧୁତ ହେଲା । ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାଁ ସବୁ ଏହି ଶୋଷଣ ଫଳରେ ଧ୍ଵଂସ ପାଇଲେ । ୧୯୨୦ରେ ଏ କଥା ଆମେ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ବୁଝିଥିଲୁ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ନିରୋଧ ଆନ୍ଦୋଳନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ତରବଟିଆ କାମ କରି ତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବା ଆମର ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୀତିର ଅନୁକରଣରେ ପରିବାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ପାଇଁ ଆମର ଯେଉଁ ଝୁଙ୍କ ରହିଛି, ସେହି ହେତୁରୁ ଯାହା ହେବାର କଥା ତା'ଠାରୁ ବେଶି ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବରେ ଆମେ ଅଭାବ ଅନୁଭବ କରିପାରୁଛୁ । ଏହି ଯୌଥ ପରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୋଳମାଳିଆ ହୋଇଥିବା ଫଳରେ ତାର କୁଫଳ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି ଏବଂ ସୁଫଳ ଲୋପ ପାଇଛି । ଏହିପରି ଦୋଷ ଉପରେ ଦୋଷ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।

ଦେଶର ଯାହା ଦରକାର, ତାହା ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଆମର ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ୍ । ବାହାର ଅପେକ୍ଷା ଭିତର ସଂସ୍କାର ବେଶି ଦରକାର । ଦୃଷ୍ଟିତ ଆରାଧ୍ୟତ୍ଵର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଜବରଦସ୍ତ ଗୋଟାଏ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ବିଧାନକୁ ଲଦିଦେଲେ, ତାହା ଘୃଣାତ୍ୟା ବାଉଁଶରେ ପୁତ ଦେଲାପରି ଦିଶିବ ।

ତେଣୁ ଆମର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧି ହେବା ଦରକାର । ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ କରିବାର ଭାବକୁ ଆମକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆମେ ଯେତେ ବଡ଼ ତ୍ୟାଗ କରିଛୁ, ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକତା ତୁଳନାରେ

ତାହା କିଛି ନୁହେଁ । ପରିବାରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କର ଅନୁସୂଆ ହୋଇ ବସି ରହିବାକୁ ଆମେ ପସନ୍ଦ କରିବା ନାହିଁ । ଜାତିଆଣ ସତ୍ତା, ବିବାହରେ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପ୍ରଭୃତି କୁସଂସ୍କାରମୂଳକ ଓ ନିରର୍ଥକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆମେ ପଇସାଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନ ପାରୁ । ପରିବାରର କେହି ମରିଗଲେ କିମ୍ବା ବିବାହ ସମୟରେ ଗୃହସ୍ଥାନୀ ଉପରେ ଏକ ନୃଶଂସ ବୋଧ ପହଞ୍ଚେ । ଏହିପରି ବିକାସମାନଙ୍କରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାକୁ ଅବଶ୍ୟ ଆମେ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ବୋଲି କହିବା ନାହିଁ । ସାହସ ଓ ଦୃଢ଼ତାର ସହିତ ଏହିସବୁ କୁପ୍ରଥାର ବିରୋଧ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହା ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଆମ ପାଇଁ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ରହିଛି । ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ସହଜ ଉପାୟରେ ମୁଠାଏ ଭାତର ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଅନାହାରରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଆମର ସମ୍ପର୍କୀୟମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷାଦାନ କଥା ଚାଲିବା ଏକ ସାଂଘାତିକ କଥା । କଲେଜ ବା ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ନୁହେଁ, କେବଳ ବିଶେଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ଵାରା ହିଁ ମାନସିକ ବିସ୍ତାର ସମ୍ଭବ । ଆମ ଭିତରୁ କେତେକ ନିଜକୁ ଏବଂ ଆମର ତଥାକଥିତ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାକୁ ନାପସନ୍ଦ ନ କରିବା ଯାଏ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ବା ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରକୃତ ପଛା ପାରପାରିବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ ନିଜ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟୟ ବହନ କରିବ, ଏହାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ କି ? ସେପରି କୌଣସି ପଛା ଆଉ ନ ପାରେ । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହିଁ, ଅଥଚ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ଅଭିଳାଷକୁ ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ ଦେଉଛୁ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମକୁ ପରିସ୍ଥିତିର ଏକ ଅନୁକୂଳ ଉପାୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କର ଯାହା ଦରକାର ନାହିଁ, ତାହା ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚିତ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଏହା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରି ଦେବାର କ୍ଷମତା ହଠାତ୍ ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଯେଉଁ ସୁବିଧା ଓ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ, ସେହିପରି ସୁବିଧା ନ ପାଇବାର ମନୋରାଜ ପୋଷଣ କରିବା ଆମର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବ । ଏହି ମନୋରାଜ ଅନୁସାରେ ଆମର ଜୀବନକୁ ପରିମାର୍ଜିତ କରିବା ହେଉଛି ଆମର ଦ୍ଵିତୀୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।

ଏହିପରି ଆତ୍ମତ୍ୟାଗୀ ଓ ବନ୍ଧପରିକର କର୍ମୀମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାଶ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ବ୍ୟତୀତ, ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରଗତି ଅସମ୍ଭବ—ଏହା ମୋର ମତ । ଏର ପ୍ରଗତି ବିନା ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ବୋଲି କିଛି ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଦରିଦ୍ରସାଧାରଣଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଉଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଅନୁପାତରେ, ଆମେ ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ଅଭିମୁଖରେ ଗତି କରି ପାରିବା ।

ବୀରପୂଜା ବନାମ ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସ

ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଲେଖିଛନ୍ତି:—

କେତେ ମାସ ହେଲା ଆମ ସ୍କୁଲର କେତେକ ପିଲା ମାସକୁ ୧୦୦୦ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ହାତକଟା ସୂତା ନିଖୁଳ ଭାରତ ଚରଣା ସଂଘକୁ ପଠାଉଛନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଡ଼ ଗଭି ହେତୁ ସେମାନେ ଏହା କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଯଦି ସୂତା କାଟିବାର କାରଣ କେହି ପଚାରେ, ସେମାନେ

କହିଛି, ‘ଏହା ମହାତ୍ମାଜୀଙ୍କର ଆଦେଶ, ତେଣୁ ଏହା ମାନିବାକୁ ହେବ ।’ ମୁଁ ଭାବେ ପିଲାମାନଙ୍କର ଏହିପରି ମନୋଭାବକୁ ସବୁପ୍ରକାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଦାସ ମନୋଭାବ, ବୀରପୂଜା ବା ଆତ୍ମିକ ଉଦ୍ଭିତାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ସ୍ୱହସ୍ତନିଷ୍ପତ୍ତି ବାଣୀ ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇବାକୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହିତ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣ ଏ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବେ ।

ଏହି ପତ୍ରରେ ଯେଉଁ ମନୋଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଇଛି, ତାହା ବୀରପୂଜା କି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଏପରି ସମୟ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କାରଣର ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ଆତ୍ମିକ ବାଧ୍ୟତା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ହୋଇପଡ଼େ । ସୈନିକ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁଣ । ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ଗୁଣ ନ ଥିଲେ କୌଣସି ଜାତି ସନ୍ତୋଷଜନକ ଭାବରେ ଅଗ୍ରଗତି କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ସମାଜରେ ଏପରି ବାଧ୍ୟତାର ଆବଶ୍ୟକତା ଖୁବ୍ କମ୍ ରହେ । ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ଅନ୍ଧଭାବରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସବୁଠାରୁ ଖରାପ କଥା । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଯଦି ଶିକ୍ଷକମାନେ ନିଜ ଯତ୍ନରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଚାରଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ନିଜର ବିଚାରଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଭାବିବାକୁ ଶିଖିବେ । ବିଚାରଶକ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ ପରାକ୍ରମ ସ୍ୱୀକାର କରେ, ବିଶ୍ୱାସ ସେହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବିଚାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇଥିବା ଘଟଣା ଦୁନିଆରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଘଟେ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର କୃତ୍ତିପଣ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଥିବାର ସନ୍ଦେହ ହେଲେ ସିଝା ଓ ଛଣାପାଣି ପିଇବାର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି ଛାତ୍ରମାନେ ତାହା ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଆଦେଶ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି, ଶିକ୍ଷକ ଏପରି ଉତ୍ତରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ଉତ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଯଦି ଭୁଲ୍ ହୁଏ, ପ୍ରଶ୍ନରେ ଥିବା ସ୍ଥଳର ପିଲାମାନେ ସୂଚକତାର ଯେ କାରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ତାହା ମଧ୍ୟ ଭୁଲ୍ ହେବ । ମୁଁ ଯେପରି କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୋର ମହାତ୍ମା ପଦରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛି, ସେଇ ସ୍ଥଳରେ ଯଦି ସେଇପରି ଘଟିବ, (ମୋର କେତେକ ପତ୍ରପ୍ରେରକ ମୋ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ନାହିଁ ବୋଲି ଅନୁଗୃହୀତ କରିଛନ୍ତି), ତେବେ ମୋର ଭୟ ହୁଏ ଚରଣା ଧ୍ୱଂସ ପାଇବ । ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଆଦର୍ଶ ମହତ୍ତର । ଦୁର୍ଗାନ୍ୟବଶତଃ ମୁଁ କୌଣସି ଭୁଲ୍ କଲେ ବା ଲୋକେ କୌଣସି କାରଣରୁ ମୋ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଠିଲେ, ମୋରି ପୂଜା ଯଦି ବିଲୁପ୍ତ ହୁଏ, ତେବେ ଚରଣାର ଆଦର୍ଶ ନଷ୍ଟ ହେବ—ଏପରି ହେଲେ ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେବି । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସମସ୍ତ କଥାକୁ ଛାତ୍ରମାନେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତଭାବେ ବିଚାର କଲେ ଖୁବ୍ ଭଲ ହେବ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତଭାବେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଚରଣା ଗୋଟିଏ ଅସଲ ଜିନିଷ । ମୋ ମତରେ ଏଥିରେ ସମସ୍ତ ଭାରତୀୟ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ନିହିତ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ନଗ୍ନ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କିଛି ଶିକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ୍ । ଦିନକୁ ଦିନ ହତଶ୍ରୀ ହୋଇଯାଇଥିବା ଗ୍ରାମମାନଙ୍କର ଚାକ୍ଷୁଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟା ସେମାନେ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ଉପଦ୍ରାବର ବିରାଟ ବିଷ୍ଣୁଟି ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ଯେଉଁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷମତା ବଢ଼ାଇ ପାରିବେ, ତାହା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଜାଣିବା କଥା । ପିଣ୍ଡ ଓ ଦରିଦ୍ର କୃଷକମାନଙ୍କ

ପାଖରେ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଦରିଦ୍ରସାଧାରଣ ଯାହା ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ, ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ, ଛାତ୍ରମାନେ ସେସବୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବେ । ତାହା ହେଲେ ସେମାନେ ସୂତାକଟାର ଗୁଣ ବୁଝି ପାରିବେ । ମୋ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକଙ୍କର ଧାରଣା ଖରାପ ହୋଇଯିବ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୟରୁ ଏହା ରକ୍ଷା ପାଇପାରିବ । କେବଳ ବୀରପୂଜା ଉପରେ ତିଷ୍ଠି ରହିବା ଠାରୁ ଚରଣା ଆହୁରି ବିଶାଳ ଓ ମହତ୍ତର । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆର୍ଥନୀତିକ ବିଚାର ପାଇଁ ଲୋକ ସମକ୍ଷରେ ଚରଣା ଉନ୍ନତ ରହିଛି ।

ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଯେପରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ଏପରି ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ବୀରପୂଜା କରିବା କଥା ଆମ ଭିତରେ ଅନେକ ଅଛି ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । ମୁଁ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସତର୍କ କରି ଦେଉଛି, ମୋର ଆଶା ଜାତୀୟ ସ୍ଵଳ୍ପର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେ ସବୁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବେ । ବିଚାର ନ କରି ମହାତ୍ମା ନାମରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭିଥିବା ଲୋକଙ୍କ କଥାରେ କାମ କରିଯିବାରୁ ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇବେ ।

ପ୍ରତିରୋଧ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

[Young India, 24-1-1929]

ଦୀର୍ଘ କୋଟିଏ ଦିନ ହେଲା ଗୁଳୁଗାଟ କଲେଜରେ ସାତଶହ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଯେଉଁ ଧର୍ମଘଟ ଚାଲିଛି, ତାହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନୀୟ ଘଟଣା ହୋଇ ରହି ନାହିଁ । ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଭାବରେ ବା ଅନ୍ୟାୟ ଭାବରେ ହେଉ ପଛକେ, ଶ୍ରମିକ ଧର୍ମଘଟ ଖୁବ୍ ଖରାପ ଏବଂ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ତାଠାରୁ ଆହୁରି ଖରାପ । ଛାତ୍ରଧର୍ମଘଟ ଆହୁରି ଖରାପ ହେବାର କାରଣ ହେଉଛି, ଏହାର ଶେଷ ଫଳ ଏବଂ ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଅବସ୍ଥା ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ପରି ଛାତ୍ରମାନେ ଅଶିକ୍ଷିତ ନୁହଁନ୍ତି, ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନ କରିବାର ନଥାଏ । କାରଖାନା ମାଲିକମାନଙ୍କ ପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ସହିତ ସଂଘର୍ଷରେ ଆସିଲା ଭଳି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କର କିଛି ନ ଥାଏ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଏ । ତେଣୁ ଛାତ୍ର ଧର୍ମଘଟ ବିସ୍ଫୁଟ ଭାବରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଲା ଭଳି ପ୍ରଭାବ ହାସଲ କରି ପାରିବ ଏବଂ କେବଳ ଅସାଧାରଣ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହା ନ୍ୟାୟାନୁମୋଦିତ ହୋଇ ପାରିବ ।

ସ୍କୁଲ ବା କଲେଜରେ ସୁଶୃଙ୍ଖଳିତ ଛାତ୍ରଧର୍ମ କୃତିତ୍ଵ ଘଟୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ଧର୍ମଘଟର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ସାଧାରଣ ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ କୌଣସି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଯଦି ଅଭିଭାବକ ଓ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନେ ରଜ୍ଞା କରୁଥିବା କୌଣସି ସାର୍ବଜନିକ ଉପବ ଦିନ ସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ ନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେହିଦିନ ଧର୍ମଘଟ ଘୋଷଣା କରିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯୁକ୍ତି ସଙ୍ଗତ ହେବ । ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେତେ ଚେତନା ପାଉଥିବେ, ଭାରତରେ ଏଇ ଧର୍ମଘଟ ସେତେ ବହୁଳ ପରିମାଣରେ ହେଉଥିବ; ଜାତିପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ଵ ଜ୍ଞାନ ସେତେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠୁଥିବ ।

ଗୁଳୁଗାଟ କଲେଜରେ ଧର୍ମଘଟ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଯାହା ବିଚାର କରି ଦେଖିଛି, ମୁଁ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ କହିବି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମଘଟ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ରହିଛି । ଘଟଣା ସଂପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ସାରାମନ କମିଶନ ବୟକର୍ତ୍ତ କରିବା ଦିନ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହି କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନେ ଶ୍ରେଣୀରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିଥିବେ । କରୁପକ୍ଷକର ବିମାନୁମତିରେ ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଅନୁପସ୍ଥିତି ହୋଇଥିଲା । ନିୟମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଛାତ୍ରମାନେ ଭୁଲ୍ କରିଛନ୍ତି । ଅନୁପସ୍ଥିତ ରହିବା ପୂର୍ବରୁ ଅନ୍ତତଃ ଅନୁମତି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଦରକାର ଥିଲା । ମାତ୍ର ପୃଥ୍ବୀର ସବୁଆଡ଼େ ଛାତ୍ରମାନେ ଏକା ଭଳି । ପବନର ଗତିରୋଧ କରିବା ଜଣେ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଯେପରି ଆଶାତୀତ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ଘାହ ଭାଙ୍ଗିବାର ଆଶା କରିବା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନିଷ୍ଫଳ । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଧର୍ମଘଟ ଏକ ଯୁବକ ସୁଲଭ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା ଥିଲା । ସମାଧାନ ପାଇଁ ଅନେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ପରେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏ ଦୋଷ ନ ଧରିବାର ମନୋଭାବ ଦେଖାଇଲେ । ନିଜର ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଟ୍ୟା/-ଲେଖାଏଁ ଦେଇ ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମିଳିଲା । ଯେଉଁମାନେ ପରୀକ୍ଷା ନଦେବେ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରାଯିବ ନାହିଁ, ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ରହିଲା । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ତାଙ୍କ କଥା ଭାଙ୍ଗି ଗୋଟିଏ ନୋଟିସ୍ ବାହାର କରି ଦେଲେ ଯେ, ‘ଟ୍ୟା/-ଦେଇ ପିଲାମାନେ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବେ ।’ ସ୍ୱଭାବତଃ ପିଲାମାନେ ଏଥିରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସେମାନେ ଅନୁଭବ କଲେ—‘ଲୁଣ ଯଦି ତାର ଗୁଣକୁ ନଷ୍ଟ କରେ, ତେବେ ପୁଣି ସେ କିପରି ଲୁଣିଆ ହେବ ?’ ତେଣୁ ସେମାନେ ଧର୍ମଘଟ କଲେ । ତାପରେ ଯାହା ଘଟିଲା, ତାହା ଜଣାଶୁଣା କଥା । ଓର୍ମଘଟ ଚାଲିଲା, ସମର୍ଥକ ତଥା ସମାଲୋଚକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆତ୍ମସଂଯମ ଓ ସଦାଚରଣର ପ୍ରଶଂସା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୋ ମତରେ ଗୁଳୁଗାଟ କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ଅଭିଯୋଗ ଅଣାଯାଇଛି, କୌଣସି ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଏପରି ସର୍ବ ଭାଙ୍ଗିଲେ, ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ୱାରା ତାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ମାନ ହାନିକର କାମ କରିବେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ସେ ପାଇବା କଥା, ସେଇ ସମ୍ମାନର ଭାଙ୍ଗନ ହେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିବ ।

ଯଦି ଛାତ୍ରମାନେ ଦୃଢ଼ ଆତ୍ମାଭି ଡେବେ ଏ କଥାର ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ—ତାହା ହେଉଛି ସମ୍ମାନହାନିକର ନୋଟିସ୍‌କୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଉଠାଇ ନେବେ ଏବଂ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ନ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବେ । ବାସ୍ତବିକ ଏଇ କଲେଜରେ ଆଉ ଜଣେ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଉଚିତ୍ ହେବ ।

ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ଖୁବ୍ ଗୋରଘାରିରି ଚାଲିଛି । ସରକାର ଅନୁମୋଦନ ନ କରୁଥିବା ରାଜନୀତିକ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେବା ଓ କୌଣସି ପ୍ରକାଶ୍ୟ ରାଜନୀତିକ ମତ ପୋଷଣ କରିବା ଦୋଷରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରାଯାଇଛି । ଏଇ ଅନଧିକାର ଚର୍ଚ୍ଚା ବନ୍ଦ କରିବାର ସମୟ ଚାଲିଯାଇଛି । ବିଦେଶୀ ଶାସନ ଅଧୀନରେ ବିକଳ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରୁଥିବା ଭାରତ ପରି ଏକ ଦେଶରେ ତାହାର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜାତୀୟ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ଘାହକୁ ଏପାରି ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯିବ, ଯେପରି କି ସେମାନଙ୍କର ପଢ଼ାରେ ବିଘ୍ନ ନ ଘଟେ, ପରସ୍ପର ଭିତରେ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ପକ୍ଷ ସେମାନେ ଯେପରି ନ ନିଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ପସନ୍ଦ ଅନୁସାରେ କୌଣସି ରାଜନୀତିକ ମତ ପୋଷଣ ବା ସମର୍ଥନ କରିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ଅଛି ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବା, ତଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଗଠନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, ବିଦ୍ୟାଳୟର ସୀମା ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଅହମଦାବାଦ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଧର୍ମଘଟର ପ୍ରଶ୍ନ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସେମାନେ ସର୍ବସାଧାରଣ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଓ ସମର୍ଥନ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ । ସ୍କୁଲକୁ ଯାଉଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଅଭିଭାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଘଟରେ ସମାନ ଭାବେ ସଂପୃକ୍ତ । କାରଣ ଅହମଦାବାଦର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତା ବା ଅଭିଭାବକଙ୍କ ଅନୁମୋଦନ ଅନୁସାରେ ବରାବର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଚରିତ୍ର

[Young India, 6-3-1930]

ପଞ୍ଜାବର ଜଣେ ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ସ୍କୁଲ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର ଲେଖୁଛନ୍ତି—

“କଂଗ୍ରେସର ଗତ ଅଧିବେଶନ ଦିନଠାରୁ ଆମ ପ୍ରଦେଶର କଲେଜ ଛାତ୍ର ମହଲରେ କିପରି ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହା ଆପଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବେ । ଯୁବକ ପ୍ରାଣରେ ଏକ ନୂତନ ଅଗ୍ନି ଜଳୁଛି । ଏହି ଅଗ୍ନିର ଜନ୍ମଦାତା ହିସାବରେ ଏବଂ ଏହାର ଗତିପଥର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣ ନିମ୍ନ ଦୁଇଟି ଦୁଇଟି ବିଷୟ ବିଚାର କରି ମତ ଦେବେ ।

୧। ଅହିଂସାର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ ନ କରି ଛାତ୍ରମାନେ ଯଦି ତାଙ୍କର ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ବା ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଶାସନ ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି, ତେବେ ମୋର ଚିନ୍ତେ ହେଲେ ଆପଣ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସମୟ ଅସମୟର ବିଚାର ନ କରି ଆକ୍ରମଣମୂଳକ ଓ ଘୃଣାବ୍ୟକ୍ତକ ମନୋଭାବ ନେଇ ବିପ୍ଳବର ଚିହ୍ନାର କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୋର ଭୟ ହୁଏ ଯେ, ସେମାନେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ହିଂସାଦୋଷରେ ଦୋଷୀ । ‘ୟୁନିଅନ୍ ଜ୍ୟାକ୍ ଧ୍ୱଂସ ହେଉ’ ଏହି ଚିତ୍କାର କଣ ଏହି ଦୋଷର ଭାଙ୍ଗନ ନୁହେଁ ?

୨। ଚରିତ୍ର ସଂଗଠନ ଦିଗରେ ଆମ ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କାମ ଖୁବ୍ କମ୍ ହୁଏ । ମାର୍ଜିତ ରୁଚି ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ହରାଇ ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ସେମାନେ ବିଭିନ୍ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ତିଳେ ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ କ୍ଷଣିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମାଡିଯିବା ପାଇଁ ଆପଣ ପସନ୍ଦ କରିବେ କି ? ଆମର ଯୁବକ ସମାଜର ଉପଯୁକ୍ତ ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିବା ଦିଗର ଯତ୍ନ ନେବା ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ?

ଯଦି ଇଞ୍ଜିଆରେ ଏହି ସବୁ ଧ୍ୱନି ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏକ ଲେଖା ଲେଖୁଛି । ମୁଁ ଏଥିରେ ଏକମତ ଯେ, ‘ଇଉନିୟନ୍ ଜ୍ୟାକ୍ ଧ୍ୱଂସ ହେଉ’ ଏଇ ଧ୍ୱନିରେ ହିଂସାର ଚିକିତ୍ସ ଗହ ଅଛି । ଆହୁରି ଆପରିଜନକ ଧ୍ୱନିର ପ୍ରଚଳନ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି । ଯେଉଁମାନେ ଅହିଂସାକୁ ଏକ ଉପାୟ ରୂପେ ସୁଧା

ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ଏପରି ଧ୍ବନି ସେମାନେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ତା ଦ୍ବାରା ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ, ଖରାପ ହୋଇପାରେ । ଜଣେ ସୁଶୃଙ୍ଖଳ ଯୁବକ ଏପରି ଧ୍ବନି କରିବେ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଏହା ସଂସାଗ୍ରହର ବିରୋଧୀ । ପତ୍ରପେରକଙ୍କର ଦ୍ବିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସ୍ବରୂପ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ—‘କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ଯାହା ଦାୟିଛନ୍ତି, ତାର ଫଳ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ।’—ପତ୍ରପେରକ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚରିତ୍ରର ଅଭାବ ପାଇଁ ଆମର ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଦାୟୀ । ମୋର ସାହାଯ୍ୟ ବା ମତ ଲୋଡ଼ିବାରେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏହି କଥାର ଗୁରୁତ୍ବ ବଢ଼ନ କରି ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କଲେ ଏହାର ପ୍ରତିକାର ସମ୍ଭବ । ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜ ଜାତିର ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଭତିହାସ ବିଷୟରେ ଜାଣନ୍ତି—ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, କିପରି ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନେ ନିଜ ନିଜର ସ୍ବାଧୀନତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଦେଶର ସ୍ବାଧୀନତା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ନିବୃତ୍ତ କରାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦିଗରେ ସେମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରାରେ ଯଦି ସେମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଚାଳନା ନ ପାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅପରିପକ୍ବ ସହାୟତା ବିଚାରଶକ୍ତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ କାମ କରିବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାରେ ମୁଁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଛି, ମୁଁ ତାର ବାଟ ଦେଖାଇଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ଉପାଦେୟତାରେ ଯଦି ମୁଁ ସଫଳ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଖୁସି ହେବି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଚଳାଇବାର ପ୍ରୟତ୍ନ କରୁଛି । ମୋର ଚେଷ୍ଟାସତ୍ତ୍ବେ ଯଦି ସେମାନେ ଖରାପ ବାଟରେ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ସେଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅମୃତସରର ବୋମା ବିଷ୍ଣୋରଣ ଫଳରେ ସରଦାର ପ୍ରତାପ ସିଂ ନାମକ ଜଣେ ଯୁବକଙ୍କର ଯେଉଁ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା— ଏହି ଯୁବକ ବୋମା ନିକ୍ଷେପକାରୀଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ବେଶି ଦୁଃଖ ପାରୁଛି । ଅବସରପ୍ରାପ୍ତ ଇନିସ୍ପେକ୍ଟର ଯେଉଁ ଚରିତ୍ରର ଅଭାବ ବିଷୟରେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି ଏହି ବୋମା ବିଷ୍ଣୋରଣର କାରଣ । ‘ଚରିତ୍ର’ ଶବ୍ଦ ଦ୍ବାରା ଏହି କଥାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରକାଶ ହେଉ ନାହିଁ । ଅବିଚଳିତ ଚରିତ୍ର ଏଠାରେ ମୁକୂତ ଶବ୍ଦ ହେବ । ଖାଲିସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଦି ଏହି ବୋମା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇଥାଏ, ତେବେ ଏହି ଘଟଣାକୁ ଏକ ବସମୂଳ ଆନ୍ତ୍ରୋଶର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରେ । ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ବାରା ପ୍ରଚଳିତ ବା ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପରିଚାଳିତ ସରକାର ପ୍ରତି ରାଜଭକ୍ତି ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ନିଜେ ରାଜଭକ୍ତି ପୋଷଣ କରିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟକୁ ରାଜଭକ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ବ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରାଜଭକ୍ତିର ଜ୍ଞାନ ସୁଦ୍ଧା ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ବଡ଼ ଅପୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏବଂ ସେଇ ଅସ୍ଥିରତା ହେତୁ ଆତ୍ମସଂଯମ ହରାଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମାର୍ଗରେ ଗତି କରୁଛି । ଏହି ଘଟଣାରେ ମୁଁ ମୋର ହାତ ବନ୍ଦ କରି ଦେବି ବୋଲି ମୋତେ ସତର୍କ କରି ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଏହା ଦ୍ବାରା ମୁଁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବି । ହୁଏତ ଏଥିରେ ସଫଳକାମ ହେବି ବା ଉତ୍ତର ପକ୍ଷର ହିଂସାର ଉଦ୍ବେଗିତ ଜୁଆରର ଘାତ ପ୍ରତିଘାତକୁ ଲୋପ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁ କରୁ ରାଜି ପଡ଼ିବି ।

ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଦଳଗତ ରାଜନୀତି

(ଖବରକାଗଜ ବିବୃତି—୨୭-୧-୪୧)

ନିଖୁଲଭାବେ ଛାତ୍ରସଂଘର ସଂପାଦକ ସଂଘ ଭିତରେ ଦୁଇଦଳ ହୋଇଥିବା ବିଷୟରେ ଦେଖିବା ଏକ ପତ୍ରର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଲେଖିଥିଲେ:-

ଦେଶର ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସୈନିକ । ଅନ୍ୟ ରାଜନୀତିକ ଦଳଙ୍କ ପରି ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ରସଂଘ ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ମୋର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ଏକ ବିଶେଷ ଅଧିକାର ଅଛି । କାରଣ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ନିଜକୁ ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ବୋଲି ମନେ କରେ ଏବଂ ଭାରତକୁ ଫେରି ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଛି ଓ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟାଗ୍ରହରେ ଭାଗ ନେଇ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ଯଦି କୌଣସି ସାମୟିକ କାରଣରୁ ସମଗ୍ର ଛାତ୍ରସମାଜ ମୋତେ ଅଲଗା କରି ଦିଅନ୍ତି; ତଥାପି ସେମାନେ ନାପସନ୍ଦ କରି ଦେବା ଭୟରେ ମୁଁ ଯେ ମୋର ଉପଦେଶ ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହେବି, ତାହା ନୁହେଁ ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଦଳଗତ ରାଜନୀତିର ବାହାରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ସେମାନେ ଯେମିତି ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ବହି ପଢୁଛନ୍ତି, ସେମିତି ବିଭିନ୍ନ ଦଳର ମତ ମଧ୍ୟ ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସବୁ ସ୍ଥାନରେ କେବଳ ନିହିତ ସତ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ଅବଶିଷ୍ଟ ବାଦ୍ ଦେବା ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ଏହିପରି ମନୋଭାବ ରହିବା ଉଚିତ୍ ।

ଛାତ୍ରସମାଜ ଦଳଗତ ରାଜନୀତିରୁ ଏକାବେଳେକେ ଅଲଗା ରହିବା ଉଚିତ୍ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେବେ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ଆଉ ଛାତ୍ର ହୋଇ ରହିବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଏହି ଘଡ଼ିସନ୍ଧି ବେଳେ ଦେଶର ସେବା କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସାଧାରଣ ସମ୍ପାଦକ ଭାବରେ ଆପଣ ଯଦି ଦଳଗତ ରାଜନୀତିରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି, ତେବେ ଆପଣ ଛାତ୍ର ସମାଜର ସେବା କରୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯିବ ।

ସବୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଖରାପ ନୁହନ୍ତି—ସବୁ କଂଗ୍ରେସବାଲା ମଧ୍ୟ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର କୌଣସି ପକ୍ଷପାତ ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ମୋ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନର ବୟାନ କରିଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଅସରଫଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରତି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଅଛି, ତାଙ୍କର ଦେଶପ୍ରୀତି ବିଷୟରେ ମୋର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ; ଛାତ୍ର ସମାଜକୁ ସେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହା ଯେ ଭୁଲ୍, ଏଥିପାଇଁ ସେ ଦିନେ ଦୁଃଖିତ ହେବେ, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ । ମୁଁ ଯେପରି ମୋର ମତବାଦକୁ ଭଲ ପାଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମତବାଦକୁ ସେହିପରି ଭଲ ପାଆନ୍ତି—ଏହି କାରଣରୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ସମାନ ଭାବେ ଏକଜିତିଆ । ତାଙ୍କ ଭୁଲ୍ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେବା ବିଷୟରେ ମୁଁ ହତାଶ ହୋଇଛି; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଉ ମୁଁ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମୋର ଯୁକ୍ତି ବିଷୟରେ ନି ରବ ରହି ସେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାମୁନି ଧରଣର ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜାଳି ପତ୍ର ପଠାଇଛନ୍ତି ।

ମାତ୍ର ଛାତ୍ରସମାଜ ମନେ ରଖନ୍ତୁ ଯେ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଛି । ମୁଁ ଜଣେ ଅନଭିଜ୍ଞ ସେନାପତି ନୁହେଁ, ମୁଁ ପଚାଶ ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରିଥିବା ଜଣେ ପୋଖର ସୈନିକ ।

ମୋତେ ନ ଜଣାଇ, ଧର୍ମଘଟରେ ଲିପ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ—ମୋର ଏହି ଉପଦେଶକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ପଚାଶ ଥର ଭାବି ଦେଖନ୍ତୁ ।

ସେମାନଙ୍କର କହିବୁ କାଳେ ଧର୍ମଘଟ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ, ଏ କଥା ମୁଁ କେବେ କହି ନାହିଁ ବା ପ୍ରସ୍ତାବ କରି ନାହିଁ । ଶ୍ରୀଏଷ୍ଟ ଚର୍ଚ୍ଚ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏବେ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛି, ତାହା ଯେପରି ସେମାନେ ଭୁଲି ନ ଯାଆନ୍ତି । ମୁଁ ସେ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିବା ପାଇଁ ଅନୁତାପ କରୁ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତୁ ।

ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ରାଜନୈତିକ ଧର୍ମଘଟ

ଖବରକାଗଜ ବିବୃତି—୨୯-୧୧-୪୦)

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ରାଜନୀତିକ ଧର୍ମଘଟ ଏବଂ ନିରର୍ଥକ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଶକ୍ତିର ଅପତୟ କରିବାରେ ଦୋଷ ଦେଖାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପେ ଲେଖିଛନ୍ତି:-

ପଣ୍ଡିତ ଜବାହରଲାଲ୍ ନେହେରୁ ଗିରଫ ଓ ଜେଲ୍‌ଦଣ୍ଡ ପ୍ରତିବାଦମୂଳକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସରକାରୀ ଦମନ ବିଷୟରେ ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶ ଓ ମାଡ୍ରାଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ କେତେକ ଟିପି ପାଇଛି । ଛାତ୍ରମାନେ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ଧର୍ମଘଟ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଏବଂ ଏ ବିଷୟରେ ମୋର ଉପଦେଶ ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଭାରତରେ ଜଣେ ମହାତ୍ମାମାନ ଓ ନିର୍ଭୀକ ସତ୍ତାନର କାରାଦଣ୍ଡରେ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଲାଙ୍ଗରେ ମସ୍ତକ ନତ କରୁଛି, ସେତେବେଳେ ଭାରତର ଛାତ୍ରସମାଜ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିବ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଲାଗି ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ଥିଲେ ହେଁ ମୁଁ ଏଇ ଦୃଢ଼ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବି ଯେ, ଜବାହରଲାଲ୍ ନେହେରୁଙ୍କ କାରାଦଣ୍ଡର ପ୍ରତିବାଦ ସ୍ୱରୂପ ସ୍ୱଲ୍ପ ବାହାରି ଆସି ଭୁଲ୍ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଶୋଧର ଭୟ ଦେଖାଇବା ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟିଯାକ ପ୍ରଦେଶର ସରକାର ମଧ୍ୟ ତା'ଠାରୁ ବେଶି ଭୁଲ୍ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରତିବାଦସ୍ୱରୂପ ଧର୍ମଘଟ କରିବା ପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନେ ଯାହା ଭାବୁଛନ୍ତି, ଏଥିରୁ କ୍ଷାତ୍ତ ହେଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ସେମାନେ ଯଦି ମୋର ଉପଦେଶ ଚାହାନ୍ତି, ତେବେ ଯାବତୀୟ ବିଷୟ ଜାଣିଥିବା ଜଣେ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧି ମୋ ପାଖକୁ ପଠାଇବେ; କାରଣ ସେ ସବୁ ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଅଛି । ଯାହାକୁ ମୁଁ ଉପଯୁକ୍ତ ମନେ କରିବି, ସେହି ବିଷୟରେ ଆନନ୍ଦରେ ଉପଦେଶ ଦେବି । ମୁଁ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇବାକୁ ଯାଉଛି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ହାର୍ଦ୍ଦିକ ସହଯୋଗ ଯେ କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ୍, ତାହା ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଅବିବେଚିତ ଭାବରେ ତରତର ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜର ତଥା ଜାତିର କ୍ଷତି କରିବେ ।

ଏହି ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିବୃତିରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଲେଖିଥିଲେ:-

ଖବରକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା କେତେକ ଅନୁଲେଖ ପ୍ରତି ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ

କରାଯାଇ, ଛାତ୍ର ମହଲକୁ ଉଦ୍ଦେଶିତ କରୁଥିବା କେତେକ ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ମତ ଲୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଖବରକାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିବା ସବୁ ବିଷୟ ମୁଁ ପଢ଼ିନାହିଁ; କାରଣ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶେଷ ମନୋନିବେଶ କରିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ, କେବଳ ସେହି ସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ମୋର ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ କରେ । ମୋର ମତ ଦୃଢ଼ ରହିଛି । ସ୍କୁଲ ବା କଲେଜରେ ପଢ଼ା ଶେଷଥର ପାଇଁ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ମନସ୍ଥ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଛାତ୍ରନୀତିକ ଧର୍ମଘଟର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ଦେଖାଇବାରେ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶନାକୁ ସ୍ଥାନ ଦେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଶାସକମାନଙ୍କ କବଳରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଜାତି ଆଦି ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇଛି, ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ସେହି ଶାସକ ଅଧୀନରେ ରହିଛି—ଏହା କୌଣସି ସ୍ବାଧୀନ ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି ଶାସକମାନଙ୍କ ଦ୍ବାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ଉଚ୍ଚାବିତ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଛାତ୍ରମାନେ ଗଛୁକ, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ବିସର୍ଜନ ଦେଇ ଏହା କରି ଲାଭ ପାରିବେ । ପିଠାକୁ କାନିରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବା ଓ ଖାଇବା ଦୁଇ କାମ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ । ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଯଦି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିୟମ କାନୁନ ମାନି ଚଳିବାକୁ ହେବ । ସେହି ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ସମ୍ମତି ବ୍ୟତୀତ ରାଜନୀତିକ ଧର୍ମଘଟ କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ବତାଇଛି । ସ୍କୁଲ କଲେଜ ସମୟ ପରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ସମୟ ପାଆନ୍ତି ଏବଂ ସେ ସମୟ ଉପରେ ସେମାନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଲିକ । ସେମାନେ ସଭାସମିତି କରି ପାରନ୍ତି, ଶୁଖିଳିତ ଭାବରେ ଜାତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ଦିଗରେ ସେମାନେ ସହାନୁଭୂତି ସ୍ଥାପନ କରି ପାରନ୍ତି ଏବଂ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଆରନ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଭାଗ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ଓ ମୋର ନେତୃତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହନ୍ତି, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ପାଠପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ଦେଇ, ମୋର ଅନୁମତି ନେଇ, ସତ୍ୟଗ୍ରହର ସର୍ବ ସବୁ ପାଳନ କରି କେବଳ ସେପରି କରି ପାରନ୍ତି ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କେତେକ ଛାତ୍ର ଦେଇଥିବା ପତ୍ରରୁ ଜଣାପଡ଼େ, ମୋର ନେତୃତ୍ବରେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ନାହିଁ; କାରଣ ମୋର ଯେଉଁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟଯୋଜନାରେ ଖତିକୁ ମୁଁ କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ବରୂପ କହିରଖିଛି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ବାସ ନାହିଁ । ସେମାନେ ସୂତାକଟାରେ ବିଶ୍ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରକମାନଙ୍କୁ ଯଦି ବିଶ୍ବସ୍ତ ସାକ୍ଷୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ଅହିଂସାରେ ବିଶ୍ବାସ ଥିବା ସନ୍ଦେହଜନକ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣରେ ଶୁଖିଳା ମାନି ଚଳିଲେ, ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମରେ ବେଶ୍ କାମ କରି ପାରିବେ । ମାତ୍ର ଯଦି ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଓ ନିରର୍ଥକ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ବାରା ନିଜ ଶକ୍ତିର ଅପବ୍ୟୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ଜାତୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଲାଭ ଦିଗରେ ସେମାନେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେବେ । କଂଗ୍ରେସ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଶୁଖିଳା ଅଛି, ଏହା ପରୀକ୍ଷା କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇଥିବାରୁ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦିତ ଏବଂ ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ୍ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । କାରଣ ମୁଁ ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ମାତ୍ର ଏହି ଅସଲ ବେଳରେ ଯେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଶୁଖିଳାର ଅଭାବ ରହିଛି, ଏହା ଯେପରି କେହି ନ କହନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନେ ସ୍ବରଣ ଗଖନ୍ତୁ ଯେ, ବିଶୁଖିଳା ଓ

ବିଚାରଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନମାନ କରି ସେମାନେ ଯେତେ ଦୃଢ଼ତା, ନିର୍ଭୀକତା ଏବଂ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ପରିଚୟ ଦେଇ ପାରିବେ, ମୁଁ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଦରକାର କରୁଛି । ଯେଉଁ ୩୫ କୋଟି ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଜାତି ରଚିତ, ସେମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟକାରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଯେ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସାମାନ୍ୟ, ଏହା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ । ରଚନାତ୍ମକ ଯୋଜନା ଦିଗରେ କାମ କରୁଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟାରେ କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ । ମୁଁ ଏହାକୁ ସ୍ଵାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ସହଠାରୁ ବେଶି ପକ୍ଷପ୍ରଦ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ଅଂଶ ବୋଲି ମନେ କରେ ଏବଂ ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟକୃତ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ପକ୍ଷରେ ଏହାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଛାତ୍ରସମାଜର ପବିତ୍ର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ

Young India, 1-3-28

ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ସାର୍ବଜନୀନତା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏହି ଖବରକାରୀଙ୍କର ସ୍ତମ୍ଭମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ବାର ଲେଖିଛି ଯେ; ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହାର ଯେପରି ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇ ପାରିବ, ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ହୋଇ ପାରିବ । ଏହା ସରକାର, ସମାଜ ବା ନିଜ ପରିବାରର ପିତାମାତା, ସ୍ଵାମୀସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିରୋଧରେ ସମାନ ଭାବେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ । ହିଂସାର କଳଙ୍କରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିଲେ ପ୍ରେମ ଦ୍ଵାରା ଶୁଭ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପାରିଲେ ଏହି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଅସ୍ତ୍ରର ରୁଣ୍ଡ ଏପରି ଯେ, ଏହା ଯେକୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଯେକୌଣସି ସଂପର୍କରେ ନିଃଶଙ୍କ ଭାବେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇ ପାରିବ । କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବ ଖେଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ସାହସୀ ଓ ଉଦାହୀ ଛାତ୍ର ଯେପରି ଭାବରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ, ତାହାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇ ପାରେ । ଏହି ଘଟଣା ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରରୁ ଯାହା ଜାଣିବାକୁ ପାରୁଛି, ତାହା ନିମ୍ନରେ ଦେଲି ।

କେତେ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଧର୍ମାଙ୍ଗର ଜଣେ ଉତ୍ସୁକ ଡାକ୍ତର ମା'ଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧିବାର ଦିନ ଗୋଟିଏ ଜାତିଆଣ ରୋଜି ଦେଉଥିଲେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁବକ ଓ ସେହିସ୍ଥାନର କେତେକ ବାସିନ୍ଦା ଏହି ପରି ପ୍ରଥାର ଖୁବ୍ ବିରୋଧୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଭୋକି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ (ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ) ବହୁତ ଡର୍କ ବିତର୍କ ଚାଲିଥିଲା । ଶୁଦ୍ଧି ଦିବସରେ ନିଶ୍ଚୟ କିଛି କରାଯାଉ, ଏହି କଥା ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ନିମ୍ନଲିଖିତ ତିନୋଟି ଶପଥ ନେଲେ:-

୧। ସେମାନେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ସହିତ ଭୋକିରେ ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ ବା ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠିକାର କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଖାଇବେ ନାହିଁ ।

୨। ଏହି ପ୍ରଥାର ତାତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ ସେ ଦିନଟି ସେମାନେ ଉପବାସ କରିବେ ।

୩। ଏଇ ପଇା ଅବଲବୟନ କରିବା ପକ୍ଷରେ ଯଦି ଗୁରୁଜନମାନେ କୌଣସି ଗଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ତାହା ସହି ନେବେ ।

ଏହିପରି ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ଅନେକ ସଂଖ୍ୟକ ଛାତ୍ର, ଏପରିକି କେତେକ ଛୋଟ ପିଲା ମଧ୍ୟ ଏହି ଗୋଟି ଦିନ ଉପବାସ କଲେ ଏବଂ ତଥାକଥିତ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଡାହାଣ ସହ୍ୟ କଲେ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆର୍ଥିକ ଅନଟନର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା । ଗୁରୁଜନମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମାସିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେବାର, ଏପରିକି ସ୍ଥାନୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ, ତାହା ବନ୍ଦ କରି ଦେବାର ଉନ୍ନୟନ ଦେଖାଇଲେ, ତଥାପି ଛାତ୍ରମାନେ ଅଟକ ରହିଲେ । ପ୍ରାୟ ୨୮୫ ଜଣ ଛାତ୍ର ଜାତିଆଣ ଗୋଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ଓ ଅଧିକାଂଶ ଅନଟନ କରିଥିଲେ ।

ମୁଁ ଏହି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୋର ସଦିକ୍ଷା ଜ୍ଞାପନ କରୁଛି ଏବଂ ଆଶା କରୁଛି ଯେ, ଏମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର କରିବା ଦିଗରେ ଆଗୁଆ ହୋଇ ବାହାରିବେ । ସ୍ୱରାଜ୍ୟର ଚାବି ଯେପରି ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅଛି, ସେହିପରି ସମାଜ ସଂସ୍କାର ଓ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା କରିବାର ଚାବି ତାଙ୍କ ହାତରେ ରହିଛି, ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ସେସବୁ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ଅବଦେଶନା ଦେହନ କରିବେ । ଯଦୁହୀନତା ଯୋଗେ ସେସବୁ ଜାଣି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ଆଶା କରେ ଧର୍ମାତ୍ମକ ଛାତ୍ରମାନେ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଲେ, ତାହା ସବୁ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଆଖି ଫିଟାଇ ଦେବ । ମୋର ମତରେ ଉପବାସ କରିଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରଲୋକଗତା ମହିଳାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧଦିବସ ପାଳନ କରିଥିଲେ; ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଗୋଟି ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ ଅସୁହଣୀୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଲେ । ଧନୀକ ସଂପ୍ରଦାୟ ସେମାନଙ୍କର ଇଶ୍ୱରଦତ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରିବା ଉଚିତ୍ । ସେମାନଙ୍କର ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କର ବିବାହ ଉପବ ବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଜାତିଆଣ ଗୋଟି ଦେଇ ପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ କୁପ୍ରଥା ଅନେକ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଧ୍ୟୁସ କରି ଦେଇଛି । ସମାଜର ଜାତିଆଣ ଗୋଟିରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହେଲା, ଗରିବ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବା ବିଧବାମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାରେ, ଖଦି, ଗୋରକ୍ଷା ଦିଗରେ ବା ଅସୁଶ୍ୟତା ଦୂରୀକରଣ ଦିଗରେ ତାହା ଯଦି ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ତାହାର ଖୁବ୍ ସୁଫଳ ମିଳିଥାଆନ୍ତା ଏବଂ ସ୍ୱର୍ଗତ ଆତ୍ମାକୁ ତାହା ଶାନ୍ତି ଦେଇଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଜାତି-ଗୋଟି କଥା ଆଜି ଅନେକ ଭୁଲିଗଲେଣି; ମାତ୍ର ଏହା ଦ୍ୱାରା କାହାରି କିଛି ଲାଭ ହେଲା ନାହିଁ; ଅଥଚ ଧର୍ମାତ୍ମକ ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ଅନୁରୋଧମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ବାରୁଣ ଆଘାତ ଦେଲା ।

ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେପରି କେହି କଳ୍ପନା ନ କରନ୍ତି ଯେ, ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ନିଷ୍ଠକ ହୋଇଯାଇଛି, ଯେହେତୁ ଏହି ଜାତିଆଣ ଗୋଟିକୁ ବନ୍ଦ କରିପାରି ନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ନିଃଶଙ୍କ ଭାବରେ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ଯଦି ସେମାନେ ଏଇ ସବୁ ଘଟଣା ପ୍ରତି ସତର୍କ ରହନ୍ତି, ତେବେ କୌଣସି ଶେଠ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଠି କ୍ରିୟାରେ ଭୋଜିଭାତ ଦେବାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ବନ୍ଧମୂଳ ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର ଏକା ଅରକେ ମୂଳପୋଛ କରି ହେବ ନାହିଁ, ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବଦା ଯୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅଧବସାୟ ଦରକାର ।

କେବେ ଆମ ସମାଜର ଏହି ଗୁରୁଜନମାନେ ଯୁଗୋଚିତ ଘଟଣାରୁ ଶିକ୍ଷା କରିବେ ? ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାକୁ ସମାଜ ଓ ଦେଶର ପୁନର୍ଗଠନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଗ ନ କରି କେତେ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଏ ସବୁର ଦାସ ହୋଇ ରହିଥିବେ ? ଯେଉଁ ସବୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ସେସବୁର ବ୍ୟାବହାରିକ ପ୍ରୟୋଗରୁ ସେମାନଙ୍କୁ କେତେଦିନ ନିବୃତ୍ତ କରାଇ ରଖିବେ ? କେଉଁଦିନ ସେମାନେ ଏହି ମୋହର କବଳରୁ ନିଜର ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବା ଶକ୍ତିକୁ ମୁକ୍ତ କରିବେ, ଜାଗ୍ରତ ହେବେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ 'ମହାଜନ' ନାମ ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବେ ?

ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

Young India, 29-1-1925

ଭବନଗର ସାମଲଦାସ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ କହିଲେ:-

ମୁଁ ଆଜି ଛାତ୍ରର ଧର୍ମ ବା ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ କହିବି । ଏହି ଧର୍ମ ଯେତିକି ସହଜ, ସେତିକି ଆୟାସଯାସ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମାନୁସାରେ ଛାତ୍ର ଜଣେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଛାତ୍ର ଅବସ୍ଥା ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଅନ୍ତର୍ଗତ । କୁମାର ଜୀବନ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମର ଏକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା । ଏହାର ମୌଳିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଛାତ୍ର ଜୀବନ ବା ଛାତ୍ରାବସ୍ଥା ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ । କିନ୍ତୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ ଦ୍ଵାରା ଜ୍ଞାନ ଉପାର୍ଜନ ବା ସମସ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ କାଳ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଶ୍ରମ ବୋଲି କଥିତ ହୋଇ ଆସିଅଛି । ଜୀବନର ଏଇ ଅବସ୍ଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବେଶି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ କମ୍ ଦାନ କରିବା । ଏଇ ଅବସ୍ଥା କେବଳ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅବସ୍ଥା । ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ତଥା ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀରୁ ଯାହା ପାରୁ ଆମେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରୁ । ଗ୍ରହଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାକୁ ପରିଶୋଧ କରିବାର ବାଧ୍ୟବାଧକତା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଚକ୍ରବୃତ୍ତି ହିସାବରେ ସମସ୍ତ ଗଣ ପରିଶୋଧ କରିବାର ଦାୟିତ୍ଵ ଏଥିରେ ନିହିତ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଆଶ୍ରମକୁ ଧର୍ମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଜୀବନକୁ ଏକ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରକୃତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହେବାକୁ ହେଲେ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହେବା ନ ହେବା ତା' ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଚରୋଚି ଆଶ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ପବିତ୍ରତା ହରାଇ କେବଳ ନାମମାତ୍ରରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ ଅଛି । ଛାତ୍ରର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜୀବନ ପ୍ରଥମରୁ ବିଷାକ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଂଶଧରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ବା ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଦେବାଭଳି ଆଜିକାଲିକାର ଆଶ୍ରମର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବକାଳରେ ଆଶ୍ରମମାନଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିବା ଆଦର୍ଶମାନଙ୍କର ଆମେ ଅନୁଧ୍ୟାବନ କରି ପାରିବା ।

ଏ ଯୁଗର ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଆମେ କିପରି ବୁଝି ପାରିବା ? ଆଦର୍ଶରୁ ଆମେ ଅନେକ ଝଳିତ ହୋଇଯାଇଛୁ । ପିତାମାତା ଅପଥରେ ଚାଲିତ କରିବା ପାଇଁ ନେତୃତ୍ଵ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଅନୁରବ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କର କେବଳ ଧନ ଓ ଆସନ ଉପାର୍ଜନ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏଇପରି ଭାବରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜ୍ଞାନୋପାର୍ଜନକୁ ଅର୍ଥଲୋଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ଦିଗରେ ନିୟୋଗ କରାଯାଉଛି ଏବଂ ଛାତ୍ରଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି, ବିନୟ, ଆନନ୍ଦ ଆଶା କରିବା ଆଜି ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଯେତେବେଳେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ବହନ ନ କରିବାର

କଥା, ସେତିକିବେଳେ ବିଭିନ୍ନ ଦାୟିତ୍ବ ଓ ଅଶାନ୍ତିର ଭାରରେ ସେମାନେ ନଇଁ ପଡୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଖାଲି ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ ସେସବୁକୁ ପରିପାକ କରିବା କଥା । କଅଣ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ଓ କଣ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ବିଭେଦ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବା ଉଚିତ୍ । ବିଭେଦ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଶିକ୍ଷକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମେ ଯଦି ବିଚାର ନ କରି ଖାଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଶିଖିବା, ତେବେ କଳ ସହିତ ଆମର କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଆମର ଚିନ୍ତାଶକ୍ତି ଓ ଜ୍ଞାନଶକ୍ତି ଅଛି ଏବଂ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମକୁ ସତ୍ୟରୁ ଅସତ୍ୟକୁ, ଚିନ୍ତା ଗାନ୍ଧୀରୁ ମିଷ୍ଟ ଗାନ୍ଧୀକୁ, କୁସିତ ପଦାର୍ଥରୁ ନିର୍ମଳ ପଦାର୍ଥକୁ ବାଛିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବେଷଣ ସହିତ ଛାତ୍ରକୁ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ହେବ । ଋଷିଗୁରୁଙ୍କର ଆଶ୍ରମର ପବିତ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଓ ତାଙ୍କର ପିତୃତୁଲ୍ୟ ତତ୍ବାବଧାନ ପରିବର୍ତ୍ତେ, ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ବାରା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଥିବା କୃତ୍ରିମ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଏବଂ ନୈତିକତାହୀନ ପରିବାର ଆଜି ଛାତ୍ର ପାଇଁ ରହିଅଛି । ପୁସ୍ତକର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଋଷିମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ସେମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେ କେତୋଟି ମନ୍ତ୍ର ଶିଖାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ତାହା ହୃଦୟର ରତ୍ନ କରି ରଖି ବ୍ୟାବହାରିକ ଜୀବନରେ ତାହା ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବହିର ଗଦା ଭିତରେ ରହିବାକୁ ପଡୁଛି ଓ ତା' ଭିତରେ ସେ ଅଶନିଃଶ୍ଵାସୀ ହୋଇ ପଡୁଛି । ମୋର ଛାତ୍ର ଜୀବନରେ ଛାତ୍ରମହଲରେ ରେନୋଲ୍ଡ୍‌ଙ୍କର ପୁସ୍ତକମାନ ଖୁବ୍ ଆଦର ପାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ସେପରି ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ନ ଥିଲି । ଧରାବନ୍ଧା ପଢ଼ାବହି ବ୍ୟତୀତ ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ବହି ପଢ଼ାଉ ନ ଥିଲି । ତେଣୁ ରେନୋଲ୍ଡ୍‌ଙ୍କର ବହି ସବୁ ପଢ଼ିବାରୁ ମୋତେ ନିଷ୍ଠିତ ମିଳିଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ବିଳାତ ଗଲି, ସେତେବେଳେ ଏହି ସବୁ ଧରଣର ଉପନ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷିତ ମହଲରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିଲା—ଯାହାହେଉ, ଏ ସବୁ ବହି ନ ପଢୁଥିବା ଦ୍ବାରା ମୁଁ ନିଜର କିଛି କ୍ଷତି କରି ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଏଇପରି ଭାବରେ ଛାତ୍ରର ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା ଭଲ ଅନେକ ଜିନିଷ ଅଛି । ଗୋଟାଏ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ କରିବାର ଅନ୍ଧ ଅନୁସରଣ ଏହିପରି ଜିନିଷ । କେବଳ ଗୃହସ୍ଥର ଏହା ଚିନ୍ତା କରିବା କଥା; ମାତ୍ର କୌଣସି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଏହା ଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା, ଦେଶ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ସଂକଟର ଗୁରୁତ୍ବ ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଏବଂ ତାହାଠାରୁ ଦେଶ ଯେଉଁ କାମ ଦରକାର କରୁଛି, ତାକୁ ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଛାତ୍ରର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକେ ବୋଧହୁଏ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ନ୍ତି । ସେଥିରେ ଥିବା ସବୁକଥା ଏକାବେଳକେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ସେଥିରେ ଥିବା ଅସ୍ଥାୟୀ ଜିନିଷକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ କହିବି । ମୁଁ କହିପାରେ ଯେ, ସ୍ଥାୟୀ ଧାରଣା ଦେଲା ଭଳି କୌଣସି ବିଷୟ ନ ଥାଏ । ଚରିତ୍ରଗଠନ କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଭଳି ସେଥିରେ କିଛି ନ ଥାଏ, ତଥାପି ଖବରକାଗଜ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ କେତେ ବ୍ୟାକୁଳ, ତାହା ମୁଁ ଜଣେ । ଏହି ବ୍ୟାକୁଳତା ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ସୁଖର କଥା—ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଖୁବ୍ କ୍ଷତିକାରକ ଅଟେ । ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ଏ କଥାରେ ଜୋର ଦେଇ କହୁଛି । ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ବାରା ମୁଁ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଶିକ୍ଷା କରି ପାରିଛି । ମୁଁ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଓ ଅହିଂସାର ଉଦ୍ଭାବନ କରୁଛି ଏବଂ ସେହି ସବୁ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ବାରା ତାକୁ ଚଳାଇଛି । ମୁଁ ନିଷ୍ଠିତ ଭାବେ କହିପାରେ ଯେ, ଏହାକୁ ଶେଷରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମୁଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହିଁ ବା ରାଜନୀତିକ

ସ୍ୱରାଜ ହାସଲ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରୂପେ ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ମୁଁ ସାହସ୍ୟ କରିଛି । କାରଣ ତାହା ଦୋଷଶୂନ୍ୟ । ଆଜି ଚରଖାରେ ସେ ସବୁକୁ ସରିବେଶିତ କରାଯାଇଛି । ପ୍ରଥମେ ସମସ୍ତେ ଏହାକୁ ଉପହାସ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ, ତାପରେ ଘୃଣା କଲେ ଏବଂ ଆଜି ଏହାକୁ ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । କଂଗ୍ରେସ ଏହା ଗ୍ରହଣ କଲାଣି ଏବଂ ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ିଂକୁ ମୁଁ ଏହା ସମ୍ମାନର ସହିତ ଦାନ କରିବାକୁ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ, ଏପରି କଲେ ମୋର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଲର୍ଡ଼ ରିଡ଼ିଂ ଯଦି ଏହାକୁ ନାବସନ୍ଦ କରନ୍ତି, ତେବେ ଏହାଦ୍ୱାରା କେବଳ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଦିଲ୍ଲୀରେ କଳିକତାରେ ବିଶପଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇଲି, ସେହି ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଚରଖାର ବାଣୀ ଶୁଣାଇବା ପାଇଁ ପଛେନ ନ ଥିଲି । କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ମାଡ଼କଙ୍କ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କହିଥିଲି ଏବଂ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଜାହାଜରେ ବିଳାତ ଗଲାବେଳେ ସ୍କୁଟିଡ଼ିଂରୂପେ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡେ ଖଦଡ଼ ତଉଲିଆ ଉପହାର ଦେଇଥିଲି ଓ ବିଳାତର ପ୍ରତିଗୃହକୁ ଚରଖାର ବାଣୀ ବହନ କରିନେବା ପାଇଁ କହିଥିଲି ।

ସବୁ ସମୟରେ ବା ସବୁ ଘଟଣାରେ ଚରଖାର ବାଣୀ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ମୁଁ କ୍ୱାନ୍ତିବୋଧ କରିବି ନାହିଁ; କାରଣ ଏହା ଏକ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଜିନିଷ ଏବଂ ଗୁଣର ଆଧାର । ଅବଶ୍ୟ ଏହା ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମାତ୍ର ଆମେ ଜାଣୁ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ହାନି କରୁଥିବା ମସଲାରେ ସ୍ୱାଦ ପରି କୌଣସି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଖାଦ୍ୟର ସ୍ୱାଦ ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଗାତାରେ ଏକ ସୁରଣୀୟ ଶ୍ଳୋକରେ ବିଚାରଣାଳୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ତିଷ୍ଟ ଲାଗୁଥିବା ଓ ପରିଶାମରେ ଅମରତ୍ୱ ଦାନ କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ କୁହାଯାଇଛି । ଆଜି ଚରଖା ଏବଂ ତା'ର ଚତ୍ୱର୍ତ୍ତାତ ଜିନିଷମାନ ଏହିପରି ଖାଦ୍ୟ । ଅସ୍ଥିର ଭାବଧାରାରେ ଶାନ୍ତି ଆଣିବାର କଳ୍ପନା କରୁଥିବା ଛାତ୍ରର ବିଷ୍ଣୁ ମନକୁ ସାତୁନା ଦେଉଥିବା ଏବଂ ଜୀବନକୁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଭାବ ଦେଉଥିବା ବିଷୟରେ ସୂତାକଟାଠାରୁ ମହରର ଯଜ୍ଞ (ତ୍ୟାଗ) ଆଉ ନାହିଁ । ତୁରନ୍ତ ଫଳ ଆଶା କରୁଥିବା ଏ ବ୍ୟାବହାରିକ ଯୁଗରେ ମୋର ଦେଶ ପ୍ରତି ଏହାଠାରୁ ବଡ଼ ଉଲ୍ଲାସ କଣ ଆଉ ନାହିଁ—ଏପରିକି ଗାୟତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଗାୟତ୍ରୀ ଦାନ କରାଯାଇ ପାରେ । ମାତ୍ର ଏହା ଯେ ଶୀଘ୍ର ଫଳପ୍ରସୂ ହେବ, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିର୍ଭର ଜବାବ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ବିଷୟ ଦାନ କରୁଛି, ଉତ୍ତରାଧିକାର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଆପଣମାନେ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ସବୁର ଫଳ ପାଇବେ । ଜଣେ ଇଂରେଜ ବନ୍ଧୁ ଏକ ପତ୍ରରେ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ, ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହା ଏକ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲି—‘ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା କେବଳ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ଆମ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ କାମଧେନୁ । ମୁଁ ଅନେକ ପାଖ୍ୟାଦ୍ୟ ଦୁଇକୁ ଉଲ୍ଲାସ ପାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କେତେକ ବିଷୟର ପ୍ରଶଂସାକୁ ମୁଁ ଘୋଡ଼ାର ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁର ଅନେକ ଅର୍ଥ ଅଛି । କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ମାଡ଼କ ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ଚିକିତ୍ସକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମୟ ସେ ବ୍ୟୟିତ କରୁ ନ ଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ସେ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ବରିଚା କାମ କରୁଥିଲେ—ଏହି ବରିଚା କାମ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ଦାନ କରିଛି ।

ଯେପରିକି ଆପଣମାନେ ଜୀବନରେ ଆନନ୍ଦ, ଶାନ୍ତି ଓ ପ୍ରସନ୍ନତା ପାଇପାରିବେ, ସେଥବପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଚରଖାକୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁ (Hobby) ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ

କହୁଛି । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ବିଶ୍ୱାସର ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଛି । ଅନେକ କଥା ଆପଣମାନେ ମାନି ନିଅନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ କହନ୍ତି ‘ବୋଲି କେବଳ ଆପଣମାନେ ସେପରି କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଜ୍ୟାମିତିର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଧାରଣା କରିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କୁ ମାନି ନେଇଥିଲି । ଆଜି ଯେ କେବଳ ମୁଁ ସେସବୁ ବୁଝି ପାରୁଛି, ତା’ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେପରି ଆତ୍ମସତ୍ତା ହରାଇ ବସେ, ଏଇ ଜ୍ୟାମିତି ଅଧ୍ୟୟନରେ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ମୁଁ ନିଜକୁ ଭୁଲିଯାଏ । ଆପଣମାନେ ଯଦି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏହି ଚରଣା ଚଳାନ୍ତି, ତେବେ ଜାଣି ରଖନ୍ତୁ—ଦିନ ଆସିବ ଯେତେବେଳେ ଆପଣମାନେ କହିବେ, ‘ଏ ବୁଢ଼ା ଚରଣା ବିଷୟରେ ଯାହା କହୁଥିଲା, ତାହା ଅକ୍ଷରେ ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ ।’

ଛାତ୍ରମାନେ କ’ଣ କରିବେ

Young India, 9-8-27

ଗେଜେଟର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ତୁମମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କର ଯେ ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତି ଆସି ପଡ଼ିଛି, ସେଥିପାଇଁ କିଛି କହିବା ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଗଭୀର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେ ବିଷୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ମହାଶୟ, ଆପଣଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଆପଣ ଏ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ କରିଛନ୍ତି, କେବଳ ସେଥିପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପାରିବାରିକ ଅଶାନ୍ତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଆପଣ ଏହି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ଓ ସଭାପତିର ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରି ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ଆପଣଙ୍କର ଦୁଃଖରେ ମୋତେ ସମଦୁଃଖୀ ବୋଲି ବିବେଚନା କରିବେ ।

ଆଜି ମୋତେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଓ ଖଦିପାଣି ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦାନ ଦିଆଯାଇଛି, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ଆପଣମାନେ ମୋ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜ୍ଞାପନ କରିଛନ୍ତି, ଏହି ଦେଶର ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣ ସହିତ ନିଜକୁ ଯେଉଁ ସମଜ୍ଞାନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରୁନାହିଁ, କାରଣ ଏହି ସୁନ୍ଦର ଦେଶର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଛି, ସବୁଆଡ଼େ ଏହି କଥା ଦେଖୁଛି ।

ଅନେକ ବାଧାବିଘ୍ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶ୍ୱାସନାର କଥା ଯେ, ଭାରତର ଛାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ମୋତେ ଆଦରର ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ମୋର ବୋଝକୁ ହାଲୁକା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ସହିତ ସମାନତା ଜ୍ଞାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ଯେ ଆହୁରି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଛି, ମୋର ଏହି ମନୋରାବକୁ ମୁଁ ଦବାର ରଖି ପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ତୁମେ ମାନେ ହିଁ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁତର ଆଶା ଭରସା । ସ୍କୁଲ ଓ କଲେଜ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରିବା ପରେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ, ଏ ଦେଶର ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଚଳାଇବାକୁ ଡାକରା ଆସିବ । ତେଣୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାକୁ ଏବଂ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧନ କରିବାକୁ ମୁଁ ଗୁରୁ କରେ ।

ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ତଥା ଦୁଃଖର କଥା ଯେ, ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ସର୍ବ ଅଭିଳାଷ ହୃଦୟରେ ପୋଷଣ କରିଥାଆନ୍ତି, ପାଠପଢ଼ା ଶେଷ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେସବୁ କୁଆଡ଼େ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର କେବଳ ସୁବିଧା ଉଠାଇବା ଲାଗି ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କିଛି ଭୁଲ୍ ରହିଯାଇଛି, ଏହାର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ କାରଣ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏହି ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀରେ କିଛି ଦୋଷ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ଦେଶର ଆବଶ୍ୟକତା ସଙ୍ଗେ, ବିଶେଷତଃ ଦରିଦ୍ର ଭାରତର ଆବଶ୍ୟକତା ସଙ୍ଗେ ଏହା କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ରଖେ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ଓ ପାରିବାରିକ ବା ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନ ଥାଏ । ଏହି ସରାରେ ସେହି ଭଳି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବିଷୟରେ ତୁମେ ଆଉ ମୁଁ ଆଲୋଚନା କରି ପାରିବା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନାହିଁ ।

ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଛି, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଣ ସମ୍ଭବ ଏବଂ ଦେଶର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ଅଧିକ କଣ କରିପାରିବା, ଏହା ଆମକୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ବହୁତ ଆଶା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଓ ମୋ ମତରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ହେଉଛି, ସେମାନେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୃଷ୍ଟି ରଖି ନିଜ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚରିତ୍ର ଉନ୍ନତ କରିବେ । ଉନ୍ନତ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାର ଏକ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ତ୍ତ ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପବିତ୍ରତା । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଯେ ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୋଇଛି ଏବଂ ବରାବର ଯେଉଁ ସବୁ ଚିଠିପତ୍ରରେ ସେମାନେ ନିଜର ହୃଦୟର ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଭାଙ୍ଗନ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ଅନେକ ଆଶା କରିବାର ଅଛି । ମୋର କହିବାର ଅର୍ଥ ତୁମେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ସହଜରେ ବୁଝିପାରୁଥିବ । ଆମ ଗାଷ୍ଟରେ ଛାତ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଖାଲି ଗୋଟାଏ ତିଆରି ଶବ୍ଦ ଏବଂ ତାହା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇ ନ ପାରେ । ମୋର ଆଶା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଶବ୍ଦ ଯାହା ବୁଝାଏ, ତାହା ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି । ଯେ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରେ ଓ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ଶ୍ରେଣୀର ନିକଟତର ହେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ପରିଚାଳନା କରେ, ସେ ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ଧର୍ମ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତେ ମତଭେଦ ଥାଉ ନା କାହିଁକି, ପୃଥିବୀର କୌଣସି ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଅପବିତ୍ର ହୃଦୟରେ ଯେ ଭଗବାନଙ୍କର ଶୁଭ୍ର ସିଂହାସନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଏକମତ । ବେଦର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ ବା ଆବୃତ୍ତି, ଗ୍ରୀକ୍, ଲାଟିନ୍ ବା ସଂସ୍କୃତ, ପ୍ରଭୃତିରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଆମର କିଛି କାମରେ ଆସିବ ନାହିଁ, ଯଦି ସେ ସବୁ ଆମ ହୃଦୟର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପବିତ୍ରତା ଲାଭ କରିବାରେ ଆମକୁ ଆଗେଇ ନିଅନ୍ତି । ଚରିତ୍ର ସଂଗଠନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜ୍ଞାନର ଚରମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ସିମୋରାଠାରେ ମୋର ଅପରିଚିତ ଜଣେ ଇଂରେଜ ବନ୍ଧୁ ମୋ ପାଖକୁ ଆସି ପଚାରିଲେ, ଭାରତ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ଉନ୍ନତ ଦେଶ, ତେବେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ଅନୁସନ୍ଧିତ, ଏପରିକି ଅନେକଙ୍କର ଭଗବତ୍‌ଗୀତା ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ କିପରି ? ତାଙ୍କର ଏହି ଉଦ୍‌ଭାବନ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଯାହା ଭଲ ଦେଖାଗଲା; ମୁଁ ଏକ ନିରପେକ୍ଷ

ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଉତ୍ତର ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଦେଉ ନାହିଁ, ବା ଆମର ଏହି ଦୋଷକୁ ଘୋଡ଼ାର ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବି ନାହିଁ । ଏଠାରେ ଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହି ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ଯେ, ତୁମେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧୃଷ୍ଟି ରଖି ଏବଂ ମୋର ମତବ୍ୟକୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମନେକଲେ ତାହା ଦ୍ଵାରା ନିଜକୁ ପରିମାର୍ଜିତ ଓ ପୁନର୍ଗଠିତ କର । ମୁଁ ମନେ କରେ, ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶ ହିନ୍ଦୁ । ସେମାନେ ଗୀତାର ସରଳ, ସୁନ୍ଦର ଓ ଆତ୍ମଚେତନା ଦାନ କରୁଥିବା ବାଣୀକୁ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ । ଏହା ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ଵାରା ଦେଖା ଯାଉଛି ଯେ, ଭଗବାନଙ୍କୁ ହୃଦୟର ପ୍ରାର୍ଥନା ନ ଜଣାଇଲେ, ଏହା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । ମୁଁ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତକୁ ବାଦ ନ ଦେଇ ଏହା ମଧ୍ୟ କହି ପାରେ ଯେ, ଯେଉଁମାନେ ନିଜ ହୃଦୟକୁ ପବିତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି, ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଅଭିନତା ଅଟେ । ତୁମେ ଯାହା କର ପଛକେ, ଶଶୁରଙ୍କ ଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ହରାଅ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯୁକ୍ତିତର୍କରେ ତାହା ତୁମକୁ ବୁଝାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । କାରଣ ପ୍ରକୃତରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେ ବିଷୟ ଯୁକ୍ତିତର୍କରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ । ପ୍ରକୃତ ନମ୍ର ଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ପାଇଁ ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବରେ ଧର୍ମଗୁରୁ, ରଷି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ନାପସନ୍ଦ ନ କରିବା ପାଇଁ; ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସୀ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ ନ କରିବାକୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କଠାରୁ ଦରକାର କରେ । କେବଳ ଏତିକି କରି ପାରିଲେ, ଅନ୍ୟ ସବୁ ଯାହା ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ, ତାହା ତୁମ ଆଗରେ ଉଦ୍ଭବ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖାଯିବ । ମୁଁ ମନେ କରେ, ଏହି ହେଉଛି ତୁମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠାର ପରୀକ୍ଷା । ତୁମର ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଶଶୁରଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଜୀବର କଥା ମଧ୍ୟ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରି ପାରିବ । ତାହା ଚରଣା ବା ଖଦୀ, ଅଶ୍ଵଶ୍ୟତା ବା ନିଶା ନିବାରଣ, ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ଓ ବାଲ୍ୟ ବିଧବା ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟକ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର । ଏହି ଧରଣର ଯେକୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ବିଷୟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଏଣିକି କେବଳ ଖଦୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାର ଶେଷ ଥର ପାଇଁ ମାମାଂସା କରିବା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଦୁନିଆରେ ସବୁଠାରୁ ସହଜ କଥା ହେବ; କାରଣ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖଦୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୂର ପରସା ଯୋଗାଡ଼ କରି ପାରିବ । ମୁଁ ଜାଣେ କେବଳ ଏହି ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ତୁମେ ଚଉଦ ଶହ ଛାତ୍ର ଅଛ । ଏହି ଚଉଦ ଶହ ଛାତ୍ର ଯଦି ପ୍ରତିଦିନ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ଲେଖାଏଁ ସୂତା କାଟନ୍ତେ, ତେବେ ସେମାନେ ଦେଶର ଧନ ବସ୍ତୁତଃ କେତେ ଦୂର ବଢ଼ାଇବେ; ସେକଥା ଭାବି ଦେଖ । ତଥାକଥିତ ଅଳ୍ପବ୍ୟୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଚଉଦଶହ ଛାତ୍ର କ'ଣ କରି ପାରିବେ ଭାବି ଦେଖ । ଯଦି ଏହି ଚଉଦ ଶହ ଯୁବକ ବାଲ୍ୟବିବାହ ନ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ବସନ୍ତି, ତେବେ ତୁମ ସମାଜରେ ସେମାନେ କେତେ ବଡ଼ ସଂସ୍କାର ଆଣି ପାରିବେ, ତାହା କଳ୍ପନା କର । ଯଦି ଏହି ଚଉଦଶହ ଛାତ୍ର ବା ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦିନ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଛୁଟି ଦିନରେ ମଦ୍ୟାସକ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ଯେତେ ମାତ୍ରାରେ ସମ୍ଭବ ସଦୟ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରିବେ, ତେବେ କଳ୍ପନା କରି ଦେଖ, ଦେଶର କି ସେବା ତୁମେ କରି ପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଦୋଷଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମେମାନେ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ତୁମକୁ ବିଶେଷ କିଛି ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । କେବଳ ତୁମେ ତୁମର ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ

କରି ପାରିଲେ, ରାଜନୀତିକ ଜଗତର ପ୍ରବଳିତ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ—ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳାଇ ପାରିଲେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ।

ଆଜିକାର ଉତ୍ସବକୁ ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଏଠାରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଛୁ, ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଇ ମୁଁ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲି, ସେଇ ସବୁ ବିଷୟ ବିଚାର କଲେ କେବଳ ତୁମେ ଏହା କରି ପାରିବ । ପାରିତୋଷିକ ଅଣାନ୍ତି କାରଣରୁ ଯଦି କେହି ଏପରି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ନ ଦିଅନ୍ତି, ସେ ନିଜେ ଠିକ୍ କାମ କରିବେ ଓ ଦୁନିଆ ତାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିବ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଏପରି ଦୁଃଖର ଚିନ୍ତା ନ କରି ସେ ସବୁକୁ ଉତ୍ସାହାନ୍ତ ଓ ମାନବ ଜାତିର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କଠାରେ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଉଦାରତା ଅଛି ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ତୁମକୁ ଯାହା କହିଲି, ଉତ୍ସାହାନ୍ତ କୃପାରୁ ତୁମେ ସେସବୁକୁ ବୁଝିବାକୁ କ୍ଷମ ହୁଅ । ମୁଁ ପୁନର୍ବାର ତୁମର ଅଭିନନ୍ଦନ, ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ତୁମର ବନ୍ଧବ୍ୟ ପାଇଁ ତୁମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

ଗୀତା ଆମର ମା

Young India, 24-8-1934

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଶଙ୍କର ଧୂବ ମୋତେ କାଶୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଗୀତା ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା କହିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯେ ଅନୁକୃଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିଛି, ତାହା ନୁହେଁ । ତାଙ୍କ ପରି ବିଜ୍ଞାନୋକ ଆଉ ଆଉ ଗୀତାପରି ଏକ ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋ'ପରି ଜଣେ ସାଧାରଣ ଲୋକର କିଛି କହିବାର କି ଅଧିକାର ଅଛି ? ତାଙ୍କ ପରି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମାଲବ୍ୟଜୀଙ୍କ ପରି ମୋର ପୁରାତନ ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗଭୀର ଗବେଷଣା ନାହିଁ, ସର୍ବାର ପଟେଲ ସାଧାରଣତଃ ଯେପରି କହନ୍ତି, ଆଜି ସକାଳେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ—କାଶୀ ଭଳି ଗୋଟାଏ ପଣ୍ଡିତପୂର୍ଣ୍ଣ ସହରରେ, ବିଶେଷତଃ ପଣ୍ଡିତ ମାଲବ୍ୟଜୀ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଧୂବଙ୍କ ଭଳି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଆଗରେ ମୋ ପରି ଓ ତାଙ୍କ ପରି ମେହେନ୍ଦର, ଚାଷୀ, ଚନ୍ଦା ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକଙ୍କର କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ଅଛି କି ? ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଠିକ୍ କହିଥିଲେ । କୌଣସି ଜ୍ଞାନର ଛବି ନା ରଖୁ ମୁଁ ଏଠାକୁ ଆସି ନାହିଁ, ମାତ୍ର କେବଳ ମୋର ଓ ସର୍ବାର ପଟେଲଙ୍କ ଜୀବନରେ ଗୀତା କିପରି ପ୍ରଭାବ ପକାଇଛି, ସେହି କଥା କହିବାକୁ ମୁଁ ଆସିଛି । ସର୍ବାରଙ୍କର କାରବାସ ସମୟରେ ଏହା ତାଙ୍କର ଜୀବନକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା, ତାର ଗୋଟାଏ ସତ୍ତ୍ୱ ଧାରଣା ତୁମର ଅଛି କି ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାକୁ ମୁଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ । ଯାଉଡ଼ାଢ଼ା ଜେଲ୍‌ରେ ଥିଲାବେଳେ ମାଂସ ଓ ପାନୀୟ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ତାଙ୍କୁ ଯେ କିପରି ବେଶି ଜୀବନୀଶକ୍ତି ଓ ବଳ ଦେଉଥିଲା, ମୁଁ ତାର ସାକ୍ଷୀ ଅଛି । ଗୀତାର ମୂଳଲେଖା ପଢ଼ିବେ ବୋଲି ସଂସ୍କୃତ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ତ୍ୱିଲେକରଙ୍କର ସଂସ୍କୃତ ସ୍ୱବୋଧ୍ୟନାର (Self Instructor) ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ । ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲା ମାତ୍ରେ ବହି ଛାଡ଼ି ଆଉ ସେ ରହି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ସକାଳ ଠାରୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେହି ବହି ପଢୁଥିଲେ । କେବଳ ପଞ୍ଜା ମନକୁ ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିଲା ବୋଲି ତୁମେ ରାବୁଥିବ, କିନ୍ତୁ ଏହା ଗଭୀର ଚିନ୍ତାର ଫଳ ଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବାଇବେଲ୍ ଯେପରି, ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କୋରାନ୍ ଯେପରି, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର

ସେପରି ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ କ'ଣ ଅଛି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସାଧାରଣତଃ ମନରେ ଉଠେ । କଣ ବେଦ ? ନା ଭାଗବତ ? ନା ଆଉ କଣ ଦେବୀ ପୁରାଣ ? ନା । ବାଲ୍ୟକାଳରେ ମୋତେ ଜୀବନର ପରୀକ୍ଷା ଓ ପ୍ରଲୋଭନ ଭିତରେ ସଫଳତାର ସହିତ ପରିଚାଳନା କଲାଭଳି ଏକ ଧର୍ମ ପୁସ୍ତକର ଅଭାବ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ବେଦ ସେହି ଅଭାବ ପୂରଣ କରିପାରି ନ ଥିଲା । କେବଳ ତାର କାରଣ ହେଉଛି, ସେ ଭଳି ସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବାପାଇଁ କାଣା ପରି ଗୋଟାଏ ସ୍ଥାନରେ ପନ୍ଦରଷୋଳ ବର୍ଷ ଲାଗିବ । ଏ କଥା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ମାତ୍ର ମୁଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ପାରଲି ଯେ, ଗୀତାର ମାତ୍ର ସାତଶହ ଶ୍ଳୋକ ଭିତରେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଉପନିଷଦର ମୂଳକଥା ରହିଅଛି । ଏହିଥିରେ ମୋର ମାମା'ସା ହୋଇଗଲା । ଗୀତା ପଢ଼ି ପାରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସଂସ୍କୃତ ଶିଖିଲି । ଆଜି ଗୀତା କେବଳ ମୋର ବାରବେଳ ବା କୋରାନ୍ ନୁହେଁ, ତା'ଠାରୁ ଆହୁରି ବେଶି—ମୋର ମା' । ମୋର ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ ଜନନୀକୁ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନରୁ ହରାଇଛି । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଏହି ଶାଶ୍ୱତ ଜନନୀ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛି । ସେ କେବେ ମୋତେ ନିରାଶ କରାଇ ନାହିଁ, ଯେକୌଣସି ଦୁଃଖକଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଲେ ତାର କୋଳରେ ମୁଁ ଆଶ୍ରୟ ନେଉଛି । ଅସୁଖ୍ୟତା ନିବାରଣର ଅଭିଯାନ ବେଳେ, ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ଅନେକ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ପରସ୍ପର ବିରୋଧାତ୍ମକ ମତର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ କହିଥିଲେ, “ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଅସୁଖ୍ୟତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ।” ତେଣୁ ତାହା ଦୂର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ କେତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଥିଲେ । ଆଉ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ‘ଅସୁଖ୍ୟତା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଅଂଶ ରୂପେ ଆବହମାନ କାଳରୁ ରହି ଆସିଛି । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ କେଉଁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମତ ଅବଲମ୍ବନ କରିବି ? ମୁଁ ବଡ଼ ଅତ୍ୟୁଆରେ ପଡ଼େ । ବେଦ ଓ ସ୍ମୃତି ମୋର କୌଣସି କାମରେ ଲାଗିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ମୁଁ ଏହି ମା' ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲି, ‘ମା, ମୋତେ ଏଇ ପଣ୍ଡିତଯାକ ସଙ୍କଟରେ ପକାଇ ଦେଉଛନ୍ତି, ମୋତେ ଏହି ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର କର ।’ ମା' ହସି ହସି ମୋତେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, ‘ନବମ ଅଧ୍ୟାୟରେ ମୋର ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରହିଛି, ତାହା କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପାପୀ, ଜାତିଭୂଷିତ, ପେଷିତ ଓ ଅକ୍ଷୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସ୍ଥାନ ଅଛି ।’ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପାଇବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ହେଲେ ଆମକୁ ମା'ର ବାଧ୍ୟ ଓ ଉଚ୍ଚିପରାୟଣ ସନ୍ତାନ ହେବା ଦରକାର, ମାତ୍ର ଉଚ୍ଚିର ଛକନା କରୁଥବା ଅବାଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଏଥପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଅନେକ କହନ୍ତି, ସାଧାରଣଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିବା ପାଇଁ ଗୀତା ବହୁତ କଷ୍ଟ । ମୁଁ କହିବି ଯେ, ଏସବୁ ସମାଲୋଚନା ଭିତ୍ତିହୀନ । ଏହି ଗୀତା ସ୍ୱର୍ଗତ ଲୋକମାନଙ୍କ ତିଳକଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ଓ ଅଧ୍ୟୟନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକ ଅମର ଭାଷ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବୁଦ୍ଧିର ଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ଏହା ସତ୍ୟର ଏକ ଗନ୍ତାଘର । ମାତ୍ର ଏଥିରେ ସାଧାରଣ ପାଠକଙ୍କର ଶଙ୍କା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଗୀତାର ଅଠଟିଯାକ ଅଧ୍ୟାୟକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ଯଦି କଷ୍ଟକର ହୁଏ, ତେବେ ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭଲକରି ପଢ଼ିବା ଉଚିତ୍ । ଅନ୍ୟ ପନ୍ଦର ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଯାହା ଦିଆଯାଇଛି, ପ୍ରଥମ ତିନି ଅଧ୍ୟାୟରେ ତାହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର ରହିଛି । ଏହି ତିନୋଟି ଅଧ୍ୟାୟରୁ କେତେକ ବନ୍ଧାବନ୍ଧା ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଏଠାରେ ଆଉ ଟିକିଏ କହିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ, ଗୀତାର ତିନୋଟି ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଅନେକ ଦୂରକୁ ଯାଇ ସ୍ପଷ୍ଟ

ଭାବରେ କହି ଦେଇଛି—‘ସବୁ ବାଦବିସମ୍ବାଦ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ମୋ ଠାରେ (ଗରିବାନଙ୍କଠାରେ) ଆମ ସମର୍ପଣ କର ।’ ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ସାଧାରଣ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଗୀତା କଟିକ ଓ ଚୁକ୍ତ ବୋଲି ଯେଉଁ ସବୁ ଅଭିଯୋଗ ଆସେ, ସେସବୁ କିପରି ଭିତ୍ତିହୀନ । ଗୀତା ବିଶ୍ୱଜନନୀ ପରି । ସେ କାହାକୁ କୋଳରୁ ଅନ୍ତର କରି ଦେଇନାହିଁ । ଯେ ତା’ କୋଳକୁ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରେ, ଗୀତା ତା’ ପାଇଁ ତା’ର ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଛି । ଗୀତାର ଗନ୍ତ ନୈରାଶ୍ୟ କଣ ଜାଣେ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧିର ଅଗମ୍ୟ ଚିରନ୍ତନ ଶାନ୍ତି ଓ ଆନନ୍ଦରେ ସେ ବାସ କରେ । ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ଓ ଜ୍ଞାନରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା ନାସ୍ତିକର ଏହି ଶାନ୍ତି ବା ଆନନ୍ଦ ପାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ପୂର୍ଣ୍ଣବିଶ୍ୱାସ ଓ ମନର ଏକାଗ୍ରତା ଦ୍ୱାରା ଯେ ଏହାର ପୂଜା କରେ, ସେହି ନମ୍ରଭାବ ଲୋକ ପାଇଁ ଏହା ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ ରହିଛି । ଏହିପରି ଭାବରେ ପୂଜା କରିଥିବା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିରାଶ ହୋଇଥିବା କଥା ଜଣାଯାଇନାହିଁ ।

ଆମର ଛାତ୍ରମାନେ ଛୋଟଛୋଟ ଘଟଣାରେ ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ବା ସେହିପରି ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ନିମଜ୍ଜିତ କରେ । ବିଫଳତାର ସମ୍ଭାବନା ପହଞ୍ଚିଲେ, ଗୀତା ସେମାନଙ୍କୁ କର୍ମପ୍ରେରଣା ଆଣିଦିଏ । ‘ଆମର କେବଳ କର୍ମରେ ଅଧିକାର ଅଛି, ମାତ୍ର ଫଳରେ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ଓ ‘ଫଳାଫଳ ଏକ ଓ ସମାନ’ ଏହି କଥା ଗୀତା ଆମକୁ ଶିଖାଏ । ଶୁଦ୍ଧ କର୍ମବ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ଆମର ଶରୀର, ମସ୍ତିଷ୍କ ଓ ଆତ୍ମା ସବୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେବାକୁ ଏବଂ କ୍ଷଣିକ ଅଭିଳାଷ ଓ ଅସଂଜ୍ଜତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟନାର ବନ୍ଧବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ମାନସିକ ଭୋଗାସକ୍ତ ନ ହେବାକୁ ଗୀତା ଆମକୁ ସତର୍କ କରିଦିଏ । ଜଣେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀ ହିସାବରେ ମୁଁ କହିପାରେ ଯେ, ଗୀତା ମୋତେ ସର୍ବଦା ନୂଆ ନୂଆ କଥା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ଯେ ମୋର ଏପରି ଧାରଣାକୁ ମରାଟିବା ବୋଲି କହେ, ମୁଁ ତାକୁ ଉତ୍ତର ଦେବି ଯେ, ମୁଁ ମୋର ଏହି ମରାଟିକାକୁ କୋଟି ସମ୍ପଦ କରି ରଖୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟହ ଗୀତାଗାନ କରି ଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବି । ମୁଁ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କର ଜଣେ ଭକ୍ତ ଓ ପ୍ରେମିକ । ଦୈନିକ୍ୟକ୍ରିଷ୍ଣ ଜଗତର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଉପଶମ କରୁଥିବା, ରାମାୟଣର ମହାମନ୍ତ୍ର ଦେଉଥିବା ଭାବକୁ ମୁଁ ଭଲ ପାଏ । ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କର କଥା କହିବାକୁ ଏହଠାକୁ ମୁଁ ଆସି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଗୀତାକୁ ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନାକାରେ ନ ପଡ଼ି ଭକ୍ତିର ସହିତ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିଛି । ଏପରି କଲେ ସେ ତୁମର ସମସ୍ତ କାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ଅଠରଟା ଯାକ ଅଧ୍ୟାୟ ମୁଖ୍ୟତଃ କରିବା ଉପହାସର କଥା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ସେଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଥରେ ମାତ୍ର ଏହାର ମଧୁର ଅମୃତର ସ୍ୱାଦ ପାଇଲେ, ତୁମର ପିପାସା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିବ । ଗୀତାର ଶ୍ଳୋକଗୁଡ଼ିକ ଆବୃତ୍ତି କଲେ, ତାହା ତୁମକୁ ଜୀବନର ପରୀକ୍ଷାରେ ସହାୟତା କରିବ ଏବଂ ଦୁଃଖରେ ଏପରି କି ନିର୍ଜନ କାରାବାସର ଅନ୍ଧକାରରେ ମଧ୍ୟ ତୁମକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବ । ଶେଷ ଡାକରା ଆସିଲା ବେଳେ ଯଦି ଏହି ଶ୍ଳୋକ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତୁମର ଆତ୍ମାକୁ ସମର୍ପଣ କର, ତେବେ ତୁମେ ବ୍ରହ୍ମନିର୍ବାଣ ବା ମୋକ୍ଷ ପାଇପାରିବ । ସେହି ନିର୍ବାଣ ଅବସ୍ଥା ଯେ କିପରି, ତାହା ତୁମ ଜ୍ଞାନୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ ତୁମକୁ ବୁଝାଇ ଦେବେ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଉପଦେଶ

Young India, 23-1-30

ସାବରମତୀର ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆଶ୍ରମରେ ହୋଇଥିବା ଗୁଜୁରାଟ ଛାତ୍ରାବାସର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ; ତାହାର ସାରାଂଶ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା—

ତୁମେମାନେ ଯେ ମୋ'ଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅର୍ଥ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଶୁଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ, ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରାର୍ଥନା ଧର୍ମର ଆତ୍ମସ୍ୱରୂପ, ତେଣୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ମୂଳ କଥା । କାରଣ କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମ ବିନା ବଞ୍ଚି ନ ପାରେ । କେତେକ ଯୁକ୍ତିର ଆତ୍ମରିମାନ କରି କହି ବସନ୍ତି ଯେ ଧର୍ମ ସହିତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକର ନାକ ନାହିଁ, ଅଥଚ ନିଃଶ୍ୱାସ ନେଉଛି ବୋଲି କହେ, ଏକଥା ଠିକ୍ ସେହି କଥା ପରି । ବିଚାରଶକ୍ତି ହେଉ, ପ୍ରବୃତ୍ତି ବା ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ହେଉ, ମନୁଷ୍ୟ କିଛି ନା କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ୱୀକାର କରେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଡ଼ବାଦୀ ବା ନାସ୍ତିକ ନୈତିକତାର ଆବଶ୍ୟକତା ସ୍ୱୀକାର କରେ ଏବଂ କେତେକ ଭଲ ନିୟମକୁ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଖରାପ ନିୟମକୁ ପାଳନ ନ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କରି ସେହି ଅନୁସାରେ ଚଳେ । ସୁପରିଚିତ ନାସ୍ତିକତାବାଦୀ ବ୍ରାହ୍ମାପ୍ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରର ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନଜର କରି କଥା କହିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ିଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ଏଥିରେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ କହିଛନ୍ତି, ‘ସତ୍ୟ ହିଁ ସତ୍ୟର ପୁରସ୍କାର’ । ସତ୍ୟାବଲମ୍ବନ ଫଳରେ ସେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ପାଇଛନ୍ତି, ତାହା ସେ ବୁଝି ପାରିନାହାନ୍ତି, ଏପରି ନୁହେଁ, ଏହା ଗୌତିକ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଶକ୍ତି ସହିତ ଯେ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ସେଇଥିରୁ ଏହାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହିଛି, ଯେଉଁ ଲୋକ ଧର୍ମକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ, ସେ କଦାପି ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ରହେ ନାହିଁ, ବା ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ତା’ପରେ ମୁଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା କହିବାକୁ ଯାଉଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ସାରବସ୍ତୁ ଓ ତାହା ଧର୍ମର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ । ଉଚ୍ଚବୀରଙ୍କୁ ନିବେଦନ ଜଣାଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ ବା ବିଷ୍ଣୁତ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ ଏହା ଅନ୍ତରର ମିଳନ ଅଟେ । ଉଭୟ ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ଚରମଫଳ ସମାନ । ଯେତେବେଳେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅର୍ଥ ନିବେଦନ ବୁଝାଏ, ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେହି ନିବେଦନର ଆତ୍ମାକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ପବିତ୍ର କରିବାକୁ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନ ଅନ୍ଧକାରରୁ ଆତ୍ମାକୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ କୁହାଯାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ସେହି ଦୈବାଶକ୍ତିର ଜାଗୃତି ପାଇଁ ଯାହାର ପ୍ରାଣ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରାର୍ଥନାର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବ । ମୁଖ ଓ କଣ୍ଠର ଚାଳନା ବା ଶୁଦ୍ଧ ନିୟମାବଳୀର ଧ୍ୱନିରାବୃତ୍ତିକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । ଆତ୍ମାରେ ସନ୍ଦେହ ନ ଥାଣି ପାରିଲେ, ସହସ୍ର ରାମ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ସବୁ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଅନ୍ତରର ବ୍ୟାକୁଳତା ଆବୃତ୍ତି ଠାରୁ ବେଶି ଆବଶ୍ୟକ । ଆତ୍ମାର ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ହେବା ଉଚିତ୍ । ଯେପରି ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିଶ୍ରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଆହାରରେ ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ, ସେହିପରି କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମା ସହୃଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ତୃପ୍ତିଲାଭ କରେ । ମୁଁ ମୋର ସାଧୁମାନଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ କିଛି କହୁଛି । ପ୍ରାର୍ଥନାର କୁହକିନୀ ଶକ୍ତି ଯେ ଅନୁଭବ କରିଛି; ସେ ଦିନ ଦିନ ଧରି ନ ଖାଇ ବଞ୍ଚିପାରେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିନା ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ, କାରଣ ପ୍ରାର୍ଥନା ବିନା ଅନ୍ତରର ଶାନ୍ତି ଅସମ୍ଭବ ।

ତାହା ଯଦି ହୁଏ, କେହି କେହି କହିବେ, ଆମେ ଜୀବନର ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆମେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଭରବାନଙ୍କ ସହିତ ଆନ୍ତରିକ ମିଳନ ପାଇଁ ମନନିବେଶ କରିବାକୁ ଜଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରୁ । ତେଣୁ ଭରବାନଙ୍କ ସହିତ ସ୍ଥାୟୀ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଆମ ପରି ଭ୍ରାତ ମରଣଶୀଳ ଜୀବମାନେ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି କହିବେ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଠିକ୍ କରୁ, ଯେତେବେଳେ କି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ତୁଚ୍ଛ ଦେବାକୁ ପ୍ରବଳ ଉଦ୍ୟମ କରୁ ଏବଂ ଏହି ଜଡ଼ପିଣ୍ଡର ବାହାରେ ରହିବା ପାଇଁ ଅଦ୍ଭୁତ ଚେଷ୍ଟା କରୁ । ତୁମେମାନେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ତୋତ୍ର ଶୁଣିଥିବ । ଭରବାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ ପାଇଁ ଆତ୍ମାର ବ୍ୟାକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନ । ଆମ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ସେ ଜଣେ ଯୋଗୀ । ତାଙ୍କ ନିଜ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ପାପୀ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଆମଠାରୁ ଯୋଜନ ଯୋଜନ ଦୂରରେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ନିଜ ଭିତରେ ଓ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ଭିତରେ ଏତେ ବ୍ୟବଧାନ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ଯେ, ସେ ବିତୁଷ୍ଟା ଓ ବ୍ୟାକୁଳ ଭାବରେ କ୍ରନ୍ଦନ କରୁଥିଲେ ।

ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ କହିଛି ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାର୍ଥନାର ସାରତତ୍ତ୍ବ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ କହିଛି । ମାନବ ସମାଜର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଆମର ଜନ୍ମ । ଆମେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ନ ହେଲେ ଏହାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କରି ପାରିବା ନାହିଁ । ମାନବ ହୃଦୟରେ ଜ୍ଞାନ ଅଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବଦା ସଂଗ୍ରାମ ଲାଗି ରହିଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା ରୂପକ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନ କଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଜୀବନର ତରୀ ଅନ୍ଧକାରର କବଳରେ ପଡ଼ି ପଥ ହୁଡ଼ି ବସିବ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ, ସେ ନିଜେ ଦୁନିଆ ସହିତ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ପାରେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ବିହୀନ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁଲୋକ ସଂସାରର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ଯାଏ, ସେ ନିଜର ତଥା ଦୁନିଆର ଅବସ୍ଥାକୁ ଶୋଚନୀୟ କରି ବସେ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଦ୍ବାରା ମନୁଷ୍ୟ ପର ଜୀବନରେ ତ ଯାହା ଉପକାର ପାଏ, ତା'ଛଡ଼ା ଏ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନାର ଅଶେଷ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ପ୍ରାର୍ଥନା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଆମେ ଶାନ୍ତି, ଶୁଖିଲା ଓ ଆଶ୍ରୟ ପାଇପାରିବୁ । ଆଶ୍ରମବାସୀ ଆମେମାନେ ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ ଓ ସତ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଚଳିବାକୁ ଏଠାକୁ ଆସିଛୁ । ପ୍ରାର୍ଥନାର ଉପକାରିତାରେ ବିଶ୍ବାସ କରିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମାତ୍ର ଏହାକୁ ଆମେ ପ୍ରଧାନ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ କଥା ବୋଲି ଭାବି ନାହିଁ । ଆମେମାନେ ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ପ୍ରତି ଯେତେ ଯତ୍ନ ଦେଉଛୁ, ଏଥିରେ ସେତେ ଯତ୍ନ ଦେଇ ନାହିଁ । ମୋର ଦିନେ ସ୍ବପ୍ନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି ଯେ ମୁଁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଅବହେଳା କରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କଠୋର ଶୁଖିଲା ନିୟମମାନ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛି, ତାହାଦ୍ବାରା ଆମର ଖରାପ ନ ହୋଇ ବରଂ ଭଲ ହୋଇଛି, କାରଣ ଏପରି ହେବା ନିଶ୍ଚିତ କଥା । ଜୀବନର ଏର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯତ୍ନ ନିଅ, ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ବଳେ ବଳେ ହୋଇଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନର ରୋଟିଏ କୋଣ ସଂଶୋଧନ କରି ଦେଲେ ଅନ୍ୟ କୋଣ ଗୁଡ଼ିକ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନର ପ୍ରଭାତରେ ହୃଦୟର ବ୍ୟାକୁଳତା ସହିତ ଏପରି ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ଯେପରି ସେହି ଭାବେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରହିବ । ଦିବାବସାନରେ ସେହି ପରି ଆଉ ଥରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କର, ରାତିଟି ଶାନ୍ତିରେ ବିନା ସ୍ବପ୍ନରେ କଟିଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନା କେଉଁ ପ୍ରକାରେ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ ନାହିଁ । ଏହା ଯେକୌଣସି ରୂପର ହୋଇପାରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପ୍ରାର୍ଥନା ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ଆମର ମିଳନ କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଯେଉଁ ଧରଣର ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପ୍ରାର୍ଥନା ମୁଖରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ବେଳେ ଆମର ମନ ଯେପରି ଅନ୍ୟ ଆଡ଼େ ନ ଯାଏ ।

ମୁଁ ଯାହା କହିଛି, ତାହା ଯଦି ତୁମର ହୃଦୟ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥାଏ, ତୁମେ ତୁମର ଛାତ୍ରାବାସର କଷ୍ଟପକ୍ଷର ପ୍ରାର୍ଥନା ବିଷୟରେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ଏବଂ ତାକୁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମେ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ନିଜେ ନିଜେ ସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସ କରିବାକୁ ‘ବାଧ୍ୟତା’ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅସଂଯମ ଓ ଭୋଗାସକ୍ତିର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରେ, ସେ ରହିଯମାନଙ୍କର ଦାସ ହୋଇପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ଯେ ସଂଯମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଦ୍ଵାରା ନିଜ ଜୀବନକୁ ପରିଚାଳିତ କରେ, ସେ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ, ତାରା, ବିଶ୍ଵର ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ କୌଣସି ନା କୌଣସି ନିୟମ ମାନି ଚଳନ୍ତି । ସଂଯମର ଏହି ସବୁ ନିୟମର ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଦୁନିଆ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ହେଲେ ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ମାନବ ସମାଜର ସେବା କରିବା ତୁମ ଜୀବନର ବ୍ରତ, କୌଣସି ନା କୌଣସି ଶୃଙ୍ଖଳା ଭିତରେ ନିଜ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ନ କଲେ ଜୀବନ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯିବ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶୃଙ୍ଖଳା । ଏହି ସଂଯମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳା ଆମକୁ ପଶୁଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରି ରଖୁଛି । ଯଦି ଆମେ ପଶୁ ପରି ଚାରି ଗୋଡ଼ରେ ନ ଚାଲି, ମଣିଷ ଭଳି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବା, ତେବେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ ସଂଯମକୁ ବୁଝିବା ଓ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଆମର ଆବଶ୍ୟକ ।

ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଭାବ

Young India, 10-6-29

ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଜଣେ ଛାତ୍ର ପଚାରିଲେ—‘ଆପଣଙ୍କର ଜୀବନରେ ସଙ୍ଗୀତର କି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଛି ?’

ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ଶାନ୍ତି ଦେଇଛି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ମୋର ମନ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଥାଏ, ସେହିପରି ଅନେକ ଘଟଣାରେ ସଙ୍ଗୀତ ଦ୍ଵାରା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ମନରେ ଶାନ୍ତି ଆସିଛି, ଏକଥା ମୋର ମନେ ଅଛି । କ୍ରୋଧକୁ ଜୟ କରିବା ବିଷୟରେ ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ମୁଁ ଅନେକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ ପାରିବି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଗଦ୍ୟ ଆକାରରେ ମୋତେ କୁହାଯାଇଛି, ତାହା ମୋର ମନକୁ ଛୁଇଁ ପାରି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଠିକ୍ ସେହି ଜିନିଷ ଷ୍ଟୋତ୍ର ଆକାରରେ ଯେତେବେଳେ ମୋତେ କୁହାଯାଇଛି, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ମନକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିଛି । କୌଣସି ଷ୍ଟୋତ୍ର ବେତାଜିଆ ହୋଇ ବୋଲା ହେଲେ ମୋ ମନରେ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ତାହା ଯଥା ରୀତିରେ ବୋଲା ହୋଇଛି, ତାହା ମୋ ମନରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ରହିଛି । ଗୀତାର ଛନ୍ଦ ସବୁ ଠିକ୍ ସ୍ଵରରେ ବୋଲା ହେଲେ ମୁଁ କେବେ ହେଲେ ଶୁଣିବାରେ ଲାଜିବୋଧ କରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଶୁଣୁଥାଏ, ତା’ର ଅର୍ଥ ମୋ ହୃଦୟରେ ସେତେ

ବେଶି ଗଭୀର ଓ ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ପିଲା ଦିନେ ରାମାୟଣରେ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆବୃତ୍ତି ଶୁଣିଥିଲି, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ବିତିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ପ୍ରଭାବ ମୋ ମନରୁ ଲିଭିଯାଇ ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ବଭାବରେ ମନେ ଅଛି, ‘ଇଶ୍ବରଙ୍କର ପଥ ସାହସୀ ପାଇଁ, ମାତ୍ର ଭୀରୁ ପାଇଁ ନୁହେଁ ।’ ଏହି ଶ୍ଳୋକ ଅତି ସୁମଧୁର ଭାବରେ ମୋ ସମ୍ମୁଖରେ ଯେତେବେଳେ ବୋଲାଯାଇଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥିଲି । ଆଗରୁ ମୁଁ କେବେ ଏତେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିଲି । ୧୯୦୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜରେ ଥିଲା ବେଳେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଆତ୍ମାତ ପାଇଥିଲି, ତାହା ମୋତେ ଗ୍ରିୟମାଣ କରି ପକାଇଥିଲା । ମାତ୍ର ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମତେ ଅଲିଭ୍ ଡୋର୍ ‘କରୁଣାଲୋକ ପ୍ରେରଣ କର’ ଏହି ଇଂରାଜୀ ଗୀତଟି ମଧୁର ଭାବେ ଗାଇବା ମାତ୍ରକେ ମୋର ଶୋକ ଜନିତ କ୍ଷତର ବେଦନା ପ୍ରଶମିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ।

ମୁଁ ସଙ୍ଗୀତ ଜାଣେ ବୋଲି ଯେପରି ଏଥିରୁ କେହି ନ ଭାବନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୋର ସଙ୍ଗୀତ ଜ୍ଞାନ ଅତି ପ୍ରାଥମିକ ଧରଣର କହିଲେ ଠିକ୍ ହେବ । ସଙ୍ଗୀତକୁ ସମାଲୋଚନା ମୂଳକ ଭାବରେ ମୁଁ ବିଚାର କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସୁମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିବାକୁ ସ୍ବଭାବତଃ ମୁଁ ଚଲି ପାଏ, ଏ କଥା ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହି ପାରେ ।

ସଙ୍ଗୀତର ମୋ ଉପରେ ଖୁବ୍ ବେଶି ପ୍ରଭାବ ଯେପରି ଅଛି, ସେହିପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଯେ ଏହାର ପ୍ରଭାବ ଥିବ, ଏହା ମୁଁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଉ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅନେକ ଶ୍ରବଣେନ୍ଦ୍ରିୟର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗୀତକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବାର ମୁଁ ଜାଣେ । ମୋତ ଉପରେ କହିଲେ ଲୋକର ପ୍ରକୃତି ଅନୁସାରେ ସଙ୍ଗୀତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ ।

ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଶିକ୍ଷା

Young India, 12-12-28

ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି—‘ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା କି ପ୍ରକାରେ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ ?’

ଧର୍ମ କହିଲେ ମୁଁ କେବଳ ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସା ବା କେବଳ ସତ୍ୟ ବୋଲି ବୁଝେ । କାରଣ ଅହିଂସା ସତ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ସତ୍ୟର ଉଦ୍‌ବୋଧନ ପାଇଁ ଅହିଂସା ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ ଏର ସବୁ ଗୁଣକୁ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ପାଇଁ ଯାହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରେ, ତାହାରି ଦ୍ବାରା ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ମୋ ମତରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଏହି ଗୁଣସବୁକୁ କଠୋର ଭାବରେ ପାଳନ କଲେ, ଏହି ଶିକ୍ଷା ସବୁଠାରୁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦିଆହୋଇ ପାରିବ । ଶ୍ରେଣୀଗୁହରେ ବା ଖେଳ ପଡ଼ିଆରେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିବେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ମୌଳିକ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ସେମାନେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦେଇ ପାରିବେ ।

ଧର୍ମର ସାର୍ବଜନୀନ ସାରତତ୍ତ୍ବମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିଲି । ନିଜର ଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମମତର ଶିକ୍ଷା ଏହି ଧର୍ମଶିକ୍ଷାନିର୍ଦ୍ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମମତକୁ ଗୁଣ୍ଡି ସହକାରେ ଓ ପ୍ରଶସ୍ତ ମନରେ ଉପଲବ୍ଧ

କରିବା ଓ ପସନ୍ଦ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ । ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଗଲେ ତାହା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏକ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବୃତ୍ତ ଧାରଣା ଦେବାର ଓ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ଭଲ କରି ବୁଝି ପାରିବା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କଲାବେଳେ, ଏହି ନିୟମକୁ ମନରେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମର ବିଶିଷ୍ଟ ଉପାସକମାନଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥ ସାହାଯ୍ୟରେ କେବଳ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରାଯାଇପାରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯଦି କେହି ଭାଗବତ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଛା କରେ, ତେବେ ଜଣେ ବିରୋଧୀ ସମାଲୋଚକଙ୍କ ଅନୁବାଦକୁ ନ ପଢ଼ି ଜଣେ ପ୍ରକୃତ ଭାଗବତପ୍ରେମୀଙ୍କର ଲିଖିତ ଏକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢ଼ିବା ଉଚିତ୍ । ସେହିପରି ବାରବେଲ୍ ବିଷୟରେ ପଢ଼ି ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଟୀକା ସାହାଯ୍ୟରେ ତାହା ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ନିଜ ଧର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଏହିପରି ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ସବୁ ଧର୍ମର ମୂଳ ଯେ ଏକ, ଏ ଧାରଣାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମ ଓ ବିଶ୍ୱାସର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପରିସର ବାହାରେ ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସାର୍ବଜନୀନ ଓ ନିରାପ ସତ୍ୟ ଅଛି, ତାହାର ଏକ ଝଲକ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପାଇପାରିବା ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମର ଭକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗବେଷଣା କଲେ ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଅଛି ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଭୟ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସେପରି ଧାରଣା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସୁଜା କରିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସବୁ ଧର୍ମରେ ସତ୍ୟ ନିହିତ ଅଛି ବୋଲି ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ସବୁ ଧର୍ମକୁ ଭକ୍ତି କରେ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସମ୍ମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । ଏହା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅବଶ୍ୟ ଜଣେ ନିଜ ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ କରେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଗବେଷଣା ବା ପ୍ରଶଂସା କରିବା ଦ୍ୱାରା ନିଜ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ରହିଥିବା ଭକ୍ତି ହ୍ରାସ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମକୁ ସମ୍ମାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ ।

ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଧର୍ମସଂସ୍କୃତିର ସଂରକ୍ଷଣ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷ ଭାବ ନ ବୁଝାଇ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ସାର ଗୁଣମାନଙ୍କର ଆହରଣ ବୁଝାଏ, ସେହିପରି ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଆମ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯେଉଁ ବିଦ୍ୱେଷ, ଘୃଣା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସର ବିଷାକ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଛି, ଏହି ସବୁ ଭୟ ଓ ସନ୍ଦେହ ତା'ର ଫଳ । ଆମ ଧର୍ମ ବା ଆମେ ଭଲ ପାଉଥିବା ଧର୍ମକୁ କାଳେ କିଏ ଘୃଣା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିବ, ଏହି ଭୟର କୁହେଳୀ ଭିତରେ ଆମକୁ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଯେତେବେଳେ ଆମେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମ ଓ ତାରେ ଉପାସକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାକୁ ଓ ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିବାକୁ ଶିଖିବୁ, ସେତେବେଳେ ଏ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ଆଉ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷାର ଅହିଂସା

Young India, 6-9-28

ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏକ ସାପ୍ତାହିକ ଆଲୋଚନାରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଥିଲା—

ଅହିଂସାର କଥା ପଢ଼ିଲେ ଅନେକ ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ମନକୁ ଆସେ । ଯେପରି

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆମେ କୁକୁର, ବାଘ, ଋଧିଆ, ସାପ, ଉକୁଣା ଆଦି ଜୀବଙ୍କୁ ମାରିବା କି ନାହିଁ, ବାଇଗଣ ଆଳୁ ପ୍ରଭୃତି ଖାଇବା କି ନାହିଁ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରହିବ କି ନାହିଁ ଓ ସଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିରୋଧ କରାଯିବ କି ନାହିଁ ? ପ୍ରଶ୍ନକର୍ତ୍ତାର ମନରେ ଏହି ସବୁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଠିଥାଏ । ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଅଂଶରୂପେ ଅହିଂସା ନୀତି କିପରି ଭାବରେ ରହିପାରିବ, ଏ ବିଷୟ କାହାରି ମନରେ ଉଠିଲା ପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଆପଣ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଅଲୋକପାତ କରିବେ କି ?

ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ସୂଚିତ ହେଉଛି ଯେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଭାବପଲ୍ଲ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ପଚରାଯାଏ । ନିମ୍ନସ୍ତରର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ମାରିବା ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ, ଏହି ପ୍ରହେଳିକାରେ ବୃଥା ବ୍ୟାପ୍ତ ରହି ଆମେ ଆମର ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଯାଉ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପ୍ରତିଦିନ ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବିପଦଜନକ ସରାସ୍ୱପମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅହିଂସା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ଭିତରୁ ଅଧିକାଂଶଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ନିର୍ଭୀକତା ଓ ପ୍ରେମଭାବ ନାହିଁ । ଆମେ ଆମ ହୃଦୟ ଭିତରର କୁପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ କ୍ରୋଧରୂପକ ବିଷଧର ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ଆରେ ଲୋପ ନ କରି ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ବିଷୟରେ ବୃଥା ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଆମେ ସଦା ତତ୍ପର ଥାଉ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଆମେ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ୁ । ଆମେ ଆମର ପ୍ରାଥମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଅଟୁ, ଏଣେ ଘୃଣ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣ ନେବାରୁ ବିରତ ରହିବୁ ବୋଲି ନିଜକୁ ସାବ୍ଦନ୍ତା ଦେଉ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଅହିଂସା ଅଭ୍ୟାସ କରିବାର ଇଚ୍ଛା କରେ, ତାକୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ସାପ ପ୍ରଭୃତିକ କଥା ଭୁଲିଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ତାକୁ ମାରିବାକୁ ପଡ଼େ, ସେଥିଲାଗି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରେମ ଲାଭ କରିବାର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ରୂପେ ନିଜ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ କ୍ରୋଧ ଓ ଅସଦ୍‌ଭାବ ଅଛି, ତାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହିତ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୟତ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମର ଯଦି ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି ବାଇଗଣ, ଆଳୁ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଶପଥ କରି ଛାଡ଼ି ଦିଅ, ମାତ୍ର ଏହା ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ଅହିଂସାର ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛ ବୋଲି କେବେ ହେଲେ ଉର୍ବ ଅନୁଭବ କର ନାହିଁ ବା ନିଜକୁ ଧର୍ମପରାୟଣ ବୋଲି ଭାବ ନାହିଁ । ଜଣକୁ ନିଜାବନତ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଟେ । ଅହିଂସା ପଥ୍ୟପଥ୍ୟର ନିୟମାବଳୀ ନୁହେଁ, ଏହା ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମହତ୍ତ୍ୱ । ମଣିଷ ଯାହା ଖାଏ ବା ପିଏ, ତାହା ସେତେ ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତା' ପଛରେ ଯେଉଁ ଆତ୍ମସଂଯମ ଓ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ରହିଛି, ସେହି ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟବାନ ବିଷୟ । ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେତେ ମାତ୍ରାରେ ଆତ୍ମ ସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସ କରାଯାଇ ପାରେ କର । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସଂଯମ ଏକ ପ୍ରଶଂସାର ବିଷୟ ମାତ୍ର ଏହା କେବଳ ଅହିଂସାର ସମାପ ସର୍ଗ କରେ । ଜଣେ ଲୋକ ଖାଦ୍ୟ ବିଷୟରେ କୌଣସି ବାରଣ ରଖି ନ ପାରେ, ମାତ୍ର ଯଦି ତା'ର ହୃଦୟ ପ୍ରେମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାବିତ ହୁଏ, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖରେ ସେ ଯଦି ବିରଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥାଏ, ଏବଂ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବନ୍ଧନ ତୁଟାଇ ପାରିଥାଏ, ସେ ଅହିଂସାର ପ୍ରତୀକ ହୋଇପାରେ ଓ ଆମର ଭକ୍ତିବାଚନ ହୋଇପାରେ । ଯଦି କୌଣସି ଲୋକ ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଦାସ ଏବଂ ନିଷ୍ଠୁର ହୃଦୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଖାଦ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେତେ ବାରଣ ରଖିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଅହିଂସାର କିଛି ଧାର ଧାରେନା ।

ଭାରତରେ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ରହିବ କି ନାହିଁ, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ଧରି ସେ ସରକାରର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ କି ନାହିଁ, ଏ ସବୁ ଗୁରୁତର ପ୍ରଶ୍ନ ଏବଂ ଦିନେ ଆମକୁ ଏସବୁର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ହେବ ।

କଂଗ୍ରେସ ତା'ର ନୀତିରେ ଏହାର ଆତ୍ମିକ ଉତ୍ତର ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଏତେ ଗୁରୁତର ଯେ, ସାଧାରଣ ଲୋକ ସହିତ ତାର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଜଣେ ଛାତ୍ର ବା ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ର ଅବଲମ୍ବିତ ଅହିଂସା ସହିତ ତା'ର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଛାତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଅହିଂସା ଉଚ୍ଚ ରାଜନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଶ୍ନଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପାରମ୍ପରିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଉପରେ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅହିଂସାର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବା ଉଚିତ୍ । ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଅହିଂସାର ଶୁଦ୍ଧ ସୌରଭ ଦ୍ଵାରା ସୁରଭିତ ହେବ, ବାଳକବାଳିକାମାନେ ମୁକ୍ତଭାବରେ ଭାଇଭଉଣୀ ରହି ପଡ଼ିବେ, ତଥାପି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାକୃତ ସଂଯମ ରହିଥିବା ପିତୃତୁଲ୍ୟ ଗନ୍ଧି, ପାରମ୍ପରିକ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ବିଶ୍ଵାସର ବନ୍ଧନରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଆବଦ୍ଧ ଥିବେ । ଏହି ପବିତ୍ର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ନିଜେ ଅହିଂସାର ସ୍ଥାୟୀ ଆଦର୍ଶ ପାଠ ଭଳି ହେବ । ଏହିପରି ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ବଢ଼ିଥିବା ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ, ପ୍ରଶସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ଓ ବିଶେଷ ସେବାଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ନିଜେ ନିଜେ ବାରି ହୋଇ ପଡ଼ିବେ । ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କର ଅନ୍ତରର ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରେମ ସେହି କୁସଂସ୍କାରକୁ ଭସ୍ମୀଭୂତ କରି ଦେବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ବାଲ୍ୟ ବିବାହର ଧାରଣା କରିବା ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଘୃଣ୍ୟ ବୋଧହେବ । ଯୌତୁକ ଦାବି କରି ସେମାନେ କନ୍ୟାର ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାର ଭାବନା ମନରେ ପୋଷଣ କରିବେ ନାହିଁ । ବିବାହ ପରେ ବା ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଏକ ଅବସ୍ଥାରେ ସମ୍ପର୍କିତ ବା କେବଳ ଭୋଗ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ମନେ କରିବାକୁ କିପରି ସାହସ କରିବେ ? ଅହିଂସାର ଏହିପରି ପରିବେଷଣରେ ବଢ଼ିଥିବା କୌଣସି ଯୁବକ କେବେ ନିଜ ଧର୍ମର ବା ଇତର ଧର୍ମର କୌଣସି ଭାଇଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ଭାବି ପାରେ କି ? ଯାହା ହେଉ, କୌଣସି ଲୋକ ନିଜକୁ ଅହିଂସାର ଉପାସକ ବୋଲାଉ ଏ ଧରଣର କାର୍ଯ୍ୟ କେବେ କରିବ ନାହିଁ ।

ମୋଟ ଉପରେ କହିଲେ ଶକ୍ତିରେ କେହି ଅହିଂସାର ସମକକ୍ଷ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଜୀବନର ସାରବସ୍ତୁ ହେଉଛି ଅହିଂସା । ଏହା ଜୀବନର ଏକ ଭୂମିଶ୍ରୀ-ବାସ୍ତବରେ ଏହା ତା'ର ସବୁ । ଭାରୁର ସ୍ଥାନ ଏହାର ସୀମା ଭିତରେ ନାହିଁ । ଏହା ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ବା ନିର୍ଜୀବ ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଓ ସଞ୍ଚାରକ ଶକ୍ତି । ଏହା ଆତ୍ମାର ଏକ ବିଶେଷ ଅଳଙ୍କାର, ସେଇଥି ପାଇଁ ଏହାକୁ ଏକ ଉଚ୍ଚତମ ଧର୍ମ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । ତେଣୁ ଶିକ୍ଷାତତ୍ତ୍ଵବିତ୍ ନିକଟରେ ଅହିଂସା ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିବା ଚିର ନୂତନ ଓ ଚିରନିଃସୂତ ଉତ୍ସର ରୂପ ଧାରଣ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ସମ୍ମୁଖରେ ଅସଦିଚ୍ଛା ଡିଷ୍ଟି ପାରିବ ନାହିଁ । ଅହିଂସାର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୃଣା, କ୍ରୋଧ ଓ ବିଦ୍ଵେଷରୂପକ ଅନ୍ଧକାରକୁ ତା'ର ସମ୍ମୁଖରୁ ଦୂର କରିଦିଏ । ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅହିଂସାର ଆଲୋକ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ବିଷ୍ଣୁଟ ଏବଂ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଲୁଚାୟିତ ଭାବରେ ରହି ପାରେ ନାହିଁ । ଏହା ନିଶ୍ଚୟ କଥା ଯେ, ବିଦ୍ୟାପୀଠର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଅହିଂସାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ ତା'ର ଛାତ୍ରବୃନ୍ଦଙ୍କୁ ଜଟିଳ ପ୍ରହେଳିକା ଭିତରେ ଆଉ ଛଦି ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ଯୁବକ ସମାଜ ପ୍ରତି ଲେଖା

Young India, 21-6-28

ଏବେ ଜଣେ ପତ୍ରପ୍ରେରକ ମୋ ପାଖକୁ ଏକ କଟା ଖବର କାଗଜ ପଠାଇଲେ । ସେଥିରେ ଲେଖାଥିଲା ଯେ ସିନ୍ଧୁର ହାତୁଡ଼ାବାଦରେ ବରର ଅଭାବ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଇମ୍ପିରିୟାଲ୍ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍, ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ସର୍ଭିସର ଜଣେ କର୍ମଚାରୀ ତା'ର ବିବାହ ନିର୍ବନ୍ଧ ଦିନ ନଗଦ ୯୨୦,୦୦୦:୦୦ ଆଦାୟ କରି ବିରାଘର ଦିନ ଓ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଶେଷ ଦିନମାନଙ୍କରେ ଆଉରି ଟଙ୍କା ନେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଯୁବକ ଯୌତୁକକୁ ବିବାହର ଏକ ସର୍ତ୍ତ ରୂପେ ଧରି ବସେ, ସେ ତା'ର ଦେଶ ଓ ଶିକ୍ଷାର ଅବମାନନା କରେ ତଥା ନାରୀ ଜାତି ପ୍ରତି ଅସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରେ । ଦେଶରେ ଆଜି ଅନେକ ଯୁବ-ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଛି । ମୋର ଇଚ୍ଛା ଏହି ଧରଣର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । କୌଣସି ବାସ୍ତବ ସଂସ୍କାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ ରଖି, ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଆତ୍ମଗର୍ଭିଣୀ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ଏମାନେ ସମୟ ସମୟରେ ଭଲ କାମ କରୁଥିବାରୁ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସାଭାଜନ ହେବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ତା'ର ପୁରସ୍କାର ପାଆନ୍ତି । ଏ କଥା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ସବୁ କାମ ଯଦି ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂସ୍କାରପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୁଏ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନଭିଜ୍ଞତ ଆତ୍ମତୃପ୍ତିରାବ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କର ନୈତିକତାକୁ ନଷ୍ଟ କରେ । ଆମର ଅଧୋଗତି କରୁଥିବା ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାର ନିନ୍ଦା କରି ଦୃଢ଼ ଜନମତର ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଦରକାର । ଏହିପରି ଅସଦ୍‌ପ୍ରାୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନ ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ନିଜର ହାତ ଜଳୁଷିତ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ସମାଜରୁ ବାସସ୍ତ କରିବା ଉଚିତ୍ । କେବଳ ଇଂରାଜୀ କିତାବମାନ ଦେଖି କନ୍ୟାମାନଙ୍କର ପିତାମାତାମାନେ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତୁ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରକୃତ ନିର୍ଭୀକ ଯୁବକ ଠିକ୍ କରିବା ନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ନିଜର ଜାତି ବା ପ୍ରଦେଶର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାଦ୍‌ପଦ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ

Young India, 14-2-29

କରାଚୀର ଡି.ଜେ. ସିନ୍ଧୁ କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲ୍ ହଲ୍‌ରେ, ଆରନ୍ କଲେଜ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ କଲେଜ ଓ କଳା କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଯେଉଁ ମିଳିତ ଅଭିନନ୍ଦନ ଇଂରାଜୀରେ ଦିଆଯାଇଥିଲା, ତା'ର ଉତ୍ତରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ:-

ଯୁବକ ବନ୍ଧୁଗଣ! ଇଂରାଜୀରେ ଏକ ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ‘ଅନୁକରଣ କରିବା ଖୋସାମଦର ଏକ ନୈଷ୍ଠିକ ସଂସ୍କରଣ ।’ ତୁମେମାନେ ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ରରେ ମୋର ଅନେକ ପ୍ରଶଂସା କରିଛ, କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାବହାରିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଯେ, ମୁଁ ଯାହକୁ ଆଦର୍ଶ ରୂପରେ ପ୍ରଚାର କରୁଛି, ସେସବୁକୁ ତୁମେ ଅମାନ୍ୟ କରୁଛ । ଏଥିରୁ ତୁମେ ଏହି କଥା କହିଲା ପରି ଜଣା ପଡୁଛି ଯେ, ‘‘ଆପଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ତାହା ଆମେ ଜାଣୁ, ମାତ୍ର ଆମେ ତା'ର ଠିକ୍ ବିପରୀତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛୁ ।’’ ମୋତେ ଜାଣିଶୁଣି ଅପମାନ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତୁମର ଅଛି, ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେବେ

ମୋତେ ମହାତ୍ମା ପଦର ତୁଷାରାଛାଦିତ ଉଚ୍ଚ ହିମାଳୟ ଶିଖରକୁ ନେଇଯାଇ ଏବଂ ମୋର ଉପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦାବି କରି ମୋର ଗୋଡ଼କୁ ପଛକୁ ଟାଣି ଦେବା କଣ ତୁମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ? ସେ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ, ଯେହେତୁ ତୁମେମାନେ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ କରି ଆଣିଛ, ଏବଂ, ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମକୁ ତା'ର କୈଫିୟତ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଯେଉଁ କୈଫିୟତ୍ ମାଗିଲେ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଆଗରୁ ସେପରି କୈଫିୟତ୍ ମାଗି ନ ଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଏହି କଡ଼ା ଭାଷା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ହୁରାକା ପରି ବୋଧ ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଆଦାତ କରିବା ଏହି ହୁରାକାର କାମ ନ ଥିଲା । ଚିକିତ୍ସକର ହୁରାକା ଯେପରି ଆଦାତ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବେଦନାର ଉପଶମ କରେ, ସେହିପରି ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଏହି ହୁରାକା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ରଟି ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଲେଖିଥିବାରୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭର୍ଷନା କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଅଚଟଃ ଶିଷ୍ୟତାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ହିନ୍ଦୀ ବା ନ ପାରିଲେ ସିନ୍ଧୀ ଭାଷାରେ ଲେଖି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାର ଲାଜିତ୍ୟର ପ୍ରଶଂସା କରିଥାଆନ୍ତେ । ଏପରିକି ବୈଦେଶିକମାନେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ସହ କଥାବାର୍ତ୍ତା କଲା ବେଳେ, ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ, ସେତେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ଏହା ଦ୍ଵାରା ସେ ସବୁଷ୍ଟ ହେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଘଟଣାରେ ମାତୃଭାଷା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଏକ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବାର କି କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ଥିଲା ? ଭାରତ ସ୍ଵରାଜ ପାଇଲେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ କଚେରୀ ଭାଷା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ବୋଲି ନେହରୁ କମିଟି ରିପୋର୍ଟ ସୁପାରିଶ କରିଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀ କୌତୁହଳରେ କହିଥିଲେ, ତୁମେ ସମ୍ଭବତଃ କହିବ, ଆମେମାନେ ଇଣ୍ଡିପେଣ୍ଡେନ୍ସବାଲା । ବେଶ୍ ମୁଁ ଏଠି ସେନାପତି ବୋଧାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମମାନଙ୍କର ମନେ ପକାଇ ଦେଉଛି । ସେ ବୁଅର ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ହୋଇଥିବା ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ସନ୍ଧି ସମୟରେ ରାଜାଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ସୁଖା ଇଂରାଜୀରେ କହିବାକୁ ମନା କରି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଜଣେ ଅନୁବାଦକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଓଲଟାଜା ଭାଷାରେ କହିଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତାପ୍ରେମୀ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ପକ୍ଷରେ କେବଳ ଏ କଥା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ବିଦେଶୀ ବାକ୍ୟାଳଙ୍କାର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଅମିତବ୍ୟୟିତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ:-

ଅର୍ଥନୀତିର ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ତୁମମାନଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଧନରୁ ତୁମ ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଏ, ତୁମେ ଦେଉଥିବା ବେତନ ତା'ର ଗୋଟାଏ ଅଂଶ ମଧ୍ୟ ପୂରଣ କରେ ନାହିଁ । ହେ ମୋର ନବୀନ ଯୁବକ ବନ୍ଧୁଗଣ! ଏହି ଅଧିକା ଧନ କେଉଁଠାରୁ ଆସେ, ଏହା କେବେ ଭାବି ଦେଖୁଛ ? ଏହି ଧନ ଗରିବ ମାନଙ୍କର ହାତରୁ ଆସେ । ଓଡ଼ିଶାର ଜୀବନକଳାକ ମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଏହି ଧନ ଆସେ । ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରୁ ଜ୍ୟୋତି ଲିଭି ଯାଇଛି, ସେମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ନୈରାଶ୍ୟର ଛବି ନାଚୁଛି । ବର୍ଷସାରା ସେମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଗୋକର ନିଆଁ ଜଳୁଥାଏ, ଧନୀ ଗୁରୁଗାଟା ବା ମାରୁଆଡ଼ି ମାନଙ୍କର ଅପମାନ ଜନକ ବଦାନ୍ୟତାର ଦ୍ଵାରା ମିଳୁଥିବା ମୁଠାଏ ସଡ଼ା ଭାତ ଓ ତୁମୁଟାଏ ମରଜା ଲୁଣ ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ଏହି ଭାଗ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁମେ କଣ କରିଛ ? ଦରିଦ୍ରସାଧାରଣଙ୍କୁ ପରସାତାଏ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ତୁମ ଭୁଣୀର ହାତକୁଣା ଖଦୀ

ପିନ୍ଧିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ, ତୁମେମାନେ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଛ ଏବଂ ଫଳରେ ଦେଶରୁ ଷାଠିଏ କୋଟି ଟଙ୍କା ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି ଓ ଭାରତର ଦରିଦ୍ର ଜନତାର ମୁଖରୁ ଦାନା ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଉଛି । ଫଳରେ ଦେଶୀ ଅଭାବରେ ପେଷି ହୋଇ ଯାଉଛି । ଆମ ଦେଶର ଧନ ବଢ଼ାଇବା ଦୂରେ ଆଉ, ଆମ ବାଣିଜ୍ୟ ଆମକୁ ଶୋଷଣ କରିବାର ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଆମ ବେପାରୀମାନେ ଲାଙ୍କାସାୟାର ଓ ମାଣ୍ଡେସାରର ଠିକାଦାର ଦଳାରୁ ରୂପେ କାମ କରୁଛନ୍ତି—ଏହି ବାଣିଜ୍ୟରୁ ଯାହା ଲାଭ ହେଉଛି, ଖୁବ୍ ବେଶି ହେଲେ ସେମାନେ ଏହାର ଶତକଡ଼ା ୫ ଭାଗ ପାଉଛନ୍ତି ଓ ଏହି ଲାଭ ଧନରେ ଆତ୍ମମରପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତୀତ ହେଉଥିବା ବଡ଼ ବଡ଼ ସହର ତିଆରି ହୋଇଛି ।

ପୁଣି ସେ କହିଲେ, ଏକ ଐତିହାସିକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲର୍ଡ଼ ସାଲିସ୍‌ବରୀ କହିଥିଲେ, ଭାରତର ଗନ୍ତ ଶେଷଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଭାରତର ଲୋକଗହଳ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଶୋଷଣର ଅସ୍ତ୍ର ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ହେବ । ଲର୍ଡ଼ ସାଲିସ୍‌ବରୀଙ୍କ ସମୟରେ ଗନ୍ତପାତ ଦ୍ଵାରା ଯଦି ଖଜଣା ଆଦାୟ କରାଯାଉଥିଲା, ତେବେ ଏହି ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଶୋଷଣ ଫଳରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଯାଉଥିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ଆଉ କେତେ କଣ ବା କରା ନ ଯିବ ? ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଭୁଲିଯିବା ଭାବେ ନୁହେଁ ଯେ, ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଖର୍ଚ୍ଚ ରାଜସ୍ଵରୁ ଜନସାଧାରଣ କଳିଙ୍ଗା ରକ୍ତରୁ ଦେଉଥିବା ଖଜଣାରୁ ଟଙ୍କା । ଏହା କେବେ ସେମାନେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଛନ୍ତି କି, ସେମାନେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ତାହା ସେମାନଙ୍କର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଅଧୋଗତି ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ? କାରଣ ଏଥିରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହୁଏ, ତାହା ଅବକାରୀ ବିଭାଗ ବାବଦରୁ ଆଦାୟ ହୁଏ । ତେଣୁ ଗଗବାନଙ୍କର ବିଚାରାକ୍ଷୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଇୟାନକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ—‘ତୁମେ ତୁମର ଭାରତୀୟ ସହିତ କି ବ୍ୟବହାର କରିଛ ?’ ତେବେ ତୁମେ ଏହାର କି ଉତ୍ତର ଦେବ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପଚାରିଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ହଜିରତ ଓମାରଙ୍କ ଉଦାହରଣ ଦେଇ କହିଲେ, ସମ୍ରାଟବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିକାସ ବ୍ୟୟନରେ ଜୀବନଯାପନ କଲେ, ଓ ସବୁ ଫିନ୍ ଫିନ୍ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲେ, ସେତେବେଳେ ଓମାର କହିଲେ, ସାଧାରଣ ଅଟାର ରୁଟି ଯେଉଁମାନେ ଖାଉନାହାନ୍ତି ଓ ମୋଟା ଲୁଗା ଯେଉଁମାନେ ପିନ୍ଧୁ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ମହଙ୍ଗଦଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଗନ୍ତ ନୁହନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ କହିଲେ । ସେହି ଇଶ୍ଵର ପରାୟଣ ଖଳିଫାଙ୍କର ଜୀବନ କାହାଣୀର ଏକ ପୃଷ୍ଠାକୁ ନିଜର କରିବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।

ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ନାରାୟଣ ଦାସ ମଲ୍ଲକାନା ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶରେ ବନ୍ୟା ସାହାଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଦରକାର କଲେ, ସେତେବେଳେ ସେ ଗୁଜୁରାଟରୁ ଯୁବକ ସ୍ଵେଚ୍ଛାସେବକ ଆଣି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ଲଜ୍ଜାର କଥା ନୁହେଁ କି ? ଶେଷରେ ଯୌତୁକର କଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର କଣ କହିବାର ଥିଲା ? ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାମୀନଙ୍କ ହୃଦୟ ଓ ଗୃହସଂସ୍କାର ରାଶୀ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ କିଣାବିକାର ଚକଚକ ସମ୍ପତ୍ତି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଛି । ଇଂରେଜୀ ସାହିତ୍ୟର ଅଧ୍ୟୟନ କରି ସେମାନେ କଣ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଛନ୍ତି ? ସ୍ଵାନ୍ତୋକମାନଙ୍କୁ ପୁରୁଷର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସ୍ଵାମୀନଙ୍କୁ ନିଜର ଦାସୀ କରିଛନ୍ତି ଓ ଫଳରେ ଦେଶୀ ଆଜି ପକ୍ଷାଦାତ ଦ୍ଵାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛି । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଶେଷରେ କହିଲେ—“ସ୍ଵରାଜ୍ୟ

ଭାରୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ନିଜ ଆଖିରେ ଅନ୍ଧପୁରୁଷ ବାନ୍ଧି ଯେଉଁମାନେ ହସି ହସି ପାଣିକାଠକୁ ବରଣ କରି ପାରିବେ, ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ସେହିମାନଙ୍କର । ଆଜି ତୁମେମାନେ ଯଦି ‘ଦେଶନେଶ’ କଳଙ୍କକୁ ପୋଛି ଦେବା ପାଇଁ, ତୁମର ଭଉଣୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା ନେବା ପାଇଁ ଜୀବନ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କର, ତେବେ ମୁଁ ବୁଝିବି, ତୁମ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ତୁମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ତା’ପରେ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

‘ହେ ବାଳିକାମାନେ; ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଏହି କଥା କହିପାରେ, ମୋର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ଆଜି ଥାଆନ୍ତା, ମୁଁ ପଛେ ତାକୁ ସାରା ଜୀବନ ଅବିବାହିତା ରଖିବି, ମାତ୍ର ଯୋତୁକ ପାଇଁ ପିସାଟିଏ ମାଗୁଥିବା କୌଣସି ଲୋକ ହାତରେ ତାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ୟାରୀଲାଲ୍

ଛାତ୍ରର ଇଚ୍ଛା

Harijan, 31-12-38

ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାସ ହେବ ପଞ୍ଜାବର ଜଣେ ଛାତ୍ରୀର ଏକ କରୁଣ ପତ୍ର ମୋ ଚିଠିବିତ୍ତାରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ବାଳିକାର ପଶ୍ଚର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏଡ଼ି ଦେଉଛି । ସମୟ ଅଭାବ ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ । ଉତ୍ତର ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ହେଉ, ମୁଁ ତାହା ଏଡ଼ି ଦେଉଥିଲି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଅଭିଜ୍ଞ ଜଣେ ଭଉଣୀର ଚିଠି ପାଗଲି । କଳେଜ ଛାତ୍ରୀର ପ୍ରକୃତ ଦୁଃଖର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମଣି ଆଉ ଏଡ଼ି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଖାଣ୍ଡି ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଲେଖାଯାଇଛି । ବାଳିକାଟିର ଗଭୀର ବେଦନାକୁ ମୋ ଆଗରେ ଚିତ୍ରିପାରିଥିବା ପତ୍ରର ଠିକ୍ ଅନୁବାଦ ଏଠାରେ ଦେବାକୁ ଯଥାଶକ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ତଳେ ଚିଠିର କେତେକାଂଶ ଦେଲି ।

‘ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବାଳିକା ଓ ବୟସ୍କା ନାରୀମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏପରି ସମୟ ଆସି ପହଞ୍ଚେ, ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାକୀ ସହରର ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବା ଗୋଟିଏ ସହରରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ସହରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ପରି ଏକୁଟିଆ ଦେଖି ଦୁଃଖିବୁରି ଥିବା ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ଅସୁନ୍ଦର ଗାଥା ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ଭୟର ଆଶଙ୍କା ନ ଥିଲେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଆହୁରି ଅପବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସେମାନେ ଦ୍ୱିଧାବୋଧ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅହିଂସାର ପ୍ରୟୋଗ କିପରି ରାବରେ କରାଯାଇପାରେ, ମୁଁ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ।’ ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବଶ୍ୟ ହିଂସାର ବ୍ୟବହାର ଅଛି, ଯଦି ବାଳିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ଥାଏ, ତେବେ ତା’ହାତରେ ଯାହା ଉପାୟ ଥିବ, ସେ ତାହା ବ୍ୟବହାର କରି ଉଚିତ୍ ଶିକ୍ଷା ଦେଇ ପାରିବ । ଲୋକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତତଃ ଏକ ଚିହ୍ନର ସେ କରିପାରିବ ଯାହା ଫଳରେ କି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷମାନେ କୋରଡ଼ା ମାଡ଼ ଖାଇପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ଏପରି ଧରଣର ବ୍ୟବହାରରେ ଆମର ଯନ୍ତ୍ରଣାକୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବନ୍ଦ କରି ହେବ, ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାୟୀ ପ୍ରତିକାର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ କେବେ କେଉଁଠାରେ ଯୁକ୍ତି ବା ବିଚାରକୁ ସ୍ନେହ ଓ ନମ୍ରତାବଳ୍ଲ ଶୁଣିବାର ଆପଣ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ପାରିବେ କି ? ମାତ୍ର ଯେଉଁ

ଲୋକ ସାଧକଙ୍କରେ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ସାଥରେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ନ ଥିବା କୌଣସି ବାନ୍ଧିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପ୍ରତି କୁତାସ୍ତା ପ୍ରୟୋଗ କରିବ, ତା'ପାଇଁ କଣ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଆପଣ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରିବାର କୌଣସି ସୁବିଧା ପାଇବେ ନାହିଁ । ତାହା ସାଙ୍ଗରେ ଆଉଥରେ ଦେଖା ହେବାର ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ନ ଥିବ, ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥିବେ, ତାର ଠିକଣା ମଧ୍ୟ ଜାଣି ନ ଥିବେ, ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବକା ବାନ୍ଧିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀ କଣ କରିପାରେ ?

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁଁ ଗତ ରାତ୍ରୀର (୨୬-୧୦-୩୮) ଅଭିଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ ଏଠାରେ କହିବି । ମୁଁ ରାତି ସାଢ଼େ ସାତଟାରେ ମୋର ଏକ ବାନ୍ଧିକା ସାଥୀ ସହିତ ଏକ ବିଶେଷ କାମରେ ଯାଉଥିଲି । ସେସମୟରେ ଜଣେ ପୁରୁଷ ସାଥୀ ପାରବା ଅସମ୍ଭବ ଥିଲା, କାମଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଡ଼ି ଦେବାର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା । ବାଟରେ ଜଣେ ଶିଶୁ ଯୁବକ ସାଉକେଲ୍‌ରେ ଚାଲି ଯାଉଯାଉ ଆମେ ଯେତେ ଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୁଣି ପାରିବୁ, କଣ କହୁଥିଲା—ଏହା ଆମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କୁହାଯାଉଥିଲା ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଥିଲୁ । ପ୍ରାଣରେ ବଡ଼ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ରାସ୍ତାରେ ସେପରି ଜନତା ନ ଥିଲେ । ଆମେ ଆଉ କିଛି ବାଟ ଗଲାପରେ ସାଉକେଲ୍‌ବାଲା ଫେରିଲା । ସେ କିଛି ଦୂରରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମେ ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପରିଥିଲୁ । ସେ ଆମରି ଆଡ଼କୁ ସାଉକେଲ୍ ଚଳାଇ ଚଳାଇ ଆସିଲା । ଇଣ୍ଟର ଜାଣିତି, ତା'ର ଓହ୍ଲାଇବାର ବା ଚାଲିଯିବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା କି ନାହିଁ, ଆମେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲୁ । ଆମ ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତିରେ ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲା । ସାଧାରଣ ବାନ୍ଧିକାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ମୁଁ ଅଧିକ ଦୂର୍ବଳ । କିନ୍ତୁ ମୋ ହାତରେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ବହି ଥିଲା, ଯାହା ହେଉ ମୋର ହଠାତ୍ ସାହସ ହେଲା । ମୁଁ ସେ ବହିଖଣ୍ଡକୁ ସାଉକେଲ୍ ଆଡ଼କୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଫୋପାଡ଼ିଲି ଓ ଚିହ୍ନାଇ କରି କହିଲି, ‘ଆଉ ଥରେ ପୁଣି ସେ ଖରାପ କଥା କହିଲୁ ?’ ସେ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସାଉକେଲ୍‌ର ବାଲାନୁରକ୍ଷା କରି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାରେ ପକାଇଲା । ଯଦି ମୁଁ ସେ ବହିଟି ସାଉକେଲ୍ ଆଡ଼କୁ ଫୋପାଡ଼ି ନ ଥା’ନ୍ତି, ସେ ଆମ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ଖରାପ ଗାଥା ପ୍ରୟୋଗ କରି ଆମକୁ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଦେଇ ଦେଇ ଯାଇଥାନ୍ତା । ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣା, ସମ୍ଭବତଃ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଲାହୋର ଆସି ଏଇ ଅଭାଗିନୀ ବାନ୍ଧିକାମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଦେଖି ବା ଶୁଣି ଯାଆନ୍ତେ କି ? ପ୍ରଥମେ ମୋତେ କୁହନ୍ତୁ, ଉଲ୍ଲିଖିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅହିଂସା ନୀତିକୁ ବାନ୍ଧିକାମାନେ କିପରି ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ଓ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବେ ? ଦ୍ୱିତୀୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅପମାନ ଦେବା ପ୍ରଭୃତି ଜଘନ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରୁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ କିପରି କ୍ଷାନ୍ତ କରାଯାଇ ପାରିବ ? ଆପଣ ଅବଶ୍ୟ ଆମକୁ ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନର ସନ୍ତାନଗଣ ସ୍ୱାଜାତି ପ୍ରତି ବିନୀତ ହେବାକୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସହିଯିବାକୁ କଦାପି କହିବେ ନାହିଁ । ଏଇ ସାମାଜିକ କୁପ୍ରଥାକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ସରକାର ହୁଏତ ଅନିଚ୍ଛୁକ ବା ଅକ୍ଷମ । ବଡ଼ ବଡ଼ ନେତାମାନଙ୍କର ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବାକୁ ସମୟ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେ ଜଣ ଅସର୍ବ ପ୍ରଭାବ ଯୁବକ ପ୍ରତି କୌଣସି ବାନ୍ଧିକାର ସାହାସପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର କାହାଣୀ ଶୁଣି କହିଥାଆନ୍ତି—ବେଶ୍ ହୋଇଛି, ବାନ୍ଧିକାମାନଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ଉଚିତ୍ । କୌଣସି ସମୟରେ ଜନୈକ ନେତା ଖୁବ୍ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ଗାନ୍ଧୀ ଦେଉଥିବାର ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ

ପାଇଁ କେହି ଅବିରାମ ଭାବରେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିବା ଜଣାଯାଇନାହିଁ । ଆପଣ ଏ କଥା ଶୁଣି ବ୍ୟଥିତ ଓ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବେ ଯେ ଦିୱାଳୀ ବା ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୁଟିଦିନମାନଙ୍କରେ ଘର ବାହାରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଏହିପରି ଦୀପାବଳୀ ଦେଖିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ସତର୍କ କରାଇ ଦେଇ ଖବର କାଗଜରେ ବିଜ୍ଞାପନମାନ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ପୃଥିବୀର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆମେମାନେ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିଛୁ, ଆପଣଙ୍କୁ ଏହି ଘଟଣା ତାହା ସୂଚାଇ ଦେବ । ଏହି ସବୁ ସତର୍କ ବାଣୀ ଯେଉଁମାନେ ଲେଖନ୍ତି ବା ପଢ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ ଏସବୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇବାରେ ଲଜାବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଆଉ ଜଣେ ପଞ୍ଜାବୀ ବାଳିକାକୁ ମୁଁ ସେ ଚିଠି ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଇଥିଲି । କଲେଜ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଏହିପରି ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିବା ବିଷୟକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ଅଧିକାଂଶ ବାଳିକାଙ୍କର ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଅଭିଜ୍ଞତା ବୋଲି ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ଲକ୍ଷ୍ନୌର ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠିରେ ତାଙ୍କ ବାଳିକା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅଭିଜ୍ଞତା ବିଷୟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସିନେମା ଘରେ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ପଛଧାଡ଼ିରେ ବସି କେତେକ ବାଳକ ସେମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରନ୍ତି ଏବଂ ଅସୁନ୍ଦର ଭାଷାରେ ସେମାନଙ୍କୁ କଦର୍ଯ୍ୟ କଥାମାନ କହନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଉପହାସ କରନ୍ତି, ଏହି କଥା ଚିଠିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ଏଠାରେ ମୁଁ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବି ନାହିଁ ।

ଯଦି ହଠାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୁଏ, ତେବେ ନିଜକୁ ଶାରୀରିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୁର୍ବଳ ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରିଥିବା ବାଳିକା ପଛରେ ସାଇକେଲ୍‌ବାଲା ଉପରକୁ ବଢ଼ି ଯୋପାଡ଼ିବା କାମ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ଏହିପରି ପ୍ରତିକାର ଅନେକ ଦିନ ଧରି ଚାଲି ଆସିଛି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହିଂସାରେ ଜର୍ଜରିତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବିରୋଧୀର ସମ୍ମୁଖରେ ହେବାକୁ ଶାରୀରିକ ଦୁର୍ବଳତା ହିଂସାର ପ୍ରୟୋଗରେ କୌଣସି ବାଧା ହେବ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ମୁଁ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଏହି ଖବର କାଗଜରେ ଲେଖି ଆସିଛି । ଆମେ ମଧ୍ୟ ଜାଣୁ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଏତେ ପ୍ରଶଂସା ଉଭାବିତ ହୋଇଛି ଯେ, ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଥିବା ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଧୂଂସ ଘଟାର ପାରେ । ପତ୍ରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ ବାଳିକାମାନେ କିପରି ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ହାତରେ ଥିବା ବହିକୁ ପ୍ରତିରୋଧର ଏକ ଅସ୍ତ୍ର ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଯେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଥିବା ଅସଦ୍‌କାରୀୟ ଗୁଣା ପ୍ରତିକାର କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ଏହା ବୁଦ୍ଧିବାକୁ ବାଳିକାଟିର ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଅଛି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ କହିବି ଯେ ଏଥିରେ ବିଚଳିତ ହେବା ଅନୁଚିତ୍; ମାତ୍ର ଏଥିପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହିବା ମଧ୍ୟ ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଖବର କାଗଜରେ ଏ ସବୁ ଘଟଣା ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଉଚିତ୍ । ଧରା ପଡ଼ିଲେ ଏପରି ଦୋଷୀମାନଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଉଚିତ୍ । ଏପରି ଅସଦ୍‌କାରୀୟକୁ ପ୍ରକାଶିତ ନ କରି ଶିକ୍ଷାଚାରୀର ଛଳନା ଦେଖାଇବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣଙ୍କର ଦୁର୍ବ୍ୟବହାରକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଜନମତଠାରୁ ବଳି ଭଲ ଅସ୍ତ୍ର ଆଉ ନାହିଁ । ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଯାହା କହିଛନ୍ତି ସାଧାରଣଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିତୃଷ୍ଣା ରହିଛି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଖାଲି ନିନ୍ଦା କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ୟବହାରର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ

ରହିଥିବା ଦରକାର । ଯେପରି ଚୋରିର ଉଦାହରଣ ପ୍ରକାଶ ନ ପାଇଲେ ବା ସେଆଡ଼େ ଦୃଷ୍ଟି ନ ପକାଇଲେ ଚୋରି ବିଷୟରେ କିଛି କରି ହେବ ନାହିଁ, ସେହିପରି ଖରାପ ବ୍ୟବହାରକୁ ଗୋପନ ରଖିଲେ ତାର ପ୍ରତିକାର ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । କେବଳ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଅପରାଧ ଓ ପାପର ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ, ମାତ୍ର ଆଲୋକର ସଂଚାର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେସବୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯିବ ।

କିନ୍ତୁ ମୋର ଭୟ ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ବାଳିକା ଅଧ ଡ଼କନ ପ୍ରେମିକଙ୍କର ଅଳକ୍ଷାୟିନୀ ହେବାକୁ ପ୍ରେମ କରି ଶିଖେ । ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ଭଲ ପାଏ । ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କ ଭଳି ବାଳିକା କୃତିତ୍ ଅଛନ୍ତି । ଝଡ଼ି, ବର୍ଷା ବା ଖରାରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଏ । ନିଜକୁ ନାନା ଆଭରଣରେ ଭୂଷିତ କରି ଚମତ୍କାର ରୂପ ଧାରଣ କରି ସେମାନେ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାହାନ୍ତି । ଅହିଂସାର ପଥ ଏପରି ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ବନ୍ଦ । ମୁଁ ଏଇ ଖବରକାରୀଙ୍କରେ ଅନେକ ଥର ଲେଖିଛି ଯେ, ହୃଦୟରେ ଅହିଂସା ଭାବରେ ବିକାଶ ପାଇଁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମ ଅଛି । ଏହା ଏକ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ । ଭାବନା ରାଜ୍ୟରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏହା ଏକ ବିପୁଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣେ । ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରିକା ଓ ତାଙ୍କରି ପରି ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳିକା ଯଦି ଏହି ଉପାୟରେ ଜୀବନରେ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଦେଖିବେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସୁଥିବା ଯୁବକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଓ ଭରମ ଆଚରଣ ଦେଖାଇବାକୁ ଶିଖିବେ । ଯଦି ଦୈବୀ ନିଜର ସତୀତ୍ୱ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଥିବାର ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ପାଶବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିକଟରେ ମସ୍ତକ ନତ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା ପାଇଁ ସାହସ ଅବଲମ୍ବନ କରିବେ । ଅନେକେ କହନ୍ତି ଯେ ଯଦି କୌଣସି ବାଳିକାର ମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ତାକୁ କଥା କହିବାକୁ ଅସମର୍ଥ କରି ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ସେ ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସେ, ତେବେ ମୁଁ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଭାବୁଛି ସେ ସେତେ ଶୀଘ୍ର ମାରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଜୋର କରି କହିପାରେ, ଯେଉଁ ବାଳିକାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଶକ୍ତି ପ୍ରବଳ ଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ ଶକ୍ତିହୀନ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା ବନ୍ଧନକୁ ସେ ଛିନ କରି ଦେଇପାରେ । ଏହି ଅଟଳ ଶକ୍ତି ମରିବା ପାଇଁ ତା ଦେହରେ ବଳ ଦିଏ ।

ଯେଉଁମାନେ ଏହି ପରି ବୀରତ୍ୱ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସମ୍ଭବ । ଯାହାର ଅହିଂସାରେ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ସେହିମାନେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର ସାଧାରଣ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରି ନିର୍ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯୁବକଙ୍କର କୁସ୍ଥିତ ବ୍ୟବହାରରୁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇ ପାରିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଯୁବକମାନେ କାହିଁକି ମୌଳିକ ସଦାଚାର ନ ଶିଖିବେ ଏବଂ ଉଦ୍ରା ବାଳିକାମାନେ କାହିଁକି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂର୍ବ୍ୟବହାର ପାଇବାର ଭୟରେ ସର୍ବଦା ଜନସତ୍ତା ହେଉଥିବେ ? ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଅଧିକାଂଶ ଯୁବକଙ୍କଠାରେ ପୌରୁଷ ଥିବାର ଜଣା ନ ଯାଏ, ତେବେ ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ହେବି । ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ଶ୍ରେଣୀ ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କର ନାମର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁଭବ କରିବେ ଏବଂ ସାଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଅବାଞ୍ଚନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ

କରିବେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀର ସମ୍ମାନକୁ ନିଜର ମା ଓ ଭଉଣୀର ସମ୍ମାନ ପରି ପ୍ରିୟ କରି ରଖିବେ । ସଦାଚରଣ ନ ଶିଖିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା ନିଷ୍ଠକ ହେବ ।

ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କର ଯେପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଭଦ୍ରତା ଶିଖାଇବା ସେମାନଙ୍କର ସେପରି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ?

ଯୁବକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି

Harijan, 28-3-36

ବୟସ ଲୋକେ ଯାହା କହିବେ, ତାକୁ ଏଡ଼ି ଦେବା ଆଧୁନିକ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ ଢଙ୍ଗ ହୋଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ମୂଳରେ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସତ୍ୟ ନାହିଁ, ଏ କଥା ମୁଁ କହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ଦେଶର ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ସାବଧାନ କରାଇ ଦେଉଛି ଯେ, କେବଳ ବୟସ ପୂରୁଷ ବା ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କହୁଛନ୍ତି ବୋଲି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ ନ କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଛୋଟ ଶିଶୁ ବହୁତ ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା କହିଥାଏ, ସେହିପରି ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ ମୁଖରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଜ୍ଞାନପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଯେ କହୁ ନା କାହିଁକି, ବିଚାର ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିବା ହେଉଛି ଅସଲ ନିୟମ । ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରି ଜଳୁନିରୋଧ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ ବିଷୟରେ କହିବି । ଯେପରି ଧାରିଥିବା ରଣର ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ନ୍ୟାୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବାଧ୍ୟ, ସେହିପରି ସହଧର୍ମିଣୀର ଯୌନପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ତୃପ୍ତ କରିବା ଯେ ଏକ ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ଯେ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ ନ କରେ, ତାକୁ ବୁଦ୍ଧିକ୍ଷୟ ଦୋଷରେ ଦଣ୍ଡିତ ହେବାକୁ ହେବ, ଏହା ସମସ୍ତଙ୍କ କାନରେ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବାଜୁଛି । ବଂଶ ରକ୍ଷା କରିବା ଇଚ୍ଛାକୁ ଆଜିକାଲି ଯୌନ ଲାଜସାରୁ ସମସ୍ତେ ପୃଥକ୍ କରି ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଜଳୁନିରୋଧକାମୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଗର୍ଭସଂଚାର ଏକ ଆକର୍ଷକ ଘଟଣା ଯାହାର କି ନିରୋଧ ସମ୍ଭବ । କେବଳ ଯେଉଁମାନେ ସନ୍ତାନ କାମନା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନେ ଜଳୁନିରୋଧର ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରନ୍ତି । ଏପରି ନୀତି ଯେକୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଚାର ହେବା ମୁଁ ବିପଦଜନକ ବୋଲି ମନେ କରେ । ସୃଜନ ପ୍ରିକ୍ତିଯାର ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରି ଯେଉଁ ଭାରତର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପୁରୁଷମାନେ ପୁରୁଷତୃହୀନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେଇ ଭାରତ ପରି ଏକ ଦେଶରେ ଏହା ଆହୁରି ଭୟାନକ କଥା ହେବ । ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ତୃପ୍ତିସାଧନ ଯଦି ଏକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରୂପେ ଜ୍ଞାନ କରାଯାଏ, ତେବେ ମୁଁ ଆଗରୁ ଲେଖୁଥିବା ଅପ୍ରାକୃତିକ ମୈଥୁନ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ତୃପ୍ତିସାଧନ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣୀୟ ହେବ । ପାଠକମାନଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ୍ ଏପରିକି ଅନେକ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅପପ୍ରୟୋଗର ସମର୍ଥନ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏକଥା ଶୁଣି ଅନେକେ ଚମକି ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି । ଯେପରି ଭାବେ ହେଉ, ଯଦି ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ସମ୍ମାନର ମୋହର ବସେ, ତେବେ ବାଳକ ବାଳିକାମାନଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଚରିତାର୍ଥ କରିବାର ଲାଜସା ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିବ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଜସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେ

ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଛି, ଜନ୍ମନିରୋଧ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ତାହାଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏହାର ଫଳ ଖୁବ୍ କମ୍ ଲୋକ ଜାଣନ୍ତି । ବିଦ୍ୟାବିକ୍ଷୟ ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଗୋପନ ପାପାଚରଣ ପ୍ରବେଶ କରି କି ଅନିଷ୍ଟ ଯେ କରିଛି, ତାହା ମୁଁ ଜାଣେ । ବିଜ୍ଞାନର ଦ୍ଵାଦି ଦେଇ ଜନ୍ମନିରୋଧର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସମାଜର ଜଣାଶୁଣା ନେତାମାନଙ୍କର ଏ ସବୁର ଅନୁମୋଦନ ଜଟିଳତାକୁ ବଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ପବିତ୍ରତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଏକପ୍ରକାର ଅସମ୍ଭବ କରି ଦେଇଛି । ସ୍ଵଳ୍ପ ଓ କଲେଜମାନଙ୍କରେ ପଢୁଥିବା ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଓ ଅବିବାହିତା ବାଳିକାମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ଜନ୍ମନିରୋଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପତ୍ରିକା ଓ ପୁସ୍ତକମାନ ପଢ଼ନ୍ତି, ଏପରିକି ରଜବନ୍ଧନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—ଏ କଥା କହିବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ପାଠକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ହରାଇ ନାହିଁ । ବିବାହିତା ରମଣୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ସାମାଜିକ କରି ରଖିବା ଅସମ୍ଭବ । ଯେତେବେଳେ ସ୍ଵାଭାବିକ ଫଳାଫଳ ପ୍ରତି କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ପାଶବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ବିବାହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଧରାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ବିବାହ ତା’ର ପବିତ୍ରତା ହରାଇ ବସେ ।

ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ରଜବନ୍ଧନର ବ୍ୟବହାର ପକ୍ଷରେ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହରେ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଦେଶର ଯୁବକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅପୁରଣୀୟ କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ନିରାହା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ନିଜର ଲଜ୍ଜା ବିରୋଧରେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି, ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରୁଥିବାର ଭ୍ରାତୃ ବିଶ୍ଵାସ ଏମାନେ ପୋଷଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟାର ସନ୍ତାନ ଚାହାନ୍ତି, ଏମାନଙ୍କର କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାରୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଓ ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ଆମ ଦରିଦ୍ର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ତାହା ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ପ୍ରଚାର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ହେଉ ନାହିଁ, କାରଣ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏହା ଯେତେ ଦରକାର, ଏହା ସେମାନଙ୍କର ସେତେ ଦରକାର ନୁହେଁ ।

ଏହି ପ୍ରଚାର ଫଳରେ ପୁରାତନ ଆଦର୍ଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ତା ସ୍ଥାନରେ ଛାତିର ନୈତିକ ଓ ଶାରୀରିକ ପତନ ହେଲା ଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି, ଯାହାକି ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କ୍ଷତିକାରକ ହେବ । ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ସାରଶତ୍ତ୍ଵିର ଅଥବା ବ୍ୟୟକୁ ଆଶଙ୍କାପୂର୍ଣ୍ଣ ଚକ୍ଷୁରେ ଯେ ଦେଖୁ ଆସିଥିଲା, ଏହା ଅଜ୍ଞାନଜନିତ ଅନ୍ଧବିଶ୍ଵାସ ନୁହେଁ । ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥ ତା ନିକଟରେ ଥିବା ଭଲ ମଜିତକ ପଥିରିଆ ଭୂଇଁରେ ବୁଣି ଦେବ, ବା ଯେଉଁ କୃଷକ ଭର୍ବର ଭୂଇଁରେ ଅସମୟରେ ଭଲ ମଜି ପକାଇବ, ତାକୁ ଆମେ କଣ କହିବା ? ଭରବାନ ପୁରୁଷକୁ ଉଚ୍ଚେତନା ଜୀବନୀଶକ୍ତିର ବାହକ ବାଜ ଓ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୃଥିବୀର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଭର୍ବର ଭୂମି ଦେଇଛନ୍ତି । ପୁରୁଷ ତା’ର ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ପଦର ଅଥବା ଅପବ୍ୟୟ କରିବା ପ୍ରକୃତରେ ଦୋଷାବହ ଅଟେ । ନିଜ ପାଖରେ ଥିବା ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ମଣିମୁଦ୍ରା ଅପେକ୍ଷା ଏହି ସମ୍ପର୍କକୁ ତା’ର ଅଧିକ ଯତ୍ନ ସହିତ ରକ୍ଷା କରିବା ଉଚିତ୍ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେବାର ମନୋଭାବ ରଖି ତାର ସଞ୍ଚାବନୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବୀଜ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଦୋଷ । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷର ଜ୍ଞାନକୁ ବିଆଯାଇଥିବା ଜ୍ଞାନର ଅପବ୍ୟବହାର ହେଲେ ବିଚାରରେ ସେମାନେ ଦୋଷୀ

ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ସମ୍ପର୍କ ଭିତରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯିବ । ଯୌନଲିପ୍ସା ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଓ ସୁନ୍ଦର କଥା । ଏଥିରେ ଲକ୍ଷିତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ସ୍ୱଚ୍ଛନ କରିବା କେବଳ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବହାର କଲେ ଈଶ୍ୱର ଓ ମାନବ ସମାଜ ନିକଟରେ ସେ ପାପୀ ହେବ । ଏକପ୍ରକାର ରଜବନ୍ଧନ ପୂର୍ବେ ଥିଲା, ଏହା ପରେ ମଧ୍ୟ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଏହାର ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବେ ପାପ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁଣ୍ୟର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ପାପର ପ୍ରଶସ୍ତି କରିବା କେବଳ ଏଇ ଯୁଗରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ମୁଁ ଯାହାକୁ ଏକ ଭ୍ରାତ ମତବାଦ ବୋଲି କହୁଛି, ସେହିପରି ଏକ ଭୁଲ୍ ଆଦର୍ଶ ଦ୍ୱାରା ଯୁବକମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ଫଳରେ ଜନ୍ମନିରୋଧକାମୀମାନେ ଭାରତର ଯୁବସମାଜର ସବୁଠାରୁ ବେଶି କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତର ଭାଗ୍ୟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ଯୁବକ ଯୁବତୀଗଣ ଏହି ଉପଦେଶତା ପ୍ରତି ସାବଧାନ ରହନ୍ତୁ । ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ରକ୍ଷା କରି ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହା ଅଭିପ୍ରେତ ବୋଲି ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତାହା ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତୁ ।

ତଳେ ଯୁବକର ଅସୁବିଧା

Harijan, 25-4-36

ହରିଜନରେ ଯୁବକମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଏକ ବିଷୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରାନ୍ତର ଉତ୍ତର ନିଜର ନାମ ଗୋପନ ରଖି ତଳେ ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ନାମ ଗୋପନ କରିଥିବା ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କ ପତ୍ରର ଉତ୍ତର ନ ଦେବା ଗୋଟାଏ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ, ମୁଁ ସମୟ ସମୟରେ ତା'ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥାଏ । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଠିକ୍ ସେଇଆ ହୋଇଛି ।

ଚିଠି ହିନ୍ଦୀରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ତାହାଠାରୁ ବେଶି ଲେଖା ହୋଇଛି । ତାହାର ସାରମର୍ମ ହେଉଛି:-

ଆପଣଙ୍କ ଲେଖାରୁ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଯେ ଆପଣ ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ । ଆପଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ସମ୍ଭବ ସବୁ ଯୁବକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ମୁଁ ବିବାହ କରିଛି, ମୁଁ ନିଜକୁ ସଂଯତ ରଖିପାରେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ତାହା କରି ପାରେନା । ସେ ସତୀନ ସତୀତା ଚାହେଁନା—ମାତ୍ର ଭୋଗଲିସା ତାର ପ୍ରବଳ ଅଛି । ମୁଁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କଣ କରିବି ? ତାକୁ ସବୁଷ୍ଟ କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ତାର ବାସନାର ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ମୁଁ ସେତେ ମାତ୍ରାରେ ବଦାନ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରୁ ପଢ଼ି ଜାଣିଛି ଯେ ଆପଣ ବିବାହର ବିରୋଧୀ ନୁହଁନ୍ତି, ବରଂ ଏହି ପ୍ରଥାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି, ବା ଆପଣ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଆପଣଙ୍କ ଲିଖିତ ଉଚ୍ଚ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଠିକ୍ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ବୟସ, ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ମୁଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥିବା ନିୟମକୁ ଯେଉଁ ବିବାହ ସବୁଷ୍ଟ କରେ, ସେହିପରି ବିବାହକୁ ମୁଁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଥାଏ । ମୁଁ ଯେ ଦେଶର ଯୁବସମାଜକୁ କେତେ ଭାବରେ ଜାଣି ପାରିଛି, ଏହି କଥାଠାରୁ ତା'ର ସୂଚନା ମିଳେ । ସେହି

ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ମୋର ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିଲେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥାଏ, ତାହା କରିବା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ଠିକ୍ କାମ କରେ ।

ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କ ବିଷୟ ଟିକେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ସେ ସହାନୁଭୂତିର ପାତ୍ର । ସୁଜନ କରିବା ଯେ ଯୌନ ସମ୍ବନ୍ଧର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି କଥା ମୋ ପାଖରେ ରୋଚିଏ ନୂତନ ଆବିଷ୍କାର ପରି । ସମସ୍ତ ନିୟମ ଜାଣିଥିଲେ ହେଁ ଏଥିରେ ଯେତେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେବାର କଥା, ତାହା ମୁଁ ଦେଇ ନ ଥିଲି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ଏକ ସଦିଶ୍ଟା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଛି । ବୈବାହିକ ଜୀବନର ଏହା ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ଏହାର ସ୍ଥାୟିତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶ୍ଵାସ ଜନ୍ମିଲେ ଏହାକୁ ପାଳନ କରିବା ସହଜସାଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ନିୟମ ସମାଜରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ଯୋ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ଜୀବନ୍ତ ନିୟମ । ଆମେ ଏହାକୁ ବରାବର ଲଘନ କରୁ, ଗୁରୁତର ଭାବରେ ତା'ର ଫଳ ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରୁ । ମୋର ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଯଦି ଏହାର ଅବଲମ୍ବନ ମୂଲ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରି ପାରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ପ୍ରେମ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କ ନିଜଠାରେ ଯଦି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ନିଜ ମତରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରାଇ ପାରିବେ । ସେ ଯେ ନିଜକୁ ସଂଯତ ରଖି ପାରିବେ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ଏଥିରେ ସେ ନିଷ୍ଠାବାନ୍ କି ? ତାଙ୍କର ପାଶବିକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସମାଜର ସେବା କରିବା ଭଳି ଏକ ଉଚିତ ଅଭିକାମରେ ପରିଣତ ହେଲାଣି କି ? ପ୍ରକୃତରେ ସେ କଣ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ଭଳି କୌଣସି କାମ ନ କରିବାକୁ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ପାରିଲେଣି କି ? ତାଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ବିଜ୍ଞାନରେ ଆଠ ପ୍ରକାରର ମିଳନର ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଅଛି । ସଂକେତ ଦ୍ଵାରା ଯୌନପ୍ରବୃତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବା ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଏସବୁରୁ ମୁକ୍ତ କି ? ଯଦି ସେ ମୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି, ଏବଂ ଯଦି ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଯୌନଲିପ୍ତସାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତେବେ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ସେ ବାନ୍ଧି ରଖୁଛନ୍ତି, ଜନନେନ୍ଦ୍ର ରହିତ ଶାରୀରିକ ମିଳନର କୁଫଳ ସେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ବାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ସେ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ । କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବ୍ୟାପ୍ତ ରଖନ୍ତୁ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ ରଖିବାକୁ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଶାନ୍ତ୍ୟ ଓ ପରିଶ୍ରମ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ରଖନ୍ତୁ । ସର୍ବୋପରି ଯଦି ସେ ଧର୍ମପରାୟଣ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇ ଆସାନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସରେ ସହଧର୍ମିଣୀଙ୍କଠାରେ ସେହି ବିଶ୍ଵାସ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଯତ୍ନ କରନ୍ତୁ । ଜୀବନ୍ତ ଈଶ୍ଵର ବିଶ୍ଵାସ, ଅନ୍ୟ କଥାରେ ସତ୍ୟରେ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସ, ବ୍ୟତୀତ ଯୌନସଙ୍ଗମ ନିୟମକୁ ପାଳନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ, ଏହା ମୁଁ କହିପାରେ । ଜୀବନରୁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ଅନ୍ତର କରି ଦେବା ଆଜିକାଲିକାର ଏକ ବୃକ୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି ଏବଂ ଈଶ୍ଵରଙ୍କଠାରେ ଜୀବନ୍ତ ବିଶ୍ଵାସର ଆବଶ୍ୟକତା ବିନା ଉଚିତ ଜୀବନଯାପନର ସମ୍ଭବନା ରହିଛି ବୋଲି ଜୋର ଦିଆଯାଉଛି । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଶକ୍ତିଠାରୁ ଆହୁରି ଏକ ଅନନ୍ତ ଶକ୍ତିଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ, ବା ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଏକ ଚିନ୍ତା ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଏହି ନିୟମର ସତ୍ୟତା ଉପଲବ୍ଧି କରାଇ ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଅସମର୍ଥ, ଏହା ମୁଁ ମାନୁଛି । ଯାହାର ଇଚ୍ଛାରେ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଚାଲୁଛି, ସେହି ଜୀବନ୍ତ ବିଧାନଠାରେ ଅଟକା ଗୁଣ୍ଡି ସ୍ଥାପନ ନ କଲେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଯେ ଅସମ୍ଭବ, ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ମୋତେ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଦେଇଛି । ଏହି ବିଶ୍ଵାସ ନଥା ମନୁଷ୍ୟ ସମୁଦ୍ରର ବହିର୍ଭୂତ ବେକାରୁମିର

ଏକ ଜଳବିହୃତୁଲ୍ୟ ଏବଂ ତାର ଧୂସ ଅବଶ୍ୟମ୍ବାବା । ମହାସମୁଦ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଳକଣାର ସମୁଦ୍ରର ବିଶାଳତାରେ ଭାଗ ଅଛି ଏବଂ ଆମ ଜୀବନର ସାରଶକ୍ତିର ସଞ୍ଚାର କରିବାର ଗୌରବରେ ଗୌରବାନ୍ବିତ ହେଉଛି ।

ଯୌନଶିକ୍ଷା

Harijan, 21-11-36

ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କ ପରି ଗୁଜୁରାଟରେ ମଧ୍ୟ ଆଜିକାଲି ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଯୌନ ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ମନୋଭାବର କବଳରେ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଏଥିରେ ବୁଦ୍ଧିମତାର ସରା ଅଛି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଦାସ ନିଜର ଦାସତ୍ୱ ଶୃଙ୍ଖଳକୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଅଳଙ୍କାର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରି ସେଥିରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ, ସେତେବେଳେ ଦାସସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜୟ ହାସଲ କରେ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ କନ୍ଦର୍ପର ଏହି ବିଜୟ ଯେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ନୀଚ, କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଏବଂ ନାହୁଁତରେ ବିଷ ନ ଥିବା କଳହାବିଛା ପରି ନିଷ୍ଫଳତାରେ ଏହାର ପରିସମାପ୍ତି ହୁଏ । ମାତ୍ର ଏଥିରୁ ଏହା ବୁଝାଇ ନାହିଁ ଯେ, ଆମେ ତୁପତାପ ହୋଇ ବସିଯିବା । ଏହାର ପରାଜୟର ନିଶ୍ଚିତତାରେ ଆମେ ନିଜକୁ ନିରାପଦ ଭାବି ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସିଯିବା ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ନରନାରୀଙ୍କର କାମପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରାଣପଣେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ୍ । କାମ ଜୟ ନ କରି ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମଶାସନର ଆଶା ରଖିପାରନା । ଆତ୍ମଶାସନ ବିନା ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ବା ରାମରାଜ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ଖେଳନା ପାଇଁ ଚିତ୍ରିତ ହୋଇଥିବା ଆତ୍ମ ବାହାରକୁ ଯେତେ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ଯେପରି ତାହା ପଞ୍ଜା ସେହିପରି ଆତ୍ମଶାସନ ବିନା ଅନ୍ୟକୁ ଶାସନ କରିବାର ପରିଣାମ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ । କାମକୁ ଜୟ ନ କରି ଥିବା କୌଣସି କର୍ମୀ କି ହରିଜନ; କି ସାମ୍ରଦାୟିକତା କି ଖତି, ଗୋରକ୍ଷା ବା ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନ, କୌଣସି ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତ ସେବା କରିବାର ଆଶା କରି ନ ପାରେ । କେବଳ ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ ଏପରି ମହତ୍ତ୍ୱକାରୀ ସାଧୁତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚେଷ୍ଟା ବା ଆତ୍ମଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଜନ । ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମଶକ୍ତି ଲାଭ କରେ ଓ କାମକୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆଡ଼କୁ ଇଶ୍ୱର ଦୟାର ହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ତେବେ ଆମର ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଯୌନବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠାରେ ? ଶିକ୍ଷାରେ ଯୌନଶିକ୍ଷାର ସ୍ଥାନ ଅଛି କି ନାହିଁ ? ଯୌନବିଜ୍ଞାନ ଦୂର ପ୍ରକାରର—ଯୌନଲିପ୍ସାକୁ ଆୟତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମଟିର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଏହି ଲିପ୍ସାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରେ ଓ ତାକୁ ରକ୍ଷନ ଯୋଗ୍ୟ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ଯେପରି ଆବଶ୍ୟକ ଅଙ୍ଗ, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ସେହିପରି ରକ୍ଷକର । ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଧୂସାରିମୁଖୀ କରାଏ । ସବୁଧର୍ମରେ କାମକୁ ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । କ୍ରେମ ବା ଦୃଷ୍ଟକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଛି । ଗୀତା ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରରୁ ଦ୍ୱିତୀୟର ଉଦ୍ଧବ ହୋଇଅଛି । ଗୀତାରେ ଅବଶ୍ୟ କାମ ଶବ୍ଦକୁ ଏକ ବିଷ୍ଣୁତ କାମନା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଯାଇଛି । ଏଠାରେ ଯେଉଁ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରାଗଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

ଜନନେତ୍ରୀର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ବିଷୟରେ କୋମଳମତି ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ୍ କି ନୁହେଁ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ ହୋଇ ନାହିଁ । କେତେକ ପରିମାଣରେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଏହି ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବାର ସ୍ବାଧୀନତା ଦିଆଯାଇଛି । ଫଳରେ କୁପଥରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେମାନେ ବଦନ୍ତାସ ଶିକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ଧ ଭାବରେ ଆମେ କାମଲିପିପାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଆୟତ୍ତ ବା ଜୟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜନନେତ୍ରୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ତାର ବ୍ୟବହାର ସମ୍ପର୍କରେ କୋମଳମତି ବାଳକ ଓ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ମୁଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ସମର୍ଥନ କରେ । ଯେଉଁ ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଭାର ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋ ନିଜ ଉପାୟରେ ଏହି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେଉଁ ଯୌନ ଶିକ୍ଷାର ପକ୍ଷପାତୀ ତାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯୌନ ଲିପିପାକୁ ଶାନ୍ତି ଓ ଜୟ କରିବା । ମନୁଷ୍ୟ ଓ ପଶୁ ଭିତରେ ଥିବା ମୌଳିକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଦେବାକୁ, ମନ ଓ ହୃଦୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ବାରା ଶକ୍ତିମାନୁ ହୋଇଥିବା ଯେକୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବିଶେଷ ସୁବିଧା । ଏ ରର୍ବର କଥା । ମନୁଷ୍ୟ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଅନୁସାରେ ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେ ଅନୁଭବ ଓ ଭାବନା କରିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି, ଏହି କଥା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ସ୍ବତଃ ଏହି ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଅନ୍ଧପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ବିବେକର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଅସ୍ବାକାର କରିବାର ଅର୍ଥ ମନୁଷ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ବକୁ ଅସ୍ବାକାର କରିବା । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରର ବିବେକ ଶକ୍ତି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଚତୁର ଓ ପରିଚାଳିତ କରେ । ପଶୁପାରେ ଆତ୍ମା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ । ହୃଦୟକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଅର୍ଥ ସୁସ୍ଥ ଆତ୍ମାକୁ, ବିବେକଶକ୍ତିକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା ଏବଂ ଭଲମନ୍ଦ ବିଚାର କରିବାର ଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି କରିବା । ଯୌନବିଜ୍ଞାନର ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଜିଏ ଶିକ୍ଷା ଦେବ ? ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ କହିଲେ ଯାହାର କେବଳ ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କର୍ତ୍ତୃତ୍ବ ଅଛି, ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସେହି ଶ୍ରେଣୀର ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ସେହି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାପାଇଥିବା, ସେହି କଳାରେ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ରଖାଯାଇଥାଏ । ସେହିପରି ଯୌନବିଜ୍ଞାନ ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ ବିଜ୍ଞାନରେ ଯେଉଁମାନେ ରବେଷଣା କରିଛନ୍ତି ଓ ନିଜେ ନିଜର ପ୍ରଭୁ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି, ସେହିମାନେ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରର ଶିକ୍ଷକ ହେବେ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ପଛରେ ନିଷ୍ଠା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ନାହିଁ, ତାହା ଯେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅକାମୀ ଓ ପ୍ରାଣହୀନ । ମନୁଷ୍ୟ ହୃଦୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାକୁ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିବାକୁ ଏହା ଅକ୍ଷମ । କିନ୍ତୁ ଆତ୍ମଅନୁରୂତି ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଉତ୍ପତ୍ତ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବଦା ଫଳବତୀ ହୁଏ ।

ଆଜି ଆମର ସମୁଦାୟ ପରିସ୍ଥିତି—ଆମର ଅଧ୍ୟୟନ, ଆମର ଭାବନା, ଆମର ସାମାଜିକ ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର,—ଇନ୍ଦ୍ରିୟବାସନାକୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇବା ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ଏହି ପରିବେଷନାକୁ ଛିନି କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଆମର ସମସ୍ତ କ୍ଷମତାସାପେକ୍ଷ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅଭିଜ୍ଞତା ଥିବା, ଆତ୍ମସଂଯମ ଲାଭ କରିବାର ଆଦର୍ଶକୁ ମନୁଷ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଥିବା ନାକ୍ଷ୍ୟରେ ପବିତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷୟ ବିଶ୍ବାସ ଦ୍ବାରା ସଂଯାପିତ ହେଉଥିବା ଓ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଜାଗ୍ରତ ଓ କାର୍ଯ୍ୟଚତୁର ଥିବା ଶିକ୍ଷକ ଯଦି ଖୁବ୍ ସ୍ବଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟାରେ

ମଧ୍ୟ ମିଳନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଶ୍ରମ ଗୁରୁତ୍ୱରାଟର ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ପଥ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବ । ଅଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଜସାର ଛାଲରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ ଓ ସେଥିରେ ନିମ୍ନଜିତ ହୋଇଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବ ।

ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଅସୁବିଧା

Harijan, 9-1-37

ଜଣେ ଛାତ୍ର ପଚାରୁଛି:-

ଯଦି ଜଣେ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ କରିଥିବା ବା ବି.ଏ. ପାସ ନ କରିଥିବା କଲେଜ ଛାତ୍ରର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଦୁଇ ତିନୋଟି ପିଲା ଆଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ କି ଉପାୟରେ କିଛି ଅର୍ଜନ କରିବ ଏବଂ ତାକୁ ପଢ଼ିବା ବର୍ଷ ବୟସ ପୂର୍ବରୁ ତାର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ବିବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରାଗଲେ ସେ କଣ କରିବ ?

ଏହାର ଯେଉଁ ସହଜ ଉତ୍ତର ମୋ ଆଖିକୁ ଦିଶୁଛି, ତାହା ହେଉଛି ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ତାର ପିଲାଙ୍କୁ ଭରଣପୋଷଣ କରିବାକୁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ବା ଯେ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ବିବାହ କରେ ତା'ର ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ିଥିବା ବୃଥା । କିନ୍ତୁ ଏ ଛାତ୍ର ପକ୍ଷରେ ତାହା ଏକ ଅତୀତର କଥା । ଏ ହତାଶ ଛାତ୍ରକୁ ତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲାଭଳି ଏକ ଉତ୍ତର ଦେବା ଉଚିତ୍ । ତାର କଣ ଦରକାର ତାହା ସେ ଲେଖୁନାହିଁ । ସେ ଜଣେ ମାଟ୍ରିକ୍‌ଲେଭ୍ ହିସାବରେ ଯଦି ନିଜକୁ ବଡ଼ ମନେ ନ କରେ, ବା ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ହିସାବରେ ଜୀବନ ନିର୍ବାହ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ, ତେବେ ତାକୁ କିଛି କଷ୍ଟ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ତା'ର ବୁଦ୍ଧି, ତା'ର ହାତଗୋଡ଼କୁ ଉପାୟ ବତାର ଦେବ ଏବଂ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ନିଜର ବୁଦ୍ଧିବୃଦ୍ଧି ବିକାଶ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସୁବିଧା ପାଇନାହିଁ, ତା'ଠାରୁ ସେ ଭଲ କାମ କରିବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏ କଥା କହୁନାହିଁ ଯେ, ଯେଉଁ ଶ୍ରମିକ ଇଂରାଜୀ ପାଠ ପଢ଼ିନାହିଁ, ତା'ର ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ତା'ର ମାନସିକ ବିକାଶ ପାଇଁ କୌଣସି ସୁଯୋଗ ମିଳି ନାହିଁ । ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ନାହିଁ; ସେ ସବୁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସହେ । ଯେଉଁମାନେ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଉପରିମାନରେ ମାନସିକ ବିକାଶ ହୋଇଛି । ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କରେ ମାନବର ଯେଉଁ ପରିମାଣରେ ମାନସିକ ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ସ୍କୁଲ କଲେଜରୁ ଅର୍ଜନ କରାଯାଇଥିବା ଅଜ୍ଞାନ ସମ୍ମାନାସ୍ୱଦ ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟ ସେହି ପରିମାଣରେ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଖାଲି ତନ୍ତ୍ରରେ ବସି କଲମ ଚର୍ଷିବା ଛଡ଼ା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥାଏ । ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରେରକ ଛାତ୍ରର ଶ୍ରମର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ତାହା ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ ଶ୍ରମକ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନିଜର ତଥା ପରିବାରର ଭରଣ ପୋଷଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।

ଅଧିକ ସମୟକୁ କାମରେ ନାଗାର ଛାତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ କାହିଁକି କିଛି ରୋଜଗାର ନ କରିବେ ? ସେହିପରି ପିଲାମାନେ ଯଦି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇଥାନ୍ତି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଦି'ପଇସା ଉପାର୍ଜନ କଲାପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା ଉଚିତ୍ । କେବଳ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ବୁଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହୋଇଯିବ—ଏହି ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣା ବଦଳରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟରେ କୌଣସି ଶିଳ୍ପକଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଯେ ମାନସିକ

ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ଶିକ୍ଷାନବିସକୁ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋପାନର ହାତ ଓ ଯନ୍ତ୍ରର କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ମାନବିକ ବିକାଶ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଯଦି ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜକୁ ସାଧାରଣ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବୋଲି ମନେ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି, ତେବେ ଅନାୟାସରେ ବେକାର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯିବ ।

‘ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ବିବାହ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିପାରେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲାଦି ଦିଆଯାଉଥିବା ବିବାହର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୈତିକ ବଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ସଂଗ୍ରହ କରିବା ଦରକାର । ଯେକୌଣସି କଥା ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ତାଙ୍କ ପିଠି ଉପରେ ଲାଦି ଦିଆଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଗଲେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ବିଧିସଂଗତ ଭାବେ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ନିଜେ ନିଜେ ତା’ର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାର ଉପାୟ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ । ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ବିବାହ କରିବାରେ ଏହି କଥା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

ଯାଶୁଶ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ଥାନ

ସିଲୋନ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ, ୧୪ମା ପୃଷ୍ଠା—୨୯-୧୧-୨୭

ଜାପାନୀ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ଭାରତର ଅର୍ଦ୍ଧସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟନକ୍ଷ ନରନାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ମହତ୍ତ୍ବ ଦାନ କରି ଅଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଆପଣମାନଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ଗଭୀର କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ସଭାପତି ମହାଶୟ, ଆପଣ ଆଜି ସକାଳେ କାଲି କହିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନର ପୁନରାବୃତ୍ତି ମୋ ଆଗରେ କରିଛନ୍ତି । ସେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଉଛି—ପୃଥିବୀର ଧର୍ମପ୍ରଚାରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯାଶୁଙ୍କର ସ୍ଥାନ । ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ସାତେ ଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ମୋର ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଓ ଆଉ କେତେକ କାରଣରୁ—ତାହାର କାରଣ ମୁଁ ଏଠାରେ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହି ନ ଥା’ନ୍ତି । ଯେଉଁ ନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ମୋର ଜୀବନ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ସେହି ନୀତି ଅନୁସାରେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ବିଷୟ ବ୍ୟତୀତ ସ୍ବାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ଆଗରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଏ, ଯେତେ କମ୍ ସମୟ ମିଳୁ ପଛକେ ମୁଁ ତା’ର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ।

ମୁଁ ବିନୀତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ କହୁଛି ଯେ, ପୃଥିବୀର ସର୍ବପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ହିସାବରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ମୁଁ ଯାଶୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରି ଆସିଛି । ବିନୀତ ଭାବରେ ଏ କଥା କହିବାର କାରଣ ମୁଁ ଠିକ୍ ସେହି କଥା ଅନୁଭବ କରୁଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଜଣେ ଅସ୍ତ୍ରାଫିୟାନ ଓ ହିନ୍ଦୁ ହିସାବରେ ମୁଁ ଯାଶୁଶ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନୁଜବ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ସ୍ତ୍ରୀଫିୟାନ୍‌ମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥାନ ଦେଇଥା’ନ୍ତି । ‘ହେଉଛି’ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିବା ବଦଳରେ ‘ଅନୁଜବ କରୁଛି’ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି । ମୁଁ ବା ଅନ୍ୟ କେହି ହେଲେ କୌଣସି ମହାପୁରୁଷଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍ଥାନ ‘ଦେବାର’ ଅଧିକାର ଦାବି କରି ନ ପାରେ । ମାନବ ଜାତିର ଶିକ୍ଷାଗୁରୁମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ କେହି କେବେ ଦେଇ ନାହିଁ, ଅଧିକାର ହିସାବରେ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି କରିଥିବା ସେବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେହି ସ୍ଥାନ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିରୁପିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆମମାନଙ୍କ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ରାଦପି

କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋକ ମାନେ କେତେକ ଲୋକଙ୍କ ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା ଅନୁଭବ କରି ପାରନ୍ତି ।

ପୃଥ୍ବୀରେ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସମ୍ପର୍କ କେତେକ ପରିମାଣରେ ପତି-ପତ୍ନୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ପରି । ମୋର ହୃଦୟରେ ମୁଁ ମୋର ସ୍ବାକୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନ ଦେଖି, ଏ ବିଷୟ ମୁଁ ମୋର ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯୁକ୍ତି ଦ୍ବାରା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଲେ ତାହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏକ ବିଷମ ଦୁଃଖର କଥା ହେବ । ମୁଁ ଏ ସ୍ଥାନ ତାକୁ ଦେଇ ନାହିଁ, ମୋର ହୃଦୟର ସ୍ଥାନ ତାର ଅଧିକାର ହିସାବରେ ଏକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁଭୂତିର କଥା । ସେହି ହିସାବରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଧର୍ମଗୁରୁ ମୋର ଜୀବନରେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନ ଯାଣୁ ଅଧିକାର କରି ଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପାର୍ଲି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ କଥା ବାଦ ଦିଅନ୍ତୁ, ଏହି କଲେଜରେ ଶିକ୍ଷା ପାଉଅବା ଶତକଡ଼ା ୭୫ ଭାଗ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ କହୁଛି । ଯାଣୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଭିତ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଗବେଷଣା ଆପଣମାନେ ନ କଲେ ଆପଣମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଯିବ । ମୁଁ ମୋର ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ଅଛି ଯେ, ଯେକୌଣସି ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ବାସ ଥାଇ ନା କାହିଁକି, ଯେଉଁମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧର୍ମର ଶିକ୍ଷଣୀୟ ବିଷୟ ଭିତ୍ତି ସହକାରେ ଗବେଷଣା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୋଇଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ମୁଁ ଦୁନିଆଁର କୌଣସି ମହାନ ଧର୍ମକୁ ଭୁଲ୍ ବୋଲି କହେ ନାହିଁ । ସମସ୍ତେ ମାନବ ସମାଜରେ ଉନ୍ନତି କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେହି ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ଯାହା କହିଛି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମବିଶ୍ବାସର ସମ୍ମାନ ସୁଚକ ଗବେଷଣା ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦାର ନୈତିକ ଶିକ୍ଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେବା ଉଚିତ୍ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ତେତେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଚାହେଁନା ବା ମୋର ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ ।

ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିବାକୁ ଯାଇ ମୋର ଗୋଟିଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ବାଇବେଲ୍ ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଏହି କଥା ମୋର ଗୋଚରକୁ ଆସିଥିଲା । ‘ଏହି ଜଗତକୁ ପରମେଶ୍ବରଙ୍କର ସାମ୍ରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ କର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଭଗବଦ୍‌ଗୁଣ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ଜିନିଷର ସନ୍ଧାନ ତୁମେ ବଳେ ବଳେ ପାଇବ ।’ ଏହି ଉକ୍ତି ପଢ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଉକ୍ତ ଧାରଣା ମୋ ପ୍ରାଣକୁ ସର୍ତ୍ତ କରିଥିଲା । ମୁଁ ଏଠାରେ କହି ରଖୁଛି ଯେ, ଯଦି ଆପଣମାନେ ଏହି ଉକ୍ତିକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରିବେ, ପସନ୍ଦ କରିବେ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ତେବେ ଯାଣୁ ବା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମଗୁରୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ କେଉଁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ଅଛନ୍ତି, ତାହା ଆଉ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ମେହେତର ହିସାବରେ ଯଦି ତୁମ ହୃଦୟକୁ ପରିଷ୍କାର ଓ ପବିତ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖ, ତେବେ ବିନା ନିମନ୍ତଣରେ ସେହି ମହାନ ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ସ୍ଥାନ ଆସି ଅଧିକାର କରି ବସିବେ । ମୋ ମତରେ ଏହି ହେଉଛି ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷାର ବୃତ୍ତି—ମାନସିକ କୃଷି ହୃଦୟର କୃଷିର ସହାୟତା କରିବ । ଭଗବାନ ଆପଣ ମାନଙ୍କୁ ପବିତ୍ର କରନ୍ତୁ ।

ଜାପନୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଭିତରେ

ସିଲୋନ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ, ୧୪୧ ପୃଷ୍ଠା—୨-୧୦-୨୭

ଜାପନୀର ସେଣ୍ଟ ଜର୍ଜ୍ କଲେଜରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ—

ଆପଣମାନେ ମୋତେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯେପରି ଦେଖିବାର ଅଭିଳାଷ ପୋଷଣ

କରିଥିଲେ, ସେହିପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି । ମୁଁ ଲକ୍ଷପତିମାନଙ୍କଠାରୁ କୃତଜ୍ଞତାର ସହିତ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବା ବାଳକ ବାଳିକା ମାନଙ୍କର ଦାନ ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ ମୁଁ ସେଇଥିରେ ସ୍ଥୂର୍ ଆନନ୍ଦ ପାଏ । ଦୁଇଟି କାରଣରୁ ଏହା ମୋତେ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ । ପ୍ରଥମତଃ ସରଳମତି ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଦାନ ମିଳେ, ସମାଜରେ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହେଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଦାନ ଠାରୁ ତାହା ବେଶି ଫଳପ୍ରସ୍ତୁତ । ଦ୍ଵିତୀୟ କାରଣ ହେଉଛି—ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଥିବା ଏହି ଦାନ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ଲାଭ ଦାନ ଅପେକ୍ଷା ମୋର ଦାୟିତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋତେ ଅଧିକ ଚେତାଇ ଦିଏ । ଆପଣମାନେ ଜାଣନ୍ତି, ଏହି ଦାନ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟଙ୍କା ଭାରତର ସୁଦୂର ପଲ୍ଲୀର ଅର୍ଥବୁଦ୍ଧିଷ୍ଟିତ ଷୋଳ ଜଣ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ କାମର ପାରିଶ୍ରମିକ ରୂପେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଣାଏ କରି ଦେଇଥାଏ । ଆପଣମାନେ ମନେ ରଖନ୍ତୁ, ଯେ ସେମାନେ ବା ତାଙ୍କର ପିଲାଛୁଆ ଦିନକୁ ଦୁଇ ବକତ ପେଟପୂରା ଖାଇବାକୁ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ କଥା ମୁଁ ଭାରତର ଶତ ଶତ ଗ୍ରାମରୁ ପାଇଥିବା ଅଭିଜ୍ଞତା ଦ୍ଵାରା କହୁଛି । ତେଣୁ ଆପଣମାନଙ୍କର ପ୍ରଦତ୍ତ ଧନ ପ୍ରକୃତ ଦାନର ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ଵରୂପ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ଵ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ନିଜ ପାଇଁ ନ ଚାନ୍ତି, ଆପଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ଖରାପ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ଭାଗ୍ୟହୀନ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ କଥା ଯେ ଚାନ୍ତି ପାରୁଛନ୍ତି, ଆପଣମାନଙ୍କର ଯୌବନ ଅବସ୍ଥାରେ ଆଉ ବେଶି ମହାନ୍ ଆଦର୍ଶ କଣ ଆଶା କରାଯାଇପାରେ ?

ଆପଣମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ କୌଣସି ଭେଦଭାବ ନାହିଁ ଏବଂ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଲି କେହି ନାହାନ୍ତି—ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଗୋଟିଏ ଅତି ବଡ଼ କଥା । ମୋତେ ଏହି ଅର୍ଥଦାନ କରି ଆପଣମାନେ ଯାହା କରିଛନ୍ତି; ସେଥିରୁ ସୂଚନା ମିଳୁଛି ଯେ, ଆପଣମାନେ ଠିକ୍ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । କାରଣ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବାଳକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଦାନ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଅସ୍ପଷ୍ଟମାନଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛନ୍ତି । ଆପଣମାନଙ୍କ ଦୟା ଓ ବଦାନ୍ୟତାର ପ୍ରତିଦାନ ସ୍ଵରୂପ ମୁଁ ଯେ କିଛି ଦେଇ ପାରିବି, ଏ ଶକ୍ତି ମୋର ନାହିଁ । ମୁଁ କେବଳ ଉଗ୍ରବାନଙ୍କଠାରେ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଛି, ସତ୍ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରନ୍ତୁ । କାରଣ ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ, ସତ୍ ହୃଦୟ ଲାଭ କରିବାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟତୀତ କେବଳ ମାନସିକ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ଫଳ ହେବନାହିଁ । ଉଗ୍ରବାନ କରନ୍ତୁ, ମନର ପ୍ରଶସ୍ତତା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାରିତ ହେଉ । ପୁନର୍ବାର ଆପଣମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି ।

ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି -ଏକ

ସିଲୋନ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ, ୧୪୫ ପୃଷ୍ଠା—୨୯-୧୧-୨୭

ଜାଫନାର ଉଦ୍‌ଭିଲ୍ଲି ବାଳିକା କଲେଜ ବନ୍ଧୁତାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ଆଜି ପ୍ରଭାତରେ ତୁମମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ଲାଭ କରି ମୁଁ ବଡ଼ ଆନନ୍ଦ ପାଇଛି । ତୁମମାନଙ୍କ ଅନ୍ତରତମ ପ୍ରଦେଶରୁ ତୁମେମାନେ ଆଜି ଯେଉଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଦାନ କରୁଛ, ତାହା ଯେ ସାଧାରଣ

ପାଣ୍ଠିରେ ମିଶୁ, ଏହା ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ତାହା ସାଧାରଣ ପାଣ୍ଠିରେ ମିଶିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହାକୁ ଯେତେ ମାତ୍ରାରେ ସମ୍ଭବ ଏକ ଉଚ୍ଚ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ଲଗାଇବାକୁ ଯାଉଛି । ତୁମେମାନେ ବାଳକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବେଶି ବିନୀତ, ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ କିଛି ଦେଉଛ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ, ସେକଥା ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରନା । ମାତ୍ର ଭାରତ ସାରା ହଜାର ହଜାର ବାଳିକାଙ୍କୁ ମୁଁ ଭେଟିଛି । ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଭଲ କଥା ମୋ ଆଖି ଆଗରୁ ଲୁଚିର ରଖିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।

ଏବେ ବାଳିକାମାନେ ସେମାନଙ୍କର କୁକାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମୋ ଆଗରେ କହିବାକୁ କିଛି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୋର ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି ଜଣେ ହେଲେ ଯେ କୁକାର୍ଯ୍ୟ କରିଛି, ଏହା ମୁଁ ଆଶା କରେ ନାହିଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋର ସମୟ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ବିସ୍ତ୍ରୁତ କରୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କୁକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା କୌଣସି ବାଳିକା ଯଦି ଆମ ଗିଡରେ ଥାଏ, ତେବେ ମୁଁ ତାକୁ କହି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟର୍ଥ ।

ପିତାମାତା ତୁମମାନଙ୍କୁ ଖେଳନା ହେବା ପାଇଁ ସୁଲୁକୁ ପଠାଇ ନାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ କରୁଣାମୟୀ ହେବାର ଆଶା ତୁମମାନଙ୍କଠାରୁ କରାଯାଇଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧରଣର କୌଣସି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଲେ ଯେ ତୁମେ କରୁଣାମୟୀ ହୋଇ ପାରିବ, ଏ ଧାରଣା ପୋଷଣ କରୁଥିଲେ ତୁମେ ଭୁଲ୍ କରିବ । ଯେ ନିଜ କଥା ଚିନ୍ତା ନ କରି ନିଜଠାରୁ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅଭାଗୀମାନଙ୍କର ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରେ, ସେହି କେବଳ କରୁଣାମୟୀ ହୋଇ ପାରେ । ମୋ ହାତରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ପାଣ୍ଠିକୁ ସ୍ପର୍ଶ ଅର୍ଥ ଦାନ କରି ତୁମେମାନେ ଯଥାର୍ଥ କରୁଣାମୟୀର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଛ । କାରଣ ଦୁର୍ଗାନ୍ୟବନ୍ଧତଃ ଯେଉଁମାନେ ତୁମ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଦରିଦ୍ର, ସେହିମାନଙ୍କର ପାଇଁ ତୁମେ ଏହା ଦାନ କରିଛ ।

କିଛି ଅର୍ଥ ଦାନ କରି ଦେବା ଖୁବ୍ ସହଜ, କିନ୍ତୁ ନିଜେ କିଛି କାମ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମେ ଯେଉଁ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଅର୍ଥଦାନ କରିଛ, ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ଅନୁଭବ କରୁଥାଅ, ତେବେ ତୁମକୁ ଆଉ ପାଦେ ଯିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ହାତ ତିଆରି ଖମ୍ବା ପିନ୍ଧିବାକୁ ହେବ । ତୁମକୁ ଖଦୀ ଆଣି ଦେଲେ ତୁମେ ଯଦି କହ, ‘ଖଦୀଟା ଟିକିଏ ମୋଟା, ଆମେ ପିନ୍ଧିବୁ ନାହିଁ’ । ତେବେ ମୁଁ ବୁଝିବି ଆତ୍ମତ୍ୟାଗ ଭାବ ତୁମମାନଙ୍କଠାରେ ନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ଉଚ୍ଚ ଜାତି ଓ ନୀଚ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟଭାବ ନାହିଁ—ସ୍ୱଶ୍ୟ ଅସ୍ୱଶ୍ୟ ଭେଦଭାବ ନାହିଁ—ଏହା ଏକ ସୁନ୍ଦର କଥା । ଯଦି ତୁମମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ଏହି ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ନିଜେ ଅନ୍ୟ କେତେକ ବାଳିକାଙ୍କଠାରୁ ଭଲତ ବୋଲି ଯଦି ମନେ ନ କରୁଥାଅ, ବାସ୍ତବିକ ଏହା ତୁମ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା । ଭଗବାନ ତୁମମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।

ଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି-ଦୁଇ

ସିଲୋନ୍‌ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ, ୧୪୫ ପୃଷ୍ଠା—୨୯-୧୧-୨୭

ଜାପାନର ରାମନାଥ ବାଳିକା କଲେଜର ବସ୍ତ୍ରତାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ଜାପାନର ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବୁଲି ସାରିଲା ପରେ ଏହିଠାକୁ ଆସିଥିବାରୁ ଏହିଠାରେ ମୋର ସମସ୍ତ ଯାତ୍ରାର ଶେଷ ସର୍ବ ଦେଇ ଯିବାକୁ ପଡୁଛି, ଏହା ଭାବି ମୋ ମନରେ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଜାତ ହେଉଛି ।

ଆଜି ଦିନକୁ ଏକ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ରୂପେ ପାଳନ କରିବାକୁ ଓ ଖଟା କାର୍ଯ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ପାଣି ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ଏହି ଦିନଟି ନିୟୋଗ କରିବ ବୋଲି ଯେଉଁ ସଂକଳ୍ପ ତୁମେମାନେ କରିଛ, ଏହା ମୋର ହୃଦୟ ସର୍ତ୍ତ କରିଛି । ତୁମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନୁହେଁ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଧର୍ମଭାବରେ ସେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛ ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ଅନାହାରକୁଣ୍ଡ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଭ୍ରମଣ କରୁଛି, ସେମାନଙ୍କର ଭଉଣୀମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ସଂକଳ୍ପ ବିଷୟରେ ଯଦି ସେମାନେ ଜାଣିପାରନ୍ତେ, ମୁଁ ଜାଣେ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ମନରେ ଅତୀବ ଆନନ୍ଦ ଦିଅନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଏହା ଶୁଣିଲେ ଦୁଃଖିତ ହେବ ଯେ, ଯେଉଁ ମୂଳ ଜନସାଧାରଣ ପାଇଁ ସିଂହକର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ତିଆରିଯାଉଥିବା ଦାନ ପରି ତୁମେ ଏଇ ଦାନ ଦେଉଛ, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯଦି ଏ କଥା ଜାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତେବେ ସେମାନେ ତାହା ମଧ୍ୟ ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣନା ତୁମକୁ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥାର ଯଥାର୍ଥ ଧାରଣା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଚାପରେ ହଠାତ୍ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ଆଖି ଆଗକୁ ଆସୁଛି—ଏହିପରି ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତୁମକୁ କଣ କରିବାକୁ ହେବ ? ଟିକିଏ ସରଳ ହେବା ପାଇଁ ଟିକିଏ କଷ୍ଟକର ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେବା ଖୁବ୍ ସହଜ କଥା ହେବ, କିନ୍ତୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଶ୍ନ ସହିତ ଖେଳିବା ପରି ହେବ ।

ଭାବନା ଏବଂ ଏହି ଧରଣର ଭାବନା ମୋ ଆଗକୁ ଚରଣାର ବିଷୟ ଆଣି ଦେଉଛି । ତୁମକୁ ଆଜି ମୁଁ ଯେମିତି କହୁଛି, ସେହିପରି ମୁଁ ନିଜକୁ ଦିନେ କହିଥିଲି ଯେ, ଯଦି ଏହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧିଶୀଳ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପ୍ରପାତିତ ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ରଖାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ସେମାନଙ୍କର ତଥା ଜଗତର ଯଥେଷ୍ଟ ମଙ୍ଗଳ ଆଶା କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ତୁମେ ଯଥେଷ୍ଟ ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ପାଉଛ । ସୁନ୍ଦର ମନ୍ଦିର ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଅଛି । ତୁମର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦେଶରୁ ଜଣାଯାଏ, ପ୍ରତିଦିନ ପୂଜା ଶେଷ କରି ତୁମେ ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କର । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଭଲ ଓ ଉନ୍ନତ ଧରଣର କଥା । କିନ୍ତୁ ତାହା ଯଦି ଦିନକୁ ଦିନ କୌଣସି ବ୍ୟାବହାରିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରା ନ ଯାଏ, ତେବେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଉତ୍ସବ ଛଡ଼ା ଏହାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହୁଛି, ସେହି ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ଚରଣା ଧରି, ଅଧଘଣ୍ଟା ଲେଖାଏଁ ସୂତା କାଟ, ମୁଁ କହିଥିବା ସେଇ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ କଥା ଭାବ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାରକ୍ତ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କୁହ ମୁଁ ସେହି ନରନାରାୟଣଙ୍କ ପାଇଁ ସୂତା କାଟୁଛି । ତୁମେ ଯଦି ହୃଦୟ ଲଗାଇ ସେଇ ପ୍ରକୃତ ଆରାଧନା ପାଇଁ ତୁମେ ଉପଯୁକ୍ତ ଜ୍ଞାନ ପୋଷଣ କରି ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କର ଏବଂ ଦେଖେଇ ହେବା ପାଇଁ ଯଦି ପୋଷାକ ନ ପିନ୍ଧ, ତେବେ ଖଦି ପିନ୍ଧିବାରେ କଦାପି ତୁମର ଦ୍ୱିଧା ରହିବ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ତୁମେ ନିଜ ସହିତ ସେହି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରିବ ।

ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଏତିକି କହିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେନା । ସାରା ରାମନାଥନ୍ ତୁମପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରୟତ୍ନ ଓ ପରିଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି, ଏବଂ ତାଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ଓ ତାଙ୍କ ଯତ୍ନରେ କାମ କରୁଥିବା ସହଯୋଗିନୀମାନେ ଯେଉଁ ଯତ୍ନ କରୁଛନ୍ତି, ତୁମେମାନେ ସେ ଯତ୍ନର ଭାବନା ହୋଇଥାଅ, ତେବେ ତୁମକୁ ଆହୁରି ଅଧିକ କିଛି କରିବାକୁ ହେବ । ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପୁରାତନ

ଛାତ୍ରୀମାନେ ଯେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଥିଲେ, ସେ ବିଷୟରେ ଗର୍ବର ସହିତ ତୁମ ପତ୍ରିକାରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ଏହି ଧରଣର ବିଜ୍ଞାପନ ବାହାରିଥିବାର ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲି । ଅମୃତ ଅମୃତ ଲୋକ ଅମୃତ ଅମୃତକୁ ବିବାହ କଲେ—ଏହି ପରି ଚାରିପାଞ୍ଚଟା ବିଜ୍ଞାପନ ଅଛି । ପଚିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଏପରିକି ବାଇଶ ବର୍ଷ ବୟସ୍କା ବିବାହରେ କିଛି ଭୁଲ୍ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ସେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିବା କଥା ମୁଁ ନୋଟିସରେ ଦେଖିଲି ନାହିଁ । ତେଣୁ ବାଞ୍ଛାନୋର ମହାରାଜ କଲେଜର ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯାହା କହିଥିଲି, ସେଇ କଥା ମୁଁ ଏହିଠାରେ କହିବାକୁ ଯାଉଛି ଯେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯଦି ତୁମେମାନେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ପାଲଟି ଯାଇ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହରାଇ ବସ, ତେବେ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଓ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟର ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଦାନ ତୁମେ ଦେ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପଢ଼ା ସରିବା ପରେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ରୀ ସାଧାରଣ ଜୀବନରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ ଚାହାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଛାତ୍ରୀ ଭାବରେ ତୁମମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା କରିବା ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ । ମିସ୍ ଏମେରୀ ଓ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଥିବା କୁମାରୀମାନଙ୍କର, ବୋଧହୁଏ ମୁଁ ଭୁଲ୍ କହୁନାହିଁ, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ରହିଛି ।

ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳିକା କେବଳ ବିବାହ କରିବାକୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନାହିଁ । ଆଜି ଗୋଟିଏ ଲୋକର ସେବା କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମୁଦାୟ ଜୀବନକୁ ସେବା କାମରେ ବିନିଯୋଗ କରୁଥିବା ଅନେକ ବାଳିକାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମୁଁ ଦେଖାଇ ପାରିବି । ଭରତୀୟ ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପାର୍ବତୀ ଓ ସୀତାଙ୍କ ପରି ହେବାର ସମୟ ଆସିଛି । ତୁମେମାନେ ନିଜକୁ ଶୈବ ବୋଲି କହୁଛ । ପାର୍ବତୀ କଣ କରିଥିଲେ, ତୁମେ ଜାଣ । ସେ ସ୍ୱାମୀ ପାଇବା ପାଇଁ ପରସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ନ ଥିଲେ । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବିକା ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସପ୍ତସତୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ହୋଇ ସେ ଆଜି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଏହା କୌଣସି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନରେ ଡିଗ୍ରୀଧାରିଣୀରୂପେ ସେ ପାଇ ନାହାନ୍ତି—ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ତପସ୍ୟା ବଳରେ ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ବୁଝିଛି ଯେ, ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଘୃଣ୍ୟ ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ତେଣୁ ଯୁବତୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାମୀ ଲାଭ କରିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତୁମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବୟସ୍କା ବାଳିକାମାନେ, ତୁମ ଭିତରେ ଅନେକ ବୟସ୍କା ଅଛନ୍ତି, ଏପରି ବାସନାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବେ ବୋଲି ମୋର ଆଶା । ଏହି କ୍ରପ୍ରଥାର ପ୍ରତିରୋଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନ ପାଇଁ ବା କେତେକ ବର୍ଷ ପାଇଁ କୁମାରୀ ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯେତେବେଳେ ବିବାହର ସମୟ ଆସିବ, ଜୀବନରେ ଜଣେ ସାଥୀ ପାଇବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଅନୁଭବ କରିବ, ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବାହ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନାମ ବା ଅର୍ଥ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପାଇବାକୁ ପିପାସା ତୁମର ହେବ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପରି ଜଣେ ସଚ୍ଚରିତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପାଇବାକୁ ତୁମେ ସାଧନା କରିବ । ତୁମେମାନେ ଜାଣ, ନାରଦ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ଆଗରେ କିପରି ଶିବଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ—ପାର୍ବତୀ ବୋଲି ହୋଇଥିବା ଗୋଟାଏ କାଞ୍ଚାଳ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଧାର ଧାରେନା, ଗୋଟେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ପାର୍ବତୀ କହିଲେ, ‘ହଁ, ସେହି ମୋର ସ୍ୱାମୀ ।’ ତୁମେ ଏହିପରି ତପସ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ—ଅବଶ୍ୟ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପରି ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ନୁହେଁ—ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନ ଗଲେ ସମାଜରେ ଶିବଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହେବାର

ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ଆମ ଦୁର୍ବଳ ପୁରୁଷ ଜାତି ଏହା କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଇଚ୍ଛା କଲେ ତୁମେମାନେ ତୁମ ଜୀବନରେ ତାହା କରି ପାରିବ ।

ଏହି ସବୁ ସର୍ତ୍ତରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ, ଖେଳନା ରାଜ୍ୟରେ ମଞ୍ଚି ରହିବାକୁ ତୁମେମାନେ କେବେ ରାଜି ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ, ଦମୟନ୍ତୀ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପରି ସତୀ ହେବା ପାଇଁ ତୁମର ଅଭିଜ୍ଞାସ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ମୋର ସାଧାରଣ ମତରେ କେବଳ ସେତିକି ବେଳେ ଏହିପରି ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନର ଗୂଢ୍ୟ ରହିବ । ଉଗବାନ୍ ତୁମମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏହିପରି ଏକ ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷାର ଅଗ୍ନି ସହିପାତ କରନ୍ତୁ, ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ତୁମେ ଉପାହିତ ହୋଇଛ, ସେହି ଉଚ୍ଚାକାଂକ୍ଷା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାରେ ଉଗବାନ ତୁମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ।

ବିଭାତର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି - ଏକ

Young India, 12-11-31

ଗୋଲ ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ୧୯୩୧ରେ ବିଳାତ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ଇଟର୍ ଯିବାର ସୁବିଧା ପାଇଥିଲେ । ସେହି ସ୍ଥାନର ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦାବି ବିଷୟରେ କହିବା ପାଇଁ ଡାକିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମୌଳାନା ଘୌକର୍ ଅଲ୍ଲା ସେମାନଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ୍ ମାନଙ୍କର ଦାବି ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଦେଇଥିବା ବସ୍ତୁତାର ସାରାଂଶ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ତୁମେମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛ । ତୁମରିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କେହି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତାରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ବା ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇପାରେ; ସୁତରାଂ ଏତେବେଳେ ତୁମମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଗଠନ ସମୟରେ ତୁମର ହୃଦୟ ସର୍ତ୍ତ କରି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୋର ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁ । ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଯାହା ସବୁ କହିବି, ସେସବୁ ତୁମେମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ଅମୂଳକ ଇତିହାସର ବିରୋଧୀ । ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ଯେ, ସେମାନେ ଭାରତର ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏକାତ୍ର ସତ୍ୟମୂଳକ ଘଟଣାମାନ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କାରଣ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଶୃଙ୍ଖଳକାରୀ ରୂପେ ମନେ କରେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜାତି ଅସ୍ତବଳରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ନୈତିକ ଶକ୍ତି ଦ୍ଵାରା ବଳାୟାନ୍ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବାରୁ ବିରତ ହୋଇ ବିଶ୍ଵଶାନ୍ତିର ସହାୟକ ହେବ, ସେହି ଜାତିର ସନ୍ତାନ ହିସାବରେ ତୁମକୁ ମୁଁ ମନେକରେ । ଯେତେ ଭାବରେ ମୁଁ ବୁଝିଛି, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ କୌଣସି ପୃଥକ୍ ଦାବି ନାହିଁ । ଦେଶର ମୁକ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ତୁମମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ବଡ଼ ହିନ୍ଦୁ ନୁହେଁ । ହିନ୍ଦୁ ମହାସଭାର ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ଦାବି ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉଥିଲା । ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁ ମନୋଭାବର ପ୍ରତିନିଧି ବୋଲି ଦାବି କରନ୍ତି । ମୋ ମତରେ ସେମାନେ ତାହା ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଚାହାନ୍ତି । ତାହାର କାରଣ ସେମାନେ ଯେ ଜାତୀୟବାଦୀ ତାହା ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଏକ ସମାଧାନ ହୋଇଯିବା ସେମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିର ଅନୁକୂଳ । ସେମାନଙ୍କ କୌଣସି ମୋ ମତରେ ଏକ ଧ୍ଵଂସମୂଳକ ପଦ୍ଧତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ ଏହି ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଉଛି ଯେ, ସଂଖ୍ୟାଧିକ ଦଳର ପ୍ରତିନିଧି ଭାବରେ ସଂଖ୍ୟାଲଘୁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ଦାବିକୁ ଆଗଭର ହୋଇ ସେମାନେ

ପୂରଣ କରି ଦିଅନ୍ତୁ । ତାହାହେଲେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ କୁହୁକ ପରି ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇଯିବ । ହିନ୍ଦୁ ଜନସାଧାରଣ କଣ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ଓ ଭଲ୍ଲା କରୁଛନ୍ତି, ତାହା କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଏତେ ବର୍ଷ ଧରି ମିଶି ଆସିଥିବାରୁ ମୁଁ ମନେ କରେ ସେମାନେ ଲାଞ୍ଚସଂପ୍ରଦାନଙ୍କରେ କେତେଜଣ ପ୍ରତିନିଧି ବା କେତେଜଣ ସରକାରୀ ଚାକିରି ଭଳି ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ନୁହନ୍ତି । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତା ଆତଙ୍କ ପ୍ରଧାନତଃ ସହରମାନଙ୍କରେ ସାମାନ୍ୟ । କହିବାକୁ ଗଲେ ସେସବୁ ଭାରତର ସହର ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେସବୁ ଲଣ୍ଡନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସହରମାନଙ୍କର ଛାପା କାଗଜ ଭଳି । ସେହି ସହର ସବୁ କେବଳ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରନ୍ତି । ଗର୍ଲଣ୍ଡର ଦଲାଲ୍ ଓ ଠିକାଦାର ହୋଇ ସେମାନେ ତୁମମାନଙ୍କର ଶୋଷଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଭାଗ ନିଅନ୍ତି । ତୁମ ବିଳାତର ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭାରତର ଯେଉଁ ସ୍ବାଧୀନତା ବିଷୟରେ ଧରାଛୁଆଁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ତାହାହିଁ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ସମସ୍ୟା । ମାତ୍ର ଏ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତା ପ୍ରଧାନ କଥା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଭୁଲିଯାଉଛନ୍ତି ଯେ, ବେଶି ଦିନ ସେମାନେ ଅସହୃଦ୍ ଓ ବିଦ୍ରୋହୀ ଭାରତକୁ ହାତରେ ରଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଏହା ଏକ ଅହିଂସାମୂଳକ ବିପ୍ଳବ । ତଥାପି ମନେ ରଖ, ସେ ଯାହା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିପ୍ଳବ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତା ଭୋଗ ଭାରତକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଟାଣି ନେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାଧୀନତାର ସ୍ଥାନ ତାଠାରୁ ଅନେକ ଉଚ୍ଚରେ । ବୈଧାନିକ ସମସ୍ୟାର ଉପଯୁକ୍ତ ସମାଧାନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବିଦ୍ରୋଷ ଭାବ ଆପେ ଆପେ ଉଭେଇ ଯିବ । ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରସ୍ପରଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଉଥିବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଏକତାବଦ୍ଧ ହୋଇଯିବେ । ତେଣୁ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କୌଣସି ପୃଥକ୍ ଦାବି ନାହିଁ । ଯଦି କିଛି ଥାଏ, ତାହା ବିଳାତ ଜାହାଜରେ ବୁଝାହୋଇ ଚାଲିଯିବ । ତୁମେମାନେ ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ଯେତେ ଗବେଷଣା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ଯେତେ ବେଶି ତୁମେ ଏ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତା ବିଷୟରେ ଖିନ୍ତିନିନ୍ତା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବ, ତୁମ ଟ୍ରେମ୍ବଲ ନଗରେ ଆମକୁ ବୁଢ଼ାଇ ମାରିବାର ପଥ ତୁମେ ସେତେ ପରିଷ୍କାର କରି ଦେବ ।

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ବୋଲି ତୁମମାନଙ୍କର ସେ ବିଷୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ଏ କଥା ଯେତେବେଳେ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହେ, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ନିରାଚ ଖାଣ୍ଟି କଥା କହେ । ଯଦି ତୁମେ ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଚାହଁ, ତେବେ କିପରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଆଜି ଅହିଂସାର ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ପାରିଲେ, ସେମାନେ କିପରି ଏହି ପଥରେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଚାଲିପାରିଲେ, ଏହି ସବୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଅଧ୍ୟୟନ କର । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବା ହିଂସାର ଆଗହ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ଗୌରବ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମନୁଷ୍ୟର ଇତିହାସ ଅଧ୍ୟୟନ କର । ଯେଉଁମାନେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ କଳହରେ ମାତିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପାଗଳା ଭାରତର ନମୁନା ଭଳି । ଦେଶର ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଅପରର କ୍ଷତି ନ କରି କିପରି ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଜୀବନ ବଳି ଦେଉଛି, ସେହି ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କର । ମନୁଷ୍ୟ କିପରି ଉଚ୍ଚତ ସାମାଜିକ ନିୟମ, ପ୍ରେମର ନିୟମର ଅନୁସରଣ କରୁଛି, ସେହି କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା କର, ଯେପରିକି ଯେତେବେଳେ ତୁମେମାନେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତୁମର ଯୁଗକୁ ଉଚ୍ଚତ କରି ପାରିବ । ତୁମ ଜାତି ଯେ, ଆମ ଉପରେ ରାଜତ୍ବ କରୁଛି, ଏଥିରେ ଗର୍ବ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । କେହି ନିଜେ ନିଜର ଗୋଡ଼ରେ ବେଢ଼ି

ପିନ୍ଧାଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ନିଜେ ପରପଦାନତ ନ ହୋଇ କୌଣସି ଜାତି ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିକୁ ପରାଧୀନ କରି ରଖି ପାରେନା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଳାତ ଓ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ତାହା ନିହାତି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ଉଚ୍ଚମନ୍ୟ ଭାବ ଦ୍ୱାରା କଳୁଷିତ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସଦୃଶ୍ୟରେ ଦେଖିବ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । କାରଣ ଯେଉଁ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆମର ଜନ୍ମରତ ଦାବି, ତାହା ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସ୍ୱଭାବତଃ ହଜୁଦାର । ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେଉଁ ତ୍ୟାଗ ଓ ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଛୁ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାହା ପାଇବା ପାଇଁ ଆମେ ବିଶେଷ ଭାବେ ହଜୁଦାର । ମୋର ଇଚ୍ଛା, ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହୋଇଯିବ, ସେତେବେଳେ ତୁମ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କଳଙ୍କରୁ ମୁକ୍ତ କରି ତୁମେ ତୁମ ଜାତିର ଶୌରବକୁ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ଦାନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମୁଦାୟ ମାନବ ସମାଜର ପ୍ରଗତି ପଥରେ ସହାୟତା କରିବ ।

ବିଭାତର ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି-ଦୁଇ

Young India, 12-11-31

ଲଣ୍ଡନର ଏକ ଛାତ୍ରସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଆପ୍ତିକାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଉପକୂଳର ଜଣେ ନିଗ୍ରୋ ଛାତ୍ର, ଜଣେ ରୁଷୀୟ ଛାତ୍ର, ଜଣେ କୋରିଆର ଛାତ୍ର ଓ ଜଣେ ଇଂରେଜ ଛାତ୍ର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକର ବାହାର କାମ ସମ୍ପର୍କରେ ସୁଚନା ଦେଇ କହିଲେ—

ମୁଁ ଯେଉଁ ବାଜ ବସନ କରିବା ପାଇଁ ଯାଉଛି, ତାହା ପଳରେ ଇଂରେଜ ଲୋକମାନଙ୍କର ଭାବର ଉନ୍ନତା କମିଯିବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଯେ ପଶୁଭାବାପନ କରାଇ ଦିଆଯାଉଛି, ତାହା ଆଉ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଇଂରେଜ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରକୃତି କେତେ ଭାବରେ ନୃଶଂସ ହୋଇପାରେ, ତାହା ମୁଁ ପଞ୍ଜାବ ଘଟଣାରୁ ଜାଣିଛି । ଭତିହାସରୁ ତଥା ମୋର ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ, ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଘଟିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସେଇ କଥା ଘଟୁଥିବାର ମୁଁ ଜାଣିଛି । ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଆଉଥରେ ଯେପରି ଏପରି ଦୁର୍ଘଟଣା ନ ଘଟିବ, ସେଥିଲାଗି ମୁଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ତାହା ଅପେକ୍ଷା ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଯେପରି ପଶୁଭାବାପନ ହୋଇ ନ ଯିବ ସେଥିପାଇଁ ଅଧିକ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ମୋର ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଦୁଃଖ ଯାତନା ପ୍ରତି ମୁଁ ବିକଳ ଭାବରେ ଅନାଇ ରହିଛି । ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଦୁଃଖ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ବରଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ କେବଳ ନିଜକୁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜକୁ ଉଚ୍ଚତ ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ । ସେହିପରି ଯେଉଁମାନେ ନିଜର ପରିପକ୍ୱତାକୁ ଜୟ କରିବା ପାଇଁ ବା ଦୁର୍ବଳ ଜାତି ବା ଲୋକଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ପାଗଳ ଭାବରେ ପଶୁପରି ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜକୁ ତଥା ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜକୁ ଅଧଃପତନ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି, ଏହା ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଭଲକରି ଜାଣେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସେହି ଏକ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କର ସନ୍ତାନ । ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରକୃତି ଦିନକୁ ଦିନ ଅଧଃପତନ ଆଡ଼କୁ ଖସିତ ହୋଇ ଯାଉଥିବ, ଏହା ମୋ ପକ୍ଷରେ ବା ଆଉ କାହା ପକ୍ଷରେ ଆନନ୍ଦର କଥା ହେବ ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ

ସେହି ଦୈବୀ ସତାର ଅଂଶ, ତେଣୁ ଆମରି ଜାତିର ବା ଅନ୍ୟ ଜାତିର ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର ପାପରେ ଭାଗୀ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ପାଶବିକତାର ଉଦ୍ବେଗ କରାଇବା କିପରି ଅନୁଚିତ୍ ତାହା ତୁମେମାନେ ବୁଝିପାରିବ । ମୋର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଥିବା ଗଂଗେତମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ଅଧିକ ମାରାତ୍ମକ ହେବ । ମୋର ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ସାଧ୍ୟମତ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ନିବେଦନ କରେ ଯେ, ସେମାନେ ତଳ ତଳ ଭାବରେ ସମସ୍ୟାର ଗବେଷଣା କରନ୍ତୁ । ତୁମେମାନେ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ଅହିଂସା ଓ ସତ୍ୟଶକ୍ତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କର, ତେବେ କେବଳ ରାଜନୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ତୁମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଶୁଣ୍ଠିରକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କର । ଏ ଦିଗରେ ତୁମେ ଯାହା କରିବ, ଦେଖିବ ମୋର ସଂଗ୍ରାମରେ ତାହା କିପରି ସହାୟତା କରିବ । ଏହା ସମ୍ଭବ ଯେ ଯେଉଁ କଂଗ୍ରେସ ନେତାମାନେ ତୁମମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସନ୍ତି, ସେମାନେ ସମଗ୍ର ଦୁନିଆ ଆଗରେ ଘୋଷଣା କରିବେ ଯେ, ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପରି ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ସଚ୍ଚରିତ୍ର ଛାତ୍ର ସେମାନ କଦାପି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆମ ଜାତି ଦୁନିଆଠାରୁ କେତେ ମାତ୍ରାରେ ସମର୍ଥନ ପାଇବ, ତାହା ଜାଣି ପାରୁଛ ତ ? ୧୯୨୦ ମସିହା କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ‘ଆତ୍ମପୂଜା’ ଶବ୍ଦଟି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା । ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଯେ ବିଶୁଦ୍ଧ ହେବାକୁ ହେବ, ଏହା କଂଗ୍ରେସ ଉପଲବ୍ଧ କଲା । ଆତ୍ମ ତ୍ୟାଗଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ କରି ଆମେମାନେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରିବୁ, ଏବଂ, ଶୁଣିବ ସର୍ବଦା ଆମମାନଙ୍କର ସହାୟକ ହେବେ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଯେଉଁ ଭାରତୀୟ ଜୀବନରେ ଆତ୍ମତ୍ୟାଗର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାରୁଛି, ସେ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ କରୁ ବା ନ କରୁ ନିଜ ଦେଶକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ମୋ ମତରେ ଏହା ହିଁ କଂଗ୍ରେସ ଦ୍ୱାରା ଅବଲମ୍ବିତ ଉପାୟର ବଳ । ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସଂଗ୍ରାମରେ ନିଜକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା, ପ୍ରଣୀତାଯୋଗ୍ୟ ଓ ସନ୍ଦେହଶୂନ୍ୟ ଚରିତ୍ରର ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇବା ଛଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରକୁ ଅଧିକ କିଛି କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହେବ ନାହିଁ ।

ବିଜାତରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ

Harijan, 15-10-31

ଲଣ୍ଡନର ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ର ସମିତିର ଅନୁକୂଲ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ସଭାରେ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱରାଜ ପାଇଁ କଂଗ୍ରେସ ଦାବି ବିଷୟରେ ବୁଝାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତା’ର ଉତ୍ତର ଦେଲେ:-

କଂଗ୍ରେସର ଲାହୋର ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ କରାଚୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦୁଇଟିଯାକ ସମାନ । କରାଚୀ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଲାହୋର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପୁନର୍ବାର ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି ଓ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରେଟ୍ ବ୍ରିଟେନ୍ ସହିତ ସମ୍ମାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଗଦାର ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନତାରୁ ଯେ ଅଲଗା ନୁହେଁ, ଏହା ସେଥିରେ ପରିଷ୍କାର କରି ଦିଆଯାଇଛି । ଆମେରିକା ଓ ଗଂଲଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଭାଗଦାର ହେବା କଥା ରହିଛି, ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ଭାରତ ମଧ୍ୟରେ ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ରହିପାରିବ । ଭାରତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଉ, ଏ ଧାରଣା ଅବଶ୍ୟ କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଅଛି, ଆମେମାନେ ଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ

ଭିତରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁନାହୁଁ । କିନ୍ତୁ ଭାରତ ବିଳାତ ସହିତ ସମାନ ଭାଗଦାର ହେବ, ଏହା ସହଜରେ କଳ୍ପନା କରାଯାଇପାରେ ।

ଦିନେ ମୁଁ ଉପନିବେଶିକ ସ୍ବାଧୀନତାର ମନ୍ତରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, କାନାଡ଼ା, ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତି ଏକ ପରିବାରରୁ ଉପନିବେଶମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କେବଳ ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ମା'ର କନ୍ୟା ପରି, ମାତ୍ର ଭାରତ ବର୍ଷ ତାହା ନୁହେଁ । ଏ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଇଂରାଜୀ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ରିଟେନ୍ ସହିତ କିଛି ନା କିଛି ସମ୍ପର୍କ ରୁଖାଏ । ଲାହୋର କଂଗ୍ରେସରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ମନକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଧାରଣାକୁ ପୋଛି ଦିଆଯାଇ ସ୍ବାଧୀନତାକୁ ସମ୍ମୁଖରେ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡ ଯଦି ଇଚ୍ଛା କରେ ଏକ ସ୍ବାଧୀନ ଜାତି ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ତା ସହିତ ସମାନ ଭାଗଦାର ହୋଇ ପାରିବୁ । କରୋଟୀ କଂଗ୍ରେସରେ ଏହି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇଥିଲା । ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଧାରଣା ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଡାଉନିଂ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍ କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର ସ୍ବାଧୀନ ଭାରତ ଇଂଲଣ୍ଡର ଭାଗଦାର ହେଲେ ଡାଉନିଂ ଷ୍ଟ୍ରୀଟ୍ ବଦଳରେ ଦିଲ୍ଲୀ ନୀତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣର କେନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ରହିବ । ସ୍ବାଧୀନ ଅଂଶୀଦାର ରୂପେ ଭାରତବର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରକ୍ତରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡୁଥିବା ଜଗତକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଦାନ ଦେଇପାରିବ । କୌଣସି ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲେ ଭାରତ ଓ ବ୍ରିଟେନ୍ ଯୁଦ୍ଧ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ମିଳିତ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ— ଅସ୍ତ୍ରବଳରେ ନ କରି ଆଦର୍ଶର ଅଦମନୀୟ ଶକ୍ତି ଦ୍ବାରା ସେମାନେ ତାହା କରିବେ । ଏହି କଥାକୁ ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଅସମ୍ଭବ ଦାବି ବୋଲି କହି ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇପାର । କିନ୍ତୁ ସେହି ଦାବି ତୁମ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧି ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ଦୟାୟମାନ ଏବଂ ସେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ମୋର ସେ ଦାବି ନିଷ୍ଫଳ ହେଲେ, ତୁମେ ଦେଖିବ ମୁଁ ଅପମାନିତ ହୋଇଯିବି ନାହିଁ ଯେ, ହାର ମାନିଯିବି । କିନ୍ତୁ ତାହା ଦ୍ବାରା ଦାବି ଟିକିଏ ଉଣା କରି ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କରିବି ନାହିଁ । ମୋର ଦାବିକୁ ଯଦି ମଞ୍ଜୁର କରା ନ ହୁଏ, ମୁଁ ମୋର ସମୁଦାୟ ଦେଶକୁ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବି । ତୁମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତୁମର ସହୃଦୟ ସହଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ଲେଖିବି ।

—ରାଲେ କୁବ୍ରେ—

Young India, 12-11-31

ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ରେ ରାଲେ କୁବ୍ରେ ଉପନିବେଶର ଅନେକ ଛାତ୍ର ଆସି । ସେମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଧାରଣାର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ରାଜନୀତିର ଗାତ୍ର । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ବହୁତ ସମୟ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ନାନା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଥିଲେ ଓ ସେ ତା'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ଦେଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେହିପରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଚଳେ ଦିଆଗଲା ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ତହିଁରେ ଭାଗଦାର ହେବା

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ଭାରତରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ କେତେଦୂର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖି ପାରିବେ ?

ଉତ୍ତର—ସାମ୍ରାଜ୍ୟରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରାବେ ଅଲଗା ହୋଇଯିବାକୁ ହେବ; ମାତ୍ର ଗାନ୍ଧିଜୀ ଲାଭ କରିବାକୁ ଓ ଶୋଚନା କରିବାକୁ କେବେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତିଠାରୁ ସମ୍ପର୍କ ତୁଚ୍ଛ ପାରିବ ନାହିଁ । ଭାରତ

ଯୋଗୁଁ ହିଁ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ରହିଛି । ସମ୍ରାଟ ପଦ ନିଶ୍ଚୟ ଲୁପ୍ତ ହେବ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତି ସଙ୍ଗେ ତା'ର ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ସମାନ ଭାବରେ ଭାଗୀ ହେବାକୁ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଉପନିବେଶ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ଅଂଶଦାର ରୂପେ ମୁଁ ରହିବାକୁ ଭଲ ପାଏ । ଏହି ଭାଗୀଦାର ହେବା ସମାନ ନୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଇଂଲଣ୍ଡର ଦୁଃଖରେ ଭାରତ କେତେ ଦୂର ସମଦୁଃଖୀ ହେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ?

ଉତ୍ତର—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ଭାବନ୍ତି କି ଭାରତ ତାର ଭାଗ୍ୟକୁ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ସହ ମିଳାଇ ଦେଇ ପାରିବ ?

ଉତ୍ତର—ହଁ, ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଭାଗୀଦାର ରୂପରେ ରହିଥିବ । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଦେଖିବ ଯେ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ବାମନ ଓ ରାକ୍ଷସ ପରି, ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଭାରତ ତାହା ତୁଚ୍ଛ ଭାବେ । ଆମର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ରୂପସ୍ତର ସବୁ ଜାତିଙ୍କର ସାଧାରଣ ମଜ୍ଜା ସାଧନା କରିବା । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ, ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମୋର ଯୌର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଅପ୍ରାକୃତିକ ଅଂଶୀଦାର ହୋଇ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଳି ପକାଇବାକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।

ଶୋଷଣ ବନାମ ବାଣିଜ୍ୟ

ପ୍ରଶ୍ନ—କୌଣସି ଜାତି ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶୋଷଣ, ଏ ଦୁଇଟା ଜିନିଷକୁ ଆପଣ କିପରି ପୃଥକ୍ କରି ପାରିବେ ?

ଉତ୍ତର—ଏହାର ଦୁଇଟି ପରୀକ୍ଷା ଅଛି ।

(କ) ପ୍ରଥମେ ଆମର ମାଲ୍ ନେବା ପାଇଁ ଅପର ଜାତିର ଇଚ୍ଛା ଥିବା ଦରକାର, ମାତ୍ର ତାର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ସେ ଦେଶରେ ଜବରଦସ୍ତ ମାଲ୍ ଭରତି କରାଇ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

(ଖ) ନୌଶକ୍ତିର ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଣିଜ୍ୟର ପରିଚାଳନା ହେବନାହିଁ ।

ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଏତିକି କହିପାରେ ଯେ, ଯେତେବେଳେ ବୁଝୁଛ ଭାରତ ପରି ଗୋଟିଏ ଜାତି ପ୍ରତି ଇଂଲଣ୍ଡ ଅପରାଧ କରିଛି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଗର୍ବରେ ଭୀତ ହୋଇ ‘Britanica rules the waves’ ଗୀତ ଗାଇବ ନାହିଁ । ଇଂରାଜୀ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ଯାହା ସବୁ ଆଜି ଗର୍ବର ବିଷୟ ହୋଇ ରହିଛି, ତାହା ଦିନେ ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ ହେବ । ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ ତୁମେ ଅନ୍ୟ ଜାତିର ପରାଜୟ ଓ ଅପମାନରେ ଗର୍ବ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବ ।

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପ୍ରଶ୍ନ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ମନୋଭାବ ଆପଣଙ୍କ ପଥରେ କେତେଦୂର ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇଛି ?

ଉତ୍ତର—ବହୁତ ପରିମାଣରେ ବା ଅଧେ ଅଧେ ବୋଲି ମୁଁ କହିପାରେ । ଭାରତ ଭଳି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାତସ୍ୱାରରେ ବା ଅଜ୍ଞାତସ୍ୱାରରେ ସେହି ଭେଦନୀତିର ଶାସନ (Divide and rule) ଚାଲିଛି । ବ୍ରିଟିଶ୍ କର୍ମଚାରୀମାନେ କେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ, କେତେବେଳେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦଳକୁ ଭଲ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଯଦି ଜଣେ ବ୍ରିଟିଶ୍ କର୍ମଚାରୀ

ହୋଇଥାଆନ୍ତି, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କରନ୍ତି ଓ ଶାସନଦଣ୍ଡକୁ ଡ଼କାବୁତ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଭେଦଭାବର ସୁଯୋଗ ନିଅନ୍ତି । ଏହି ଶିକାରର କବଳରେ ନ ପଡ଼ିବା ଆମର ଦାୟିତ୍ବ ହୋଇ ରହିଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ସ୍ବରୂପ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣିବ, ଏକଥା ଆପଣ କେବେ ଭାବନ୍ତି କି ?

ଉତ୍ତର—ନା, ମୁଁ ହିଁ କେବଳ ନାଁ ବୋଲି କହୁଛି । ଏହାଦ୍ବାରା କେବଳ ଆତ୍ମସମ୍ମାନର ହାନି ହେବ । ମୁଁ କିମ୍ବା କଂଗ୍ରେସ କେହି ଏଥିରେ ଭାଗ ହେବୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀଙ୍କ ଉପରେ ଏହି କଥା ଛାଡ଼ି ଦେଉଛି । ଭାରତ ସରକାର ଓ ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାରମାନଙ୍କ କାଗଜ ପତ୍ରରେ ସରକାର ତରଫରୁ ସମାଧାନର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ସରକାରୀ ସମାଧାନ ମୂଳରେ ରାଜନୀତିକ ଚାଲବାଜି ରହିଛି । ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦଳ ନ୍ୟାୟବିଚାର କଥା କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଧାନ ପାଇଁ କେହି ଧରାଛୁଆଁ ଦେଉନାହୁଁ । ଏହାଦ୍ବାରା ଆମର ସ୍ଵାର୍ଥପରତା ବେଶ୍ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । କାହାର ଠିକ୍, କାହାର ଭୁଲ୍; ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ନିରପେକ୍ଷ ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀ ଉପରେ ସୁବିପ୍ରକାର ଦାବିର ବିଚାର କରି ଉପଯୁକ୍ତ ରାୟ ଦେବାପାଇଁ ଆତ୍ମା ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇପାରେ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀରେ କେଉଁମାନେ ରହିବେ, ସେ ବିଷୟ ଆପଣ କହିବେକି ?

ଉତ୍ତର—ସେମାନେ ଭାରତର ହାଇକୋର୍ଟର ଅ-ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ଅ-ମୁସଲମାନ ବିଚାରପତି ବା ପ୍ରିଭି କାଉନ୍ସିଲର ବିଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀର ବିଚାରପତିମାନେ ହୋଇପାରନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ ତ ?

ଉତ୍ତର—ସେ ବିଚାରାଳୟର ବିଚାର ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ କି ନାହିଁ, ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠୁନାହିଁ । ଏହିପରି ପ୍ରସ୍ତାବର ପଛରେ ଯେ ଏକ କୌଶଳ ଅଛି, ଏହା ମୁଁ ମାନିପାରେ । ଯଦି ସରକାର ଏଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ବିଚାରକ କମିଟି ବସିବା ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ବଦଳିଯିବ । ସମାଧାନ ପାଇଁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ଆରୁଆ ହୋଇ ବାହାରିଯିବେ । କାରଣ ରାଜନୀତିକ ମନୋଭାବାପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ସମସ୍ୟା ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ରହିଛି । ନିଜ ନିଜ ଦାବିରେ କି ଦୋଷ ରହିଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ତାହା ଜାଣନ୍ତି ।

କେତେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ

Young India, 15-10-31

ଇଣ୍ଡନରେ ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ କେତେକ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ତା'ର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ:-

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା:-

ପ୍ରଶ୍ନ—ସରକାର ଆମଠାରୁ ଦାବି କରୁଥିବା ଏକତା ଯେପରି ଅଜ୍ଞାନ, ଆପଣ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଦାବି କରୁଥିବା ଏକତା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଜ୍ଞାନ ନୁହେଁ କି ? ଏପରି ଗୋଟାଏ

ବଡ଼ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ବାଧା ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ସବୁ ଛାଡ଼ି ଦେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ କି ?

ଉତ୍ତର—ଦୁଇଟି ଭୁଲ୍ ତୁମେ କରୁଛ । ପ୍ରଥମତଃ ସରକାର ତୁମକୁ ଯାହା କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ସହିତ ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ କହୁଥିବା କଥାର ତୁଳନା କରି ତୁମେ ଭୁଲ୍ କରୁଛ । ଯେପରି ବୋଧହୁଏ, ସେଥିରୁ ଜଣେ ବୁଝିବ ଯେ ଏହା ଏକ ଯଥାର୍ଥ ତୁଳନା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କଲେ ଦେଖିପାରିବ, ସେଥିରେ ତୁଳନା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ମନୋଭାବ ପକ୍ଷରେ ସଙ୍ଗୀନମୁନ ଅଛି । ମାତ୍ର ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି, ତାହା ହୃଦୟର କଥା । ତାହା ହେଲେ ଶୁଦ୍ଧ ଛଡ଼ା ଆଉ ପକ୍ଷରେ କିଛି ନାହିଁ । ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସକ ଓ ନୃଶଂସ ଘାତକ ଏକା ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଛୁରା ବିପରୀତ ପକ୍ ପକାଏ । ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ସେଥିରେ ସବୁ ମୁସଲମାନ ଦଳଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ନ ରହିଲେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ଦାବି ଉଠାପନ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଖାଲି ସଂଖ୍ୟାଧିକତା ଦ୍ଵାରା ପରିଚାଳିତ ହେବି କିପରି ? ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଯେତେବେଳେ ମୋର ଦଳେ ବନ୍ଧୁ ଗୋଟାଏ କଥା ଦାବି କରୁଛନ୍ତି, ଅପର ଦିଗରେ ମୋର ଅନ୍ୟ ସାଥୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପଥରେ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । କେତେକ ଦିନ ତଳେ ମୋର ପ୍ରଥମ ବନ୍ଧୁ ଦଳ ଏମାନଙ୍କୁ ମୋର ପ୍ରଧାନ ସହକର୍ମୀ ରୂପେ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ଵାସଘାତକତା କରିବା ଦୋଷରେ ମୁଁ ଦୋଷୀ ହେବି କି ?

ଆଉ ମଧ୍ୟ ତୁମର ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ଯେ କୌଣସି କଥା ମଞ୍ଜୁର କରିଦେବାର କ୍ଷମତା ମୋର ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏଥିରେ ରାଜି ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ମୁଁ ତା'ର ସମର୍ଥନ କରିବି—ଏହି କଥା ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଥିଲି । ମୋ ନିଜ କଥା ଯଦି ପଡ଼ାର ମୁସଲମାନଙ୍କର ଯେକୌଣସି ଦାବି ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଛି । ମୁଁ ଯଦି ମୋର ସମସ୍ତ ହିନ୍ଦୁଜାତିକୁ ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ କରାଇ ପାରନ୍ତି, ତେବେ ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇଯାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପରି ବାଧା ମୋ ଆଗରେ ରହିଛି । ତେଣୁ ମୁଁ ଯାହା କହିଛି, ସେ କଥା ତୁମେ ଯେତେଦୂର ଭାବୁଛ, ସେତେ ନିର୍ବୋଧତାର କଥା ନୁହେଁ । ଯଦି କେବଳ ମୋରି ଶକ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ପଡ଼ୁ ଆଆନ୍ତା, ତେମେ ମୁଁ ଏହି ଦୁଃଖଦାୟକ ସମସ୍ୟାର କୌଣସି ସମାଧାନ ନ କରି ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ତାହା ଦୁନିଆଁ ଆଗରେ ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ତବ କଥା ହୋଇ ରହନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏ ସମସ୍ୟା ସମ୍ପର୍କରେ ମୋର କୌଣସି ଧର୍ମଗତ ମତ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଯେ ହିନ୍ଦୁ ନୁହେଁ, ତାହା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦାବି ଛାଡ଼ିଦେବା ଦ୍ଵାରା ମୋର ହିନ୍ଦୁତ୍ଵରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ କଂଗ୍ରେସର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ଏଠାକୁ ଆସିବାର ଗୁରୁତାର ବହନ କରି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ଥିର କରି ଯେ, ସାମ୍ରାଜାତ୍ଵିକ ସମସ୍ୟାକୁ ହିନ୍ଦୁ ବା ମୁସଲମାନ ଭାବରେ ନ ଦେଖି ମୋତେ ବିଶ୍ଵାସ ଭାରତ ଜାତିର ମହାତ୍ମାଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ମୁଁ ଏହା କହିବାକୁ କୌଣସି ଦ୍ଵିଧା ବୋଧ କରୁ ନାହିଁ ଯେ, କଂଗ୍ରେସ ସବୁ ଜାତିର ସ୍ଵାର୍ଥର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରେ—ଏପରିକି ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ମଧ୍ୟ, ଯଦି ସେମାନେ ଭାରତକୁ ନିଜର ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମୂଳ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥରେ ବାଧା ଦେବା ଭଳି କୌଣସି ଦାବି ଉଠାପିତ ନ କରନ୍ତି ।

ଗଡ଼ଜାତ ପ୍ରଜା ଓ ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ କାହିଁକି ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ଗଡ଼ଜାତ ଲୋକଙ୍କ କଥା କହି ନ ଥିଲେ ? ମୋର ମନେ ହୁଏ ଆପଣ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥକୁ ବଳି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର—ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନେ ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟାତ୍ମକ ବକ୍ତବ୍ୟ ଦିଏ, ଏହା ସେମାନେ ମୋଠାରୁ ଆଶା କରି ନାହାନ୍ତି । ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସେମାନଙ୍କର ଦାବି ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ସେମାନେ ମୋଠାରୁ ଚାହାନ୍ତି ଓ ମୁଁ ତାହା କରିଛି । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ବିଫଳ ହେଲେ ମୋତେ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ସମୟ ମଧ୍ୟ ଆସିବ । ମୋର ନିଜ ଉପାୟରେ ମୋତେ ନିଜ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥ ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତାହା ରାଜାମାନଙ୍କଠାରୁ ହାସଲ କରିବାକୁ ହେବ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି । ମୁଁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଆଗରେ ନତଜାନ୍ତୁ ହୋଇ ମୋର ମନର କଥା ମାଗିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଲ୍‌ଟେବୁଲ୍ ବୈଠକ ଆଗରେ ତାହା ମୁଁ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ଯେ, ଓକିଲାତି ବିଦ୍ୟା ମୋତେ ବେଶ୍ ଜଣାଅଛି । ମୁଁ ମୋକଦ୍ଦମାରେ ଜିଣି ନ ପାରିଲେ, ମୋତେ ଆଉ ମୋକଦ୍ଦମା ଲଢ଼ିବାକୁ ନ ଦେବ ପଛକେ ।

ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରଶ୍ନାକାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ:-

ପ୍ରଶ୍ନ—ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରଶ୍ନାକାରେ ଗୋଟିଏ ଦେବା ନୀତିକୁ ଆପଣ ପସନ୍ଦ କଲେ କାହିଁକି ? ନେହରୁ ରିପୋର୍ଟରେ ଯେ ଏହାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରାଯାଇଥିଲା, ଏହା କଣ ଆପଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?

ଉତ୍ତର—ତୁମେ ବେଶ୍ ଭଲ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ପଚାରିଛ । ତୁମର ପ୍ରଶ୍ନ ଚର୍ଚ୍ଚଣାସ୍ପର କଥା ଅନୁସାରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମଧ୍ୟପତ ପରି ଭ୍ରମରେ ପକାଉଛି । ନେହରୁ ରିପୋର୍ଟରେ ଥିବା ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଣାଳୀ କଥା ଛାଡ଼ିଦିଅ । ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର କଥା । ମୁଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀ କଥା ତୁମ ଆଗରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଛି, ତାହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଯେ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିଚାଲିଛି, ଏହା ମୁଁ କହିପାରେ । ତୁମ ସମସ୍ତଙ୍କର ବୁଝିବାର କଥା ଏହି ଯେ, ସାବାଜକ ଗୋଟିଏ ଅଧିକାର କଥା ସହିତ ଏହା ଉନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ । ଏହା ଛଡ଼ା ତାକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ମୋଟରେ ସାତ ଲକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଦେଲାବାଲା ଭାରତରେ ଅଛନ୍ତି—ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାରତର ସାବାଜକ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନିର୍ବାଚିତ ହେବେ । ମୋ ପ୍ରଣାଳୀ ବିନା ଏହା ଏକ ଗୋଳମାଳିଆ ଓ ବ୍ୟୟସାପେକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ମେଲ୍‌କ କଥାନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରତିନିଧି ମନୋନୟନ କରିବେ ଓ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିଷଦ ପାଇଁ ପ୍ରତିନିଧି ନିର୍ବାଚନ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେବେ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତକୁ ଯାହା ଅନୁକୂଳ ହେବ, ତାହା ଯେ ଆମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ, ଏହା ନୁହେଁ । ଆମେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ଛାପାକାଗଜ ହେବୁ କାହିଁକି ? ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଆମ ଦେଶ ପରିଚାଳିତ—ଆମେ କାହିଁକି ଆମର ନିଜର ଉପାୟରେ ନିର୍ବାଚନ ନ କରିବୁ ?

ଆଉ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ

Young India, 12-11-31

ଅବୁଫୋର୍ଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ସଭାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କୁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଯାଇଥିଲା । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଥିବା ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନେ ସାଧାରଣତଃ ସେପରି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି, ସେଥିରୁ କେତେକ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ଇଂଲଣ୍ଡଠାରେ ବିଶ୍ୱାସ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ କଣ ଇଂଲଣ୍ଡର ସର୍ବବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ୱାସୀୟତା ପରିଚାଳିଛନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ସମୁଦାୟ ମାନବଜାତିର ସର୍ବବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ମୋର ସେତିକି ଆଶ୍ୱାସ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇଂଲଣ୍ଡ ଉପରେ ସେତିକି ଆଶ୍ୱାସ ମୋର ଅଛି । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଆମକୁ ପତନ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନ ନେଇ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର କରାଇବା ପାଇଁ ମାନବ ସମାଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ନିୟୋଜିତ । ଅଜ୍ଞାତରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାହିଁ ପ୍ରେମଜାତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ । ମାନବ ଜାତି ସେ ଚିନ୍ତା ରହିଛି, ଏହି ପଟଣା ପ୍ରତିପାଦନ କରୁଛି ଯେ, ବିଭକ୍ତ କରାଇବା ଶକ୍ତିଠାରୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରାଇବା ଶକ୍ତି ଏବଂ ଧୂସ ଶକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ସୁଜନ ଶକ୍ତି ବଳୀୟାନ । ମୁଁ କେବଳ ପ୍ରେମର ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ସେ ଇଂରେଜ ଜାତିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକ ସମୟରେ ଡିକ୍ଟେଟର ଅନୁଭବ କରିଛି, ଏବଂ ନିଜ ମନକୁ ପଚାରିଛି, କେବେ ଏହି ଛକନାର ଶେଷ ହେବ ? କେବେ ଏମାନେ ଏହି ଦରିଦ୍ରସାଧାରଣଙ୍କୁ ଶେଷଣ କରିବାରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବେ ? ସ୍ୱଭାବତଃ ମୋତେ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା, ‘ରୋମ୍‌ଠାରୁ ସେମାନେ ଏହି ଶେଷଣ ଶିଖୁଛନ୍ତି ।’ ପ୍ରେମଜାତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ମୁଁ ନିଜକୁ ସୁପରିଚାଳିତ କରିବି । ମୋର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ, ଏହା ଦିନେ ଇଂଲଣ୍ଡର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।

ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଭାରତର ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ?

ଉତ୍ତର—ମୋର ଭୟ ହୁଏ, ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ମାନବଜାତି ପ୍ରତି ଏକ ଅଭିଶାପ ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଗୋଟିଏ ଜାତି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବା ଆଉ ବେଶି ଦିନ ଚାଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମର ଶୋଷଣ କରିବାର କ୍ଷମତା ଉପରେ, ବିଦେଶୀ ହାତ ବଜାର ଓ ପ୍ରତିଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଅଭାବ ଉପରେ ଯନ୍ତ୍ର-ଶିଳ୍ପ ନିର୍ଭର କରେ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଦିନକୁ ଦିନ ଏହି କାରଣମାନ ଲୋପ ହୋଇ ଯାଉଥିବାରୁ ବେକାର ସମସ୍ୟା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସେହିଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତର ବୟକର୍ କେବଳ ମଶାକାମୁତା ପରି । ଯଦି ଇଂଲଣ୍ଡର ଅବସ୍ଥା ଏହିପରି ହୁଏ, ତେବେ ଭାରତ ପରି ଏକ ବିଷ୍ଣୁତ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ବା କି ଉପକାର ହେବ ? ବସ୍ତୁତଃ ଭାରତ ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ—ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ହେଲେ ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ହେବ । ଫଳରେ ସେ ଦୁନିଆର ଅଭିଶାପ ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୃଥିବୀରେ ଏକ ଆତଙ୍କ ହୋଇ ରହିବ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଭାରତରେ ଶୋଷଣ କଥା ବା ଭାବିବି କାହିଁକି ? ଏହି ଅବସ୍ଥାର ଶୋଚନୀୟ ଫଳ କଣ ତୁମେ ଦେଖୁପାରୁନ ? ଅବଶ୍ୟା ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ଦ୍ୱାରା ଆମେ ଭାରତର ୩୦ କୋଟି ବେକାର

ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇ ପାରିବା । ମାତ୍ର ତୁମେ ଦେଖୁପାରୁଥିବ ଯେ, ଇଂଲଣ୍ଡ ମାତ୍ର ତିନିକୋଟି ଲୋକଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇ ପାରୁ ନାହିଁ, ଏବଂ ଅନେକ ସମୟରେ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଆସି ପହଞ୍ଚୁଛି, ଯେଉଁଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିଆ ଲୋକଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଘୁରି ଯାଉଛି । ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରମୟ । ଆମେରିକା, ଜାପାନ, ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଜର୍ମାନୀ ଇଂଲଣ୍ଡ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଭାରତର କେବଳ କେତେକ କଳକାରଖାନା ଇଂଲଣ୍ଡ ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତର ଯେପରି ଜାଗରଣ ଆସିଛି, ସେହିପରି ପ୍ରାକୃତିକ, ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ ଓ ଶ୍ରମଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ମଧ୍ୟ ଦିନେ ଜାଗରଣ ଆସିବ । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ବିରାଟ ଜାତିମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଜାତି ବାମନ ପରି । ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ପଶୁ ବୋଲି କହିପାର । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ସତ୍ୟ; ମାତ୍ର ବନ୍ୟପଶୁ ନୁହଁନ୍ତି । ଅଳ୍ପ କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ତୁମେ ଦେଖୁବ, ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ଆଉ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କର ବଜାର ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ । ଯଦି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶରେ ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରମୟ, ଭାରତରେ କଣ ଏହାର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରମୟ ହେବ ନାହିଁ ?

ଆଉ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ

ପ୍ରଶ୍ନ—ସିଡ୍ନିଲିୟାନମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆପଣ କଣ ବିଚାରନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଆର.ସି.ଏସ୍. ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତୀୟ ସିଡ୍ନିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ନୁହେଁ, ଏହା ର.ସି.ଏସ୍., ଅର୍ଥାତ୍ ଇଂରାଜୀ ସିଡ୍ନିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ । ଭାରତୀୟମାନେ ଏହି ସର୍ଭିସ୍ରେ ଥିବା କଥା ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଏହା କହୁଛି । ଭାରତ ଗୋଟିଏ ପରାଧୀନ ଦେଶ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ଇଂଲଣ୍ଡର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ମନେକର ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଇଂରେଜମାନେ ଭାରତରେ ଚାକରି କରିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ, ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ସଜା ଜାତୀୟ କର୍ମଚାରୀ ରୂପେ ଧରାଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଆର.ସି.ଏସ୍. ନାମ ଧରି ସେମାନେ ଶୋଷକ ସରକାରର ଭୂତଂ ହୋଇଛନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଇଂରେଜମାନେ ସେ ଦେଶକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ କମ୍ ବେତନ ପାଇ ଭାରତରେ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ବୋଝ ନ ହୋଇ ବରଂ ଏହି ଭାରତର ରୁକ୍ଷ ଜଳବାୟୁରେ ଚଳିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବା ତ୍ୟାଗ ଭାବରେ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ କିମ୍ବା ଏକ ସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭାରତକୁ ଆସିବେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ହାତୀବେକ ପରି ମୋଟା ଦରମା ପାଉଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଇଂରେଜ ଲୋକଠାରୁ ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ଅଧିକ ଅମିତବ୍ୟୟୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛନ୍ତି, ଏପରିକି ଏଠାରେ ଇଂଲିଶ୍ ଆବହାସୀ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନାର୍ହ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛୁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ମହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆମ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଚିକିତ୍ସା ମାତ୍ର ସୂଚନା ପାଇବୁ, ଏବଂ ଯେଉଁ ମହୂର୍ତ୍ତରେ ସେମାନେ ଆମ ସହିତ ଗୋଟାଏ ବନ୍ୟ ଜାତି ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବସିବେ, ସେହି ମହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ତାଙ୍କୁ ଦରକାର କରିବୁ ନାହିଁ ।

ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା—

ପ୍ରଶ୍ନ—ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଉପଯୁକ୍ତ କି ?

ଉତ୍ତର—ନ ହୋଇଥିଲେ ଆମେ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବୁ । ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଅନୁପଯୁକ୍ତର

ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନାହିଁ । କାରଣ ଯେଉଁମାନେ ଆମଠାରୁ ସ୍ଵାଧୀନତାକୁ ଅପହରଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ତାକୁ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ତୁମକୁ ଯଦି ତୁମର ଆଚରଣ ପାଇଁ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ତୁମେ ଆମକୁ ଏକୃତିଆ ଛାଡ଼ି ଦେଇଗଲେ, ତୁମେ ଅନୁତାପ କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିବ ।

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣ ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ କାହିଁକି ? ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଏ, ତାହା ଇଂରେଜମାନେ ଜାଣନ୍ତି—ସମାନ ଅଂଶୀଦାର ହେବା କଥାଟା ସେମାନେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ଆପଣ ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ କହିଲେ ଠିକ୍ ସେହି କଥା ବୁଝାଏ, ଆୟର୍ଲାଣ୍ଡର ଲୋକମାନେ ଯେପରି ସ୍ଵାଧୀନ ସରକାରକୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଆପଣଙ୍କୁ ସେହିପରି ଦିଆଗଲେ ଆପଣ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ସମାନ ଅଂଶୀଦାର ହେବା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ବୁଝାଏ କି ?

ଉତ୍ତର—ସେକଥା ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଉ । ମୁଁ ତାର ରୂପ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖେ । ତୁମେ ଦେଉଥିବା ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଯଦି ସ୍ଵାଧୀନତା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇଥିବ, ତେବେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରାଯିବ । ମାତ୍ର ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଙ୍ଗେ ସମାନେ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ଏହି କଥା ମୁଁ ଦାବି କରେ ।

ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଅବକାଶ

Harijan-1.4.33

ଡ଼େରାଡୁନର ଜଣେ ଛାତ୍ର ହିନ୍ଦୀରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ, ତାର ସାରମର୍ମ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା:—

“ଆମ କଲେଜ ଛାତ୍ରାବାସରେ ‘ଉଚ୍ଚ’ମାନେ ଆମ ଅଇଁଠା ଖାଉଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଜାଗରଣ ଆସିବା ଦିନଠାରୁ ଆମେମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର ରୁଟି ଓ ଡାଲି ଦେଉଛୁ ।

ହରିଜନମାନେ ଏଥିରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଅଇଁଠାରେ ସେମାନେ ଘିଅ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପୁଷିକର ଜିନିଷ ପାଆନ୍ତି । ହରିଜନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେଇସବୁ ଜିନିଷ ଅଲଗା ତିଆରି କରିବାର ଶକ୍ତି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ନାହିଁ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏ ଅସୁବିଧା ପଡ଼ୁଛି । ଆମେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ନୂତନ ଉପାୟ ଅନୁସାରେ ଆମେ ରୁଟି ଦେଇପାରୁ, ମାତ୍ର ଜାତିଆଣ ଗୋଟି ପ୍ରଭୃତିରୁ ଅଇଁଠା ନେବାରୁ ତ ହରିଜନମାନେ ନିବୃତ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ କ'ଣ କରିବାକୁ ହେବ ? ତା’ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବେ ଯେ, ଆମେମାନେ ଅବକାଶ ସମୟକୁ କିପରି ଭାବରେ କଟାଇବୁଁ ।

ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା କଥା ଉଠାପନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ସତ୍ୟ । ହରିଜନମାନେ ଏ ଅଇଁଠା ନେବାରେ ଏତେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ଯେ, ସେଥିରେ ସଙ୍କୋଚ ପ୍ରକାଶ କରିବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ନେବାପାଇଁ ସେମାନେ ଟାକି ବସିଥାନ୍ତି । ଅଇଁଠା ନ ପାଇଲେ ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ସେଥିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯାଉଛି । ଏହା ହରିଜନ ତଥା ସର୍ବର୍ଥ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଅଧୋଗତିର ପରିଚାୟକ । ଛାତ୍ରମାନେ ଅନ୍ୟ କେଉଁଠି କଣ ଘଟୁଛି, ସେଥିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଠିକ୍ ବାଟରେ ସେମାନେ ଚାଲୁଥା’ନ୍ତୁ । ଏହା ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍,

ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ଏଥିରୁ ଦେଇ ପାରିବା ଭଳି ଅଂଶ ମେହେତରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରଖୁଥିବା ଉଚିତ୍ । ଡେରାଡୁନର ଛାତ୍ର ଖର୍ଚ୍ଚ କଥା ଉଠାଇଛନ୍ତି । ସାରା ଭାରତରେ ଛାତ୍ରବାସ ଜୀବନ କଥା ମୁଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଜାଣେ । ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ସାଧାରଣତଃ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜ ବିଜ୍ଞାସ ବ୍ୟୟନରେ ଓ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେତିକି ବ୍ୟୟ କରିବା କଥା, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ କରି ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ଯେ, ନିଜ ଅର୍ଜ୍ଜିତ ଆକିରେ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଛାଡ଼ି ନ ଯିବାକୁ ଛାତ୍ରମାନେ ଅପମାନର କଥା ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ମାତ୍ର ମୁଁ କହେ ଯେ, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆକିରେ ଅର୍ଜିତ ଛାଡ଼ିଯିବା ନିତାତ ଅପମାନଜନକ ଏବଂ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହା ଅଶ୍ରଦ୍ଧତା ଚିହ୍ନ । ନିଜେ ଯାହା ଖାଇବ, ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଅଧିକାର କୌଣସି ଛାତ୍ରର ନାହିଁ, ବିଜ୍ଞାସବ୍ୟୟନକୁ ବଢ଼େଇ ବଢ଼େଇ ଚାଲିବାର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସବୁପ୍ରକାର ଆତ୍ମସଂଯମ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା ଛାତ୍ରଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ସେମାନେ ଯଦି ଆତ୍ମସଂଯମ ଅନୁଶୀଳନ କରି ଅହିଂସାମାର୍ଗ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବନ୍ଧା ହେଉଥିବା ଖାଦ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ମେହେତରଙ୍କୁ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟୟର ଲାଭବ କରିପାରିବେ ।

ଏ ସବୁ କରି ସାରିଲା ପରେ, ମୁଁ ଆଶା କରେ ଯେ, ସେମାନେ ହରିଜନଙ୍କୁ ନିଜର ଉକ୍ତ ସଂପର୍କୀୟ ବୋଲି ମନେ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଦୟ ବ୍ୟବହାର କରିବେ, ଅନ୍ୟର ଅର୍ଜିତ ଖାଇବା ନ ଖାଇବାର ଅଭ୍ୟାସ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରିୟ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ, ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବେ, ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟ ଆଣିବେ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅବକାଶର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେମାନେ ଉସାହର ସହିତ କରନ୍ତି, ତେବେ ନିଶ୍ଚୟେହ ଭାବରେ ସେମାନେ ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ । ସେଥିଭିତରୁ ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ଦିଆଗଲା ।

୧. ଛୁଟି ଭିତରେ ଶେଷ ହୋଇ ପାରିଲା ଭଳି ସୁଚିତ୍ତିତ ପାଠ୍ୟନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁସାରେ ଦିନ ଓ ରାତି ସୁଲମାନ କରନ୍ତୁ ।
୨. ହରିଜନ ପଢ଼ାକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଚାରିଆଡ଼ ପରିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ ।
୩. ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ବୁଲାଇ ନେବାକୁ ହେବ, ଗାଁ ଚାରିପାଖରେ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ । ଇତିହାସ, ଭୂଗୋଳର ମୋଟାମୋଟି ଜ୍ଞାନ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଉଦ୍‌ଘାପନ କରାଇବାକୁ ହେବ ।
୪. ରାମାୟଣ ମହାଭାରତର ସରଳ ରୂପ ସେମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ି ଶୁଣାଇବାକୁ ହେବ ।
୫. ହରିଜନ ପିଲାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗିଥିବା ମରଲା ପରିଷ୍କାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କୁ ତଥା ବୟସ୍କ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସରଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର ଜ୍ଞାନ ଦେବାକୁ ହେବ ।
୬. ହରିଜନମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀମାନ ନେବାକୁ ହେବ ।
୭. ପାଢ଼ିତ ହରିଜନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ ।

ହରିଜନମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଣ କରାଯାଇପାରେ, ଏହା ତାହାର ଏକ ନମୁନା । ଏହା ଖୁବ୍ ତରତରରେ କରାଯାଇଛି । ଜଣେ ଚିତାଶୀଳ ଛାତ୍ର ଏଥିରେ ଯେ ଆହୁରି ଅନେକ କଥା ଯୋଗ କରିପାରେ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ମୋର ସମସ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି ହରିଜନ ସେବାରେ ନିଯୋଗ କରି ଆସିଛି । ସର୍ବର୍ଥ ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କମ୍ ସେବା ଦରକାର ନୁହେଁ । ଛାତ୍ରମାନେ ଖୁବ୍ ନମ୍ର ଭାବରେ ସର୍ବର୍ଥ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଅସ୍ବଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ବାଣୀ ବହନ କରି ନେବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଜ୍ଞାନତା ଅଛି, ସୁପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ସୁଚିତିତ ବିତରଣ ଦ୍ବାରା ତାହାର ଅପସାରଣ ହୋଇ ପାରିବ । କେଉଁମାନେ ଅସ୍ବଶ୍ୟତା ଦୂରୀକରଣ ସପକ୍ଷରେ ଓ କେଉଁମାନେ ବିପକ୍ଷରେ, ତାହାର ଏକ ତାଲିକା ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ କେତେ କୁଅ, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ପୁଷ୍ପଗିଣୀ ଓ ଦେବମନ୍ଦିର ହରିଜନମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି ଓ କେତୋଟି ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ବାଧା ପାଇଛନ୍ତି, ତାର ହିସାବ ମଧ୍ୟ ନେବାକୁ ହେବ ।

ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ବିଧିମତେ ଓ ଦୃଢ଼ଭାବରେ କରାଯାଏ, ସେଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଫଳ ମିଳିବ । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବେ, ତାହାର ଏକ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ଲେଖି ରଖିବେ । ଅବକାଶ ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଏକ ସହଜବୋଧ୍ୟ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରଦେଶର ହରିଜନ ସେବକଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବେ । ମୋର ଏଇ ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ବା କେତେକ ପ୍ରସ୍ତାବ କେଉଁମାନେ ଗ୍ରହଣ କରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କଲେ, ତାହାର ଏକ ବିବରଣୀ ମୁଁ ପତ୍ରପ୍ରେରକଙ୍କ ପାଖରୁ ଆଶା କରେ ।

ଅସ୍ବଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଦାବି

Young India—12-11-31

ଗୋଲ୍‌ଡେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ବିଳାତ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବିଳାତରେ ଯେତେ ସତ୍ତାରେ ବସ୍ତୁତା କରିଥିଲେ ସବୁଠାରେ ଅସ୍ବଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥକ୍ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ବ ଦିଆଯିବା କଥାକୁ ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଅସ୍ବାକାର କରୁଥିଲେ । ଏହା ସେଠା ଲୋକଙ୍କୁ ଅତୁଆରେ ପକାଉଥିଲା । ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ଼ର ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଜଲିସରେ ସେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ମହାଦେବ ଦେଶାଇ ତାର ସାରାଂଶ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଲେଖିଛନ୍ତି:-

ମୁସଲମାନ, ଶିଖ୍ ସମସ୍ତେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ସଂଗଠିତ—ମାତ୍ର ଅସ୍ବଶ୍ୟମାନେ ସେପରି ହୋଇ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ରାଜନୀତିକ ଜାଗରଣ ଆସିଛି । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏପରି କଦର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବିରୋଧରେ ମୋତେ ସେମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡୁଛି । ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯଦି ଅଲଗା ଭୋର୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଗାଁମାନଙ୍କରେ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ହୋଇ ପଡ଼ିବ । କାରଣ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାଁ ହେଉଛି ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବର କେନ୍ଦ୍ର । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଅସ୍ବଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବହେଳା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିବା ହେତୁ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଦିନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେହି ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କେବଳ ସକ୍ରିୟ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵାରା ଓ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ପୃଥକ୍ ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଏହା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ପୃଥକ୍ ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁ ଓ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ କନ୍ଦଳ ଉତ୍ପତ୍ତିବ । ତୁମର ବୁଝିବା ଉଚିତ୍ ମୁସଲମାନ ଶିଶୁ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦୋଷ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତାକୁ ବରଦାସ୍ତ କରିପାରେ, କାରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ତାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ମାତ୍ର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିପଦ । ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ କରି ଜାଣେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପୃଥକ୍ ନିର୍ବାଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଳ୍ପ ଦିନ ହେଲା ଏହି ସରକାରୀ ସରକାର ମୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରିଛି । ଅସଲ କଥା ହେଉଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ଭୋଟର ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିଦେବା ଓ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୌଜିକ ଅଧିକାର ଦେବା । ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ବ୍ୟବହାର କରାଗଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ ଜାଣିଶୁଣି ଅଲଗା କରି ଦିଆଗଲେ, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଵାର୍ଥସାଧନ କରିପାରୁଥିବା ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ନିର୍ବାଚନ ବିଚାରାଳୟର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ରହିବ । କୌଣସି ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ବାହାର କରି ଦେଇ ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଏହି ବିଚାରାଳୟ ଆଦେଶ ଦେଇ ପାରିବ ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ଵ ଦେବା ଅର୍ଥ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଧନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା । ପୃଥକ୍ ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ମୁସଲମାନମାନେ ମୁସଲମାନ ହୋଇ ରହିବେ । ଏଇ ନୀତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବାକୁ ତୁମେ ଚାହଁ କି? ବେଶ୍, ପୃଥକ୍ ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଏହି କଳଙ୍କ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ରହିଥିବ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ଲୋପ ସର୍ବାଦୌ ଆବଶ୍ୟକ । ତାହା ହୋଇଗଲେ ସମାଜର ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚତ 'ଉଚ୍ଚଜାତି'ର 'ନୀଚଜାତି' ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିଛି, ତାହା ଧ୍ଵଂସ ହୋଇଯିବ । ଏହି ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ଦୂର କରି ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ତୁମେ କାହା ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ? ଇଉରୋପର ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କର । ଶ୍ରମିକଶ୍ରେଣୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେଠାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି କି ? ସାବାଳକ ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ଵାରା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରାପଦତାରେ ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରେ, ଏପରିକି ନୈଷ୍ଠିକ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୋଟ୍ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରସ୍ଥ ହେବେ ।

ତେବେ ତୁମେ କିପରି ପଚାରୁଛ ଯେ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ-ପ୍ରତିନିଧି ଆନ୍ଦେଦକର ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭୋଟ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବାଟି କରୁଛନ୍ତି । ଆନ୍ଦେଦକରଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ମାନ ଅଛି । ଆମ ଉପରେ ରାଜିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକାର ଅବଶ୍ୟକ ତାଙ୍କର ଅଛି । ସେ ଯେ ଆମମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି, ଏହା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆତ୍ମସଂଯମର ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ସେ ଆଜିକାଲି ଏତେ ଦୂର ସନ୍ଦେହ କରୁଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ଆଖିକୁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁକୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ବିରୋଧୀ ଭାବରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି—ଏପରି ଦେଖିବା ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଭାବିକ । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ମୋ ଜୀବନରେ ସେହି କଥା ଘଟିଥିଲା । ସେଠାରେ ମୁଁ ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯାଉଥିଲି, ମୋ ପଛରେ ସାହେବମାନେ ଜାଗି ରହିଥିଲେ । ଅଭିଶାପ ଦେବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ଵାଭାବିକ । ମାତ୍ର ସେ ଯେଉଁ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଭୋଟ୍ ପ୍ରଥା ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର

ହେବ ନାହିଁ । ତାହାଦ୍ୱାରା ସେ ନିଜ କ୍ଷମତା ଓ ସମ୍ମାନର ଉତ୍କଳ ଶିଖରକୁ ଉଠିଯାଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱାସ୍ୟମାନଙ୍କ କିଛି ଲାଭ ହେବ ନାହିଁ । ବିଗତ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହି ସେମାନଙ୍କ ସୁଖଦୁଃଖରେ ଭାଗୀ ହୋଇ ଆସିଥିବାରୁ ମୋର ଏ କଥା କହିବାର ଅଧିକାର ଅଛି ।

ଛାତ୍ରସମାଜ ଓ ହରିଜନ ସେବା

Harijan-17-11-33

ନାଗପୁର ଛାତ୍ରସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ତୁମେ ଯେପରି ଭାବରେ ମୋତେ କହୁଛ, ମୋ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସତ ବୋଲି ଯଦି ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ, ତେବେ ମୋର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ହେବ, ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ତାହା ଜାଣେ, ମୁଁ ଭାରତର ଜଣେ ବିନୀତ ସେବକ—ଭାରତର ସେବା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ସେବା କରୁଛି । ମୁଁ ମୋର ପିଲାଦିନେ ଉତ୍ତରାବନ କରିଥିଲି ଯେ, ଭାରତର ସେବା ମାନବଜାତିର ସେବାଠାରୁ ପୃଥକ ନୁହେଁ । ମୋର ବୟସ ଜ୍ଞାନର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ଦେଖିପାରିଲି ଯେ, ମୋର ଉତ୍ତରାବନ ଠିକ୍ ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ବର୍ଷର ସାଧାରଣ ଜୀବନଯାପନ ପରେ ଆଜି ମୁଁ କହିବାକୁ କ୍ଷମ ହୋଇପାରିଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ଜାତିର ସେବା ସମସ୍ତ ଜଗତର ସେବାଠାରୁ ପୃଥକ ନୁହେଁ । ଏହି ନୀତି ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଦିନକୁ ଦିନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି । ଏହା ଏକ ଉତ୍ତମ ନୀତି—ଏହାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଦୁନିଆଁର ପରିସ୍ଥିତି ସହଜ ହୋଇଯିବ । ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜାତିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଦ୍ୱେଷଭାବ ରହିଛି, ତାହାର ଅବସାନ ହେବ । ତୁମେମାନେ ଠିକ୍ କହିଛନ୍ତି, ଏହି ଅସ୍ୱାସ୍ୟତା ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଆରମ୍ଭ କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ମୁଁ ଆବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ମୁଁ ଅନେକବାର କହିଛି ଯେ, ହିନ୍ଦୁ ହୃଦୟରୁ ଏହି ଅସ୍ୱାସ୍ୟତାଭାବ ଯଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇଯାଏ; ତେବେ ଏହା ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମାନବଙ୍କର ହୃଦୟକୁ ସ୍ୱାସ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଶାତୀତ ଫଳ ଫଳିବ । ଗତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମୁଁ ନାଗପୁରର ବିରାଟ ସଭାରେ କହିଥିଲି, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ହୃଦୟରୁ ଅସ୍ୱାସ୍ୟତାବ ଦୂର ହୋଇଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରର ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯଦି ଏହି ଜପନୀ କଳଙ୍କକୁ ସ୍ୱରାଜ୍ୟରେ ଦୂର କରିଦିଅନ୍ତି, ତେବେ ଆମେମାନେ ଦେଖିବା, ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ, ପାର୍ଶୀ—ଯେଉଁ ନାମରେ ଆମେ ନିଜକୁ କହୁ ନା କାହିଁକି, ପୃଥକ୍ ଜାତି ନୁହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଏକାଥରେ ଏହି ଅସ୍ୱାସ୍ୟତାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦୂର ହୋଇ ପାରିଲେ, ଆମେ ସମସ୍ତ ଏକତା ଉପଲବ୍ଧ କରିବା । ମୁଁ ଅନେକବାର କହିଛି, ଅସ୍ୱାସ୍ୟତା ଏକ ବହୁରୂପୀ, ଏକ ବହୁ ମସ୍ତକବିଶିଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସ । ସେଥି ଭିତରୁ କେତେକ ବଡ଼ ରାକ୍ଷସ । ଯଦି ମୋର କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରତି ରକ୍ଷା ଆଏ, ତେବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ମୋର ଅସ୍ୱାସ୍ୟତା ଭାବର ପରିଚାୟକ । ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ; ମୋର ଜୀବନ କାଳ ଭିତରେ ଅସ୍ୱାସ୍ୟତା ନିବାରଣ କରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ କି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମଭାବାପନ୍ନ, ଧର୍ମର ଆନୁସଙ୍ଗିକ ନୀତିରେ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମର ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି, ମାନବ ଜାତିର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗର କ୍ଷତି କରୁଥିବା ଏହି ଅସ୍ୱାସ୍ୟତାକୁ ଦୂର କରିବାରେ ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ଯଦି ହିନ୍ଦୁ ଏହି ପାପକୁ ହୃଦୟରୁ ଦୂର କରିପାରେ, ଆମର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ି

ବଢ଼ି ଚାଲିବ । ପ୍ରକୃତରେ ଅସୁଖ୍ୟତା ଦୂର ହୋଇଗଲେ, ମାନବ ଜାତିର ଯେ, କେତେ ଲାଭ ହେବ, ତାର କଳନା କରିବା ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସମ୍ଭବ । ଏହି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟର ସାଧନ ପାଇଁ ମୁଁ କାହିଁକି ମୋ ଜୀବନକୁ ପଣ କରି ଦେଇଛି, ଏହା ବୁଝିବାକୁ ତୁମର ଆଉ ଅସୁବିଧା ରହିବ ନାହିଁ । ଏଠାରେ ସମବେତ ହୋଇଥିବା ଛାତ୍ର, ତୁମେମାନେ ମୋତେ ଓ ମୋର ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବିଷୟରେ ବୁଝିଲ, ତେଣୁ ମୁଁ ଯାହା ଦରକାର କରେ, ସେ ବିଷୟରେ ଶୀଘ୍ର ମୋତେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଦରକାର ।

ଅନେକ ଛାତ୍ର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ଦୂର ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ ଯେ, ଛାତ୍ରମାନେ ମୋତେ ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ପଚାରିବ । ତୁମରି ଆଖି ଆଗରେ ପ୍ରଶସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ପଡ଼ିଛି । ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଏହା ରାଜନୀତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ । ଏହା ରାଜନୀତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଓ ତୁମର ପକ୍ଷରେ ରାଜନୀତି ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଧର୍ମଭାବରେ ମୋର ଜୀବନ ପରିଚାଳିତ । ମୁଁ କହିଛି ଯେ, ମୋର ଧର୍ମରୁ ମୋର ରାଜନୀତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ରାଜନୀତି ଚର୍ଚ୍ଚା କରେ, ସେତେବେଳେ ମୋର ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିବା ନୀତିକୁ ମୁଁ କେବେ ହରାଇ ବସେ ନାହିଁ ।

ମାନବ ଜାତିର ସେବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଅଭିଯାନ ଚଳୁଥିବାରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କ ସମୁଦାୟ ଅବକାଶ ଏଥିରେ ବ୍ୟୟ ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅଗତ୍ୟ କିଛି ସମୟ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ହରିଜନଙ୍କ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିନିଯୋଗ କରନ୍ତୁ । ମୋତେ ଏହି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଅର୍ଥ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଭାରତର ଏ ମୁଣ୍ଡରୁ ସେ ମୁଣ୍ଡ ଯାଏ ମୋର ଭ୍ରମଶଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ମୁଁ ଯେତେ ଛାତ୍ର ସଭାରେ ବାକ୍ଷଶ ଦେଇଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭାରେ ମୋତେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ତୁମର ଏ ଅର୍ଥ ସମାନ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଆହୁରି ବେଶି କିଛି ଆଶା କରୁଛି । ମୁଁ ଜାଣି ପାରୁଛି ଯେ, ଅବକାଶ ସମୟକୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୋଗ କରୁଥିବା ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ମୁଁ ପାଇଲେ; ଏ ଦିଗରେ ବହୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ । ଇଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଇଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମ କରି ଆମେ କେତେବେଳେ ହେଲେ ହରିଜନ ପଡ଼ାକୁ ଯାଇ ରାସ୍ତା ସଫା, ଘରେ ପଶି ପିଲାଙ୍କୁ ସତ୍ୟ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।

ଛାତ୍ରମାନେ କଣ କରିପାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ବିଷ୍ଣୁତ ଭାବରେ ‘ହରିଜନ’ରେ ଅନେକବାର ଲେଖୁଛି । ହରିଜନ ଶିକ୍ଷକ ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନେଇ ଆଣି ଥୋଇବା ଯେ କେତେ କଷ୍ଟକର, ଏ କଥା ପରିଷ୍କାର କରି ଦେଉଛି । ଗଙ୍ଗନା ପିଲାମାନେ ହରିଜନ ପିଲାଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ । ସେମାନେ ଏପରି ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଶନାରେ ରହନ୍ତି ନାହିଁ କି, ହରିଜନ ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଏତେ ଅଧଃପତନ ହୋଇନାହିଁ । ତେଣୁ ଇଡ଼ାଟିଆ ଶ୍ରମରେ ଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଗୁଡ଼ାଏ ପରସା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମର ବିଶେଷ କ୍ଷମତା ଉପରେ ଏହା ନିର୍ଭର କରେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ତୁମେ ତୁମର ସୁଲ୍ କଲେଜରୁ ପାଉଥିବା ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇ ପାରିବ ।

ବିଶୁଦ୍ଧ ରାଜାଜା ବକ୍ସତା ଦେବାର କ୍ଷମତା ଦ୍ୱାରା ତୁମର ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ମପାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, କି ଷ୍ଟାଠିଏ ବା ଛଅଶହ ଟଙ୍କା ଦରମାର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ସରକାରୀ ଚାକିରି ପାଇଗଲେ,

ତୁମର ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ସେବା ତୁମ ଯୋଗ୍ୟତାର ଯଥାର୍ଥ ପରିମାପକ ହୋଇ ପାରିବ । ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭାବରେ ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ତୁମେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ବୋଲି ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପିଲାକୁ ଦେଖୁ ନାହିଁ, ଯେ କି ଦିନକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ଲେଖାଏଁ ସମୟ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି କହିଛି । ତୁମେ ଯଦି ପ୍ରତିଦିନର ପଞ୍ଜିକା ଲେଖୁରଖ, ବର୍ଷର ୩୬୫ ଦିନ ଭିତରେ ତୁମେ କେତେ ସମୟ ଯେ ନଷ୍ଟ କରୁଛ, ତାହା ଜାଣି ପାରନ୍ତି । ତୁମର ଶିକ୍ଷାକୁ ସବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିୟୋଗ କରିବା ଯଦି ତୁମର ଇଚ୍ଛା, ତେବେ ଏହି ତୁମ୍ଭଙ୍କ ଅଭିଯାନ ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ ତୁମେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ତୁମର ମନୋନିବେଶ କରିବ ।

ପ୍ରାଣୀକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ପାଞ୍ଚମାଈଲ ଆକ୍ରାନ୍ତରେ ପିଲାମାନେ ପୂର୍ବରୁ ହରିଜନ ସେବା କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନାରବ ଭାବରେ ସକ୍ଳାୟ୍ୟ କରୁଥିବାରୁ ତୁମେ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାଣ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଥରେ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି । ଏହା କଠିନ ହେଲେ ହେଁ ଆନନ୍ଦଦାୟକ । କ୍ରିକେଟ୍, ଟେନିସ୍ ଖେଳଠାରୁ ଏହା ତୁମକୁ ଅଧିକ ବିମଳ ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବ । ମୁଁ ବାରମ୍ବାର କହି ଆସିଛି ବୁଝିମାନ, ସାଧୁ, ସରକର୍ମୀ ହେଲେ ଅର୍ଥ ବଳେ ବଳେ ଆସିଯିବ । ଅଠର ବର୍ଷ ବୟସର ବାଳକ ଥିଲା ବେଳେ ମୁଁ ଶିକ୍ଷା ମାଗି ପାଠ ପଢୁଥିଲି । ମୁଁ ଦେଖୁଛି, ଠିକ୍ ଧରଣର କର୍ମୀ ମିଳିଲେ ଅର୍ଥ ସହଜରେ ମିଳିଯାଏ । ଖାଲି ଅର୍ଥଦାନ ମୋତେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ହରିଜନ ସେବା ପାଇଁ ତୁମ ଅବକାଶର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କେତେକ ସମୟ ନିୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି । ସତ୍ୟପତି ମହାଶୟ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ କହିବା ଅନୁଯାୟୀ ଜଣେ ସ୍ୱପ୍ନବାଦୀ, ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ଏକ ବାସ୍ତବ ସ୍ୱପ୍ନବାଦୀ । ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ରୂପହୀନ ମନାଟିକା ନୁହେଁ । ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ, ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ବାସ୍ତବରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମଠାରୁ ଆଜି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ଦାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଲାମ ଡାକରା ଦେଉଛି ।

ମହାର ବାଣୀ

Harijan-26-1-34

ମାଲାବାରର ଆଲ୍‌ବାଏ ଇଉନିୟନ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ କଲେଜରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଥିଲେ—

ମୋର ବାଣୀ ଖୁବ୍ ସରଳ ଓ ସହଜ । ଏହି ସତ୍ୟ ନୂତନ ନୁହେଁ ଏବଂ କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେ ଦିନ ହେଲା ମୁଁ ଏହାର ସମ୍ମାନ ପାଇନାହିଁ । ଗତ ପଚାଶ ବର୍ଷର ପ୍ରାଣପଣ ଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ମୁଁ ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଆସିଛି । (ଏହି ସତ୍ୟକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଦିଗରେ ମୁଁ ଦିନକୁ ଦିନ ଯେତିକି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି, ସେତେଥର ପାଇଁ ଭାରତରେ ପ୍ରଚାର କରୁ ନାହିଁ ।) ନିକଟ ଅତୀତର କେତେକ ଘଟଣା ଭିତରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଲୋକଙ୍କୁ ନୂଆ ପରି ଜଣାଯାଉଛି । ସରଳ ଭାବରେ ମୋର ବାଣୀ ଏହିଯେ, ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀୟ ମନେ କରୁଥିବା ଯେଉଁ ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଅଛବ, ଅଦୃଶ୍ୟ ଓ ଅବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କଠାରୁ ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ । (ଯେପରି ଭାବରେ ତୁମରି ଆଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛି, ସେହିପରି ଇଶ୍ୱରପୁଷ୍ଟି ବୋଲି ବେଦ, ଉପନିଷଦ, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ଓ ସ୍କୃତି ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ

ଯଦି ଲେଖାଥାଏ, ତେବେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସହିତ ମିଳିତ ଭାବରେ ଦୁନିଆର କୌଣସି ଶକ୍ତି ରଖିପାରିବ ନାହିଁ । ପଚା ଜିନିଷକୁ ଯେମିତି ଆମେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଉ, ସେସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ମୁଁ ସେହିପରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବି । ଯେଉଁ ଈଶ୍ଵର ସବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅବର୍ଣ୍ଣ ଭରଯକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏପରି ପ୍ରତିବନ୍ଧକମାନ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯଦି କୁହାଯାଏ, ତେବେ ମୋର ସମସ୍ତ ବିଚାରବୃତ୍ତି ପ୍ରତିହତ ହୁଏ ଓ ମୁଁ ବଡ଼ ଆତ୍ମାତ ପାଏ । ବେଦ ଓ ଉପନିଷଦ ଲେଖି ଯାଇଥିବା ଯେଉଁ ଋଷିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କର ଏକ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ କେତେବେଳେ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ପରିକଳ୍ପନା କରିପାରନ୍ତି, ଏ ଭାବନା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୃତ୍ତିମାନ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ଅସହଜମାନ । ମାତ୍ର କୁସଂସ୍କାର ଓ କୁପ୍ରଥା ସହଜରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକର କୁପ୍ରଭାବରେ ବୃତ୍ତି ଓ ବିଚାରଶକ୍ତି ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ହୃଦୟ କଠିନ ହୋଇଯାଏ । ଏଣୁ ଆମେ ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ପକ୍ଷପାତୀ ହେବାର ଦେଖୁଥାଉ ।

ମାତ୍ର ଛାତ୍ର ହିସାବରେ ତୁମେ ଜାଣି ରଖି ଯେ, ଏହି ବାଣୀର ଅନ୍ତରାଳରେ ଆଉ ଏକ ମହତ୍ତ୍ଵ ବାଣୀର ସନ୍ତାନ ରହିଛି । ଏହି ଅସ୍ଵାଭାବିକ ରାକ୍ଷସ ଭାରତୀୟ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାକୁ ଗ୍ରିୟମାଣ କରି ଦେଇଛି ମାତ୍ର । ଏହି ବାଣୀରେ ଥିବା ସାର ଭାବନାଦ୍ଵାରା କେବଳ ହିନ୍ଦୁ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଦୂର ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ଓ ପାର୍ଶୀ ପରସ୍ପରଙ୍କ ଭିତରେ ରହିଥିବା ଅସ୍ଵାଭାବିକ ମଧ୍ୟ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ମୋର ଏଥିରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି ଯେ, ଜନ୍ମ ନାଶ ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଯଦି ଆଜି ହୃଦୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ, ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯାଏ, ନିଶ୍ଚୟ ସେମାନେ ଏହା ଦ୍ଵାରା ପବିତ୍ର ହୋଇ ପାରିବେ । ତେବେ ଆମେ ଭାରତରେ ପରସ୍ପରକୁ ବିଶ୍ଵାସ କରି ପରସ୍ପର ଭିତରେ ଥିବା ସନ୍ଦେହ ଓ ଅବିଶ୍ଵାସକୁ ଦୂର କରି ଦେଉ ମିଳିମିଶି ରହିପାରିବା । ଅସ୍ଵାଭାବିକ ସୁଦୃଢ଼ ପ୍ରାଚୀର ଆଜି ଆମମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରି ରଖୁଅଛି, ଜୀବନ ନିରାଶନମୟ ଓ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।

ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେମାନେ ବୁଝିପାରିବ; ମୁଁ କାହିଁକି ଯେ କୌଣସି ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତୀୟର ସହାନୁଭୂତି ଲାଭ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ କରୁଛି । ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀର ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇନାହିଁ, ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ଅବଶ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଦାନ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି, ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା, ଏହି ସମସ୍ୟାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧିତ ବିଭିନ୍ନ ସୋପାନର ଗବେଷଣା ମୁଁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଦରକାର କରୁଛି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦୟର ସହାନୁଭୂତି ଚାହୁଁଛି, ଏବଂ ତାହା ସବୁପ୍ରକାରର ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ମହତ୍ତ୍ଵ । ଟଙ୍କା କେତୁଚା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ହାତ ପତାଇ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନେ ହରିଜନମାନଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା କରତ ନେଇ ନାହାନ୍ତି । ସବର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସେ କରତ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଶେଷରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରେ କୌଣସି ଅବିଶ୍ଵାସ ନାହିଁ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଅନ୍ତର୍ଗୁହୀ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଧର୍ମମୂଳକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେହିପରି ଅହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ପ୍ରାର୍ଥନାମୂଳକ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଆଶା କରେ । ମନେରଖ—ଏ ବାଣୀ କେବଳ ମୋର ଭାବୋଜ୍ଞା ସ୍ଵରୂପ ନୁହେଁ, ଏହା ମୋର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଆସୁଛି । ତୁମେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ

ଯେଉଁ ଦାନ ଦେଇଛି, ତାହା ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ତୁମ ଓ ମୋ ଭିତରେ ଥିବା ସହାନୁଭୂତିର ବନ୍ଧନ ଭାବରେ ମୁଁ ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ତୁମେମାନେ ଯେ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତୁମ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ଏହି ଦୃଢ଼ଭାବର ଏହା ଚିହ୍ନ । ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ହିସାବ ରକ୍ଷକ ହିସାବରେ ତୁମେ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନରେ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ, ତାହାର ହିସାବ ମୁଁ ଥରକୁ ଥର ମାଗିବି ।

ଜାତି ଓ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟା

Young India-4-6-31

ନିଜର ନାମ ପଠାଇ ଜଣେ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ମୁଁ ଜାଣେ ଯେ ଆପଣ ଦିନରାତି ଭାରତର ସମସ୍ୟା ନେଇ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଆପଣ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି ଯେ, ଆପଣଙ୍କର ଗତ ଗୋଲ୍‌ଡେବୁଲ୍ ବୈଠକରେ ଯୋଗ ଦେବାର ଦୁଇଟି କାରଣ ଭିତରୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ କାରଣ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂଖ୍ୟାନ୍ୟନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପ୍ରଧାନତଃ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ନେତାମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ମାତ୍ର ଏହି ଆନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମିକ ବିଦ୍ବେଷର ମୂଳୋପାଦାନ କରିବାକୁ ହେଲେ କୌଣସି ଅସାଧ୍ୟା ସମାଧାନ ସେମାନେ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ ।

“ଏହି ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଭେଦଭାବରେ ମୂଳୋପାଦାନ କରିବାକୁ ହେଲେ ଘନିଷ୍ଠ ସାମାଜିକ ଭାବର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ଅତୀତ ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଅନ୍ୟ ଜାତି ବା ଧର୍ମଗୋଷ୍ଠୀଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ମୁସଲମାନ ଭାଇମାନେ ସହଯୋଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଦିନକୁ ଦିନ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଉଦାସୀନତା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଓ ଜାତିର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ଅନେକ ବାଧା ଉପସ୍ଥୁତି ।

“କେତେକ ଲୋକ କହନ୍ତି ଯେ ଦୁଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାଦ ଆମର ଦ୍ୱିତୀୟ ସୋପାନ ହୋଇପାରେ । ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ସାହା ଧାରଣା, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ଆପଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସୀ, ଆପଣଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଏ ଅନ୍ତର୍ବିବାଦ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବିଷ୍ମତରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର କ୍ଷତି ହେବ । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁଇଟି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରହିଛି, ସେତେ ଦିନ ଯାଏ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଏକାବେଳକେ ଦୂର କରିବା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେବ ।

“ଆପଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ ନୂତନ ଭାବରେ ଧର୍ମରାଜ ହୋଇଗଲେ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଆପଣ କି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କର ପରିକଳ୍ପନା କରୁଛନ୍ତି ? ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥକ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ କଣ ସେତେବେଳେ ରହିବ ? ମୁଁ ଭାବେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଉପରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଉଦ୍‌ବିଷ୍ମତ ମଞ୍ଜୁଳ ନିର୍ଭର କରେ ।

“ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ଆମେ ଯଦି ଜାତି ବିଭାଗରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ, ତେବେ ତଥାକଥିତ ହରିଜନମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇଯିବ । ଆମେ ଯଦି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁ ତେବେ ଆମେ ସମ୍ଭବତଃ ହିଁ ଜାତିଗତ ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ରଖି ପାରିବୁଁ ନାହିଁ । ଧର୍ମ ଓ ଜାତିଗତ

ପ୍ରଭେଦଦ୍ୱାରା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଭାବର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସାର୍ବଜନୀନ ଭାବୁଭାବର ଉଚ୍ଚତା ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଅଭିଶାପ । ଏହି ଜାତିପ୍ରଥାରୁ ଏକ ଅଜ୍ଞାନ ଜାତ୍ୟଭିମାନ ଭାବ ଆସେ ଏବଂ ଏହାର ଫଳ ବଡ଼ ଶୋଚନୀୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଜାତି ବିଭାଗ ପ୍ରଥାରେ ଜଣକର ରହିଥିବା ବିଶ୍ୱାସକୁ କିପରି ସମର୍ଥନ କରାଯିବ ?

“କେତେ ମାସ ଧରି ଏହି ସମସ୍ୟା ମୋର ମନକୁ ଆହୋଜିତ କରୁଛି । ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ ବୁଝି ପାରି ନାହିଁ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଏ ପତ୍ର ଲେଖିବାକୁ ସାହାସ କରିଛି ।

“ମୁଁ ଏକାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଜଣେ ବି. ଏ. ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତେଦୂର ସମ୍ପର୍କ ସବୁ ଉପାୟରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ମୋର ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଛି । ତା ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ହେଲା ଜାତି-ବିଭାଗ ପ୍ରଥା—ମୋ କଥା ମୁଁ ଆଗରୁ କହିଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ଆମିଷ ଆହାର । ମାଂସ ଦିଆଯାଉଥିବା ମୁସଲମାନ ଭୋଜନରେ ମୁଁ କିପରି ଯୋଗ ଦେବି, ଆପଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ମୁଁ ଆଉ କାହାକୁ ଏ ବିଷୟରେ ମୋତେ ଉପଦେଶ ଦେଲା ଭଳି ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଖୁନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଚିଠି କରିଆରେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସେଥିଲାଗି ଅନୁରୋଧ କରୁଛି ।”

ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନେ ତାଙ୍କ ପର୍ବପର୍ବାଣୀରେ ପରସ୍ପର ସହିତ ସହଯୋଗ ନ କରିବା କଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏହାଠାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ଭାବରେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେବା ଉଚିତ୍ ।

ଜାତି କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଅନେକ ବାର କହିଛି ଯେ, ଆଧୁନିକ ଭାବଧାରାରେ ଜାତିପ୍ରଥାରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ଏହା ପ୍ରଗତି ପଥରେ ଏକ ବଡ଼ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ । ମନୁଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଥିବା ଅସମାନତାରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଆତ୍ମାର ସମାନତା, ଶରୀରର ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏହା ଏକ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥା । ସମାନତା କଥା ମନନ ଓ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ଗୌତିକ ଜଗତରେ ଆମେ ଅନେକ ସମାନତା ଦେଖୁଛୁ । ବହିର୍ଜଗତର ଏହି ଅସମାନତା ମଧ୍ୟରେ ଆମକୁ ସମାନତା ଉପଲବ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜକୁ ଅନ୍ୟଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବିବା ଈଶ୍ୱର ତଥା ମନୁଷ୍ୟ ବିରୋଧରେ ଏକ ଜଘନ୍ୟ ପାପ । ଜାତି କହିଲେ ଯଦି ସମାଜଗତ ପ୍ରଭେଦକୁ ବୁଝାଇବ, ତେବେ ସେ ଜାତି ସମାଜରେ ଏକ ଦୋଷ ।

ବଂଶପରମ୍ପରା ବ୍ୟବସାୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବର୍ଣ୍ଣରେ ମୁଁ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ବର୍ଣ୍ଣ କହିଲେ ଚାରୋଟି ସାର୍ବଜନୀନ ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝାଏ, ଯଥା—ଜ୍ଞାନଦାନ, ଅସହାୟର ରକ୍ଷା, ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ଚାଳନା ଓ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ସେବା । ସମୁଦାୟ ମାନବ ପକ୍ଷରେ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଏହାକୁ ଗୋଟାଏ ନିୟମରେ ପକାଇ ଦେଇଥିବାରୁ ଏହା ସାମାଜିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ ଆଚରଣକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଆସିଛି । ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁ ଥାଉ ବା ନ ଥାଉ, ମାତ୍ର ସେହି ବନ୍ଧନ ଆମ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଉଛି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହି ନିୟମ ଖଣ୍ଡିତ କଲେ, ସେମାନେ ତାର ଏପରି ଫଳ ଫଳାଇ ସାରିଥିଲେ ଯେ ତାହା ଜଗତକୁ ବିସ୍ମୃତ କରି ଦେଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଏହି ବର୍ଣ୍ଣ ବିଧାନର ଉଦ୍ଧାରନ ଓ ପ୍ରୟୋଗ ଦିନେ ପୃଥିବୀକୁ ଚକିତ କରି ଦେଇଥିଲା ।

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେତେବେଳେ ଶିଥିଳତା ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣର ଅପବ୍ୟବହାର ଫଳରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଓ ସହଭୋଜନରେ ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ କ୍ଷତିକାରକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଆଣୁଥିବା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଉତ୍ତର ହେଲା । ଏ ସବୁ ବାଧା ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଗର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ଲୋକେ ପରସ୍ପର ସହିତ ବିବାହ ଓ ଭୋଜନ କରି ପାରନ୍ତି । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷା ଓ ଶୁଦ୍ଧତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୁଏତ ଏ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ବାହୁଣୀ ଶୂଦ୍ର ଘରେ ବା ଶୂଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ ବିବାହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣ ନିୟମରେ କୌଣସି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟେ ନାହିଁ ।

ନିଜ ଧର୍ମ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମରେ ବିବାହ କରିବା ଗୋଟାଏ ଭିନ୍ନ କଥା । ସେ କଥା ସ୍ମୃତନ୍ତ୍ର । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନିଜର ଧର୍ମ ପାଳନ କରୁଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମିଳନରେ କୌଣସି ବାଧା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ମିଳନ ଦ୍ୱାରା ଯେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପାରିବ, ଏଥିରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ସେ ଶାନ୍ତି ପରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ । ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ମିଳନ ପାଇଁ ପ୍ରଚାର କରିବା ଉଦ୍ୟମରେ କ୍ଷତି ଛଡ଼ା ମୁଁ କୌଣସି ଲାଭ ଦେଖୁ ପାରୁନାହିଁ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ମିଳନ ଅବଶ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକର ହେଉଥିବ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଏହାର ପ୍ରଚାର ପକ୍ଷରେ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ସହଭୋଜନର ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଶାନ୍ତି ଆଣିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ । ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଏକତାର ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ବା ଅନ୍ତର୍ଭୋଜନ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଏ ଅଶାନ୍ତିର ଅର୍ଥନାତିକ ଓ ରାଜନାତିକ କାରଣ ଅଛି—ଏହିସବୁ କାରଣକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ହେବ । ଇନ୍ଦୋରୋପରେ ତ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଓ ସହଭୋଜନ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ତଥାପି କଣ ଇନ୍ଦୋରୋପାୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ ବିବାଦ କରୁ ନାହାନ୍ତି ? ତାହା ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ଇତିହାସରେ କେବେ ଘଟି ନାହିଁ । ଆମ ଜନସାଧାରଣ ଏ ବିବାଦରୁ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ରଖୁଛନ୍ତି ।

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ଏକ ପୃଥକ୍ ଶ୍ରେଣୀ—ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଏମାନେ ଏକ କଳଙ୍କ । ଜାତିବିଭାଗ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ, ମାତ୍ର ପାପ ନୁହେଁ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଏକ ମହାପାପ—ଅମାର୍ଜନୀୟ ଦୋଷ । ଯଦି ଏହି କାଳଜୀରାକୁ ମାରି ନ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଦିନେ ଏହା ସମସ୍ତ ଜାତିକୁ ଗ୍ରାସ କରିବ । ଏହି ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ କଦାପି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରୁ ବାହାର ନୁହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁସମାଜର ସମ୍ମାନାୟତ୍ତ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣାନୁମୋଦିତ, ସେହି ବର୍ଣ୍ଣରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଗତ କରିବା ଉଚିତ୍ । ବର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟରେ ମୋର ସଂଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ଦେଖିଲେ ବର୍ତ୍ତମାନର ବର୍ଣ୍ଣବିଭାଗ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଅବସ୍ଥାରେ ନାହିଁ । ତଥାକଥିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜ୍ଞାନ ବିତରଣରୁ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପେଶା ଅବଲମ୍ବନ କଲେଣି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ପକ୍ଷରେ ଅଳ୍ପ ବହୁତରେ ଠିକ୍ ଏହି କଥା ଘଟିଛି । ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ବିଦେଶୀ ଶାସନରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦାସ—ଫଳରେ ଶୂଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଆହୁରି ହାନ—ଆମେମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ।

ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଜଣେ ନିରାମିଶାସୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଆମିଷାହାରୀ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ଖାଇବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ୍,

ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବହୁତ ବେଶି ଆମିଷଭୋଜୀ ହିନ୍ଦୁ ଅଛନ୍ତି । ଯଦି ଖାଦ୍ୟସାମଗ୍ରୀ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଓ ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି, ତେବେ ଜଣେ ନିରାମିଷାସୀ ଆମିଷ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ହିନ୍ଦୁ ବା ଅନ୍ୟ ଆମିଷାହାରୀଙ୍କ ସହିତ ଭୋଜନ କରି ପାରେ । ଯେଉଁଠାକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦୁଧ ଓ ଫଳ ଖାଇବାକୁ ମିଳିବ ।

ନିଜର ପ୍ରତ୍ୟୟପତ୍ର (Credentials) ପ୍ରମାଣ କର

Harijan-19-12-33

ନିଜ ହାତରେ ଝାଡୁ ଓ ଟୋକେଲ ଧରି ହରିଜନ ପଢ଼ାର ଆବର୍ଜନା ପରିଷ୍କାର କରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରେ ହରିଜନମାନଙ୍କର ସେବା କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଯେ କେବେ ଧର୍ମର ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହା ଯେ ଏକ ମାରମ୍ବକ ଭୁଲ୍, ଏଇ ବିଷୟରେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମାଇବାକୁ ହେଲେ ଚରିତ୍ରର ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ କେତେକ ଲୋକ ସ୍ପୃଶ୍ୟ ଆଉ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଲୋକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଯେ ଧର୍ମ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ତାର ବିପରୀତ କଥା, ଏହା ତୁମକୁ ଜୀବନରେ ପ୍ରମାଣ କରାଇ ଦେବାକୁ ହେବ । ତୁମର ଯଦି କୌଣସି ଚରିତ୍ର ନ ଥିବ, ତେବେ ଲୋକେ ତୁମକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାମ କର—ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣ । ତଥାକଥିତ ନୈଷ୍ଠିକମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ନୁହନ୍ତି ବା ସେମାନେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ କେବଳ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ସେମାନଙ୍କର କାମ । ଚରିତ୍ର ହିଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ପାରେ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଯୁକ୍ତିତର୍କ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କେବଳ ସେମାନେ ଚିହ୍ନି ରଖନ୍ତି । ଯଦି ସେବକ ପାଖରେ ସେହି ପରି ପ୍ରତ୍ୟୟପତ୍ର କିଛି ଥିବ, ତେବେ ଲୋକେ ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ନହେଲେ ତା’ କଥାକୁ ଲୋକେ ଆଦୌ ଶୁଣିବେ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟପତ୍ର ନେଇ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରକୁ ଯାଇ ଆଶା ଓ ଆଲୋକର ସଞ୍ଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଅଷ୍ଟାଭାଙ୍ଗି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତୁମେ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାର ବନ୍ଧମୂଳ ଧାରଣା ବା ଖରାପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ନାହିଁ ବରଂ ସେମାନଙ୍କର ସେବା କରିବାକୁ ଏବଂ ନିର୍ମଳ ମନରେ ପ୍ରେମ ଓ ଶାନ୍ତିର ବାଣୀ ନେଇ ଆସିଛ, ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆଣିବାକୁ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଯାଇ ଲୋକେ ତୁମ୍ଭ କଥା ଅନୁସାରେ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନ ଗଠନ କରିବେ ।

ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶିଳ୍ପୀକରଣ

Young India-17-12-25

ଆମେରିକାରେ ପଢୁଥିବା ଜଣେ ପୋଷ୍ଟଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ଛାତ୍ର ଲେଖିଛନ୍ତି—

“ଭାରତର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଘୁଞ୍ଚାଇବାକୁ ହେଲେ ଦେଶର ପଣ୍ୟସମ୍ପଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଭାବୁଛି । ଏ ଦେଶରେ ମୁଁ ଛ’ବର୍ଷ ହେଲା କାଷ୍ଠରସାୟନ ବିଦ୍ୟାର ଅଧ୍ୟୟନ

କରୁଛି । ଭାରତରେ ଯନ୍ତ୍ରଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତିର ଗୁରୁତ୍ବ ଉପରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥିଲେ, ହୁଏତ ଶାସନ ବିଭାଗରେ (Executive) ବା ଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଆନ୍ତି । କାଗଜମଣ୍ଡ ବା କାଗଜ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଯଦି ମୁଁ ଯାଏ, ତାହାହେଲେ ଆପଣ ଅନୁମୋଦନ କରିବେ କି ? ଲୋକମାନଙ୍କର ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି ଧରଣର କୌଣସି ଶିଳ୍ପର ଆୟୋଜନ ଭାରତରେ କରାଗଲେ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ? ଆପଣ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଗତିର ପକ୍ଷପାତୀ କି ? ଏହି ପ୍ରଗତି ଅର୍ଥ ମାନବ ସମାଜର ଉପକାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାହା କରାଯାଏ । ଯେପରି ଫ୍ରାନ୍ସର ପାଷ୍ଟର (Louis Pasteur)ଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଚରୋଷୋର ଡଃ ବେଣ୍ଟିଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ।”

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମୁଁ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରୁଛି । କାରଣ ଅନେକ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଏହି ବିଷୟରେ ଅନୁସନ୍ଧିତ ଅଛି ଏବଂ ମୋର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମତ ବିଷୟରେ ଅନେକ ନାନା ଭୁଲ୍ ଧାରଣାମାନ ପୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ପତ୍ରପ୍ରେରକ ଛାତ୍ର ଯେପରି ଶିଳ୍ପର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଇଁ ଲେଖୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ତାହାର ବିପକ୍ଷରେ କେବେ ହେଲେ ଯିବି ନାହିଁ । କେବଳ ମୁଁ ଏହା ମାନବିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜରୁରୀ ନୁହେଁ ବୋଲି କହିପାରେ । ଭାରତ ପାଇଁ ଏକ ଲୋକହିତକର ଶିଳ୍ପ ନୀତି କହିଲେ ମୁଁ ଏହା ସୂତାକଟାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଚାର ବୋଲି ବୁଝେ, କାରଣ ଯେଉଁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଆଜି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଦେଶରେ କାଜାକ କରି ରଖୁଛି, ସେହି ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ କେବଳ ସୂତାକଟା ଦୂର କରି ପାରିବ । ଦେଶର ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏହା ସହିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ପାଉଛନ୍ତି, ଯଦି ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ତରଖାକୁ ଭାରତର କୁଟୀରେ କୁଟୀରେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ ଯନ୍ତ୍ରର ରୂପ ଦେବା ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ମୁଁ କହିବି । ମୁଁ ବିଜ୍ଞାନର ଏପରି ପ୍ରଗତିପଥର ବିପକ୍ଷବାଦୀ ନୁହେଁ । ବରଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ମୁଁ ପ୍ରଶଂସା କରେ । ମୋର ସେ ପ୍ରଶଂସା ଯେ ଦିନକୁ ଦିନ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଛି ତାର କାରଣ ହେଉଛି, ଈଶ୍ବରଙ୍କର ନିମ୍ନତମ ସୃଷ୍ଟି ଉପରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିର ଏହି ବ୍ୟବହୃତକୁ ମୁଁ ହାଡ଼େ ହାଡ଼େ ଘୃଣା କରେ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ତଥାକଥିତ ମାନବିକତାର ଦୁହି ଦେଇ ନିରାହ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ହତ୍ୟା କରାଯାଏ, ତାହା ଏକାନ୍ତ ଅକ୍ଷମଣୀୟ । ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉତ୍ତାବନମାନ ନିରାହ ଜୀବନର ରକ୍ତରେ କଲୁଷିତ ହୋଇଥାଏ, ମୁଁ ତାକୁ ନିଷ୍ପକ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରେ । ଯଦି ଏହି ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟତୀତ ରକ୍ତ ସଂଚାଳକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଆବିଷ୍କାର ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ତାହା କୌଣସି ବାଧା ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସେହି ଦିନ ନିକଟରେ ଆସୁଛି ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖୁ ପାରୁଛି । ଯେଉଁ ଦିନ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ସାଧୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଣାଳୀକୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ସୀମିତ କରିବେ । କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ପରିବାରର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସମସ୍ତ ଜୀବଜଗତ ପ୍ରତି ଭବିଷ୍ୟତର ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବ । ଭାରତର ହିନ୍ଦୁମାନେ ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟାର ପଞ୍ଚମାଂଶକୁ ଲୋପ କରି ବଞ୍ଚି ରହିବା ଆଶା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶ ଓ ଆଫ୍ରିକାର ଅଧଃପତନ ଓ ଶୋଷଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର କଳ୍ପନା ଭ୍ରମାତ୍ମକ ବୋଲି ଯେପରି ଆମେ ଧୀରେ ଧୀରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜାଣି ପାରୁଛୁ, ସେହିପରି ଦିନେ ଆମେ ବୁଝି ପାରିବୁ ଯେ, ସୃଷ୍ଟିର ନିମ୍ନ ଶେଣୀର

ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରି ଆମର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରମାଣିତ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିର ଉପକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଉପକାର କରି ପାରିଲେ ଆମେ ଉନ୍ନତ ଜୀବ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୋଇ ପାରିବୁ । କାରଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର ଯେ ଆତ୍ମା ଅଛି, ଏ ବିଷୟରେ ମୁଁ ସ୍ଥିର ନିଶ୍ଚିତ ।

ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ପ୍ରସ୍ତାବ

Young India-26-12-29

ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶରେ ଗ୍ରାମଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏଲାହାବାଦ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରୁ ମୁଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପତ୍ର ପାଇଥିଲି:—

“ଅଳ୍ପ ଦିନ ତଳେ ‘ଯଜ୍ଞ ଭଣିଆ’ରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସତ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା, ସେହି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମର ସହମତ ଅଛି । ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ଗାଆଁ ଗହଳକୁ ଯିବାକୁ ଆପଣ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିଛନ୍ତି, ତାକୁ ଆମେ ପସନ୍ଦ କରୁଅଛୁ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମାନ ଦିଆଯାଇଛି, ଆମକୁ ନିୟତ୍ତିତ କରିବା ପାଇଁ ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଆମେ ଯାହା କରିବୁ, ସେ ବିଷୟରେ ଆମକୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯୋଜନା ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଅନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଓ ଭିତ୍ତିହୀନ ଯୋଜନା ଆମେ ଅନେକ ଶୁଣିଛୁ । ଦେଶବାସୀଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆମ ହୃଦୟରେ ବଳବତ୍ତା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭାବରେ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଆମମାନଙ୍କର ଶ୍ରମର ଫଳ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷୟରେ ଆମେ କେତେ ଦୂର ଆଶା ପୋଷଣ କରି ପାରିବୁ, କେଉଁ ଉପାୟରେ ଆପଣ ଦେଇଥିବା ପନ୍ଦର ଟଙ୍କାରୁ ଟ ୧୫୦/- କମାଇବାର ସୂଚନା ହୋଇପାରିବ । ଆମେ ଆଶା କରୁ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଆଲୋଚନା ଦାନ କରିବେ ଏବଂ ଛାତ୍ର ସଭାର ଭାଷଣରେ ବା ଆପଣଙ୍କର ସମାଦପତ୍ରରେ ତାହା ଆମକୁ ଜଣାଇବେ ।”

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସବୁ ବିଷୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚୁତା ଦିଆଯାଇଛି, ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏହି ଖବର କାର୍ଗଜ କରିଆରେ କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧାନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଯାଇଛି, ତଥାପି ଆଗରୁ ସଂକ୍ଷେପରେ କୁହାଯାଇଥିବା ବିଷୟର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆବଶ୍ୟକତା ପଡୁଛି । ପଢ଼ା ଶେଷ କରି ଛାତ୍ରମାନେ କଣ କରିବେ, ପତ୍ରପ୍ରେରକମାନେ ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ବୟସ୍କ ଛାତ୍ରମାନେ ତଥା କଲେଜ ଛାତ୍ରମାନେ ପଢ଼ିବା ସମୟରୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ ସଂଗଠନ କରନ୍ତୁ । ଏଠାରେ ଅବକାଶ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିବା କର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଯୋଜନା ଦିଆଗଲା ।

ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଛୁଟିକୁ ଗ୍ରାମସେବା କାମରେ ଲଗାଇବେ । ଗତାନୁଗତିକ ପଦ୍ଧାନୁସାରେ ନ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ସେମାନେ ନିଜେ ଯିବେ, ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥାକୁ ଠିକ୍‌ଭାବେ ତନଖିବେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ବହୁଭାବ ସ୍ଥାପନ କରିବେ । ଏହି ଅଭ୍ୟାସ ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ନିକଟ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସି ପାରିବେ । ଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରକୃତରେ ମିଶିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବାରୁ ଓ ପୂର୍ବରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିବାରୁ ଛାତ୍ରମାନେ ଗାଆଁକୁ ଯିବା ମାତ୍ରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅପରିଚିତ

ଆଗରୁକ ମନେ ନ କରି ଆପଣା ଲୋକ ପରି ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଦୀର୍ଘ ଅବକାଶମାନଙ୍କରେ ଛାତ୍ରମାନେ ଗ୍ରାମରେ ରହିବେ, ବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ, ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରକ୍ଷାର ନିୟମମାନ ବତାଇବେ ଏବଂ ବ୍ୟାପକ ରୋଗ ବୈରାଗ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଚରଣା ଚଳାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଅବକାଶ ସମୟକୁ କିପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଯାଇ ପାରିବ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ଦୀର୍ଘ ଅବକାଶକୁ କିପରି ଭାବରେ ଭଲଭାବରେ କଟାଇବାକୁ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ନିଜର ଧାରଣାକୁ ସଂଶୋଧନ କରିବେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଛୁଟିଦିନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥାଆନ୍ତି । ମୋ ମତରେ ଏହା ଯେ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବଡ଼ ଖରାପ ଅଭ୍ୟାସ । ଛୁଟି ଗୋଟିଏ ଏପରି ସମୟ ଯେଉଁଥିରେ କି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମନକୁ ସାଧାରଣ ପଢ଼ାପଢ଼ି କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅଲଗା ରଖି ମୌଳିକତାର ବିକାଶ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଆତ୍ମଶାସନର ସୁବିଧା ଦେବା ଉଚିତ୍ । ମୁଁ କହିଥିବା ଗ୍ରାମର ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ସହଜବୋଧ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ପାଠପଢ଼ା ଶେଷରେ କିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରାମସେବା କରିବାକୁ ହେବ, ବା ଉପଯୁକ୍ତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ହେବ, ଛାତ୍ରମାନେ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଶିକ୍ଷା ଖୁବ୍ ଭଲଭାବରେ ହାସଲ କରିପାରିବେ ।

ଗ୍ରାମ୍ୟ-ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ-ଯୋଜନା ବିଷ୍ଣୁଟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଛୁଟିଦିନମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ କରାଯାଇଥାଏ, ପଢ଼ା ଶେଷରେ ତାକୁ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ କରାଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯିବ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ କିପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ଆର୍ଥିକ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଗତ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଭାଗର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାକୁ ହେବ । ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ପାଇଁ ଆର୍ଥିକ ଦୁର୍ବଳତା ଆଶୁ ସମାଧାନ ନିମିତ୍ତ ନିଃସହେଦ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କର ରୋଜଗାର ବଢ଼ାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କୁ କୁକାର୍ଯ୍ୟରୁ ନିବୃତ୍ତ କରେ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଗତ ସମସ୍ୟା କହିଲେ, ଗ୍ରାମର ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଓ ରୋଗ ବୁଝାଏ । ନିଜର ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଦ୍ୱାରା ଗାତ ଖୋଲି ମଳମୂତ୍ର ଆଦି ଆବର୍ଜନା ପୋତିବା, ତାକୁ ଖତରୁପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା, କୂଅ ପୋଖରୀ ପରିଷ୍କାର କରିବା, ଆବର୍ଜନା ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଓ ସାଧାରଣତଃ ଗ୍ରାମକୁ ବାସୋପଯୋଗୀ କରିବା ପାଇଁ ଛୋଟ ଛୋଟ ବନ୍ଧୁତିଆରି କରିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର କ୍ଷମତାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଏହି ଯୋଜନାରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଗ୍ରାମର କର୍ମୀକୁ ସାମାଜିକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ଗ୍ରାମଲୋକମାନଙ୍କ ମନରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା, ବାଲ୍ୟବିବାହ, ବିବାହ, ନିଶାସେବନ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ କୁସଂସ୍କାର ପ୍ରଭୃତି ଯେସବୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କୁପ୍ରଥା ଓ କୁଅଭ୍ୟାସ ରହିଛି, ସେସବୁ ସେମାନଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ କରାଇ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଦୂର କରାଇବାକୁ ହେବ । ଶେଷରେ ରାଜନୀତିକ ବିଭାଗ କଥା ଦେଖାଯାଉ । ଏହି ଯୋଜନା ଅନୁସାରେ କର୍ମୀକୁ ଗ୍ରାମଲୋକଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ ରାଜନୀତିକ ଅଭିଯୋଗ ରହିଛି, ସେସବୁକୁ ଗବେଷଣା କରିବା ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଗୌରବ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରସ୍ପରକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାର ମନୋବୃତ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ । ମୋ ମତରେ ଏହା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ବୟସ୍କମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମ୍ୟ କର୍ମୀଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ

ଶେଷ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ପିଲାମାନଙ୍କର ଯତ୍ନ ଓ ଦାୟିତ୍ବ ନେବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରାଯିବ ଓ ବୟସ୍କମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନୈଶ୍ବିଦ୍ୟାଳୟ ଚଳିବ । ସାକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ସମୁଦାୟ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନାର ଏକ ଅଙ୍ଗ । ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟସାଧନର ଏକ ଉପାୟ ମାତ୍ର ।

ଏହି ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶସ୍ତ ହୃଦୟ ଏବଂ ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଚରିତ୍ରକୁ ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ଥିଲେ ଆଉ ସବୁ ଯୋଗ୍ୟତା ଆପେ ଆପେ ଆସିବ ।

ଶେଷ ସମସ୍ୟା ଦ୍ଵାରିଭାତର ସମସ୍ୟା । ଶ୍ରମିକ ତାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇବା ପାଇଁ ହତ୍ତବାର । ଭାବୀ ସଭାପତି ପ୍ରାଦେଶିକ ଜାତୀୟ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟର ସଙ୍ଗଠନ କରୁଛନ୍ତି । ନିଖୁଳ ଭାରତ ଚରଣା ସହ ଏକ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବର୍ଷିଷ୍ଠ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଚରିତ୍ରବାନ୍ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଏହା ଉତ୍କଳ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଗାଇ ଦିଏ । ଜୀବନଧାରଣ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପାରିଶ୍ରମିକ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଏ—ଏହାଛଡ଼ା ଏଥିରେ ଅଧିକ ଅର୍ଥଉପାର୍ଜନ କରିବାର ସୁବିଧା ନାହିଁ । ସ୍ଵାର୍ଥସେବା ଓ ଦେଶସେବା ଦୁଇ କଥା ଏକା ବେଳେକେ ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେଥିପାଇଁ ଭାରତ ପରି ଦରିଦ୍ର ଦେଶରେ ଜୀବନଧାରଣ ପାଇଁ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ତାହାଠାରୁ ବେଶି ଏଥିରେ ଆଶା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଗ୍ରାମସେବା କରିବା ଅର୍ଥ ସ୍ଵରାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପରିକଳ୍ପନାମାନ ଖାଲି ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖି ବାଜିଆ ହେବା ପରି ।

ଛାତ୍ରମାନେ କିପରି ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ

ନିଜର ଅବକାଶ ସମୟରେ ନିଜର ପଢ଼ାପଢ଼ି ପ୍ରତି ବେଶି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ସେବା କରିବାକୁ ବଳବତୀ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଜଣେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରର ପତ୍ରର ଉଭୟରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଶେଷ ସୂଚନାମାନ ଦେଇଥିଲେ:-

ତୁମେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ଵାରା ଦେଶସେବା କରି ପାରିବ—

୧। ଦରିଦ୍ର ନାରାୟଣଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ସମାନ ଓ ପାକଳ ସୂତା କାଟିବ । ପ୍ରତ୍ୟହ କେତେ ସମୟ ସୂତା କାଟିଲ, କେତେ ପରିମାଣର ସୂତା କାଟିଲ, ତାର ଓଜନ ଓ ନମ୍ବରର ଏକ ବିବରଣୀ ମୋ ପାଖକୁ ପଠାଇବ । ସୂତାକୁ ଯତ୍ନ ସହିତ ଗୁଡ଼ାଇ ମୋ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବ ।

୨। ସୁପାରିଶ ପାଉଥିବା ଭଣ୍ଡାରର ଖଦି ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ବିକ୍ରୀ କରିବ । ଦୈନିକ ବିକ୍ରୀର ବିବରଣୀ ରଖିବାକୁ ହେବ ।

୩। ପ୍ରତିଦିନ ଅନ୍ତତଃ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ପଢ଼ିଯା ସଞ୍ଚୟ କରିବ ।

୪। ସେଇ ପାଣ୍ଠିକୁ ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶମତେ ବ୍ୟୟ କରିବ । ‘ଅନ୍ତତଃ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଭଲ କରି ବୁଝିବ । ତୁମେ ଯେତେ ବେଶି ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖିବ, ସେତେ ବେଶି ଦରିଦ୍ରନାରାୟଣଙ୍କ ପାଣ୍ଠିକୁ ତୁମେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ।

୫। ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ହରିଜନ ପଢ଼ାକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ସାଥୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ପଢ଼ା ସଫା କରିବ । ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବହୁତା ସ୍ଥାପନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ପରିଷ୍କାର

ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେବ ।

ତାପରେ ଅଧିକ ସମୟ ମିଳିଲେ ପାଠପଢ଼ା ଶେଷରେ ଗ୍ରାମର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଆଉ କେତେକ ଗ୍ରାମ୍ୟଶିକ୍ଷ ଶିକ୍ଷା କରିବ । ଯଦି ତୁମେ ଏଇ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରି ପାରିବ, ତେବେ ତୁମର ପଢ଼ାପଢ଼ି ସହିତ ଆହୁରି ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅଭିଳାଷ ଓ ସମୟ ଥିଲେ ମୋତେ ଜଣାଇବ ଓ ମୁଁ ତୁମକୁ ଅଧିକ ଯୋଜନାମାନ ପଠାଇବି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ପେଡ଼ି

ଅବକାଶର କିପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ ?

ପ୍ରଶ୍ନ—ଛାତ୍ରମାନେ ଛୁଟିମାନଙ୍କରେ କଣ କରି ପାରିବେ ? ସେମାନେ ଛୁଟିରେ ପଢ଼ିବାକୁ ଭଲପାନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ଦିନରାତି ସୂତା କାଟିବାକୁ ସେମାନଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ ଲାଗେ ।

ଉତ୍ତର—ଛାତ୍ରମାନେ ସୂତା କାଟି କାଟି ଯଦି ବିରକ୍ତ ହୋଇଯିବାର ଆଶଙ୍କା ଥାଏ, ତେବେ ଜଣା ପଡ଼ୁଛି ଯେ, ସେମାନେ ସୂତାକଟାର ସମ୍ପାଦନା ଶକ୍ତି ଓ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଆକର୍ଷଣକୁ ଭଲ ରୂପେ ବୁଝି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଜ ହାତକଟା ସୂତା ଦେଶର ସଂପଦ ବଢ଼ାଏ । ଏ କଥା ବୁଝିବାରେ କି ଅସୁବିଧା ଅଛି । ଗଜେ ସୂତା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏହା ସବୁଠାରୁ ସହଜ ଧରଣର ଶ୍ରମ ହୋଇଥିବାରୁ ସହଜରେ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ତେଣୁ ସୂତାକଟାର ମୂଲ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶି । ଚରଣାର ଯନ୍ତ୍ରନିର୍ମାଣ କୌଶଳ ଓ ତାକୁ ଚାଲୁ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛାତ୍ରର ଜାଣିବା ବିଷୟ । ଏସବୁ ଗୁଣ ହାସଲ କରିସାରିଲା ପରେ ସୂତା କାଟିବା ପାଇଁ ପିଲାମାନଙ୍କର ସ୍ୱତଃସ୍ପୃହ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମିବ । ତେଣୁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟର ସୂଚନା ଦେବାକୁ ମୁଁ ନାପସନ୍ଦ ମନେ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସୂତାକଟା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଆଉ କିଛି ଦରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ, ଅବଶ୍ୟ ସମୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୁଁ ଦରକାରୀ ବୋଲି କହୁଛି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବା, ରୋଗୀର ସେବାସୁଶ୍ରୁଷା କରିବା ବା ହରିଜନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଛାତ୍ର ସମାଜ ଓ ଭାବୀ ସଂଗ୍ରାମ

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁଁ ଜଣେ କଲେଜ ଛାତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଂଗ୍ରେସର ଜଣେ ଚାରିଅଣିଆ ସଭ୍ୟ । ଆପଣ କହନ୍ତି, ମୁଁ ପଢୁଥିବାରୁ ଆସତା ସଂଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ପାରେ । ତେବେ ଛାତ୍ର ସମାଜ କି ଅନୁପାତରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେବ ଆଶା କରାଯାଏ ?

ଉତ୍ତର—ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୋଳମାଳିଆ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପରିଚୟ ଦେଉଛି । ସଂଗ୍ରାମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାଲିଛି—ଜାତି ତାର ଜନ୍ମଗତ ଦାବି ହାସଲ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସଂଗ୍ରାମ ଲାଗି ରହିଥିବ । “ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ” ସଂଗ୍ରାମର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯାହା ବିଚାର କରି ଦେଖୁଛି, ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏ ସଂଗ୍ରାମରେ ଡାକିବା ଦେବାର ମୋର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଆଇନ ଅମାନ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଯୋଗ ଦେବେ ନାହିଁ ମାତ୍ର ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ସେମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ।

୧. ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଶୃଙ୍ଖଳା ଶିକ୍ଷା କରି ଛାତ୍ରମାନେ ଜାତିର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ନିଜକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବେ ।

୨. ଛାତ୍ର ଜୀବନ ସମାପ୍ତ କରି ନାଭିଜନକ ବ୍ୟବସାୟକୁ ନିଜର ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ନ ରଖି ସେମାନେ ଜାତୀୟ ସେବକ ହେବାର ଅଭିଳାଷ ରଖିବେ ।

୩. ସେମାନେ ପାଠଥିବା ଟଙ୍କାର ଏକ ଅଂଶ ଜାତୀୟ ପାଣି ଲାଗି ଅଲଗା କରି ରଖି ପାରିବେ ।

୪. ସେମାନେ ପରସ୍ପର ଭିତରେ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ, ପ୍ରଦେଶ ପ୍ରଦେଶ, ଜାତି ଜାତି ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ଏବଂ ନିଜ ଜୀବନକୁ ଅସ୍ବଶ୍ୟତାର ସମସ୍ତ ଚିହ୍ନ ଲୋପ କରି ଅସ୍ବଶ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଭ୍ରାତୃତ୍ବର ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବେ ।

୫. ନିୟମିତ ଭାବରେ ସୂତା କାଟିବେ, ଅନ୍ୟ ଲୁଗା ବର୍ଜନ କରି ସୁପାରିଶ ପାଇଥିବା ଖଦି ପିନ୍ଧିବେ ଏବଂ ଖଦି ବୁଲାଇ ବିକିବେ ।

୬. ସବୁଦିନେ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ କିଛି ସମୟ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ରଖିବେ । ବନ ବଡ଼ ଛୁଟିମାନଙ୍କରେ ଜାତୀୟ ସେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ କିଛି କିଛି ସମୟ ନିୟୋଗ କରିବେ ।

ଅବଶ୍ୟ ସମୟ ଆସିଲେ ମୁଁ ପୂର୍ବପରି ଯେପରି କରି ଆସିଛି ସେଭଳି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିବ । ଅବଶ୍ୟ ସେ ଚିକିତ୍ସାତର ଡାକିବା ଅନେକ ଦୂରରେ ଅଛି । ମାତ୍ର ଉପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସାରେ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନ କଲେ ବା ମୋର ସେଥିରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଥିଲେ ଏ ଡାକିବା କେବେ ହେଲେ ଆସିବ ନାହିଁ ।

• କଠିନ ପ୍ରଶ୍ନ

ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁଁ ଜଣେ ହିନ୍ଦୁଛାତ୍ର, ମୋର ଜଣେ ମୁସଲମାନ ଛାତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁତା ଅଛି । ମାତ୍ର ପ୍ରତିମାପୂଜା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର କଳି ଲାଗିଛି । ମୁଁ ପିତୃକା ପୂଜାରେ ଶାନ୍ତି ପାଏ—ମାତ୍ର ମୁସଲମାନ ବନ୍ଧୁର ବିଶ୍ବାସ ଜନ୍ମାଭବା ଭକ୍ତି ଉତ୍ତର ମୁଁ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ । ଆପଣ ହରିଜନରେ ପିତୃକାପୂଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଲେଖିବେ କି ?

ଉତ୍ତର—ତୁମଠାରେ ତଥା ତୁମର ମୁସଲମାନ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରେ ମୋର ସହାନୁଭୂତି ଅଛି । Young India ରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଯାହା ସବୁ କହିଛି, ସେସବୁ ତୁମେ ପଢ଼ । ତୁମେ ଯଦି ସଚ୍ଚକ୍ଷ ହେବ ବୋଲି ଅନୁଭବ କର, ତୁମ ମୁସଲମାନ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କୁହ । ଯଦି ତୁମ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ତୁମ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଥାଏ, ପିତୃକା ପୂଜା ସମ୍ପର୍କରେ ଥିବା ତାଙ୍କର ଭ୍ରମ ଧାରଣାକୁ ଅବଶ୍ୟ ତୁମେ ଦୂର କରି ଦେଇ ପାରିବ । ଏକ ମତବାଦ ବା ଆଚରଣକୁ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁତା ଅପେକ୍ଷା କରେ, ତାହା ସେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ନୁହେଁ । ପରସ୍ପର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିଭିନ୍ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପରସ୍ପର ଜୀବନ ଓ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ସହି ନେବା ଉଚିତ୍ । ଅବଶ୍ୟ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ଭିତରେ ମୌଳିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । ଏହା ହୋଇପାରେ ଯେ, ତୁମେ ଜଣେ ପୌରଜିକ, ତୁମ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବା ପାପ ବୋଲି ତୁମ ବନ୍ଧୁ ଭାବୁଥିବେ । ପୌରଜିକତା ଖରାପ ମାତ୍ର ପିତୃକାପୂଜା ନୁହେଁ । ପୌରଜିକ ପ୍ରତିମାକୁ ଜଡ଼ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ । ମାତ୍ର ପିତୃକାପୂଜକ ଗୋଟିଏ ପଥରରେ ମଧ୍ୟ ଇଶ୍ବର-ସରା ଦର୍ଶନ କରେ । ତେଣୁ ସେ ଭଗବଦ୍‌ଗିଳନର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ପିତୃକାର ସାହାଯ୍ୟ

ନେଇଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ହିନ୍ଦୁସନ୍ତାନ ଜାଣେ ଯେ, ବନାରସର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମନ୍ଦିରରେ ଥିବା ପଥର ଖଣ୍ଡ କାଶୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ନୁହନ୍ତି । ମାତ୍ର ବିଶ୍ୱନାଥ ବିଶେଷତଃ ସେ ପଥରରେ ରହିଛନ୍ତି । ଏହା ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଏ ଧରଣର କଳ୍ପନାରେ କୌଣସି ଦୋଷ ନାହିଁ ଓ ଏଥିରେ ଉପକାର ଅଛି । ମୁଁ ମୋର ନିଜର ଗୀତା ଖଣ୍ଡକୁ ଯେପରି ପବିତ୍ର ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖେ, ବହି ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୀତାର ସେ ପବିତ୍ରତା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଅନ୍ୟ ଗୀତା ଅପେକ୍ଷା ମୋ ଗୀତାରେ ଅଧିକ ପବିତ୍ରତା ନାହିଁ । ମୋର କଳ୍ପନାରେ ଏହି ପବିତ୍ରତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଛି । ଏହି କଳ୍ପନା ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର ପକ୍ଷ ଦେଇଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରେ । ମୋ ମତରେ ଆମେ ମାନୁ ବା ନ ମାନୁ, ମୁଁ ଦେଖାଇଥିବା ପାର୍ଥକ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରା ନ ଗଲେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ପିତୃକା ପୂଜକ ବା ପୌରଜିକ । ଖଣ୍ଡେ ବହି, କୋଠାଘର, ଚିତ୍ର, ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷରେ ଶଶ୍ୱର ଅଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେ ଜିନିଷମାନ ଶଶ୍ୱର ନୁହନ୍ତି । ଯେ ସେସବୁକୁ ଶଶ୍ୱର ବୋଲି କହେ, ସେ ଭୁଲ୍ କରେ ।

ଶିକ୍ଷିତ ବେକାର

ପ୍ରଶ୍ନ—ଶିକ୍ଷିତ ବେକାର ସମସ୍ୟା ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଆପଣ ଅବଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାକୁ ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମ ଭିତରୁ ଯେଉଁମାନେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ ବିକାଶ ହୁଏ ବୋଲି ଆମର ଧାରଣା । ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ବିଷୟରେ ଆପଣ କାହାକୁ ହତୋତ୍ସାହ କରିବେ କାହିଁକି ? ବେକାର ଗ୍ରାହ୍ୟବର୍ମାମାନେ ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ଓ ତା ବଦଳରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେବେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେବ ନାହିଁ କି ? ପ୍ରାଦେଶିକ ସରକାର ମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଗ୍ରାହ୍ୟାଦାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ କି ?

ଉତ୍ତର—ମୁଁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ବିରୋଧୀ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ଦରିଦ୍ର କରଦାତାଙ୍କର ଧନରେ କେତେ ଲକ୍ଷ ବାଳକ ବାଳିକା ଏପରି ଶିକ୍ଷା ପାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୁଁ ଘୋର ବିରୋଧୀ । ଏହା ଛଡ଼ା ଯେଉଁ ଧରଣର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଉଛି, ମୁଁ ତାର ସମର୍ଥନ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବେଶି, ଲାଭ କମ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ତଥା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷାର ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ତୁମେ ବେକାର ସମସ୍ୟା କଥା ଲେଖୁଛ । ତୁମ୍ଭପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୋର ସହଯୋଗ ଓ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ରମିକ ତାର ପାରିଶ୍ରମିକ ପାଇବା ଉଚିତ୍ । ଏହି ନୀତି ଅନୁସାରେ ଗ୍ରାମର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ଯାଉଥିବା ଗ୍ରାହ୍ୟବର୍ମା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କଠାରୁ ରହିବା, ପିନ୍ଧିବା ଓ ଖାଇବାର ଆବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇବାକୁ ହକ୍ ଦିଆଯାଉ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି କଥା କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାହ୍ୟବର୍ମାମାନେ ସାହେବ ପରି ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ବସନ୍ତି, ତାକୁ ତୁଲେଇବା ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥାର ଦଶଗୁଣ ବୃଦ୍ଧିର ପଡ଼େ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ତାହା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସହିତ ସମ ଜୀବନଯାପନ କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଲୋକେ ଯେପରି ପସନ୍ଦ କରିବେ, ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ସେମାନେ ରଖିବେ ।

ବଲ୍‌ଶେଉରିକ୍‌ବାଦ

ପ୍ରଶ୍ନ—ବଲ୍‌ଶେଉରିକ୍‌ବାଦର ସାମାଜିକ ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ? ଆମ ଦେଶରେ ତାର ପ୍ରୟୋଗର ଉପଯୁକ୍ତତା ବିଷୟରେ ଆପଣ କେତେ ଦୂର ଭାବନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ପ୍ରଥମେ ମୋତେ ସ୍ବାକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବଲ୍ଲଶେଡ଼ିକ୍‌ବାଦ ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣି ପାରି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହା ଜାଣେ ତାହା ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କର ଲୋପ ସାଧନ ଏହି ବାଦର ନକ୍ଷ୍ୟ । ଆର୍ଥନାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା କେବଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତାପ୍ରମୁଖକ ନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ବୁଝାଏ । ଯଦି ଲୋକମାନେ ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁସାରେ ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଯା'ନ୍ତି ବା ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରେଇ ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ତାହା ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା ହେବ । ମାତ୍ର ବଲ୍ଲଶେଡ଼ିକ୍‌ବାଦ ବିଷୟରେ ମୋର ଯାହା ଜ୍ଞାନ ଅଛି, ସେଥିରୁ ମୁଁ ଜାଣିଛି ଯେ ଏହା ବଳପ୍ରୟୋଗର ଆଶ୍ରୟ ନିଏ ଏବଂ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ଲୋପ କରିବାକୁ ଏବଂ ସମ୍ପର୍କ ଉପରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଏହା ସମର୍ଥନ କରେ । ଯଦି ଏପରି କଥା ପ୍ରକୃତ ହୋଇଥାଏ, ମୁଁ ଏହା କହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହେଁ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବଲ୍ଲଶେଡ଼ିକ୍‌ବାଦ ବେଶି ଦିନ ତିଷ୍ଠି ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ହିଂସା ଉପରେ କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ନ ପାରେ, ଏହା ମୋର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ମାତ୍ର ସେ ଯାହା ହେଉ ପଛକେ ଏ କଥା କେହି ଅସ୍ବାକାର କରିବ ନାହିଁ ଯେ, ବଲ୍ଲଶେଡ଼ିକ୍ ଆଦର୍ଶର ଇତିହାସ ପଛରେ ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀଙ୍କର ପବିତ୍ର ତ୍ୟାଗ ରହିଛି । ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀ ଏଥିପାଇଁ ସର୍ବସ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ଲେଲିନଙ୍କ ପରି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧପୂର୍ତ୍ତ ହୋଇଛି, ତାହା କେବେ ନିଷ୍ଠକ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗର ସାଧୁ ଉଦାହରଣ ଚିରଦିନ ସନ୍ଦୀପିତ ହୋଇ ରହିଥିବ, ସମୟର ଋତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆଦର୍ଶକୁ ଆହୁରି ପବିତ୍ର ଓ ଫଳପ୍ରସ୍ତ କରିବ ।

ସ୍ୱରାଜ ଅଧିନରେ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଆପଣଙ୍କ ମତରେ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ଆର୍ଥନାତିକ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା କେଉଁ ଭିତ୍ତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ? ସେଭିଜ୍‌ସ୍‌ବାଙ୍କ, ଜୀବନ ବାମା କମ୍ପାନୀ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ସେତେବେଳେ କେଉଁଠାରେ ରହିବ ?

ଉତ୍ତର—ମୋ ମତରେ ଭାରତର ତଥା ପୃଥିବୀର ଆର୍ଥିକ ବିଧାନ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ୍, ଯେପରି କେହି ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବାରେ ହଇରାଣ ନ ହେବେ । ସହଜ କଥାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ଜୀବନଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ଯଥେଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇପାରିବେ । ଜୀବନର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକ ସାମଗ୍ରୀମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ପାଦନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ହାତରେ ରହିଲେ, ଏହି ଆଦର୍ଶକୁ ସାର୍ବଜନୀନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ କରାଯାଇ ପାରିବ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଣି ପବନ ଯେପରି ସମସ୍ତେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ପାର ପାରୁଛନ୍ତି, ଏହି ସବୁ ଜିନିଷ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପାଇପାରିବେ । ସେସବୁକୁ ଯେପରି କେବେ ହେଲେ ଶୋଷଣ କଲେ ଅସ୍ତ୍ର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରା ନ ଯାଏ । କୌଣସି ଦେଶ, ଜାତି ବା ଦଳ ଏସବୁ ଜିନିଷକୁ ଏକଚାଟିଆ ଅଧିକାର କରିବା ନିହାତି ଅନ୍ୟାୟ । ଏହି ସରଳ ନୀତିର ଅବହେଳା ଦ୍ୱାରା କେବଳ ଆମ ହତଭାଗ୍ୟ ଦେଶରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଧ୍ୱଂସ ଓ ପତନର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁ । ଏହି ଦୋଷର ନିରାକରଣ ସକାଶେ ଖଦି ଆନ୍ଦୋଳନର ଉତ୍ପତ୍ତି । ମୋତେ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଥିବା ଆର୍ଥନାତିକ ସଂସ୍କାର ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେଭିଜ୍‌ସ୍‌ ବ୍ୟାଙ୍କ ବା ଜୀବନ ବାମା କମ୍ପାନୀମାନ ରହିବ । ଭାରତରେ

ବର୍ତ୍ତମାନ ରହିଥିବା ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କ ସବୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର କୌଣସି ଉପକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜୀବନ ବୀମା କମ୍ପାନୀ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଏତିକି କହିଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ଯେ, ସେମାନେ ଗରିବର କୌଣସି କାମରେ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ସଙ୍ଗଠନର କଳ୍ପନା କରିଛି, ସେଥିରେ ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଭାଗ ନେଇ ପାରିବେ । ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ୍, ଯେପରିକି ଦରିଦ୍ର ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର କଷ୍ଟଲାଭ ସଞ୍ଚିତ ଧନର ମିତବ୍ୟୟ କରିପାରିବେ ଏବଂ ସାଧାରଣତଃ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥରେ ସହାୟତା କରି ପାରିବେ । ମୁଁ ଆଗରୁ ଯାହା କହିଛି, ଅନେକ ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରୁ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହିବି ଯେ, ସେଭିଙ୍ଗ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ, ମାତ୍ର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ତାହା କେବଳ ସହରରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଉପକାରରେ ଆସୁଛି । ଆମ ଭାରତର ସୁନା ସବୁ ଭାରତର ବାହାରେ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ ଆମର କମ୍ ଆଶା ରହିଥିବ । ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଏହି ବ୍ୟାଙ୍କ ସବୁ ନିହାତି ଅନାବଶ୍ୟକ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଭିଶାପ ହୋଇ ରହିବେ । କାରଣ ସରକାର ଏହା ବ୍ୟାଙ୍କମାନଙ୍କରେ ଗଠିତ ଥିବା ପାଣ୍ଠିକୁ ଜମା ରଖୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତପ୍ତ ହେବେ ନାହିଁ । ଲୋକସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ନ ହେଲେ କୌଣସି ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉପରେ ଜରୁରୀ ସମୟରେ ଏକ ସାହାଯକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ନିର୍ଭର କରି ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରାଥମିକ ସର୍ବ ନ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାଙ୍କ ସବୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପରାଧୀନତାର ବନ୍ଧନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ଛାଡ଼ି ଆଉ କୌଣସି ଉପକାର କରେ ନାହିଁ । ସେସବୁ ରହି ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମର ବୁଝିବା ଉଚିତ୍, ବାହାରକୁ ଉପକାରୀ ବୋଧ ହେଉଥିବା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଆମର କି ଉପକାର କରି ପାରିବ ।

ବିଦେଶୀ ଓ ସ୍ୱଦେଶୀ

ପ୍ରଶ୍ନ—ଲୁଗାଛତା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଦେଶୀ ସାମଗ୍ରୀମାନ ଭାରତକୁ ଆସିବାରେ ଆପଣଙ୍କ ମତ କଣ ? ଏପରି କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ ଅଛି, ଯାହାକୁ କି ଆପଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତରେ ନିଷିଦ୍ଧ କରି ଦେବେ ? ଭିବକ୍ଷ୍ୟତରେ ଭାରତର ବହିର୍ବାଣିଜ୍ୟର ରୂପ ବିଷୟରେ ଆପଣ କଣ କଣ ଡାବୁଛନ୍ତି ?

ଉତ୍ତର—ଲୁଗା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୈଦେଶିକ ସାମଗ୍ରୀର ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ମୁଁ ଅଳ୍ପ ବହୁତ ଭାବରେ ଉଦାସୀନ । କେବଳ ବିଦେଶ ବୋଲି ଯେ ସବୁ ପ୍ରକାର ବୈଦେଶିକ ଜିନିଷକୁ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହାର ସମର୍ଥନ ମୁଁ କେବେ କରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷର ଆମଦାନୀ ଦ୍ୱାରା ଆମ ଦେଶୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବାଧା ପହଞ୍ଚିବ, ସେସବୁ ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସର୍ବସମ୍ମତ ଭାବରେ ବର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହା ମୋର ଆର୍ଥନୀତିକ ଆଦର୍ଶ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି, ଆମ ଦେଶ ଯେଉଁ ଜିନିଷକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଯୋଗାଇ ପାରିବ, ସେହି ପରି ଜିନିଷକୁ ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରିବୁ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଭଲ ଗହମ ବୋଲି ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରୁ ଗହମ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ମୁଁ ଏକ ପାପ ବୋଲି ମନେ କରେ । କିନ୍ତୁ ଭାରତରେ ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ

ହେଲେ ଷ୍ଟର୍କଲ୍ୟାଣ୍ଡରୁ ଓଟ୍ ଖାଦ୍ୟ (Oat Meal) ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ମୁଁ କୁଣ୍ଠିତ ହେବି ନାହିଁ, କାରଣ ଭାରତରେ ଓଟ୍ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କଥାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଅସଦିକ୍ତା ବା ଘୃଣା ଭାବ ରଖୁ ମୁଁ କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ବର୍ଜନକୁ ବରଦାସ୍ତ କରି ନ ପାରେ । ଭାରତ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଚମଡ଼ା ଜିନିଷ ତିଆରି କରେ; ତେଣୁ ବିଦେଶୀ ଯୋଡ଼ା ସେହି ତୁଳନାରେ ଯେତେ ଶସ୍ତା ଓ ସୁନ୍ଦର ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ଭାରତ ଚମଡ଼ାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଯୋଡ଼ା ବ୍ୟବହାର କରିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ସେହିପରି ଆମର ଦରକାର ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିଲେ, ବିଦେଶରୁ ଗୁଡ଼ ବା ଚିନି ଆମଦାନୀ କରିବା କଥାର ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ବିରୋଧ କରିବି । ଉପରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ, ଭାରତ କେଉଁ କେଉଁ ବିଦେଶୀ ଜିନିଷ ବର୍ଜନ କରିବ, ତାର ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଲିକା ଦେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ନୀତି ଦ୍ଵାରା ଆମକୁ ପରିଚାଳିତ ହେବାକୁ ହେବ, ତାହା ମୁଁ ପରିଷ୍କାର କରି ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଦେଶରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅବସ୍ଥା ଯେପରି ରହିଛି, ତାହା ସେହିପରି ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଏହି ନୀତି ଅନୁସାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଇଣ୍ଡର, ରାଜା ଓ ଦେଶପାଇଁ

Young India-23-3-1921

ମୋର ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ଥରେ କେତେକ ପିଲାଙ୍କୁ ଷ୍ଫାଉର୍ ପୋଷାକରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବାର ଦେଖିଲି ଓ ପଚାରିଲି, ଏପରି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? ସେମାନଙ୍କର ସେହି ପୋଷାକ ବିଦେଶୀ ଲୁଗା ଓ ଦେଶୀ ସୂତାର ଚନ୍ଦ୍ରଶୁଖା ଲୁଗାରେ ତିଆରି ହୋଇଥିଲା । ସେମାନେ କହିଲେ ଏ ସବୁ ଷ୍ଫାଉର୍ ପୋଷାକ । ସେମାନେ ଏପରି ଉତ୍ତର ଦେବା ଦ୍ଵାରା ମୋର କୌତୁହଳ ଜାତ ହେଲା । ଷ୍ଫାଉର୍ ହିସାବରେ ସେମାନେ କଣ କରନ୍ତି, ତାହା ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲି । ସେମାନେ ଇଣ୍ଡର, ରାଜା ଓ ଦେଶ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି ବୋଲି ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ତୁମର ରାଜା କିଏ ?” ‘ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜ’ ବୋଲି ଉତ୍ତର ଆସିଲା । ମୁଁ ପଚାରିଲି, “ଜାଲିଫାନାବାଜା କଥା କିପରି ହେଲା । ମନେ କର ତୁମେ ୧୩.୪.୧୯୧୯ରେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଥାଆନ୍ତ, ଆଉ ଭୟଭୀତ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ଗୁଳି କରିବାକୁ ଦେନେରାଲ୍ ଡାୟାର୍ ଆଦେଶ ଦେଇଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ତୁମେ କଣ କରିଥାଆନ୍ତ ?”

“ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ସେ ଆଦେଶ ପାଳନ କରି ନ ଥା’ନ୍ତି ।”

“କିନ୍ତୁ ଜେନେରାଲ୍ ଡାୟାର୍ ଯେ ରାଜାଙ୍କ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିଥିଲେ ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“ହଁ, ସେ ଏକଛତ୍ର ଶାସନର ଅଧୀନ, ମୋର ତା ସଙ୍ଗରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।”

ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ କହିଲି, ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଏକଛତ୍ର ଶାସନକୁ ପୃଥକ୍ କରି ହେବ ନାହିଁ । ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା କହିଲେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵହୀନ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ବୁଝାଏ । ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଜଣେ ଭାରତୀୟ ଇଣ୍ଡର ତଥା ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁଗତ ହୋଇ ରହି ନ ପାରେ । ଯେଉଁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଯଥେଚ୍ଛାତାର ସାମରିକ ଆଇନ ଅତ୍ୟାଚାର ପାଇଁ ଦାୟୀ ହୋଇପାରେ, ନିଜେ ନିଜ ଦୋଷ ପାଇଁ ଭୁଲ୍ ସ୍ଵୀକାର ନ କରେ, ପବିତ୍ର ସର୍ବମାନ ଭଙ୍ଗ

କରି ଗୋପନୀୟ ସନ୍ଧିମାନ କରିପାରେ, ସେହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟକୁ ଈଶ୍ବରବିହୀନ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଛଡ଼ା ଆଉ କଣ କୁହାଯାଇପାରେ ? ଏପରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଦ୍ବାରା ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିମତ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯିବ ।

ବାଳକଟି ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା ।

ମୁଁ ମୋର ଯୁକ୍ତିବିଧାନ କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ମନେକର ଆମ ଦେଶ ନିଜର ଉନ୍ନତି କରିବା ପାଇଁ ନାସ୍ତିକ ପାଲଟିଗଲା; ଅନ୍ୟ ଜାତିକୁ ଶୋଷଣ କଲା, ମାତକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନର ବାଟ ପରିଷ୍କାର କରିଦେଲା, ବାଣିଜ୍ୟର ବିସ୍ତାର ପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧ କଲା, କ୍ଷମତା ଓ ସମ୍ମାନ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଛଳନା ପ୍ରକାଶ କଲା, ତେବେ ଈଶ୍ବର ଓ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶ ପ୍ରତି ଆମେ କିପରି ବା ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରିବା ? ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେପରି ଘଟଣା ଦେଶକୁ ବର୍ଜନ କରାଯିବ ନାହିଁ କି ? ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେ, ତୁମେ କେବଳ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିପ୍ରକାଶ କରିପାର ଓ ବିଶୁଦ୍ଧ ହୋଇପାର, ମାତ୍ର ସେହି ଭାବରେ ସର୍ବଦା ଅନ୍ୟପ୍ରତି ତା ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେ ବାଳକଟି ସଙ୍ଗେ କଥୋପକଥନ ସମୟରେ ତାର ଆହୁରି କେତେକ ସାଥୁ ସେଥିରେ ନିବିଷ୍ଟ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କର ନେତା ମଧ୍ୟ ଆସିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥିଲି । ତାଙ୍କ ଦ୍ବାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିବା ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନୁସନ୍ଧିଷ୍ଠା ଭାବର ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ଦେଇଥିଲି । ସେହି ବିଷୟରେ କଥୋପକଥନ ସବୁ ନ ସରୁଣୁ ଟ୍ରେନ୍ ଷ୍ଟେସନ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଏହି ଉଦାୟମାନ ବାଳକମାନେ ପ୍ରତି କଥାରେ ଓ ବିଷୟରେ ଦୃଃଖିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଅର୍ଥକୁ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଲେ । କେବଳ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଛଡ଼ା ମନୁଷ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାର୍ବଜନୀନ ଧର୍ମ ରହି ନ ପାରେ । ଈଶ୍ବରଭକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ ରଖି କେବଳ ରାଜା, ଦେଶ ଓ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ତାହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରେ ।

ମାତ୍ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁପ୍ରକାର ଭକ୍ତି ତହିଁରୁ ବାହାରେ । ମୋର ଦେଶର ଯୁବସାଧାରଣ ତଥା ସେମାନଙ୍କର ପରିଚାଳକଗଣ ନିଜ ନିଜର ଜୀବନର ନୀତି (ଧର୍ମ) ପ୍ରତି ପୁନର୍ବାର ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବେ ଏବଂ ସେଥିରେ ଥିବା ଭୁଲ୍ ବୁଝି ପାରିଲେ, ସଂଶୋଧନ କରିବେ । ଖୁନ୍‌ଭିନ୍ କରି ବିଚାର କରି ନ ପାରୁଥିବା ଭଳି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟାଧାନ କରିଦେବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଜାତୀୟ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ ବହୁତା

ମହାତ୍ମାଗାନ୍ଧିଜୀ ଲେଖା ଓ ବହୁତା ୫୧୦ ପୃଷ୍ଠା

ଗୁଜୁରାଟ ଜାତୀୟ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟ (ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିବସରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅଭିଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ:-

ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ଭଦ୍ରମହିଳାମାନଙ୍କୁ ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ପାଇଁ ଓ ତାହାର ସଫଳତା କାମନା କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରେ । ଖାଲି କଥାରେ ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସେମାନଙ୍କର ପୁଅଝିଅମାନଙ୍କୁ ପଠାଇବା ଦ୍ବାରା ହିଁ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଏହିପରି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଭାରତବର୍ଷ ବରାବର ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ଆସିଛି । ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ବିନା ପ୍ରଗତି ପଥରେ କେବେ ବାଧା ଆସେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର

ବିଶ୍ୱାସ, ଉପଯୁକ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ସଙ୍ଗଠନକାରୀଙ୍କ ବିନା ବାଧ୍ୟ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ପ୍ରକୃତ କାମିକା ଲୋକ ନିଜ ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ନିନ୍ଦା କରେ ନାହିଁ । ଅଧିକତଃ ଯେତେ ଦୂର ସମ୍ଭବ ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଭଲକାମ ଦେଖାଇଥାଏ । ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ଅଧ୍ୟାପକମାନଙ୍କୁ ମୁଁ କହି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ନୀତି ସେମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିପାରେ । ଉତ୍କଳ ଚରିତ୍ର ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ; ମାତ୍ର ବିଦ୍ୱରା ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈବୀଶାନ୍ତି ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ସରକାରର ସାମରିକ ଶକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବର ଉପଯୁକ୍ତ ଆକର୍ଷଣ କରିପାରିଲେ ଆମେମାନେ ସ୍ୱରାଜ ପାଇପାରିବା । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ସତ୍ୟାବସ୍ଥା ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ପାରିବା ପାଇଁ ଭଗବାନ ଆମକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଧ୍ୟକ୍ଷଙ୍କଠାରେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୱରା ଆଶା କରାଯାଏ, ତା ମୋ'ଠାରେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ମୁଁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ଓ ମରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଆପଣମାନଙ୍କ ଠାରେ ଭକ୍ତିଭାବ ରହିଥିବା କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ତେଣୁ ମୁଁ ଏକ ଉଚ୍ଚଜ୍ଞାନ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାତ୍ରଙ୍କ କଥା ବିଚାର କରାଯାଉ । ସେମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା ମୋ ବିବେଚନାରେ ଏକ ପାପ । ସେମାନେ ଦର୍ପଣ ପରି । ବର୍ତ୍ତମାନର ପରିସ୍ଥିତି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଛି । ସେମାନେ ବଡ଼ ସରଳ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମନର ଭାବ ଜାଣିବା ବଡ଼ ସହଜ । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଭଲଗୁଣ ନ ଥିବାତା ସେମାନଙ୍କର ଦୋଷ ନୁହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଶାସକଙ୍କ ଦୋଷ । ଶାସକଙ୍କଠାରେ ଦୋଷ ଅବା ମୁଁ ଦେଖିବି କିପରି ? ‘ଯଥା ରାଜା ତଥା ପ୍ରଜା’ କଥା ‘ଯଥା ରାଜା ତଥା ପ୍ରଜା’ ସହିତ ସମ୍ମାନ ଓ ସତ୍ୟ; କାରଣ ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ସମ୍ମାନ କରୁଥିବା, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ରାଜା ହୋଇ ରହିଥିବେ । ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ ଭୁଲ୍ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଗତି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୁଏ । ଏଣୁ ପିତାମାତା, ଶିକ୍ଷକ ଓ ରାଜାଙ୍କର ସଂସ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୃହ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ପିତାମାତା ସେଥିରେ ଶିକ୍ଷକ । ଆଜିକାଲି ଭାରତର ପିତାମାତା ଏହି ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେଣି । ବିଦେଶୀ ସଂସ୍କୃତିରେ ଭୁଲିଯାଇ ଆମେ ବିଚାରଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଛୁ । କିନ୍ତୁ ମାଗି ଆଣିବା ସଂସ୍କୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଶର କି ଉନ୍ନତି ହୋଇ ପାରିବ ?

ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଉ ନାହିଁ; ଏହା ଏକ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚରିତ୍ର ଓ ଉଦ୍ଦାହ ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଆମ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଭିପ୍ରେତ । ସ୍ୱରାଜ ପାଇଁ ଆମେ କେତେଦୂର ଉପଯୁକ୍ତ, ତାହା ଆମମାନଙ୍କ ସଫଳତାରୁ ଜଣାଯିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କଥାର ସମୟ ନୁହେଁ କାର୍ଯ୍ୟର ସମୟ । ଜାତୀୟ ତ୍ୟାଗ ପାଇଁ ତୁମମାନଙ୍କର ଅଂଶଦାନ କରିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଅଭିରାଗ—ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ ଛାତ୍ରଦୃଷ୍ଟି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖେ ନାହିଁ । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ମୁଁ ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ମନେ କରେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ହିଁ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସର୍ବ ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ । ସେହିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଏହା ଅସମ୍ଭବ । ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱରେ ସେମାନେ

ଭାରତୀୟ । ଏ କଥା ନ ବୁଝିଲେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଶା କରାଯାଏ, ତାହା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଈଶ୍ଵର କରନ୍ତୁ, ଏହି ସଂଗ୍ରାମ ଯେତେକାଳ ବ୍ୟାପି ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତୁ ।

କେବଳ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ଵାରା ନୁହେଁ, ବିଶ୍ଵାସ ବଳରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାରତରେ ସଫଳ ଓ ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ପାରିବ । ଗୁଜୁରାଟରେ ସଂପଦ ବିଜ୍ଞାନ ଦ୍ଵାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ମାତ୍ର ଅସହଯୋଗର ଜଦ୍ଵାସାନ ରୂପେ ଏହା କେବଳ ହୋଇପାରେ । ଗୁଜୁରାଟର ଭୂମି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ବାଜବପନ କରାଯାଇଥିଲା, ପ୍ରସବ ବେଦନା ଗୁଜୁରାଟ ଅନୁଭବ କରି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ବଢ଼ାଇ ଆସିଛି । ମୁଁ ଏହା କହିବା ଦ୍ଵାରା ଅହଂକାର ପ୍ରକାଶ କରୁନାହିଁ । ଏ ସବୁର କର୍ତ୍ତା ରୂପେ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ କହୁନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଭାବରେ ମୁଁ ଜଣେ ଋଷି, ଜଣେ ଦ୍ରଷ୍ଟା, ଯଦି ମୋ ଭକ୍ତିଆ ଜଣେ ବଣିଆ ପକ୍ଷରେ ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ, ମୁଁ କେବଳ ଧାରଣା ଦେଇଛି ଏବଂ ମୋର ସାଥୀମାନେ କେବଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଵାସ ଉନ୍ନତ ଧରଣର । ମୁଁ ସମ୍ମୁଖରେ ଥିବା ଗଛକୁ ଯେପରି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଦେଖିପାରୁଛି, ମୋର ଅଭିଜ୍ଞତା ବଳରେ ସେହିପରି ଭାରତ ଯେ କେବଳ ଅହିଂସା, ଅସହଯୋଗ ଦ୍ଵାରା ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ, ମୁଁ ଏହା ଜାଣିଛି । ଦେବତାମାନେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଏହି ବିଶ୍ଵାସକୁ ବଦଳାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ମୋର ସହଯୋଗୀମାନେ ସେମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା; ବିଚାରଶକ୍ତି ଓ ବିଶ୍ଵାସ ଦ୍ଵାରା ଜାଣି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭିଜ୍ଞତା କେବଳ ଗୋଟିଏ କାରଣ ନୁହେଁ, ବିଶ୍ଵାସ ଓ କଳ୍ପନାର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ରହିଛି ।

ମୋର ସହଯୋଗୀମାନେ ଉକ୍ତ ଅସ୍ତର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାର ଫଳ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ଏହି ଛଅମାସ ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତୀକ; ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ଉକ୍ତ ପ୍ରତୀକର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ । ମୁଁ ଖାଲି ପାଟିଲା ପତର ମାତ୍ର, ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବି, ଶିକ୍ଷକମାନେ ନବୀନ ପଲ୍ଲବ, ଅନେକ ସମୟ ରହିବେ; ମାତ୍ର ସମୟ ଆସିଲେ ସେମାନେ ବି ଖସି ପଡ଼ିବେ, ମାତ୍ର ତୁମେ ଛାତ୍ରଗଣ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାସଦୃଶ, ପୁରୁଣା ଭାଙ୍ଗି ନୂଆର ସୃଷ୍ଟି ତୁମେ ବରାବର କରିବ । ମୋଠାରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଯେପରି ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି, ସେହିପରି ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ଦେଖିଲେ ତୁମର ସଦ୍‌ଗୁଣ ବଢ଼ି ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତିତ କରିଦେବାକୁ ମୁଁ ତୁମକୁ କହିବି । ଏହା ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ମୋର ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ।

ଶେଷରେ ମୁଁ ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରେ ଓ ତୁମମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ଯେ, ଏହି ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ହାସଲ ହେଉ । ଭାରତ ତଥା ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ସ୍ଵର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେଉ ।

ଛାତ୍ରସମାଜକୁ ବାଣୀ

Young India-27-6-1926

ଅହମଦାବାଦସ୍ଥ ଗୁଜୁରାଟ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ଗାନ୍ଧିଜୀ କହିଲେ—

୧୯୨୧ ଆଉ ୧୯୨୬—କେତେ ପ୍ରଭେଦ ।

ତୁମମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ ବିଷାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ବାଣୀ ଆଣି ରଖୁ ଦେଉଛି ବୋଲି ନ ଭାବିବାକୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ । ଆମର କି ଆମ ଦେଶର ପଶ୍ଚାତତ୍ତ୍ୱ ହେଉନାହିଁ । ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହ ଯେ ଆମେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟର ନିକଟତର ହୋଇଛୁ । ଯଦି କେହି କହେ ୧୯୨୧ରେ ଆମେ ପ୍ରାୟ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲୁ, ଏବଂ ଆଜି ବହୁତ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛୁ, ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କହିପାରିବେ କି କେତେ ବାଟ ଯାଇଛୁ ? ତମେ ଏଥିରେ ବିଶ୍ୱାସ କର ନାହିଁ । ବ୍ୟାକୁଳତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦ୍‌ଭିପ୍ରାୟଯୁକ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କେବେ ବୃଥା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଚେଷ୍ଟାରେ ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ସଫଳତା ନିହିତ । ଫଳ ଭରବାନଙ୍କ ହାତରେ ।

ସଂଖ୍ୟାର ବଳରେ କେବଳ ଭୀରୁ ହିଁ ଆନନ୍ଦ ପାଏ । କିନ୍ତୁ ସଂଗ୍ରାମରେ ହିଁ ବୀର ଭାବରେ ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍‌ଘୋଷ ଯାଏତ ହୁଏ । ସେହି ବୀରତ୍ୱର କର୍ଣ୍ଣଣ ତୁମମାନଙ୍କୁ ଏଠାରେ କରିବାକୁ ହେବ । ତୁମେ ଜଣେ ହୁଅ ବା ଅନେକ ହୁଅ, ଏହି ବୀରତ୍ୱ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ବୀରତ୍ୱ, ଆତ୍ମ ସବୁ ଅଜ୍ଞାନ । ତ୍ୟାଗ, ଦୃଢ଼ତା, ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସୌଜନ୍ୟ ବିନା ଏହି ବୀରତ୍ୱର ଲାଭ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଆତ୍ମଶୁଦ୍ଧି ଉପରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଅହିଂସା, ଅସହଯୋଗ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ରୂପ । ‘ଅ’ କହିଲେ ହିଂସାର ପରିହାର ବୁଝାଏ । ସବୁପ୍ରକାର ସରକାରୀ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଏହି ହିଂସାର ପକ୍ଷପାତୀ । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଆମର ତଥାକଥିତ ଅସୁଖ୍ୟ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବାକୁ ନ ଶିଖୁଛୁ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସହୃଦୟତା ନାହିଁ, ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚରଣା ଓ ଖଦଡ଼ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ସହିତ ସହଯୋଗ ରଖୁ ନ ପାରିଛୁ, ‘ଅ’ ଏହି ଉପପଦ ସବୁବେଳେ ‘ଅ’ ହୋଇ ରହିବ । ସେହି ଅସହଯୋଗ ଅହିଂସା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନ ହୋଇ ହିଂସା ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ରୋହ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ରହିବ । ନାହିଁ ସୂଚକ ଉପଦେଶ ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିନା ଆତ୍ମାବିହୀନ ଶରୀର ପରି ମୂଲ୍ୟହୀନ, ଖାଲି ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ । ଭାରତର ସାତଲକ୍ଷ ଗ୍ରାମ ପାଇଁ ସାତହଜାର ରେଳଷ୍ଟେସନ ଅଛି । ଆମେ କେବଳ ଉଚିତାସର ଗ୍ରାମର ଅବସ୍ଥା ଜାଣୁ ଯେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ରେଳଷ୍ଟେସନ ପାଖାପାଖି ନ ଥାନ୍ତି । ଆମେ ଏହି ଚରଣା ଭଳି ସେବାର ପ୍ରେମବଦ୍ଧନରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ପାରିବା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ସେହି ମୌଳିକ ସତ୍ୟର ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦେଇ ଏ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଭାତରର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବୁଦ୍ଧିଷିତଙ୍କ କଥା ବିଚାର କରେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତି ଦେବା ପାଇଁ ଉପାୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ ନାହିଁ, ସେ ଶିକ୍ଷା ‘ଜାତୀୟ’ ଶିକ୍ଷାର ପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ । ସରକାରଙ୍କର ଗ୍ରାମ ସହିତ ସଂପର୍କ କେବଳ ଖଜଣା ଆଦାୟରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଚରଣା ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମର ସେବା କରି ଗ୍ରାମବାସୀ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ହେବ । ଚରଣା ସେହି ସେବାକାର୍ଯ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର । ଆସନ୍ତା ଅବକାଶକୁ ଯଦି କୌଣସି ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ରାଆଁରେ ତୁମେ କଥାଅ, ମୋର କଥାର ସତ୍ୟତା ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିବ । ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ସାହସ ଓ ସବଳତା ନାହିଁ । ଘରଗୁଡ଼ିକ ତ ଧ୍ୱଂସ ହେବା ଉପରେ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ଅବସ୍ଥା କୌଣସି ଜାଗାରେ ପାଇବା ତୁମପକ୍ଷରେ ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା ହେବ । ଗୋରୁଗାଈଙ୍କର ତ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ । ଆକସ୍ୟ ଯେପରି ଚାରିଆଡ଼େ ଚେର ମାଡ଼ି ବସିଛି । ଲୋକେ ତୁମକୁ କହିବେ ଅନେକ ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଚରଣା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେସମ୍ପର୍କରେ କିମ୍ବା କୌଣସି ଗୃହଶିଳ୍ପ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନେ ତୁମକୁ କୌଣସି ଆଶା ଦେବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ତୁମେ କୌଣସି ଆଶାର ଚିହ୍ନ ଦେଖୁବ ନାହିଁ ।

ଖାଲି ପ୍ରାଣଟା ଅଛି ବୋଲି ସେମାନେ ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ତୁମେ ଯଦି ସୂତା କାଟିବ, ସେମାନେ ସୂତା କାଟିବେ । ଯଦି ୩୦୦ ଗ୍ରାମ ବାସୀ ଭିତରୁ ଶହେ ସୂତା କାଟନ୍ତି, ତେବେ ତୁମେ ତାଙ୍କୁ ଜବାବ ଦିଅ ଯେ ଏହାଦ୍ୱାରା ବର୍ଷକୁ ୧୮୦୦ ଟଙ୍କା ଆୟ ସେମାନେ କଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଏହି ଆୟ ଉପରେ ତୁମେ ବାସ୍ତବ ସଂସ୍କାର ମୂଳଦୁଆ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରିବ । ଏ କଥାକୁ କହି ଦେବା ବଡ଼ ସହଜ; କିନ୍ତୁ କରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ । ବିଶ୍ୱାସ ବଳରେ ଏହା ସହଜ ହୋଇପାରେ । ମୁଁ ଏକଟିଆ ସାତଲକ୍ଷ ଗ୍ରାମର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବି କିପରି ?’—ଆମର ଗର୍ବ ଆମ କାନରେ ଏହିପରି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାସ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି କୌଣସି ଏକ ଗ୍ରାମରେ ଯଦି ତୁମେ ତାହା କାମରେ ଆରମ୍ଭ କର ଓ ସଫଳ ହୁଅ, ତେବେ ଆଉ ସବୁ ଆପଣା ଛାଏଁ ହୋଇଯିବ । ତାପରେ ପ୍ରଗତି ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଏହି ଧରଣର କର୍ମୀ ତିଆରି କରିବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ଭାବେ ପୂରଣ କଲେ, ବାସ୍ତବିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଆନନ୍ଦମୟ ହୋଇ ଉଠିବ ଓ କେବଳ ବର୍ଜନ କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ।

ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠ

Young India-10-2-1927

ବିହାର ବିଦ୍ୟାପୀଠର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭାଷଣ ଶୁଣାଇଥିଲେ; ତାହାର ବିବରଣୀ ଶ୍ରୀ ମହାଦେବ ଦେଶାଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି:-

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ଏହି ଭାଷଣକୁ ଏକ ବକ୍ସତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସହୃଦୟ କଥୋପକଥନ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । କେବଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ସାଧାରଣ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ । ସେହି ଜନସାଧାରଣ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ ଭାଜନ ହୋଇପାରିଥିଲେ; କାରଣ ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ କଥୁତ ଭାଷା ଶୁଣୁଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ହୃଦୟର ସେହି ନିରବ ଭାଷା ବୁଝୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସେହି କଥୋପକଥନ ନାନା ବୈତିତ୍ତ୍ୱ୍ୟ, ହୃଦୟର ବ୍ୟାକୁଳତା ଓ ଆତ୍ମଜୀବନର ନାନା ଉଦାହରଣରେ ଭରପୂର ହୋଇଥିଲା । ସେ ଆରମ୍ଭରୁ ଆଶା କରିଥିଲେ, ସ୍ମାତକମାନେ ସେଦିନ ଯେଉଁ ଶପଥ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ସେହି ଅନୁସାରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବେ । ଗୁରୁଭାବ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ସେ ଯେପରି କହିଥିଲେ, ସେହିପରି ଏଠାରେ କହିଲେ ଯେ, ଯଦି ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ଜଣେ ହେଲେ ଆଦର୍ଶ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକ ବାହାର କରିପାରେ, ତେବେ ତାହାର ଅବସ୍ଥିତିର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହେବ । କାରଣ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ ତେବେ କଣ ? ଯେତେ କମ୍ ହେଉ ପଛକେ ସେହି ପବିତ୍ର ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଣି ଆବିଷ୍କାର ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ କି ? ତାପରେ ସେ ତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ସୁତିରୁ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ଧାର କରି କହିଲେ—

“ମୁଁ ଆଫ୍ରିକାରେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ରହିଲି । ସେଠାରେ ଥିବା ହୀରକ ଖଣି ଦେଖିଯିବାକୁ ଥରେ ହେଲେ ଭାବି ନାହିଁ । କାରଣ ଭୟ ଥାଏ କାଳେ ମୋତେ ଅସୁଖ୍ୟ ବୋଲି ଅନୁମତି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଅପମାନ ଦେବେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଗୋଖଲେ ସେଠାରେ ଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସେଠିକାର ପ୍ରଧାନ ଶିଳ୍ପ ସମ୍ପଦକୁ ଦେଖାଇବାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି । ତାଙ୍କର ଅପମାନିତ ହେବାର ଭୟ ନ ଥିଲା, ତେଣୁ ଆମେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଖଣିକୁ ଯାଇଥିଲୁ । ସେଠାରେ ଯାହା ଦେଖିଲି, ମୁଁ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୁଲି ନାହିଁ । ପର୍ବତ ସମାନ ଗଦାଗଦା ହୋଇ ମାଟି ଓ ପଥର ରହିଛି, ମାତ୍ର

ମୁକ୍ତା ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ମହଣ ମାଟିପଥର ଖୋଳି ଖୋଳି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ ଶକ୍ତି କ୍ଷୟ ହେଲା ପରେ ହାତଗଣତି କେତେଟା ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଥର ମିଳେ । କେତେ ବର୍ଷର ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ଲକ୍ଷଲକ୍ଷ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାର ବ୍ୟୟରେ ଜାରକ ମୁକୁଟ ପରିଶୋଭିତ ହାରକ ଓ କୋହିନୁର ହାରକଠାରୁ ବଡ଼ ପ୍ରସରଖଣ୍ଡ ଯେତେବେଳେ କୁଳିମାନେ ପାଇଲେ ଓ ନିଜ ନାମ ଅନୁସାରେ ତାର ନାମକରଣ କଲେ, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ କେତେ ହୋଇଥିବ, ତୁମେ ଅନୁମାନ କର । ଯେପରି ଜୀବନର ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା । ସେହିପରି ଆମେ ଯଦି ଏକ ପାର୍ଥବ ସମ୍ପଦର ଆହରଣରେ ଏତେ ଶ୍ରମ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କୁରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନ ହେଉ, ତେବେ ମାନବ ଋତୁ ଆହରଣରେ ଆମକୁ କେତେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବାକୁ ବା ନ ପଡ଼ିବ ? ଏହିପରି ମନୋଭାବ ରଖି ଆମକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।”

ଏହା ଗୋଟିଏ ଭଲ ଉପମା । ଋଷିମ୍ବର ଆତ୍ମା ତିଆରି କରିବାର ଉପମାଠାରୁ ଏହା ଆହୁରି ଉପାଦେୟ । କେବଳ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ କୃପା ହେଲେ, ଆତ୍ମା ତିଆରି ହୋଇ ପାରିବ । ଯାହା ଗରିବୀନିବାର ଗନ୍ତାଘରରେ ଆଗରୁ ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି, ତାକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ନିଶ୍ଚର ମଣିଷର କାର୍ଯ୍ୟ ।”

ତାପରେ ସେ ଅସହଯୋଗ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ଦୁଇଟି ରୂପ ବିଷୟରେ କହିଥିଲେ । ସରକାର ସହିତ ସବୁପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦେବା ଫଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ରୂପର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଛାତ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ସେ ଆହ୍ୱାନ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଭାବିବାରେ ସେ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଫେରି ଯାଇଛନ୍ତି, ଅସବୁଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଛନ୍ତି ବୋଲି ସେ ମଧ୍ୟ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଚିକିତ୍ସା ଦୁଃଖିତ ହୋଇଥିଲେ; ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଗଭୀର ସହାନୁଭୂତି ଥିଲା । ଥିଲେ ହେଁ ସେ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁତପ୍ତ ନୁହନ୍ତି ।

ଏହି ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ପ୍ରତିଦିନ ଆମକୁ ଭୋଗିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଆମର ଭୋଗିବା ଭରିବ ମଧ୍ୟ । ସତ୍ୟପାଳନ ଦୁଷ୍ଟାପେକ୍ଷାରେ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୟନ ପରି ଯଦି ପ୍ରାତିପ୍ରତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ବିନା ଆୟାସରେ ସୁଖେ ସହଜେ ଯଦି ଏହା ମିଳି ଯାଉଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ସତ୍ୟର ପାଳନରେ ଆଉ କୌଣସି ସୌହର୍ଯ୍ୟ ବା ସରସତା ନ ଥାନ୍ତା । ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକୟ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ପଥରେ ଆମକୁ ଦୃଢ଼ ରହିବାକୁ ହେବ । ସତ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସମୁଦାୟ ପୃଥିବୀ ସହିତ ଭାରତକୁ ଯଦି ହରାଇବାକୁ ପଡ଼େ, ତେବେ ସେଥିରେ ଯାଏ ଆସେ କେତେ ?

ମରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମେ ଯେବେ ସତ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରି ପାରିବା, ତେବେ ସତ୍ୟର ଉପାସକ ହୋଇ ପାରିବା । ଏଥିରେ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରିୟବସ୍ତୁକୁ ତଥା ଭାରତକୁ ପାଇପାରିବାର ବିଶ୍ୱାସ ଆମକୁ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଅନେକ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଅଧ୍ୟାପକ ବଡ଼ ବିଚଳିତ ଓ କେତେକ ଅନଶ୍ୱାନପ୍ତିକ୍ଷ, ଏହା ମୁଁ ଜାଣେ; ଦ୍ୱିତୀୟ ବାୟୁମଣ୍ଡଳକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପରିଷ୍କାର ରଖିବାକୁ ହେଲେ, ଏପରି ତପଃସାଧନା ଅବଶ୍ୟକ ।

ଏହା ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ସ୍ୱରୂପ । ତାହା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ତପସ୍ୟା ଓ ତ୍ୟାଗର ସୁନ୍ଦର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଦିଆ ଯାଇଥିବାରୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦ୍ୱେତ ଜଗତରେ ଅସହଯୋଗର ଆହୁରି ଏକ ରୂପ ଅଛି ।

ତାହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ଫଳ ସ୍ଥାୟୀ । ଏହି ବିଦ୍ୟାପୀଠ ପରି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର ବିନା ଆଉ କେଉଁଠାରେ ବା ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ? ଭାରତ ଓ ଇଉରୋପରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀର ସେ ଏକ ତୁଳନା କରିଥିଲେ ।

“ଇଉରୋପରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷା ଅନୁସୂତ ହୁଏ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପ୍ରତିଭାର ବିଭିନ୍ନତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ । ଇଂରାଜୀ ଆଦର୍ଶର ଦାସ ଅନୁସରଣରେ ଆମେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଥାଉ । ଆମକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ବିଶ୍ୱାସୀ ଅନୁକରଣକାରୀ ରୂପେ ଡିଆରି କରି ଦେବା ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଏଥିରେ କୌଣସି ନୂତନତ୍ୱ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଆମକୁ କେବେ ହେଲେ ଜାଣିବାକୁ ଯତ୍ନ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ବୈଦେଶିକ ଜାତି ଉପରେ ସବୁ ବିଷୟରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଫଳରେ ଆମର ଏହିପରି ଦକ୍ଷା ହୋଇଅଛି । ବିଚରା ମ୍ୟାକଲେ ! ସେ ବା କଣ କରନ୍ତେ ? ଆମର ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଯେ କୁସଂସ୍କାରପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତରେ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ଆମକୁ ଅନେକ ଭଲ କଥା ଶିକ୍ଷା ଛକରେ ଦେଇ ପାରିଲେ ବୋଲି ବଡ଼ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିଥିଲେ । ଅଜ୍ଞାନ ଭାବରେ ସେ ଆମର ଯେଉଁ ଅନିଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଉଚିତ୍ ହେବ ନାହିଁ ।

ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମ ହେବା ଫଳରେ ଆମେ ଆମର ମୌଳିକତା ହରାଇ ବସିଛୁ । ପକ୍ଷବିହୀନ ପକ୍ଷୀ ସଦୃଶ ଆମର ଦକ୍ଷା ହୋଇଛି । ଖୁବ୍ ବେଶି ଗୋଟାଏ କିରାଣିଦୃ ବା ସମ୍ପାଦକତ୍ୱ କରିବା ପାଇଁ ଆମେମାନେ ଆକାଂକ୍ଷା ରଖୁଛୁ । ଲର୍ଡ଼ସିହ୍ନାଙ୍କ ପରି ଜଣେ ଅଧେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଣାଳୀରୁ ଉତୁରି ପାରନ୍ତି, ମାତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଖୁବ୍ ବେଶି ହେଲେ ଏ ବିଦେଶୀ ବଡ଼ କଳର ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ କାମ କରୁଛନ୍ତି । ମୋଜାଫରପୁରରେ ଗୋଟିଏ ପିଲା ମୋତେ ଆସି ପଚାରିଲା, ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଦିନେ ସେ ଲାଟସାହେବ ହୋଇ ପାରିବ କି ? ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହିଲି, “ନା, ତୁମେ ଜଣେ ଗାଉଁଳା ଲାଟ୍ ହେବ । ମାତ୍ର ଲର୍ଡ଼ ସିହ୍ନା ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଲର୍ଡ଼ ବୁକ୍‌ରୁ ହେଉଁ କେବଳ ତୁମକୁ ତା କରି ଦେଇ ପାରିବେ ।”

ତାପରେ ସେ ଗରିବଙ୍କ ପରିସାରେ ତୋଳା ହୋଇଥିବା କୋଠାଘର ପ୍ରତି ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଯେଉଁ ନଜର ଏବଂ ଯେଉଁ ଗରିବଙ୍କର ପଇସାରେ ତା ତୋଳା ହେଉଛି, ସେହି ଗରିବ ସାଧାରଣ ପିଲାଙ୍କୁ ଯେ ଏପରି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ପଢ଼ାଇବା ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉ ନାହିଁ, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ । “ଆହୁବାଦରେ ଥିବା ଅର୍ଥନୀତି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଦେଖିଯିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଥରେ ମୋର ହୋଇଥିଲା । ଅଧ୍ୟାପକ ଜେଭର୍‌ସ୍‌ ସାହେବ ମୋତେ ଏ ସବୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖାଇଲେ, ଏଥିରେ ତିରିଶ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା (ମୁଁ ଯଦି ଠିକ୍ କହୁଥାଏ) ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିଲେ, ମୁଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲି । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଚୋକିଲା ନ ରଖୁଥିଲେ ଏପରି ପ୍ରାସାଦବୃନ୍ଦ୍ୟ କୋଠାଘର ଡିଆରି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଦିଲ୍ଲୀ କଥା ବି ସେଇଆ । ରେଲ୍ ବିଭାଗରେ ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଯେଉଁ ସବୁ ଉନ୍ନତ ହୋଇଛି । ସେଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଅ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖିବ ସେହି ଏକ ନୀତି—ସଂଖ୍ୟାଲଘିଷ୍ଠ ସୁବିଧାବାଦୀ କେତେକଙ୍କ ଲାଗି ସବୁ ସୁବିଧା ହୋଇଛି ।

ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଠ ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି । ଏହାକୁ ସରତୀନା ନୀତି ଛଡ଼ା ଆଉ କଣ କୁହାଯାଇପାରେ ? ମୁଁ ଯଦି ପ୍ରକୃତ ସତ କହେ, ଯାହା କହିଛି ସେଥିରୁ ଆଉ କମ୍ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶାନ୍ନ ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର କଳ୍ପନା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଯାହା ଆଉ ବି କିଛି କରିପାରି ନଥାନ୍ତେ । ହାତୀ ପିମ୍ପୁଡ଼ି କଥା କିପରି ଭାବିବ ?”

ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକା ବର୍ଷର ପ୍ରତିନିଧି ସଭ୍ୟ ରୂପେ ଥରେ ସାର୍ ଲିଫେଲ ଗ୍ରିଫେନ୍ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରେ କହିଲେ, ବିଦା ଦିଆ ହେଲା ବେଳେ କଷ୍ଟ ପାଇଥିବା ବେଙ୍ଗ ହିଁ ବିଦାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଜାଣେ । ଆମମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟର ଭାର ସେମାନଙ୍କର ହାତରେ । ଆମେ ଯେପରି ଆମ ଅବସ୍ଥା ସୁଧାରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିପାରିବୁ, ଯେତେ ସଦିଷ୍ଟା ପୋଷଣ କଲେ ବି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଖୁବ୍ ଗଲ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଇ ସେକଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ପରିକଳ୍ପନା ଆମର ଠିକ୍ ଓଲଟା । ସେମାନେ କେତେ ଜଣ ଲାଭ ମାରିନେବା ଲୋକଙ୍କ ହିତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆମେ କୋଟି କୋଟି ନିରନ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରୁ ।”

ସେହି କାରଣରୁ ସ୍ୱଭାବତଃ ଚରଣାର ଆଶ୍ରୟ ନେବାକୁ ହେବ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୂଳ ଓ କେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ ଏହାକୁ ଧରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସେ କହିଲେ ।

ପ୍ରାଚୀନମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ, ଯେକୌଣସି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି ଚରଣା ସେସବୁର କେନ୍ଦ୍ର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ । ଚରଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ କରିବା ଦିଗରୁ ଅର୍ଥନୀତି ଓ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼ାଯାଉ । ଚରଣାକୁ ଅହାର କୋଣକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦିଆ ନାହିଁ । ସୌର ଜଗତର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ର, ଆମର ସବୁପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର ଚରଣା ହୋଇ ରହୁ । ଏହା ନ ହେଲେ ବିଦ୍ୟାପୀଠ ସବୁ କେବଳ ନା’ରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇ ରହିବ । କାଉନ୍ସିଲ୍ ଜରିଆରେ ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ହେଲେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାକୁ ହେବ ବୋଲି ଲର୍ଡ୍ ଇରଭରନ୍ କହିଥିଲେ, ତାହା ଠିକ୍ କଥା, ତାଙ୍କୁ ପରେ ରାଗିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ସେ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାବି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଶାନ୍ନର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଲଖନ, ଆମ ପ୍ରଶାନ୍ନର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚରଣା । ମୁଁ ଏପରି କହିବା ଦ୍ୱାରା ଭୁଲ୍ କରି ପାରୁଥାଏ । ମୋର ଭୁଲ୍ ନ ବୁଝିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଏହାକୁ ସମ୍ପର୍କି ରୂପେ ଧରି ବସିଥିବି । ଚରଣା ଦ୍ୱାରା କାହାରି କିଛି କ୍ଷତି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ବରଂ ଚରଣାକୁ ଭୁଲିଲେ ଆମର ଏପରିକି ମୁଁ କହିପାରେ ସାରା ଦୁନିଆଁ ଧୂସ ହୋଇଯିବ । ଯୋଉ ଯୁଦ୍ଧରେ ମିଥ୍ୟାକୁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଧର୍ମ ରୂପେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଥିଲା, ସେହି ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇଉରୋପ କିପରି ଅନୁଭବ କରୁଅଛି ତାହା ଆମେ ଜାଣୁ । ଯୁଦ୍ଧର ପରିଣାମରେ ଦୁନିଆଁ ଆଜି ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ । ଆଜି ଭାରତକୁ ଯେପରି ଚରଣା ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଉଛି, କାଲି ସାରା ଦୁନିଆଁକୁ ସେହିପରି ଦେବ । କାରଣ ଏହା ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ହୋଇନାହିଁ, ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମୁଁ ଭୁଲ୍ କରିଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଦେଖେ, ମୁଁ ନିଜକୁ ନିଜେ କହେ ମୁଁ ବି ଭୁଲ୍ କରିଛି, ମୁଁ ଯେବେ ଗୋଟିଏ ଲୋଭୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖେ, ନିଜକୁ ନିଜେ କହେ ମୁଁ ବି ଦିନେ ଏପରି ଥିଲି । ମୁଁ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରତିବେଶିତା ସ୍ଥାପନ କରେ ଏବଂ ଅନୁଭବ କରେ, ସବୁଠାରୁ ନିରାହ

ଲୋକ ସୁଖୀ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚରଣାକୁ ତୁମର ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମୁଁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଯେପରି ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସବୁବେଳେ ରାମଙ୍କୁ ଦେଖୁଥିଲା, ଯେପରି ତୁଳସୀ ଦାସ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ରୂପରେ ରାମଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖୁପାରୁ ନଥିଲେ, ସେହିପରି ଚରଣାର ସବୁପ୍ରକାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୁମର ଶିକ୍ଷା ତୁମକୁ ଶିଖାଇ ଦେଉ । ଆମର ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଆମର ବଢ଼େଇ କାମ, ଆମର ଅର୍ଥନୀତି ସବୁ ଦରିଦ୍ର ସାଧାରଣଙ୍କ ଅବଲମ୍ବନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଉଚିତ । ଗୁଜୁରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠରେ ଆମେ ଏ ଦିଗରେ ଖୁବ୍ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିନାହିଁ । କୌଣସି ଅଭିଯୋଗମୂଳକ ଭାବ ରଖୁ ମୁଁ ଏ କଥା କହୁନାହିଁ । ମୋର ହୃଦୟର କ୍ବାଳା ପ୍ରକାଶ କରୁଛି ମାତ୍ର । ତୁମେମାନେ ଏସବୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କର—ଏହାହିଁ ମୋର ଆଶା ।

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଅସ୍ପଦିଧା

Harijan-17-8-47

“ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ଡକାଇ ଦେଶରେ ଯେତେଟି ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ବର୍ତ୍ତମାନ କାମ କରୁଛି, ସେସବୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା ହେଉଛି । ଛାତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନର ମୌଳିକ ନୀତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବିଚାରୁଛନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ଏପରି ଏକ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଓ କାର୍ଯ୍ୟାଦର୍ଶ ବିଷୟରେ ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ? ଦେଶରେ ଆଜି ନୂଆ ନୂଆ ପରିସ୍ଥିତି ଉପୁଜିଥିବା ବେଳେ ଏଇ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନଟି କି କି କାମ କରି ପାରିବ ?

କି ହିନ୍ଦୁ, କି ମୁସଲମାନ ସବୁ ଜାତିର ପିଲାଙ୍କୁ ନେଇ ଯେ ଗୋଟିଏ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ରହିବା ଉଚିତ୍, ଏଥିରେ ମୋର ତିକେ ମାତ୍ର ଆପଣ ନାହିଁ । ଛାତ୍ରମାନେ ହିଁ କାଲି ଦେଶକୁ ଗଢ଼ିବେ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠାନରେ କୌଣସି ପଟାପଟି ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଅତି ଦୁଃଖର କଥା ଆଜିକାଲି ଛାତ୍ରମାନେ ଏକଥା ଭଲ କରି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । କି ନେତାମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଶାନ୍ତିରେ ପାଠ ପଢ଼ିବାକୁ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ବିଦେଶୀ ସରକାର ଅମଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଏ ବିଷୟୋକ ଛାତ୍ରସମାଜରେ ପଶିଛି । ବିଦେଶୀ ଚାଲିଗଲା ପରେ ସେ ପୁରୁଣା ପୋକକୁ ମାରିବା ଦିଗରେ ଆମର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ଓଲଟି ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ରାଜନୀତିକ ଦଳ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଖାପରେ ପକାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନେ ବି ବୋକାଳ ପରି ସେମାନଙ୍କ କଥାରେ ପଡ଼ି ଜାଲ ଭିତରେ ଛଦି ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ।

ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆଗରେ ପର୍ବତ ପ୍ରମାଣ ଦାୟିତ୍ବ ରହିଛି । ସେହି ଦାୟିତ୍ବକୁ ମୁଣ୍ଡାରବାକୁ ହେଲେ ବୀର ପରି ସାହସ ଥିବା ଦରକାର । ଦେଶରେ ଛୋଟବଡ଼ ଯେତେ ଛାତ୍ର ଦଳ ଅଛି, ସେସବୁକୁ ଏକାଠି କରି ଗୋଟିଏ ଦଳ ଗଢ଼ିବା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ କାମ ହେବ । କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିକ ଦଳାଦଳର ପଙ୍କ ଭିତରେ ପଶିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ କଥା କଦାପି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦେଶରେ ଉପୁଜିଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ବିବେକପୂର୍ଣ୍ଣ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରିବା ଛାତ୍ରର କାମ । ପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲେ ଯାଇ ତାର କାମର ବେଳ ଆସିବ ।

“ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗଠନ ଦିଗରେ ଆଜି କେତେଟା ଛାତ୍ର ନିଜର ଶକ୍ତି ନିଯୋଗ କରୁଛନ୍ତି ? କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରାଜନୀତିକ ସମସ୍ୟା ଉପରେ ଦୂର ତିନିଟା ପ୍ରସ୍ତାବ ପାସ କରିବା ହିଁ ସେମାନଙ୍କର

ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜନୀତିକ ଦଳର ନେତାମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ଦଳର କାମରେ ଖଟେଇ ଦେବାକୁ ଦିନରାତି ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏଭଦ୍ର କଦର୍ଯ୍ୟ ଦବାଦଳି ଭିତରେ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି କେତେ ତଳକୁ ଚାଲିଗଲାଣି । ଆମେ ଯେପରି ଆଉ ଏପରି ଭେଦଭେଦ ଓ ଦବାଦଳିର ଶିକାର ନ ହେଉ, ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଜାତୀୟ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ି ସେ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଠିକ୍ କରିବୁ ବୋଲି ଭାବୁଛୁ । ଛାତ୍ରମାନେ ରାଜନୀତିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅଭରା ବାହାରି ଆସିପାରିବେ, ଏହା କଣ କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିବ ? ଯଦି ଏ କଥା ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତେବେ ଛାତ୍ରମାନେ ରାଜନୀତି ସହିତ କେତେଦୂର ସମ୍ପର୍କ ରଖି ପାରିବେ, ସେ ବିଷୟରେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଆପଣଙ୍କର ମତ ଦେବେ କି ?”

ଉପରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନଟିର ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ରିତ ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଇଛି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ସକ୍ରିୟ ରାଜନୀତି ଛାଡ଼ିବାକୁ ହିଁ ପଡ଼ିବ । ରାଜନୀତିକ ଦଳମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେ ଏପରି ସହଜରେ ନିଜ ନିଜର କାମରେ ଲଗେଇ ଦେଇ ପାରୁଛନ୍ତି, ଏଥିରୁ ପରିଷ୍କାର ବୁଝାଯାଉଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଦାସ ହୋଇ ନିଜର ଦାସତ୍ବକୁ ଗଣି କରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଶିଖାଇବା ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଶାନ୍ତର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିବା ଯାଏ ଛାତ୍ରମାନେ ପରର ଶିକାର ହେବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବା ଥିଲା । ମୋର ଆଶା ସେ କାଳ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ସ୍ବାଧୀନ ଜାତିର ପିଲାମାନଙ୍କର କିପରି ଶିକ୍ଷା ପାଇବାର କଥା, ଏଇକଥା ଆଜି ଛାତ୍ରମାନେ ପ୍ରଥମେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ସ୍ବାଧୀନ ଦେଶର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତ ଯୋଗ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କାହାକୁ କୁହାଯିବ, ଏଠି ମୁଁ ସେ ବିଷୟରେ ଲେଖିବାକୁ ଯାଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଅତି ଭୁଲ୍ ଧାରଣା ସେମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଶିକ୍ଷାର ଯୋଗ୍ୟାଯୋଗ୍ୟତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା କେବଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କର କାମ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ନିଜେ ସବୁ କଥା ଚିନ୍ତା କରି ଶିଖନ୍ତୁ । ଏହା ଦ୍ୱାରା କେହି ଯେପରି ନ ବୁଝେ ଯେ ଧର୍ମଯତ କରି ନିଜର ମତକୁ ଜବରଦସ୍ତି କାୟମ କରିବାକୁ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ମତାଉଛି । ସଂଗଠନମୂଳକ ସବିବେକ ସମାଲୋଚନା ଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନିଜ ପକ୍ଷରେ ନିଜ ମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ, ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି କହୁଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସିନେଟରେ ଅନେକ ପୁରୁଣା ଲୋକ ଅଛନ୍ତି, ହୁଏତ ସେମାନେ ସମୟ ବଦଳିବା ଅନୁସାରେ ବଦଳି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ସବିବେକ ସମାଲୋଚନା ହେଲେ ସେମାନେ ଯୁଗୋଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ ।

“ଆଜିକାଲି ଅଧିକାଂଶ ଛାତ୍ର ଜାତୀୟ ସଂଗଠନ ଦିଗରେ ଆଉ କୌଣସି କାମ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ବିଭାତ ଓ ଇଉରୋପରୁ ଫେରିଆସି ଶିଖି ‘ଭଦ୍ର’ ହେବା ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କାମ ହେଲାଣି । ଅନେକ ଛାତ୍ର ମତ ପିଇବା ଆଦି ବଦଳ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଶିଖୁଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ଓ ସ୍ବାଧୀନଚିନ୍ତା ଏକାବେଳକେ ଲୋପ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ଆମେ ଏଭଦ୍ର ସମସ୍ୟା ହାତକୁ ନେଇ ଛାତ୍ରସମାଜର ଚରିତ୍ର, ଶୃଙ୍ଖଳା ଓ କର୍ମକୁଶଳତା ବଢ଼ାଇବାକୁ ଚିନ୍ତା କରୁଛୁ । ଆପଣ ଏ ବିଷୟରେ ଆମକୁ କେତୋଟି ପରାମର୍ଶ ଦେବେ କି ?”

ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହା ପଚରାଯାଇଛି । ଦେଶରେ ଶାନ୍ତି ଫେରି ଆସିଲେ ଛାତ୍ରମାନେ ଖାଲି ମତେ ବୁଲିବାର ବେଉସା ଛାଡ଼ି ନିଜର ଅଧ୍ୟୟନରେ ମନ ଦେଲେ ସବୁ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ଦୂର ହୋଇଯିବ । ଛାତ୍ରଜୀବନକୁ ଯଥାର୍ଥରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସାର ଜୀବନ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା

କରାଯାଇଛି । ସରକ ଜୀବନ ଓ ଉଚ୍ଚତ ଚିନ୍ତନକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ଛାତ୍ରକୁ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅବତାର ଭାବେ ଚିଆରି କରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ତାକୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ପାଇବାକୁ ହେବ । ମାଷ୍ଟରର କରତ ଶୁଦ୍ଧିଲା ଭଳିଆ ନୁହେଁ, ବିଶୁଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନପିପାସା ଶାନ୍ତ କରିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ସେଥିରୁ ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ ମିଳିପାରିବ । ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନସମ୍ପଦରେ ଭୂଷିତ ହେବାଠାରୁ ଆଉ କିଏ ବେଶି ଆନନ୍ଦ ଦେଇ ପାରିବ ?

ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ

Harijan-7-9-47

ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଚିଠିରେ ଲେଖିଛନ୍ତି, ଭାରତର ଛାତ୍ରସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆପଣ ଉଚିତ୍ ସମୟରେ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କର ମତାମତ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ବେଶି ଲୋଡ଼ାଯୁକ୍ତ । ସ୍ୱର୍ଗତ ଏଚ୍.ଜି.ଫ୍ରେଲିଭ୍ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ‘ଅପରିପକ୍ୱ ମଣ୍ଡିଷ’ (undergraduate intelligence) ବୋଲି ନାମ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଇ ଅଧ୍ୟାପକ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏ ଯୁଗରେ ସମସ୍ତେ ହାତବାରିସି କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ରର ଅସଲ କାମ ବିଦ୍ୟାଧ୍ୟୟନ ଓ ବିଦ୍ୟାଗ୍ରହଣରୁ ତାର ମନକୁ ଜବରଦସ୍ତି ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଉଛି । ଏଇ ଘଡ଼ିସଞ୍ଜ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅପରିପକ୍ୱ ମଣ୍ଡିଷମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଶୋଷଣ କରିବାର କୁପକ ସେଇ ଶୋଷକମାନଙ୍କୁ ହିଁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇବାକୁ ହେଉଛି । ଏ ବିଷୟରେ ଆପଣ ଯାହା ସବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେସବୁ ପଢ଼ି ମୋ ମନରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି । ନିଜେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ତ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ଟାଣିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଏକଥାଟା ସତ ବୋଲି କହୁନାହିଁ । ତଥାପି ଆପଣ ଆଉଥରେ ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବେ କି ?”

“ଦ୍ୱିତୀୟ କଥା ହେଉଛି, ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କର କାମ କଣ ହେବା ଉଚିତ୍ ? ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ କଣ ହେବା ଉଚିତ୍ ? ଆପଣ ତ ଜାଣନ୍ତି ଭବିଷ୍ୟତର ରାଜନୀତିକ ଜୀବନ ପାଇଁ ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନ ଗେର୍ପାସ୍ ପରି କାମ କରୁଛନ୍ତି । ଅନେକ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତଲବ ରଖି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି ।”

ଅପରିପକ୍ୱ ମଣ୍ଡିଷମାନେ ଯେ କେତେ ଦୂର ଅନିଷ୍ଟ କରିପାରନ୍ତି, ଏଇ ଗତ ସପ୍ତାହରେ ମୁଁ ତାର ପ୍ରମାଣ ପାଇଲି । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭାରତୀୟାନ୍‌ସେଲର ଏକ ଛାତ୍ର ସଭାରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ମୋତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଛାତ୍ରମାନେ ସେଠାରେ ଶହାଦ୍ ସାହେବ (ଶରାବନ୍ଧୀ ସାହେବ)ଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବଡ଼ ଅଶୋଭନାୟ ପ୍ରଦର୍ଶନମାନ କରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ସବୁକଥା ବୁଝି ପାରି ସେମାନେ ଏଥିଲାଗି ଅନୁତାପ କଲେ । ଦରପାକଳ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଚାଳିତ କରାଗଲେ ତଦ୍ୱାରା କିପରି ରାଜ ଫଳ ମିଳିପାରେ, ଏଥିରୁ ତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଲା ।

ଛାତ୍ରମାନେ ଏକ ହୋଇ ଯାଇ ଯଦି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ରଖିପାରନ୍ତେ, ତେବେ ଦେଶର ସେବା ଲାଗି ଏହା ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତା । ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ତ ଏକ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲାଭବାନ ହେବାକୁ ତ ସେମାନେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତୃଭୂମିର ସେବା ଲାଗି ନିଜକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କରିବା ଲାଗି ସେମାନେ ସଂଘବନ୍ଧ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଅପାର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପାଠପଢ଼ା

ସରିଲାଣି, ଦେଶରେ ଉଦ୍‌ବେଗନା ସୃଷ୍ଟି କରିବା କେବଳ ସେଇମାନଙ୍କ କାମ । କିନ୍ତୁ ପଦ୍ମଥବାଚକ କେବଳ ଜ୍ଞାନବୃଦ୍ଧି ହିଁ ଛାତ୍ରର ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ଆଜିକାଲି ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଚଳୁଛି ଭାରତ ବର୍ଷର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ, ସେ ଶିକ୍ଷା ଆମକୁ ଅଧୋଗତି ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଇଯାଉଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏ ଶିକ୍ଷାର କିଛି ନା କିଛି ସୁଫଳ ପଡ଼ିଛି, ଏ କଥା ମିଛ ବୋଲି ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ସୁଫଳ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ଏଇ ସୁଫଳଟିର ଛୋଟରେ କେହି ଯେପରି ସେ ଜାଲରେ ନ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏଇ ଶିକ୍ଷାର ପକାପକ ବିଚାର କରିବାକୁ ଗଲେ ଆମକୁ ଏଇ ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ନିଜର ଖାଦ୍ୟ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିପାରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ କରାଇବା ଭଳି କୌଣସି ଜିନିଷ ଏ ଶିକ୍ଷାରେ ଅଛି କି ? ଆଜିକାଲି ଚାରି ଆଡ଼େ ଯେଉଁ ହଣାହଣି ମରାମତି ଚାଲିଛି, ଏହାର ଉପଶମ ନାହିଁ ଦେଶର ଛାତ୍ରମାନେ କଣ କରୁଛନ୍ତି ? ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତି ହିଁ ସେଇ ଶିକ୍ଷାର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ଉଚିତ୍ । ଆମ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ଯେ ଦେଶର ଅଗ୍ରଗତିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିନାହିଁ, ଏହା କିଏ ମନା କରିବ ? ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିର ଗଭିର ସବୁ ଖୋଜି ବାହାର କରି କରି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସେସବୁର କେତେଦୂର ସୁଧାର କରାଯାଇ ପାରିବ, ଏହାର ବିଚାର କରିବା ଛାତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ନିଜକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚାକିତ କରି ପାରିଲେ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର ମନୋଭାବକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବଦଳାଇ ପାରିବେ । ଏ କାମଟି ମୁଣ୍ଡକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଦକ୍ଷତା ରାଜନୀତିରେ ଗୋଡ଼ ପୁରାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଏହି ନୂଆ କର୍ମବିଧାନରେ ସଂଗଠନ ଓ ସୃଜନମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟର ହିଁ ଯଥାର୍ଥ ସ୍ଥାନ ରହିବ । ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଶର ରାଜନୀତିର ନାନା ପ୍ରକାର ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ ରଖିପାରିବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନର ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ମୁଁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ପଡ଼ିବା ବିଷୟରେ ଯାହା କହିଲି, ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କର ପାସୋର ଗଲାଣି । ତେଣେ ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ି ଏଣେ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ରହି କାମ କରିବାକୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କଦାପି ପରାମର୍ଶ ଦେଇନାହିଁ । ଅହିଂସା, ଅସହଯୋଗ ହିଁ ମୋର କାର୍ଯ୍ୟପଦ୍ଧତି କରି ପ୍ରଚାର କରିଥିଲି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହୁଥିଲି, ଯେ, ସେମାନେ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ବର୍ତ୍ତନ କରି ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତୁ । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାପାଠ ଓ ଜାତୀୟ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଇବାର ପକ୍ଷପାତୀ ଥିଲି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା, ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ବାଲକୃ ହିଁଥାଇ ଛାତ୍ରମାନେ ବାହାରକୁ ଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ କେତେକ ମୁଣ୍ଡିମେୟ ଛାତ୍ର ମୋର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନୁଥିଲେ । ତେଣୁ ମୁଁ ଇ ରାଜନୀତି ଭିତରକୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଟାଣି ଆଣିଛି ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ହେଉନାହିଁ ବରଂ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭାରତ ବାହାରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ କଟାଇଲା ପରେ ୧୯୧୫ରେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଥମେ ଦେଶକୁ ଆସିଲି, ସେତେବେଳେ ଅନେକ ଛାତ୍ର ପଦ୍ମଥବା ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତିରେ ପଶି ସାରିଥିଲେ । ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନ ଥିଲା । ଆମର ବିଦେଶୀ ଶାସକମାନେ ଦେଶର ଜୀବନକୁ ଏପରି ଭାବରେ ମୂଳରୁ ଟିଆରି କରି ନେଇଥିଲେ ଯେ, ଦେଶକୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଲାଭଳି ରାଜନୀତି ମାର୍ଗରେ କେହି କେହି କାମ

କରି ନ ଥିଲେ, ଏହି ଶାସକମାନେ ଦେଶର ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଯାଇ ଏପରି କୌଶଳରେ ଲଗାମ ଟାଣୁଥିଲେ ଯେ, ଯୁବକମାନେ ପୂରାପୂରି ସେହିମାନଙ୍କ କଥାରେ ଚାକିତ ହେଉଥିଲେ ଦେଶର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ମୂର୍ଖ ହୋଇ ଅନ୍ଧାରରେ ସବୁଥିଲେ । ଏହାରି ଫଳରେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତମାନେ ବିଦେଶୀ ଶାସକଙ୍କ ମନୋମତରେ ରତ୍ନା ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ସ୍କୁଲ କଲେଜରେ ବାହାରୁ ଜଣେ ଦେଶପ୍ରେମୀ ସେବକ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ଏକ ଅସମ୍ଭବ କଥା ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଏଇ ବିଦେଶୀ ଶିକ୍ଷାର ଯେ କିପରି ସବୁପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିଲା, ସେସବୁ ଏଠି ଲେଖିବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ ।

ଜଣେ ଛାତ୍ରର ଅତ୍ୟୁତ

Harijan-19-10-47

ଏଇ ଚିଠିଟି ଜଣେ ଛାତ୍ର ତାର ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ନିକଟକୁ ଲେଖିଥିଲା । ମୋର ମତାମତ ଲୋଡ଼ି ସେ ସେଇଟିକୁ ମୋ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ପଠାଇ ଦେଇଛି ।

“ମୋର ଜାତୀୟତା ଓ ମୋର ପରାକ୍ରମୀ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲାଜସ୍ବା, ଏଇ ଦୁଇଟିଯାକ ମୋତେ ସର୍ବଦା ଅଧିକାର କରି ରହିଛନ୍ତି । ତତ୍ପରା ମୋର ଆଚରଣରେ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୁତା ଓ ମୋର ବିଚାରରେ ଯଥାର୍ଥତାର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ଏଣେ ଦେଶର ସେବା କରିବି, ତେଣେ ସଂସାରର ଯାବତୀୟ ସୁଖ ମୁଁ ଉପଭୋଗ କରିବି, ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ବାସନା ମୋର ରହିଛି । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାରି ଭୟ କରୁଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କଠାରେ ଯେ ମୋର ଆଦୌ ବିଶ୍ବାସ ନାହିଁ, ଏହା ମୁଁ ସ୍ବାକାର କରୁଛି । ସମସ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ମୋତେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ପ୍ରହେଳିକା ପରି ଲାଗୁଛି, ପରିଶାମରେ ମୋର ଯେ କି ଦକ୍ଷା ହେବ, ତାହା ମୁଁ ଠିକ୍ କହିପାରୁନାହିଁ । ଅନେକ ଥର ମୁଁ ଶବ୍ଦକୁ ଦାହ କରୁଥିବାର ଦେଖୁଛି । ଅଳ୍ପ ଦିନ ତଳେ ମୋର ବୋଉଙ୍କର ଶରୀରକୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦାହ କରାଯାଇଛି । ସେ ଦୃଶ୍ୟର ଭୟାବହ ଛାପ ମୋ ମନରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇନାହିଁ । ମୋର ଦକ୍ଷା ଯେ ଦିନେ ଏଇପରି ହେବ, ଏ କଥା ଭାବିବା ମାତ୍ରେ ମୋର ଛାତି କମ୍ପି ଉଠୁଛି । ଡିକିଏ କୋଉଠି ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଗଲେ ମୋର ମନ କଣ ହୋଇଯାଏ, ଦିନେ ଯେ ମୋର ଶରୀରକୁ ଦାହ କରା ହେବ, ଏକଥା ମୁଁ କିପରି ଭାବି ପାରିବି ? ମୁଁ ଭଲ କରି ଜାଣେ ଯେ ମରିବା ଛଡ଼ା ଦେହର ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ । ପରଲୋକରେ କୌଣସି ଜୀବନ ଅଛି ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ବାସ ହେଉନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୋତେ ଭାରି ଡର ଲାଗୁଛି ।

ମୋ ଲାଗି କେବଳ ଦୁଇଟି ପଥ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ରହିଛି । ହୁଏତ ଭାବି ଭାବି ଦିନେ ମରିଯିବି ବା ସଂସାରର ସମସ୍ତ ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରି ପରିଶାମ କଥା ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଯିବି । ମୁଁ ଏଠି ସ୍ବାକାର କରୁଛି (ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ଯାହା ସବୁ ସ୍ବାକାର କରିଛି, ଆଉ କାହା ପାଖରେ ମୁଁ ତାକୁ ସ୍ବାକାର କରି ନାହିଁ) ଯେ ମୁଁ ଦ୍ବିତୀୟ ପକ୍ଷାଟି ବାଛି ନେଇଛି ।”

“ଏହି ସଂସାର ହିଁ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ସଂସାର, ଏହି ସଂସାରର ସୁଖ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଖ । ଏବେ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଗଲା, ତା ଲାଗି ମୁଁ ଖୁବ୍ ଅନୁଶୋଚନା କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତାର ମରିଯିବା ପାଇଁ ଯେତେ ନୁହେଁ, ସେ ମୋତେ ଏକା ଛାଡ଼ିଗଲେ ବୋଲି ହିଁ ମୁଁ ବେଶି ଅନୁଶୋଚନା କରିଥିଲି । ଯିଏ ମରିଗଲା, ତାର ଆଉ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ କଣ ଅଛି ? ଜୀବନ ଥିବା ତକ କେବଳ ଯାବତ ସମସ୍ୟାରେ

ଜୀବନ ପାରି ହେଉଥାଏ । ନିର୍ମଳ ପ୍ରେମରେ ମୋର ଆଦୌ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ପ୍ରେମ ବୋଲି କୁହନ୍ତି, ସେ ଯୌନପିପାସା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ଯଦି ନିର୍ମଳ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ବୋଲି କିଛି ଥାଆନ୍ତା, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀ ଅପେକ୍ଷା ବାପମାକୁ ତ ମୁଁ ଅଧିକ ଭଲ ପାଉଥାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋ ଜୀବନରେ ଓଲଟା କଥା ହିଁ ହୋଇଛି । ମୁଁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସବୁଦିନେ ଅତି ଭଲ ପାଇ ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ମରିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଯେ ମୁଁ ତା ପାଇଁ ଅନୁଶୋଚନା କରିବି, ଏ ବିଶ୍ୱାସ ତାକୁ ମୁଁ ଦେଇ ପାରିନାହିଁ । ସେ ମଲା ପରେ ମୋତେ ନାନା ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହେଲା, ଏଥିଲାଗି ହୁଏତ ମୋ ମନରେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ହୋଇଛି । କେବଳ ଖରାପ ଦିଗଟାକୁ ମୁଁ ବଡ଼ କରି କହୁଛି ବୋଲି ଆପଣ ମୋତେ ଦୋଷ ଦେଇ ପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଏଇତା ହିଁ ସତ କଥା । ମୋର ଅନୁରୋଧ, ଆପଣ ନିଜର ମତାମତ ଲେଖି ମୋତେ ବାଟ ବତାଇଦେବେ ।”

ଏଇ ଚିଠିରେ ତିନୋଟି କଥା ରହିଛି । (୧) ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନାଚସା ଓ ଜାତୀୟତା ଭିତରେ ଦୁହ (୨) ଭଗବାନ ଓ ପରଜୀବନ ଏବଂ (୩) ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରେମ ଓ ଯୌନପ୍ରବୃତ୍ତି । ପ୍ରଥମଟି ବଡ଼ ପରିଷ୍କାର ଭାବରେ ଲେଖାଯାଇଛି । ଶାରୀର ସୁଖ ହିଁ ଆମ ଜୀବନରେ ପ୍ରଧାନ ହୋଇ ରହିଥିଲା । ଜାତୀୟତା କେବଳ ଗୋଟାଏ ଫେସନ ମାତ୍ର । ରାଜନୀତିକ ଦଳାଦଳରୁ ଜାତୀୟତାକୁ ଦେଖିଲେ ଶାରୀର ବାସନାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ ସହିତ ଏହାର କୌଣସି ବିରୋଧ ନାହିଁ । ଏ କଥାର ଅନେକ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ନିଜ ଜାତି ଲାଗି ଯାହାର ଅଟଳ ଓ ପ୍ରୀତି ରହିଥିବ, ଯିଏ ଜାତି ପାଇଁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବାକୁ ପଛେଇବ ନାହିଁ, ତାକୁ ଇ ମୁଁ ଜାତୀୟତାର ପ୍ରକୃତ ଉପାସକ ବୋଲି କହିବି । ଏଇ ସଂଘାତ ଜାତୀୟତା ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ବିଷୟବାସନାକୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ମୋ ମତରେ ଜାତୀୟତା ଓ ବିଷୟବାସନା ଭିତରେ କୌଣସି ବିରୋଧ ନାହିଁ । କାରଣ ଶୁଦ୍ଧ ଜାତୀୟତା ଆଗରେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ବିଷୟବାସନା ସବୁବେଳେ ପରାସ୍ତ ହୋଇଯିବ । ଯିଏ ନିଜର ଜାତିକୁ ପ୍ରାଣ ଦେଇ ଭଲ ପାଏ, ତାର ଦେଶ ପ୍ରେମରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହେଲାଭଳି କୌଣସି କାମରେ ମୁହଁ ଖେଳି ସୁଖା ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ତାର ସମୟ କାହିଁ ? ବିଷୟବାସନାର ବନ୍ଧ ହେଲେ ତାର ଅଧୋପତନ ହିଁ ସାର ହେବ ।

ଜୀବନ ପ୍ରତି ଯାହାର ଅତିରିକ୍ତ ମୋହ ରହିଛି, କେବଳ ସେଇ ଭଗବାନ ଓ ପରଲୋକ ଉପରେ ସବଳ ଆଶ୍ୱା ରଖିପାରିବାକୁ ସମର୍ଥ । ଏଇ ମୋହ ହିଁ ମଣିଷକୁ ବାଉଳା କରିଦିଏ । ସେ ସର୍ବଦା ଅନିଶ୍ଚୟତାର ଶିକାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ପଶୁ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଅନ୍ତ କରି ପାରିଲେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ସମୟ ହୋଇପାରିବ । ଏକାବେଳେ ଦୁଇ ଜିନିଷ ରହିବା କଦାପି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ତୃତୀୟ ପ୍ରହେଳିକାଟି ପ୍ରଥମର ସମାନ । ପତିପତ୍ନୀଙ୍କର ନିର୍ମଳ ପ୍ରେମ ଆଉ ଅନ୍ୟ ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରେମ ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଅଧିକ ନିକଟକୁ ନେଇଯାଏ । ଯୌନରଜ୍ଜା ଦ୍ୱାରା ଏହି ପ୍ରେମକୁ ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟିତ କରିଦେଲେ ମଣିଷ ତାର ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଏ । ତେଣୁ ଯୌନଚେତନା ଓ ଯୌନସଙ୍ଗମ ନ ଥିଲେ ବିବାହର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି କି ନାହିଁ, ଏପରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଛାତ୍ରଜଣକ ଯଥାର୍ଥରେ ଲେଖୁଛନ୍ତି ଯେ, ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥଭାବେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ଜୀବନସଙ୍ଗିନୀର ମୃତ୍ୟୁରେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରେମବନ୍ଧନ ଆହୁରି ନିବିଡ଼ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, କାରଣ ପରଲୋକଗତା ସାଥୀଙ୍କର ସ୍ମୃତି ଦଳିତ ମାନବ ସମାଜର ସେବାରେ ନିଜକୁ ଉପର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ଅଧିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଥାନ୍ତା ।

ବହି ସଂପର୍କରେ

ବୃତ୍ତି ନୁହେଁ, ବିଚାର ଏବଂ ମାନସିକତାରେ ସେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ । ତାଙ୍କ ଅନୁଭବରେ, ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଜାତି ଜୀବନର ଅନ୍ଧ, ଆନ୍ଧ ଓ ବିକାଶର ସର୍ବମୂଳ ଆବଶ୍ୟକତା ଶିକ୍ଷା । ତେଣୁ, ସେଥିପାଇଁ ଭାରତର ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାତତ୍ତ୍ୱର ରହିଛି ଏକ ସାର୍ବଜାଳିକ ବିଶେଷତ୍ୱ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷା ବିଚାରର ଅନୁବାଦକ, ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଂଜନ ଦାସ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ମିଶ୍ର । କେବଳ ଭାରତ ବର୍ଷରେ କାହିଁକି, ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଶିକ୍ଷା, ସମାଜ ଓ ଛାତ୍ର ମନକୁ ବୁଝିଥିବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷା-ବିଚାରର ଅନୁଭବ ଓ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗରେ ସମଗ୍ରଜୀବନ ବଞ୍ଚୁଥିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ।

ବିଶ୍ୱାସ, ‘ଛାତ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ଗାନ୍ଧିଜୀ’ ବହି, ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଆମକୁ କେବଳ ପଛଦିନର ନୁହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନର ସମୀକ୍ଷା ଓ ଆଗଦିନର ଆଲୋଚନାରେ ନିଶ୍ଚିତ ସହାୟକ ହେବ ।

ପଛଦ : ଶ୍ରୀ ପ୍ରହ୍ଲାଦ ବେହେରା